

Profesör Caritat'ın Şaşırtıcı Aydınlanması

BİR DÜŞÜNCE GÜLDÜRÜSÜ

Steven Lukes

türkçesi: fisun m. demir

Bilim ve Sanat

Steven Lukes: 1941 doğumlu Lukes, halen New York Üniversitesi'nde sosyoloji profesörü olarak çalışmaktadır. Daha önceleri, kendisinin de okuduğu Oxford'daki Balliol College'de (1966-1987), Floransa'daki Avrupa Üniversitesi Enstitüsü'nde (1987-1996) ve Siena Üniversitesi'nde (1996-1999) sosyoloji, siyaset ve ahlak felsefesi üstüne dersler vermiştir. Alanındaki önemli dergilerden biri olan *European Journal of Sociology*'nin yayın kurulunda bulunan ve British Academy'nin üyesi olan Lukes, dünyanın çeşitli yerlerindeki üniversitelerde "konuk profesör" olarak bulunmuştur. Ayrıca, 1974 ile 1984 yılları arasında Uluslararası Sosyoloji Derneği'nde Sosyoloji Tarihi Komitesi'nin başkanlığını yürütmüştür.

Steven Lukes'un ilgilendiği konular her zaman için sosyolojinin sınırlarını zorlamıştır. Sosyal antropoloji, siyaset kuramı ve felsefeye duyduğu yakın ilgi tüm yazıp çizdiklerini etkilemiştir. Doktorasını da üzerine yaptığı Emile Durkheim ile ardıllarının sosyolojisiyle başlayan yazı serüveni siyaset ve toplum kuramı, bireycilik, ussallık, kişi kategorisi, Marksizm ve etik gibi konular üstüne kaleme aldıklarıyla sürmüştür. Şu sıralar ise daha çok iktidarın çeşitli yüzleri, ahlak sosyolojisi ve yeni liberalizm biçimleriyle ilgilenmektedir.

Steven Lukes'un başlıca yapıtları şunlardır: *Emile Durkheim: His Life and Work. A Historical and Critical Study* (1973; Emile Durkheim: Yaşamı ve Yapıtı. Tarihsel ve Eleştirel Bir İnceleme), *Individualism* (1973) [*Bireycilik*, çev. İsmail Serin, Ankara: Ark, 1995], *Power: A Radical View* (1974; İktidar: Radikal Bir Görüş), *Essays in Social Theory* (1977; Toplum Kuramı Üstüne Denemeler), Martin Hollis'le birlikte editörlüğünü üstlendiği *Rationality and Relativism* (1982; Ussallık ve Görecilik), Andrew Scull'la birlikte editörlüğünü üstlendiği *Durkheim and the Law* (1983; Durkheim ve Yasa), *Marxism and Morality* (1985) [*Marksizm ve Ahlâk*, çev. Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı, 1998], M. Carrithers ve S. Collins'le birlikte editörlüğünü üstlendiği *The Category of the Person: Anthropology, Philosophy, History* (1986; Kişi Kategorisi: İnsanbilim, Felsefe, Tarih), *Moral Conflict and Politics* (1991; Ahlaki Çatışma ve Siyaset), *The Curious Enlightenment of Professor Caritat* (1995) [*Profesör Caritat'ın Şaşırtıcı Aydınlanması*, çev. Fisun M. Demir, Ankara: Bilim ve Sanat, 2005], Christian Joppke'yle birlikte editörlüğünü üstlendiği *Multicultural Questions* (1999; Çokkültürlü Sorunlar), *Liberals and Cannibals: The Impilications of Diversity* (2003; Liberaller ve Yamyamlar: Çeşitliliğin İçerimleri)

The Curious Enlightenment of Professor Caritat
A Comedy of Ideas
Steven Lukes

türkçesi: Fisun M. Demir
yayıma hazırlayan: Erkan Uzun
kapak tasarımı: Mercan F. Çelik
dizgi: Erkil Özkıyacı
baskı: Ertem Matbaası– 4180711

ISBN 975-7298-36-0

© Verso 1995
© Metis aracılığıyla Bilim ve Sanat 1996/2005
birinci basım: Bilim ve Sanat, Ankara, 2005

Bilim ve Sanat Yayınları
Selanik Cad. Tankut İş Merkezi
No: 82/36 Kızılay 06650, Ankara
Tel: (0312) 4175901 Faks: (0312) 4193508
e-posta: bilgi@bilimvesanat.com

Profesör Caritat'ın Şaşırtıcı Aydınlanması
Bir Düşünce Güldürüsü

Steven Lukes

türkçesi
Fisun M. Demir

Bilim ve Sanat

Kaynakça bilgisi:
Steven Lukes, *Profesör Caritat'ın Şaşırtıcı Aydınlanması*,
çev. Fisun M. Demir, Bilim ve Sanat, Ankara, 2005, 312 sayfa.

İçindekiler

·1· Tutuklama	7
·2· Hapishane	12
·3· Göz Muayenesi	24
·4· Hazırlıklar	29
·5· Direniş	33
·6· Yüzleşmeler	37
·7· Yolculuk Başlıyor	51
·8· Giriş	54
·9· Hesapkent	66
·10· Maximandlar	76
·11· Büyük Tartışma	89
·12· Adalet	108
·13· Kapıdan Alınma	124
·14· Arabuluculuk	127
·15· Varış	143
·16· Komşular	148
·17· Kutlama	155
·18· Rock Yıldızı'nın Hikâyesi	160
·19· Kibiristanlılar ve Sarkıtçılar	167
·20· Türlüversite	179
·21· Memnuniyetsizler	195
·22· Toplumsal Cinsiyet Organı	203
·23· Özgürlük Yolunda	215
·24· Sınırsız Özgürlük	231
·25· Para	237
·26· Psikiyatristler	245
·27· Hizmetli	262
·28· Sokakta	284
·29· Yolda	299

·1·

Tutuklama

Profesör Nicholas Caritat'ın tutuklanmasının en kötü yanı, onun gözlüğünü kırmalarıydı. Bu, onun hiç beklemediği ama en çok korktuğu şeydi. Onun görünüşler üzerindeki denetimini zayıflatarak, gerçeklik üzerindeki denetimlerini artırdılar.

Nicholas çalışma odasında, geceleri Aydınlanma düşünürleriyle yaptığı tartışmalarda hep giydiği, içi ve kenarları gümüş beyazı kürkle kaplı siyah kadife cübbesine sarınarak huzur içinde okumuştu. Geç saatte yatmış, pek çok arkadaşının yazgısıyla karşılaştırınca, kendi özgür günlerinin de sayılı olduğunu bilmenin tedirginliğiyle doğru düzgün uyuyamamıştı. Yine de kaçıp gizlenmemişti. Siyasi bağlantılarla birlikte anılmaktan hep kaçınmıştı. O bir bilgin, bir düşün tarihçisi, bir filozoftu – ve dolayısıyla, hiçbir önemi olmayan bir insan olduğunu umuyordu.

Birden sokak kapısı sertçe vuruldu. Yatağında doğrulup dinledi. Belli ki kaçış umudu yoktu: mutlaka binanın etrafını sarmışlardı, görür görmez onu vururlardı. Pencerenin dışında yanıp sönen ışıkları görebiliyordu. Kapı artık daha da şiddetli çalınmaya başlamıştı. Yatağından fırladı, gözlüğünü taktı, ipek sabahlığını sırtına geçirip halı kaplı dar koridor boyunca, karanlığın içinden kapıya doğru dikkatli adımlarla yürüdü. Kapıya varamadan, önce büyük bir çatırtı, ardından kapının ahşap kasasının parçalandığını duydu. Bir çatırtı daha, kilit kırıldı ve önünde, koridorun loş ışığında, sade giysileri içinde duran dört sert asker belirdi. İçeri girip, hiç konuşmadan ışıkları yakarak, koridorun sonundaki çalışma odasına uygun adım yürüdüler. Nicholas da onların peşinden

çalışma odasına gitti. İçlerinde en genci olan çocuksu komutanları, ona düşmanca bir kayıtsızlıkla baktı.

"Git giyin!" diye emretti.

Sonra gözlüğüne yapılan o keyfi saldırı geldi. Dönüp yatak odasına gidecekken, askerlerden biri, iri yarı olanı, kan ter içinde, burnundan soluyarak yanına geldi, gözlüğünü çekip halıya fırlattı ve ayaklarıyla ezdi. Nicholas camın çatırtısını ve bükülmüş çerçevenin belirsiz görüntüsünü garip bir şekilde üzücü buldu.

Gözlüksüz, dünya titreşen parlak bir bulanıklıktan ibaretti. Aklıma, James Thurber'ın körleşmenin tuhaf hazzına dair insanı yüreklendiren düşünceleri geldi. İnsanın görme yetisi zayıfladıkça, algıladıklarında dış dünyanın rolü giderek azalırken, düşgücünün rolü artar; kadınların çekici, yapıların kusursuz, güneşin parlak olduğunu umarak, iyimser olmaktan başka çareniz yoktur. Ama şu anda ne kendi durumu ne de Askeristan'da [Militerya] olup bitenler hakkında iyimser olmak için yeterince neden vardı.

Son darbe en kötüsü olmuş; yeni Cunta bir dizi terör eyleminin önünü açmıştı. Duyurdukları amaçları, ne pahasına olursa olsun, gerilla hareketi Görünür El'in kökünü kazımaktı. Hangi şiddet eyleminden kimin sorumlu olduğunu bilmek mümkün değildi: gerillalar mı, yoksa hükümetin *ajan provokatörleri* mi? El, son zamanlarda, iki fraksiyona ayrılmıştı: Görünür Sol El ve Görünür Sağ El. Her ikisi de cinayet ve bombalama olayları yüzünden sürekli birbirini suçluyordu. Herkes iki El'in de diğerinin ne yaptığını bilmediğine ve ikisinin de kana bulandığına kesin gözüyle bakıyordu. Tren garları bombalanıyor, banka soygunları gündelik olaylar arasında sayılıyordu. İki ay önce, Başkent'teki Merkez Polis

Karakolu alevler içinde kalmıştı. Gerillalar işadamlarını kaçırıyor, askerler avukatları öldürüyordu. Binlerce insan ortadan 'kaybolmuştu', içlerinden kimisi helikopterlerden denize atılmıştı. Arkadaşlarının ve eski öğrencilerinin çoğu saklanıyordu. Plakasız Gri Ford Falconlar sokaklarda tur atıyordu. Kiralık katiller ve ölüm mangaları serbestçe dolaşıyorlardı. Ordunun ayrı ayrı birimleri; deniz kuvvetleri, hava kuvvetleri ve askeri inzibat, kendine farklı birer düşman belirlemiş, kendi yöntemleriyle onu yok etmeye uğraşıyordu. Kısacası, ordunun çeşitli kolları da, en az El'in gerillaları kadar kontrolden çıkmıştı.

Ama şu günlerde yeni Cunta'nın uyguladığı terör daha bir sistemli, gerillalarsa daha bir birlik içindeydi. Hem rejim yanlıları hem de rejim karşıtları tehlikedeydi. Nicholas ise epeydir, eğer yakalanırsa, yokluğunun özellikle dış dünyada fark edilmemesinden korkuyordu. Yurtdışındaki meslektaşları topyekün olmasa da, ülkesine karşı akademik bir boykot ilan etmiş; kendi kişisel akademik bağlantıları da yok denecek kadar azalmıştı. Oğluna ve kızına gelince, her ikisi de ona yardım edebilecek durumda değildi. Marcus, El için çarpışan bir gerilla kampındaydı; şüphesiz, tutuklanmasının pek çok sebebinden ya da bahanesinden biri de buydu. Bir insan hakları eylemcisi olarak yeraltında çalışan kızı Eliza'ya da ulaşması mümkün değildi. Hiç kuşkusuz tutuklandığını duyunca, kızı yabancı hükümetlerle ve gazetecilerle bağlantıya geçer, salıverilmesi için seferber olurdu; ama bunca tutuklamanın, kayıpların ve işkencenin arasında onu kim dinlerdi?

Giyinme emri, baskını yürüten bebek yüzlü, genç subaydan gelmişti. Terbiyeci'sinin zaptettiği azgın buldoklar gibi yer-

lerinde duramayıp oraya buraya saldıran diğer üç insan irisi belli ki ondan çekiniyordu. Davetsiz konukların dördü de Nicholas'ın peşinden yatak odasına gitti. Nicholas onların önünde yavaş yavaş giyinirken, Terbiyeci'ye o bildik soruyu sormaya karar verdi.

"Beni neden tutukluyorsunuz?"

Terbiyeci, duyarsız bir tavırla: "Seni neden tutukluyoruz?"

Bu soru bir yanıt mıydı? Yoksa daha iyi anlayabilmek için mi yineliyordu? Yoksa buldoklarının daha iyi anlaması için yapılan bir yineleme miydi? Yoksa yanıt değil de soru muydu? Kendi sorusuna kendisi mi yanıt verecekti? Belki de Terbiyeci soruyla dalga geçiyordu? Her şeyden önce, neden *tutuklanmasındı?* Tutuklanması için ille de bir *neden* mi olmalıydı? Bugünlerde, Askeristan'da, ordu nedenlere gereksinim duymuyordu.

Nicholas, başka ne söylenebilir diye düşünürken, elinden geldiğince şık bir biçimde giyinmeye devam etti (yakın zamanda bir daha böyle bir fırsatı olmayacak gibiydi).

Terbiyeci, karşılık verdi: "Seni tutuklamıyoruz."

Bu pek işe yaramadı. Elbette, ellerinde yazılı bir tutuklama emri yoktu, ama olsa bile mahkemeler çoktandır işlevini yitirdiğinden bu tür belgeler zaten anlamsızdı. O, Nicholas Caritat, kara bir delikte kaybolmak üzereydi; fark edilmeksizin, arkasından ağlayan olmadan, yaşamı tamamlanmamış, hayatının eseri bitmemiş bir halde.

Onu şimdiye kadar ayakta tutan işi olmuştu. Onsekizinci yüzyıl ilerleme düşüncesi üzerine yaptığı incelemeler, son otuz yıldır, gerek yazdığı kitapların gerek verdiği derslerin ağırlık merkezini oluşturmuştu. Şimdiye karşı yakın bir ilgi duymaksızın geleceğe yönelmiş olan geçmiş düşünceleri in-

celemek onu büyülüyordu. İnsanlığın geleceğinden umutlu olmak için inandırıcı nedenlere sahip olmak nasıl bir şeydi? Bunlardan herhangi biri hâlâ geçerli miydi? Bu yüzyılın bütün dehşetinden sonra, kişi bu tür umutlar besleyebilir miydi? Değerli bulduğu düşünürler, yoksa yalnızca gerçek inananları körleştiren tehlikeli yanılsamaların yaratıcıları mıydı; inançsızlıkla donanmış güdümleyiciler ussal dogmalarla, Jakoben Terörü'nden beri, insanlığı mahvetmemişler miydi? Kısacası, iyimsercilik onun hem konusu hem de amacıydı.

Nicholas, kendisini esir alanların ısrarı üzerine valizini hazırlamaya koyuldu. Sonraki akşamlarda Diderot, d'Alembert, Leibniz, Kant, Helvétius, Voltaire ve diğerleriyle yapacağı tartışmaları düşünerek, cübbesini bir güzel katladı. Tıraş çantasıyla birlikte iki pantolonu, bir ceketi, bir iki gömlekle kravatı ve iyimserliğini koruyarak boş gözlük kabını da valize yerleştirdi.

Terbiyeci onu koridor boyunca yönlendirirken, Nicholas çalışma odasına, her günkü araştırmalarının ve geceler boyu süren tartışmalarının kozasının baştan sona örüldüğü bu yere, belleğine son bir bulanık imge kazımak istercesine uzun uzun baktı: Zeminin neredeyse tamamını kaplayan büyük, koyu kızıl renkli Doğu işi halı, bakımlı bahçesine bakan pencere, kitaplarla dolu duvarlar, kapaklı yazı masası ve sallanan bambu koltuk, çaprazlama örülmüş bir tel kafesin arkasında, alacalı kahverengi onsekizinci yüzyıl ciltlerinin sıra sıra dizildiği maun kitaplık.

Terbiyeci açık duran sokak kapısını gösterdi. Dışarı çıkar çıkmaz, artık tasmaları çözülmüş olan üç buldoğun seslerini duydu; Nicholas'ın mabedini araştırma ve yok etme emrini yerine getiriyorlardı.

·2·

Hapishane

Terbiyeci onu omuzlarından tuttuğu gibi bir arabanın arka koltuğuna fırlattı, her iki yanına da birer asker bindi. Terbiyeci, öne, sürücünün yanına geçtikten sonra araba hareket etti; Nicholas'ın gözleri bağlı, elleri kelepçeliydi. Gözbağı, onu karanlık, miyopsu bir sisin içinden görmeye çalışmanın verdiği sıkıntıdan kurtardığı için hoşuna bile gitmişti. Kelepçe bedensel kapatılmasının başlangıcını simgeliyordu ve şüphesiz, ileride başına gelebileceklerle karşılaştırıldığında, ufak bir rahatsızlıktan ibaretti.

Araba, aşağı yukarı bir saat boyunca hızla ilerledi ve en sonunda, Nicholas'ın askerî bir hapishane olduğunu tahmin ettiği yerde durdu. Boğuk sesleri, metal bir yankıyla kapanan kapıları duyabiliyordu, hatta emin olamasa da, uzaklarda acı dolu bir haykırış duyduğunu sandı; yoksa duyduğu ses çaresizlik içinde ya da öfke dolu bir insan sesi miydi? Arabadan dışarı sürüklendi, iki kat boyunca taş basamaklardan aşağı itildi ve ardından uzun bir koridordan geçirildi. Sonra, hiçbir uyarı olmaksızın, bir yere tıkıldı; belli ki burası bir hücreydi. Ayak sesleri giderek uzaklaşırken, kapı koridor boyunca yankılanan metalik bir gürültüyle çarparak kapandı. Nicholas zifiri karanlık ve sessizlik içinde, elleri kucağında, sert ve dar bir ranzaya oturdu. Geçen her dakika, kelepçeleri biraz daha sıkıyor, kapalı yerde kalma korkusu biraz daha artıyordu. Bu ânı sayısız romanda ve hapishane anılarında okumuştu, ama ne bu ürpertici sonu gelmiş olma duygusunu ne de bunun kendi başına gelebileceğini hayal etmişti. Artık kendisini hiçbir dolaysız fiziksel tehlikeden

koruyabilecek durumda değildi; kendi mülkünde bir ırgat kılığına girerek Devrimci Terör'den kaçarken yakalanıp hapse atılan, Aydınlanma'nın en iyi ve en soylu filozofu, zavallı Condorcet'yi düşündü. Marki Jean-Marie-Antoine-Nicolas Caritat de Condorcet, iki gün sonra hapishanede, alelade bir 'Pierre Simon' olarak ölmüştü. Gerçekten 'doğal sebeplerden' mi ölmüştü, yoksa aristokrat yüzüğündeki zehirden mi?

Birden kapı çarparak açıldı; bileğindeki kelepçeler sertçe çıkarıldı, gözbağı söküldü. Gözleri zayıf elektrik ışığına alışırken, Vicdan Mahkûmları kulübüne katılmış olduğunu görebiliyordu.

Az kalsın bir an, gözbağını ve kelepçesini çıkaran kişiye teşekkür edecek gibi oldu. Daha yakından bakmak, onu hemencecik böyle yersiz bir kibarlıktan caydırmaya yetti; çünkü teşekkür edecek olduğu kişinin yüzüne bakılacak gibi olmadığını görmüştü. Gardiyanı kötülüğün standart belirtilerini taşıyordu –kolunda dövme, yanağında yara izi, suratında pis bir sırıtış ve dazlak bir taş kafa– ve besbelli insanları sindirmekte ustaydı. Nicholas'ın suratına doğrulttuğu tabancasıyla, kurumun temel kurallarını ortaya koydu: Okumak yok, yazmak yok, konuşmak yok.

"Ya düşünmek?" diye sormak istedi bilgin, ama sonra, bunun hiç de iyi bir fikir olmadığını düşündü.

"Profesörmüşsün, öyle mi?" dedi Taş Kafa. Kelimeleri ağzından, kesinlikle mide bulandırıcı bir şey anlatıyormuş gibi, kaba, yüksek ve boğuk bir sesle fışkırtıyordu. Hücrenin kapısını arkasından çarparken haykırdı: "Bunlar bize sökmez!"

Nicholas, şimdi, düşünmenin mümkün olmakla kalmadığını, zorunlu olduğunu da anladı. Önünde göz alabildiğine iki düşünce hattı uzanıyordu. İlki, Büyük Soru'yla ilgiliydi:

İnsanlığın geleceği nasıl olacak? Diğeri de ondan daha az acil değildi: Nicholas Caritat'ın geleceği nasıl korunacak?

Bu iki düşünce güzergâhında ilerlemeye koyuldu. Derken, güçlü bir yalnızlık duygusu onu ele geçirdi. Onu bir birey yapan toplumsal ilişkilerin çoğunu yitirmişti. Yerinden yurdundan olmuş bir yaşar yaşamaz, ayrışmış bir parçacık, molekülsüz bir atomdu. Askerî terör, onu arkadaşlarının ve meslektaşlarının dostluğundan ve bunun verdiği rahatlıktan ayırmakla kalmamış, doğum yaparken ölen karısı Susanna'dan sonra iyice birbirine kenetlenen, koruyucu aile çekirdeğini de parçalamıştı. Susanna, Marcus, Eliza ve Nicholas, hepsi birden daima mantıklı olmaya çalışır, en akla hayale gelmez durumlarda bile neyin doğru olduğunu bildikleri konusunda mantıklı bir şekilde ısrar ederlerdi.

Susanna, hastanede, bütün şikâyetleri karşılıksız kalarak tıbbi ilgisizlik yüzünden öldüğü zaman, rejimin keyfi uygulamaları ve terörizmi henüz başlangıç aşamasındaydı. Nicholas, onun acıyla sıkılmış solgun ve ince dudaklarını, gerçeklerden kaçarak çalışmasına sığındığı için kendisini azarlayan yumuşak kahverengi gözlerini, hep zarafetle omuzlarına aldığı şala sarınmış ufak tefek ve gergin vücudunu hâlâ sık sık gözünde canlandırırdı. İlk başta onu çeken de Susanna'nın güçlü tutkuları, özellikle de bunların önüne geçilmez yoğunluğu olmuştu: resim, müzik, edebiyat, dostluklar kurmak, seyahat etmek, çocukları sevmek ve yetiştirmek. Eliza doğmadan çok önce bile, giderek kötüleşen siyasi durum, gözdağını ve güvensizliği hayatlarının bir gerçeği haline getirmeye başlamış; Susanna'nın tutkuları, yuvasının üstüne titreyen endişeli bir kuş gibi, kendi ailesine bakmak şeklinde tek bir üstün-tutkuda birleşmişti. Öldüğü sıralarda, ya-

şama amacı bu tutkunun kölesi haline gelmişti. Onları, askerî inzibatın, muhbirlerin ve şüpheli arkadaşların korkutucu dünyasından korumak için ne olursa olsun yapardı. Onun için mantıklı olmak ihtiyatlı olmaktı.

Marcus için mantıklı olmak sorunları çözmek demekti. Küçüklüğünden beri, dünyanın karmaşasına karşı apaçık bir sabırsızlık sergilemişti. Eğer bir sorun çözülebilir görünüyorsa, bunun temel gerekliliklerini çabucak sezerdi; yok değilse, ya bundan kaçınır ya da meseleyi görmezden gelirdi. Çocukken, bir şeyleri tamir etmek için sökmeyi severdi, ama toplumsal ilişkileri hep kafa karıştırıcı bulmuş ve bu yüzden bunlardan kaçınmayı yeğler olmuştu. Yeniyetmelik dönemi boyunca, dünyanın karmaşasını üstesinden gelinebilir bir düzeye indirgeyebilecek bir şema bulmanın peşine düşmüştü ve bir an için baştan çıktıktan sonra, dinin bunu önermediğine karar verdi. Bu deneyimden ve diğer seçenekleri de şöyle bir gözden geçirdikten sonra, kısa sürede, dinin amacının zor sorulara açıklama getirmek yerine, muğlak, çelişkili ya da tutarsız gizemler ortaya koyarak bunları imkânsız gibi göstermek; inanmak için nedenler bulmak yerine, inancın nesnelerini sunmak olduğu sonucuna vardı. Marcus gizemlerden nefret ederdi, ki bunlar ne gerçek ne de sahteydi; hatta bunları yanılsama olarak bile görmezdi, ki yanılsamalar en azından sahteydi. Nicholas, oğlunun amansız akılcılığından duyduğu sevecen gururu hatırladı – Marcus okula giderken parlak, siyah saçlarıyla, nasıl da incecik ve uzun boyluydu; kendine güvenen kalın sesiyle, yemek masasında, askerî rejimin hizmetindeki pısırık papazlara inanan ve sayıları giderek artan cahillere karşı nasıl da nutuk çekerdi. Yine de bunu anımsamak pişmanlık vericiydi,

çünkü Marcus üniversiteye giderken El'in ağına düşmüştü; kuşkusuz Nicholas'ın şimdiki tutukluluğunda bu kararın da payı vardı.

Eliza için mantıklı olmak, ödün vermeden ilkeli yaşamak demekti; özellikle de bir ilkeden kesinlikle ödün verilemezdi: insanların, hiçbir şekilde suistimal edilmemesi, başkalarının amaçlarına ya da büyük toplumsal amaçlara hizmet edecek bir araç olarak kullanılmaması şarttı. Onun kararlılığı Kant'ı ya da başka herhangi bir filozofu okumasından değil, doğrudan doğruya duygudaşlıktan, gözlemden ve deneyimden kaynaklanıyordu. Tıpkı Susanna gibi ufak tefek ve solgun olan Eliza, annesinin tutkulu duygu gücünü de miras almıştı; bunu da kardeşinin sert, gerçekten pervasız ve fazla iddialı yanıyla ve Nicholas'ın içten gelen, dünyayı mahveden kötü güçler olmasa, dünyanın nasıl bir yer olabileceğini tasavvur etme gereksinimiyle birleştirmişti. Ama babasından farklı olarak, bu düşü bir an evvel, şimdi ve burada, kötü güçlerin en gözü dönmüşlerine karşı odaklanarak ve savaşarak gerçekleştirmenin yolunu aramıştı. Eliza, endişelense de, Marcus'un El'e katılmasını asla eleştirmemişti. "Dikkatli ol," diye uyarmıştı onu, "El yönlendirir." Aynı zamanda, Marcus'un bütün o El yanlısı 'toplumsal güçler', 'yapılar' ve 'düzenekler' üzerine laflamalarından da hoşlanmıyordu. Eliza için, baskı gören her birey ya da her kurban, hiç gecikmeksizin ilgiyi ve çabayı hak ediyordu; o, zulme uğrayanları savunarak kendini yeniden üreten bir enerji kaynağı haline gelmişti. 'Ortadan kaybolanların' annelerini örgütlemiş, tehlike içinde olanların kaçışlarını düzenlemiş, tek tek vakaları halkın önüne getirmek için uluslararası bağlantılar kurmuştu. Askeristan'da durum kötüleştikçe, Eliza da ne denli savunmasız olduğunun farkına varmış ve ça-

lışmalarını sürdürebilmek için yeraltına geçmişti.

Nicholas'ın evcimen dünyası, doğru düzgün vedalaşma olmadan, oturup konuşmadan, birdenbire yerle bir olmuştu. Marcus şimdi, El'in elindeydi, ortadan kaybolmuştu, El'in kamplarından birinde eğitim görüyordu; Eliza, çalışmalarını başkaları karışmadan sürdürmeye yemin ederek, alelacele bir valiz hazırlamış ve gizlice gitmişti.

Nicholas mantıklı olabilmiş miydi? İki çocuğu da öyle düşünmemişti, gerçi Eliza biraz daha anlayışlıydı. İkisi de, onu, gerçeklerden kaçan, etrafındaki dehşete ve tehlikeye gözlerini kapatan bir hayalci olarak görmüştü. "Nasıl oluyor da," demişlerdi, "olup bitenleri bildiğin halde, kulaklarını sıkıca kapatıp burnunu kitaplarına gömebiliyorsun?" Marcus onun için gerçekten üzülüyordu, babasının, ne El'i ne de onun Askeristan'daki duruma dair çözümlemesini anlamadığına ya da anlamak istemediğine inanıyordu. Nicholas'ın, yokluğunu derinden hissettiği Eliza'ya göreyse, o, şimdide harekete geçeceğine, geçmişle sohbet eden, düşüncelere dalmış bir düşünürdü sadece. Yine de, Nicholas'ın amacı mantıklı olmanın ne demek olduğunu bulmaktı; ki buna, aynı amacın peşine düşmüş diğerlerine danışılmadan ulaşılamazdı. Neyi ummak mantıklıydı? Hangi ilkelerin üzerine mantıklı bir toplumsal düzen kurulabilirdi? Bu türden sorulara yanıt bulmaya çalışmak, nasıl olur da mantıklı olmazdı?

Birkaç saat geçmiş olmalıydı ki, geri dönen Taş Kafa, hücresinin kapısını ardına kadar açıp, tabancasını profesörün suratına doğru salladı.

"Kalk bakalım, Profesör," diye bağırdı. "Seni istiyorlar."

Nicholas'ı itekleyerek loş bir koridora çıkaran Taş Kafa, onu elleri arkadan bağlı bir halde, hepsi kilitli, on on iki

hücrenin önünden geçirdi, sonunda çıplak beyaz duvarları olan, büyükçe kare şeklinde, büroya benzeyen bir yerin girişine getirdi; burası koridordan bile daha az aydınlatılmıştı. Yüksek tavandan tek bir zayıf ampul sallanıyordu. Gözlerini iyice kısan Nicholas, odanın öteki köşesinde metal masalara oturmuş iki kişiyi seçebildi; her masada, sadece kâğıtları aydınlatacak şekilde aşağı çevrilmiş okuma lambaları vardı. Onun dışında oda boş görünüyordu; sanki ışıklar yanmadan önceki, boş sahne gibiydi. Taş Kafa gözden kayboldu.

"Oturabilirsin," dedi soldaki adam, eliyle odanın ortasındaki tek tahta sandalyeyi göstererek.

İki sorgucusu da garip bir şekilde özelliksiz ve ortama aykırı gibi görünüyordu. Loş ışıkta, zayıf görüşü yüzünden ikisi de önemsiz bir havaya sahipti; sanki, bir Beckett oyununda İnsanın Açmazı'nın onulmaz umarsızlığını vurgulamak için bulunan iki karakter gibiydiler.

"Gözlüğüne olanlara üzüldük," dedi Bir sol taraftan, apaçık bir samimiyetle. "Talihsizlikti. Sana fazla sıkıntı vermediğini umarız."

Fazla sıkıntı vermek! Buna nasıl karşılık vermesi gerekiyordu? "Ah, elbette – olur böyle şeyler?" "Ne demek, gözlüksüz de yaparım?" Gözlüğünün olmayışı sözü edilmeye değer tek meseleymiş gibi görünüyordu. Hiçbir şey söylemedi.

"Ama," diye sürdürdü Bir, "bizimle işbirliği yaparsan, sıkıntın kısa sürebilir."

Sağdaki İki, öne eğildi ve saygı ifade edermiş görünen bir tonda hitap etti.

"İşbirliğiniz, Profesör Caritat, ülkeniz için paha biçilmez bir değere sahip. Bu karanlık ve zor zamanlarda, Askeristan sizin yardımınıza ve sadakatinize muhtaç."

Nicholas hâlâ yanıt aradığı soruyu bir kez daha sormaya kararlıydı.

"Neden," diye sordu İki'ye, "beni tutukladınız?"

"Neden seni tutukladık?" oldu İki'nin papağan gibi karşılığı. "Seni tutuklamadık."

"O zaman neden buradayım?" diye üsteledi.

"Profesör Caritat," dedi İki, göstermekte olduğu sabrı sabırsızca vurgulayarak, "siz çok zeki bir insansınız. Askeristan'da haklı olarak zekânızla tanınıyorsunuz. Size, şimdiye kadar, düşünmeniz için ödeme yapıldı – yine de fikirlerinizin ne denli önemli olduğunu anlamış görünmüyorsunuz."

"Ama," diye karşı çıktı Nicholas, "ben bir Aydınlanma bilginiyim."

"Aydınlanma!" diye yapıştırdı İki. "Ateş olmadan aydınlık olmaz. Biz savaştayız, Profesör. Toplumumuz, İyimserciliğin saldırısına uğramış durumda. Ulusumuzun düşmanlarına yardım ve yataklık ediyorsunuz."

"Ben bir bilginim," diye yineledi, "bir bilgin, (sözcük ağzından tiksintiyle çıktı) bir ideolog değil."

Bir, yeniden tartışmaya katıldı. "Bilginliğinize (tiksinti ifadesini yansıladı) besbelli Görünür El tarafından değer veriliyor. Kitaplarınız onların eğitim kamplarında bulundu. Okuma listelerine dahil edilmişsiniz."

"Sizin aksinize, Profesör," diye ekledi İki, "onlar –ve biz– fikirlerinizi ciddiye alıyoruz."

"Benden ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Öncelikle," diye hemen karşıladı Bir, "geceleri İyimserci birimlerle toplantılara katıldığınızı biliyoruz. Onların adlarını istiyoruz. Hem de hepsinin. İkinci olarak, İyimsercilikten el çektiğinize, onunla ilgilenmeyi sürdürenleri lanetlediğinize dair imzalı bir açıklama istiyoruz. Üçüncü olarak da, bir daha asla İyimserci fikirleri açıklamayacağınıza ve

İyimserci birimlerle işbirliği yapmayacağımıza dair imzalı bir duyuru yapmanızı istiyoruz."

"Eğer bunları yapacak olursam," diye sordu Nicholas dikkatle, "ne olacak?" En iyisi şimdilik onları işbirliği yapacağıma inandırmak, diye düşündü.

"Biz, elbette, herhangi bir ümit vaat edemeyiz," diye yanıtladı İki.

"Ama yeni bir gözlük verebiliriz," dedi Bir.

Aydınlanma'ya yeni bir gözlük için ihanet etmemi istiyorlar, diye düşündü kendi kendine. Hiçbir şey söylemedi, böyle birkaç dakika geçti. Bir ve İki konuşmadan beklediler. Bir, kalemini masanın üzerine vuruyordu. Uzayan sessizlik ağırlaşmaya başladı.

Bir, açıkça düş kırıklığına uğramıştı, görüşmelerine şimdilik son vermeye karar verdi. "Neden konforlu odanızda bunun üzerine biraz düşünmüyorsunuz?" Bir düğmeye basar basmaz, onu tekrar hücresine götürmek üzere Taş Kafa yeniden ortaya çıktı.

Şimdi sıra, daha beter aşağılanmalara gelmişti. Taş Kafa Nicholas'a gri ve sert bir tuvalet kâğıdı rulosu uzatıp köşedeki kovayı işaret etti. Daha sonra, üstündekileri çıkarıp hapishane kıyafetini giymesini gürleyerek emretti: kaba kumaştan, üstüne oturmayan bir gömlek ve bol pantolon. (Evden çıkarken hazırladığı valizi ortalıkta görünmüyordu.) Temizlenip yıkanması için bir tas soğuk su, bir jilet, minik bir parça sabun ve pis bir havlu verildi. Sonra, Taş Kafa, duruma uygun, tatsız tuzsuz yiyecekler getirdi –bayat mı bayat ekmek, hem de tereyağsız, lezzetsiz patates püresi, kayış gibi et, kurumuş peynir ve bir bardak su– daha sonra, ilk gününün geri kalanında, küçük, penceresiz hücresinde, İnsanlığın ve kendisinin geleceğine dair düşüncelere dalması

için yalnız bırakıldı; tek bir ampulün aydınlattığı hücresinde keskin bir idrar kokusu vardı.

Nicholas zaman geçtikçe saatlerin izini yitirmeye başladı. Tutukçuları, gözlüğünü kırarak uzam duygusunu büyük ölçüde yitirmesine yol açmışlardı. Şimdi de, zaman algısını zayıflatmakla meşgul olduklarını fark etti. Yavan akşam yemeği, hapsedildiği ilk günün sona erdiğini bildirircesine bir rahatlık getirdi.

Yemekten sonra Immanuel Kant ile birlikte 'Aydınlanma nedir?' sorusunu tartıştı.

"Aydınlanma," dedi Kant, her zamankinden farklı bir kesinlikle, "kişinin kendisi için düşünmesidir. İnsanın kendinden kaynaklanan toyluğundan, kemale ermemişliğinden kurtulmasıdır. Aydınlanmanın şiarı şudur: Kendi anlama yetini kullanma cesaretine sahip ol!"

"İyi hoş da," dedi Nicholas, "bu her zaman öyle kolay..."

"Elbette, *kolay* değil!" dedi Kant, biraz da kızarak. "Tembellik ve korkaklık, bunca insanın, hayatları boyunca kendilerinden memnun bir halde olgunlaşmamış olarak kalmalarının başlıca nedenleridir. Toyluk ne kadar da kolaydır! Eğer bana uzgörü sağlayacak bir kitap varsa, benim için vicdanım olacak ruhani bir danışman varsa, beslenme biçimimi yönlendirecek bir doktor varsa, vs vs, bundan sonra hiç çaba harcamam gerekmez. Parasını ödeyebildiğim sürece düşünmeme gerek kalmaz. Ötekiler de, bütün bu yorucu işleri benim üstümden almaktan memnun olurlar."

"İdealleriniz çok soylu," diye fikrini belirtti Nicholas, "ama bunlar insanın erişebileceği uzaklıkta mı? Bize, aydınlanmış yurttaşların, sürekli bir barışı hedefleyen federasyon olarak birleşmiş cumhuriyetlerde, yasalar dahilinde özgürce yaşadıkları bir dünya görüsü sunuyorsunuz. Ama belki

de Rousseau haklıydı. Belki, bu tür idealler sadece meleklere göredir."

"Rousseau'nun öyle dediğini biliyorum," diye karşılık verdi Kant, "ama o da çok kötümserci. İyi tasarlanmış bir anayasanın, insanın zaaflarının üstesinden gelebileceğini göremiyor. İnsanların kendi bencil eğilimlerinden ötürü, doğası gereği, yüce olan bir yapıya bağlı kalamayacaklarını düşünüyor. Gelgelelim aslında doğa, kendi içinde hayranlık uyandırıcı ama uygulamada o denli güçsüz olan, evrensel ve ussal insan iradesinin yardımına koşar ve bu bencil eğilimlere bir çeki düzen verir. Tek yapılması gereken, insanların, devlet için iyi bir düzen yaratmalarıdır, ki bunu gayet iyi yapabilirler; ve bunu öyle bir düzenleyebilirler ki bencil enerjileri çakışır ve birbirlerinin gücünü sıfırlayarak yıkıcı etkilerini ortadan kaldırır. Sonuçta insan, bencil eğilimleri hiç olmamışçasına, ahlaki açıdan kendinde iyi olmasa da en sonunda iyi bir yurttaş olmaya mecbur kalır. Kulağa imkânsızmış gibi gelebilir, ama bir devlet kurma sorunu kötülerden oluşan bir ulusça çözülebilir, yeter ki kavrayışlı olsunlar. Hatta bu kötüler için adalet ve barıştan kaçış yoktur."

"Askeristan'da bile mi?"

"En çok da Askeristan'da. Askeristan bunların hayata geçirilmesinde yaşamsal bir rol oynar. Her devlet, eninde sonunda, barış ortamındayken bile, savaşları, gerginliği ve bitip tükenmez zorlu askerî hazırlıklar ile bunların sonucu olan baskıyı derinden hissedecektir – bunlar, doğanın, ulusları ilk başlarda hatalı girişimlerde bulunarak yönlendirdiği güçlerdir, ama en sonunda, pek çok kargaşadan ve karışıklıktan, hatta bütün içsel güçlerini tükettikten sonra bile, bunca acı verici deneyim olmadan da aklın onlara önermiş olabileceği bir adım atmak mümkündür: vahşi, ka-

nunsuz devleti bırakmak ve halkların federasyonuna katılmak.

"Ama," diye karşı çıktı Nicholas, "böyle bir amacı hedeflemek gerçekçi görünmediği için bunun sadece cesaret kırıcı olabileceğini, kişinin ulaşılabilir amaçlara yönelmesinin daha doğru olduğunu iddia edenler çıkabilir – belli adaletsizliklerin çözülmesi, savaşların sınırlandırılması, uzlaşı yollarının müzakere edilmesi..."

"Adalet ve barış, kaçınılmaz olduğu denli çözümsüzdür de," diye görüş bildirdi Kant. "Askerî tiranların da onlar adına harekete geçtiklerini ilan ettiklerine dikkat et. Her olanaklı en iyi dünya tasarımının altında –ister samimi ister ikiyüzlü olsun– daha iyisinin hayata geçirilmesi düşüncesi yatar."

"Evet, belki de haklısın," diye kabullendi Nicholas ve biraz da yüreklenerek, sert ranzasında, boz renkli battaniyesine sarınarak, derin ve biraz olsun umutlu bir uykuya daldı.

·3·

Göz Muayenesi

Ertesi gün sabah erkenden, Taş Kafa, Nicholas'ı, ikisi de okuma lambaları yanık, masalarının başında oturan Bir ile İki'ye teslim etti.

"Evet?" diye sordu İki, beklentiyle. "İhtiyaç duyduğu anda Askeristan'ın yardımına koşmaya hazır mısın?"

Nicholas umutları boşa çıkarmadan anlaşılmaz görünmeye karar verdi.

"Kafamda tartıyorum," dedi Nicholas samimiyetle. Sonra sessizliğe büründü.

"Biz de kafamızda tartıyoruz," dedi Bir, birkaç dakika süren sonuçsuz sessizlikten sonra, "ve sizi biraz yüreklendirmeye karar verdik, Profesör Caritat. Gözlüğünüzü yenileyeceğiz."

"Ondan sonra," diye ekledi İki, "sizin de bizim gibi göreceğinizden eminiz."

"Umalım ki öyle olsun," dedi Nicholas düşünmeden. Bu pek akıllıca bir karşılık değildi ve Taş Kafa, onu, kovasının boşaltıldığını iç rahatlığıyla fark ettiği hücresine sürüklerken bundan pişmanlık duydu.

Sabahki görüşmenin meyvesi çok geçmeden kendini gösterdi. Yaklaşık bir saat sonra, hücrenin kapısı, görür görmez hoşlanmadığı, çakı gibi üniformalı bir subay tarafından açıldı. Delikanlı kısa boylu ve kaslıydı; çilli suratındaki gözleri cam gibiydi ve davetsizce tanıdık bakıyordu. Subay, hoşlanmadığından emin olduğu ama tanımlayamadığı bir şeyi anımsatıyor gibiydi.

"Günaydın, sevgili Profesör Caritat," dedi subay, umulmadık ölçüde tanıdık bir sesle.

"Günaydın," diye karşılık verdi soğukça.

"İşbirliğine yatkın bir zihin yapısında olmadığınızı duyduk," dedi subay, yavaşça ve araştırırcasına. Nicholas sessizliğini korudu.

"Meseleyi her zamanki dürüstlüğünüzle değerlendirdiğinize kuşkum yok. Buyurun. Gözleriniz muayene edilecek."

Nicholas, daha önceki gidişlerinin aksi yönünde, koridor boyunca subayı takip etti. Sorgu Odası'na benzeyen bir başka odaya girdiler, ama burası daha iyi aydınlatılmıştı. Odanın ortasındaki masada, kabarık kızıl saçlı ve bıyıklı, asabi görünüşlü, beyaz önlüklü bir genç oturuyordu. Masanın üstünde, dikdörtgen ahşap kutular ve çeşitli optik aletler vardı. Odanın bitiminde, Nicholas'ın karşısına gelecek şekilde, üzerinde yukarıdan aşağıya doğru küçülen sıra sıra harflerin bulunduğu, büyük, beyaz bir levha vardı.

Subay, en ufak bir aksilikte duvardaki borulardan birine atlamaya hazır, ürkek bir sincaba benzeyen, beyaz önlüklü gözlükçüyü tanıştırdı. Nicholas, başıyla selamlayıp beyaz levhaya bakacak şekilde, onun yanına oturdu. Subay muayeneyi denetlercesine onların arkasına dikildi.

"Lütfen görebildiklerinizi bize söyleyin," dedi gözlükçü.

Üst satırı okudu. "S...İ...Z..."

Sonraki satır şöyleydi: "B...İ...Z...İ...M..."

"Evet," dedi gözlükçü yüreklendirerek.

Sonraki satır daha küçüktü, ama daha kolaydı:

"T...E...K..."

"Devam et," dedi gözlükçü coşkuyla.

Sonraki satır için çaba harcaması gerekti, ama biraz kararsız kaldıktan sonra okumayı başardı:

"U...M...U...D...U...M...U...Z...S...U...N...U...Z..."

Tuhaf, diye düşündü, bu harfler kelime oluşturuyor; oysa genellikle anlamsız olurlar. Sonra birden, şimdiye kadar bütün levhanın anlamlı olduğu beyninde çaktı: "Siz bizim tek umudumuzsunuz!" Gözlükçü ona mesaj gönderiyordu.

Okuyabildiklerinin altında kırmızı bir çizgi, onun altında da giderek küçülen, çıkaramadığı üç sıra daha vardı.

"Sonraki satırı deneyin," dedi gözlükçü, giderek artan bir heyecanla onu devam etmeye zorlayarak.

"Daha fazla göremiyorum," dedi.

Gözlükçü, Nicholas'ın burnunun üzerine ağır bir çerçeve yerleştirip, kutulardan aldığı iki camı çerçeveye taktı. Nicholas'ın bulanık görüşü iyice bozuldu, levhadaki bütün harfler görünmez oldu.

"Daha kötü," dedi.

Gözlükçü başka bir çift cama uzandı. Bunlar biraz daha iyiydi, ama pek faydası olmadı. Başka bir çift takıldı ve sonraki satır birden okunur oldu.

"İ...Y...İ...M...S...E...R...C...İ...L...İ...Ğ...İ..." diye okudu.

Gözlükçü artık korkudan titriyordu.

"Sonrakini okuyamıyorum." Harfler bulanık bir akvaryumdaki küçük kara balıklar gibi dans ediyordu.

Gözlükçü başka bir çift camı çerçeveye yerleştirdi. Nicholas, zorlanarak, yavaşça sonraki harf sırasını okudu.

"S...A...V...U...R...U...N..."

"Savurmak mı?" diye düşündü. Bu da ne demek şimdi? Ortalıkta savuracak kadar çok mu iyimserlik var?

Gözlükçü açıkça öfkelenmişti.

"Yaklaşın, Profesör," diye haykırdı. "Biraz yaklaşın!"

Nicholas denileni yaptı ve sandalyesini öne çekti. Niha-

yet satır düzgün durdu ve Nicholas daha düzgün bir biçimde okuyabildi.

Şöyle diyordu: "S...A...V...U...N...U...N..."

Biraz daha yaklaştı ve devamını da okudu: "E...L..."

O son satırı okuduğunda, gözlükçü öne atılıp levhayı çevirdi ve ortaya, anlamsız harfler yığınından ibaret bir şema çıkardı.

Şimdi her şey açıktı. Hem gözlükçü hem de genç subay, besbelli gerillaların hesabına çalışıyordu ve şu anda bunu ona söylemeyi göze alıyorlardı.

"Bulabileceğim en iyi camlar bunlar," dedi gözlükçü, üzerinde camlar olan çerçeveyi Nicholas'ın burnundan almaya niyetlenerek, ama Nicholas biraz daha takmak istediğini işaret etti. Şimdi ilk kez net bir şekilde görebildiği genç subaya döndü. Bir anda tanımanın şokunu yaşayarak, onun, Üniversite'deki eski öğrencilerinden, öğrenci hareketleri döneminde siyasi bir eylemci, Marcus ile Eliza'nın arkadaşı ve akıl hocası Justin olduğunu anladı. Gerilla direniş hareketinin en aşırı kanadının, önde gelen üyesi olmuştu. Marcus'u El'e katılmaya ve –saklamadığı bir horgörüyle– bütün bilgince arayışları, entelektüel hayalcilikten başka bir şey değil diyerek, bir kenara atmaya ikna edenin Justin olduğundan hep şüphelenmişti. Justin, Marcus ile Eliza'ya sadece dünyayı yorumlayan değil, onu değiştiren düşünür imgesini önermişti. Onlara, Nicholas'ın inançlarının bazı temel ilkelerini görmezden gelmeleri gerektiğini belletmişti: partizanlığın çözümlemeyi belirlememesi gerektiğini, basit çatışkıların dikkatle ele alınması gerektiğini, mantıklı olmanın farklı ve örtüşmez yollarının olduğunu, kişinin en keskin düşmanlarının düşüncelerinin ciddiye alınması gerektiğini, dünyayı değiştirebilen fikirler üzerine düşünerek harcanan zamanın

değerli olduğunu. Bir araya gelişleri hep soğuk olmuştu. Ne zaman karşılaşsalar, Nicholas da Justin de göz göze gelmekten hep kaçınmışlardı.

Delikanlının, fikirleri birer araç olarak, çoğunlukla da silah gibi kullanan militanlardan biri olduğu geldi Nicholas'ın aklına. Görünen o ki, akademik çalışmaya duyduğu tek ilgi, konuşmalarında işe yaraması, yani slogan olarak kullanılmak üzere malzeme bulmak içindi. Hatta bir keresinde Justin'e pedagoji eğitimi yerine demagoji eğitimi almasını tavsiye etmişti, ama şimdi görünüşe göre, eski öğrencisi farklı ve beklenmedik bir kariyer yapmayı seçmişti.

"Senin böyle bir subay olabileceğin kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi," diye belirtti soğukça.

"İçerden çökertmek için saflarına katıl, yani bir tür girimcilik," diye açıkladı Justin.

Kesinlikle İyimserci bir görüş, diye düşündü Nicholas.

"Vakit kaybetmememiz lazım," dedi Justin, hızlı ve kısa fısıltılarla. "Her an buraya gelebilirler. Sizin kaçışınızı planlıyoruz. Yarın size yeni gözlüğünüzü getirdiğim zaman ayrıntıları açıklayacağım. Bu arada, önceki gibi davranın. Şimdi çerçeveyi ve camları bana verin."

Netlik yerini bulanıklığa bıraktı, ama Nicholas'ın keyfi yerine gelmişti; Justin onu hücresine götürürken kendi kendine ıslık çaldı. Justin, çıkarken sol elini kaldırdı.

·4·

Hazırlıklar

Justin, ertesi gün sabah erkenden geldi. İçeri girdi, ranzaya, Nicholas'ın yanına oturdu ve her zamankinden farklı olarak, alçak sesle çabuk çabuk konuştu.

"Size sahte belgeler verilecek. Sahte adınız Dr. Pangloss olacak. Bütün operasyonun kod adı 'Yardım Eli'."

"Bunu neden yapıyorsunuz?" diye sordu Nicholas. "El neden bana yardım ediyor?"

"Size karşı samimi olacağım," diye karşılık verdi Justin. "Biz size yardım etmiyoruz. Bize yardım edecek olan sizsiniz; 'yardım eli'ni uzatacak olan sizsiniz. Profesör Caritat, El, bir yardım kuruluşu değildir. Sizi başka bir ülkeye gönderiyoruz. Göreviniz İyimserciliğin zeminini –insanlarımıza umut verecek bir yaşam biçimi– bulmak. Eğer bir ülkede aradığımızı bulamayacak olursanız, göreviniz tamamlanana kadar başka bir ülkeye, oradan da bir başkasına gitmeniz gerekecek. Size güveniyoruz. Siz bizim tek umudumuzsunuz."

"Ama hiç kuşkusuz," diye karşı çıktı Nicholas, "neredeyse bütün yaşam biçimleri Askeristan'dakinden daha iyidir?"

"Bunu siz de ben de biliyoruz," dedi Justin, "ama insanlar statükoyu kabul ediyorlar, çünkü daha iyisinin olabileceğine dair inançlarını kaybetmişler. Bizim savunduklarımıza inanmıyorlar ve açıkçası biz de bunun ne olduğunu tam olarak bilmiyoruz. Başka hangi seçeneği önerebiliriz ve bu neden diğerlerinden daha iyidir? Hangi sebeplerden ötürü çarpışabilir ve gerekli fedakârlığı isteyebiliriz? Neye karşı olduğumuzu biliyoruz ama biz aslında neyin peşindeyiz?"

Bu, gerçekten de samimi bir konuşmaydı. Justin hakkında daha iyi şeyler düşünmeye başladı. Neye inanılacağına

dair her zamankinden farklı bir belirsizliği dile getirmiş gibi görünüyordu. Belki de Nicholas, El'i yanlış değerlendirmişti. Hiç değerlendirmiş miydi ki? İkna edecek uslamlamalar, inandıracak güzel sözler peşinde miydiler? Bu daha iyi bir dünya arayışı mıydı, yoksa bunun daha etkili bir yanılsaması mı?

"Sizden," diye tamamladı Justin, "bizim için olanaklı en iyi dünyayı bulmanızı istiyoruz?"

"Neden beni seçtiniz?" diye sordu Nicholas.

Justin'in sesi sertleşti. "Çünkü," diye karşılık verdi, "İyimserciliğimizin sorumlusu sizsiniz, yine de hiçbir zaman ciddi bir biçimde bunun sorumluluğunu almadınız. Bize umut verdiniz, ama hiçbir zaman, bu umudun haklı olup olmadığını bulmayı görevinizin bir parçası olarak görmediniz. Düşünceler hakkında hep meraklı oldunuz, onlarla heyecanlanıp baştan çıktınız. Ders verirken, onları bizim için de canlandırdınız. Düşün tarihinin muhteşem bir macera olabileceğini bize siz öğrettiniz."

Hayret, diye düşündü Nicholas, Justin'e bir şey öğretebildiğimi ummazdım. İnsan nasıl da yanılabiliyor!

"Şimdi," diye devam etti Justin, "sizi muhteşem bir maceraya göndermeyi teklif ediyoruz. Derslerde bize, Aydınlanma düşünürleri ile eleştirilerini; onların, kendi hayali dünyalarında, toplumun nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini anlatırdınız. Bu dünyalarda o fikirlerle yaşamanın ne demek olduğunu bilmeye ihtiyacımız var. Eğitimimizi tamamlamak için size ihtiyacımız var, Profesör Caritat. Tutkuyla bağlı olduğunuz fikirlerin nasıl hayata geçtiğine dair bize rapor vermeniz konusunda size güveniyoruz. Geriye ne kaldı? Neyi umabileceğimizi bilmeye ihtiyacımız var?"

"Beni nereye göndermeyi teklif ediyorsunuz?" diye sordu Nicholas.

"Bunu önceden açıklayamayız," dedi Justin, "ama, her an kaçmaya hazır olmalısınız." Nicholas'a direktiflerini bildirirken, Justin'in sesi bir kez daha değişti. Şimdi emir verircesine, hatta suçlarcasına konuşuyordu. "Sizden, akademik odanızdan dışarı çıkmanızı, bilgince kabuğunuzu kırmanızı bekliyoruz, Profesör. Seyahatleriniz ayarlandıktan sonra, bana düzenli olarak İlerleme Raporları göndermenizi bekliyorum. Bunları dost bir ülkedeki bir adrese göndereceksiniz ve bunlar güvenli bir şekilde bana ulaştırılacak. Kaçış vaktiniz geldiğinde, bunu size en uygun biçimde belirteceğim (bir elini kaldırdı) ve havaalanına götürüleceksiniz. Tetikte ve dirençli olun."

"Teşekkür ederim," diye karşılık verdi Nicholas kendiliğinden.

"Teşekküre gerek yok," dedi Justin, gitmeye hazırlanırken.

"Son bir soru sorabilir miyim?" diye sordu Nicholas. "Marcus ve Eliza hakkında bana herhangi bir haber verebilir misin?" Belki, diye düşündü, Marcus da Justin'in şüphelerini ve kendini sorgulayışını paylaşıyordur. Bu düşünceyi teselli edici buldu.

"Marcus," dedi Justin, "emin ellerde. Kendisi gayet başarılı ve özel görevinizden haberi var. Gösterdiğiniz gelişmeden bütünüyle haberdar edilecek ve raporlarınızı şahsen ben kendim ona göstereceğim. Eliza da iyi işler başarıyor ve hareket için faydalı olduğunu kanıtlıyor. Bu hoşuna gitse de gitmese de, o da emin ellerde."

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas, bir kez daha. Justin, tek bir kelime daha etmeden ona bir gözlük kutusu verdi ve çıktı.

Nicholas yeni gözlüğünü taktı. Etrafında, bu zamana değin algılayamadığı ayrıntılar birdenbire görünür oldu: pas-

paslanmamış yerler, kirli çarşaflar, korkunç duvarlar, yalnızca öteki taraftan bakılan göz deliğiyle paslı kapı. Ama morali bozulmadı. Öğle yemeği daha az tatsız gibi geldi ve yeni gözlüğüyle garip bir şekilde pembemsi görüyormuş gibiydi.

·5·

Direniş

Öğleden sonra, Taş Kafa, onu yine Sorgu Odası'na götürdü. Işık biraz daha parlaktı; şimdi yeni gözlüğüyle Bir ile İki'yi daha net görebiliyordu. İkisi de üniformalıydı, ikisinin de ellili yaşlarının ortalarında olduğunu tahmin etti, ama bu kez ona karşı birbirlerinden çok farklı tutumlar takınmışlardı. Solgun ve ince dudaklı olan Bir, içeri girdiğinde onu düpedüz görmezden geldi. Sabit ve yoğun yüz ifadesi, belgeleri dikkatlice inceleyip notlar alması, işle ilgili kişisel olmayan meşgul bir hava yaratıyordu. İki ise tam tersine, ifadesi sürekli değişse de, istekli ve ilgili bir yüzle bakıyordu; gözleri devamlı Nicholas'ın üzerindeydi, onu yakından takip ediyor, yüreklendirme ile düşmanlık arasında gidip gelen bir şekilde gülümsüyordu. Bir, siyah gözlük takmıştı; İki'nin gözlüğü sağ elindeydi ve onunla Nicholas'a oturmasını işaret etti.

"Evet, pekâlâ," diye başladı İki yüreklendirerek. "Yeni gözlüğünüzü taktığınızı görüyorum. O halde, en son nerede kalmıştık?"

"En iyisi isimlerle başlayalım," diye sertçe araya girdi Bir, kalemi elinde hazırdı.

"İsimler konusunda hiç iyi değilimdir," dedi Nicholas.

İki'nin gülümsemesi anında düşmanlık biçimine dönüştü. Kara gözlüğünü taktı.

"İyimserciliği reddetmeye, bütün İyimsercileri kınamaya hazır mısınız?" diye sordu Bir keskince.

"Reddetmekte de, kınamakta da hiç iyi değilimdir."

"Bir daha asla evinizde İyimserci unsurlar bulundurmayacağınıza, kafanızı İyimserci düşüncelerle meşgul etmeye-

ceğinize yemin etmeye istekli misiniz?" diyerek insafsızca devam etti Bir.

"Ben yemin etmem," diye karşılık verdi Caritat, gerçekte işbirliği yapmadan işbirlikçi gibi görünmeye çalışıyordu.

İki, düşmanlığını sürdürdü. "İçinde bulunduğumuz tehlikenin niteliğini, Caritat, (akademik unvanından yoksun bırakıldığını fark etti) pek kavramış görünmüyorsunuz. İyimsercilik, Askeristan adına savunduğumuz bütün her şeyin karşısında ve biz onu tepeden tırnağa yok edeceğiz. Eğer onu desteklerseniz –ona karşı çıkmamak da buna dahildir– sizi de yok edeceğiz. Bu sizin karar anınız, Caritat. Bizimle misiniz, bize karşı mı?" Nicholas hiçbir şey söylemedi.

İki, bir kez daha gözlüğünü çıkarırken, yüreklendirmeye geçti: "Size önerdiğimiz şey, umuttan çok daha önemli. Biz size onur, gurur, saygınlık, ülkenize hizmet etme ve onu koruma ayrıcalığını öneriyoruz."

"Size ayrıca," diye ekledi Bir, "en üst düzeyde sabit ücret, sürekli hizmetinizde olan sürücülü bir limuzin ve (etki yaratması için bir süre bekledi) kendi televizyon programınızı öneriyoruz."

"Siz ünlü ve önemli bir düşünürsünüz," dedi İki. "Kültür Müşavirimiz, hatta bir gün Kültür Bakanımız bile olabilirsiniz. Askeristan'ın Düşünsel Önderi olabilirsiniz."

"Siz," dedi Bir, "Dr. Orville Globulus'un yerini alabilirsiniz."

Globulus! Nicholas nefretle kasıldı. Globulus ile Üniversite'de birlikte okumuşlardı. Herkes onların görünüş olarak ne kadar çok birbirine benzediklerini söylerdi. Oysa, dış görünüşleri bir yana bırakılırsa, iki insan ancak bu kadar birbirine benzemez olabilirdi. Globulus, fırsatçının önde gideniydi, köküne kadar yüzeyseldi, 'filozof'muş gibi yapan bir

psikiyatrdı; bir zamanlar Elcilik'e yakınlaşmıştı ama şimdi hükümetin en sadık ve –görünen o ki– en güvenilir savunucusu ve ideoloğuydu. Her akşam televizyona çıkar, başyaltakçı olarak şu anki rejimin savunulmasını istediği şeyleri savunur, lanetlenmesini istediği şeyleriyse lanetlerdi. Psikiyatrideki uzmanlığı paranoya üzerineydi. Bu konuda kendini aşmıştı ve şimdilerde bunu yaymakla meşguldü. Düşmanlar Globulus'un dünyasını istilâ etmişti.

"En iyisi," diye sona erdirdi İki, "şu anki basiretsizliğinizi de göz önünde bulundurarak Dr. Globulus ile bir görüşme yapmanızı ayarlamak olacak. Bu arada, Caritat, size, şimdiye kadar ne için ödeme yapılıyorduysa, yine onu yapmaya devam etmenizi öneririm: Düşünün."

Zil çaldı ve Nicholas düşmanca davranmanın sınırlarını zorlayan Taş Kafa ile yine hücresine döndü. Taş Kafa, ona yavan bir akşam yemeği getirdi, ama iştahını kaçırmak için tuvalet kovasını götürmeden bıraktı. Nicholas o akşam Dr. Johnson* ve Alexander Pope ile kendini beğenmişlik ve bunun düşündürdükleri üzerine tartışarak kendisini neşelendirmenin yollarını aradı.

Dr. Johnson, ona, şimdiye kadar sorgusuz sualsiz kabul ettiği, getirdiği rahatlıklar ve sağladığı güvenceler içinde huzur bulduğu bilgince hayatın alışılmadık bir yönünü gösterdi:

> Lütfet de geçip giden dünyaya bir göz at,
> Başını işinden kaldırıp öğrenmek için bir bak,
> İşte orada, bilginin yaşamına kastedenleri gör:
> Bezginlik, kıskançlık, yokluk, kölelik ve hapsedilme.

İki'nin önerdiği şan şöhret düşünmeye değer miydi? Kuşku-

---

* Dr. Johnson, 18. yüzyılda yaşayan ünlü aydın Samuel Johnson'ın lakabıdır. (y.h.n.)

suz bilgince erdemlerinin tanınması olmazdı bu, tıpkı Johnson'ın işaret etmeyi sürdürdüğü gibi:

> Bil ki gömülmüş faziletin gecikmiş yenilgiyi doğurması için,
> Ulusların yolu yordamı ağır, adaleti kötü niyetli.

Ancak Pope, İki'nin önerileriyle baştan çıkma düşüncesini daha bir hafife alıyordu. "Şan şöhret dediğin nedir ki?" deyip hemen yanıtladı: "Başkalarının nefesinde tükenen yaşamdan başka."

> Önümüzde, hatta ölümümüzden önce önümüzde duran şey...
> Hep onunla başlayıp bittiğini sandığımız,
> Eş dosttan oluşan küçük çemberin içinde.

İkisi de haklıydı. Nicholas uykuya dalarken, Globulus ile yapacağı görüşmeye hazırlandığını hissetti, ki bunu hiç de hevesle beklemiyordu.

·6·

Yüzleşmeler

Ertesi sabah, kahvaltıdan sonra, hücresinin kapısı hiç beklenmedik bir anda vuruldu.

"Girin!" dedi yüksek sesle, Üniversite'deki odasına gelen bir konuğu karşılarcasına.

Demir kapı yavaşça açıldı ve Taş Kafa, şimdiye değin göstermediği bir hürmetle bir konuğu içeri buyur etti; bu arada kovayı aldı, ama ne yazık ki kokusunu değil. Kapıyı kapattı ve gitti. Ziyaretçi bir rahipti, siyah rahip giysisiyle karalara bürünmüştü ve şapkası elindeydi. Boylu boslu, genç ve nazikti; uzun, zayıf, kederli ve sakallı yüzünde, inançlı bir kişinin ağırbaşlı ve kırpıştırılmadan bakan mavi gözleri dikkat çekiciydi.

"Umarım, sizi ziyaret etmeme izin verirsiniz, Profesör Caritat," dedi rahip, alçak ve derinden gelen bariton sesiyle. "Dine ya da dinsel felsefeye özel bir yakınlık duymadığınızı biliyorum, ama yine de, yapacağımız bir görüşmenin faydası olur diye düşündüm."

Kime? Nasıl? Nicholas bundan kuşkuluydu. Rahip haklıydı: Dinsel açıdan uyumsuzdu. Üstelik, Kilise gücünü ve temel öğretilerini çoktandır, bir iki istisna dışında, çeşitli Cuntalar'ın Askeristan'daki konumlarını desteklemek için yerli yersiz kullanmaktaydı.

"Doğru," diye gözlemde bulundu Nicholas soğukça, "Açıklığı teselliye tercih ederim."

Rahip yatağın öbür ucuna oturdu. "Denebilir ki, gözleri inançla kör olan ben değilim, sizsiniz," dedi. "Dünyanın, insanlığın amaçlarına konuksever olduğuna dair inancınızdan

bahsediyorum. Doğanın ve insanın yarattığı kurumların, insanoğlunun kavrayabileceği ilkelerce yönetildiğine inanıyorsunuz. Bu kavrayışla aydınlanan insanlığın, doğal ve toplumsal çevresini sürekli öngörüp kontrol edebileceğine inanıyorsunuz. Peki ama tüm bunların insanların hayatlarını ulaştıracağı yere dair görünüz nedir? Siz, onların hayatlarını seçtikleri gibi yaşayacaklarını hayal ediyorsunuz: Savaşı yıkımların en korkuncu, suçların en kötüsü olarak görme noktasına gelecekler. Artık, başka bir inançtan ya da farklı renkten olan kişileri kötü niyetli bir biçimde küçümsemekle ilgilenmeyecekler. Doğadan esinlenilmiş, akılla çıkarsanmış ve özgürce oluşturulmuş alışkanlıklara göre yaşayacaklar. Erdeme çıkan yolun artık çetin ve sarp olması gerekmediğini düşünerek, kendi çıkarları ile herkesin çıkarını özdeşleştiren yasalar ve kurumlar oluşturacaklar. Dahası, kadınların doğal haklarının erkeklerinkinin aynısı olduğunu tanıyacak ve bundan böyle, insan ırkının yarısını yurttaşlık haklarından usul usul yoksun bırakan tiranlığa hoşgörü göstermeyecekler.

"Siz sanıyorsunuz ki, bir gün gelecek, bu insanlar birbirlerinin duygularını, fikirlerini ve dillerini anlayan kişiler arasında aydınlanma ya da yetenek farklılıklarının artık bir engel oluşturmadığı bir aşamaya, gerçek eşitlik demekten hoşlandığınız şeye ulaşacaklar. Kimileri başkalarının kendisine bir şeyler öğretmesini isteyebilir, fakat sırf bu yüzden onlar tarafından kontrol edilmeleri gerekmez. Bu kişiler hükümetin ilgisine daha çok mazhar olmak da isteyebilirler, fakat körü körüne duyulan bir güven duygusu içinde kendilerini mutlak erke teslim etme zorunluluğu duymamalıdırlar.

"Bütün bunlara inandığınız için, korkarım, teselli arayıp da bulan kişi ben değilim, sizsiniz Profesör. Hâlâ dünyayı

kirletmekte olan yanlışları, suçları ve haksızlıkları lanetliyorsunuz; ama nihayet yazgının boyunduruğundan ve onun doğal akışını engelleyenlerden kurtulmuş, hakikatin, erdemin ve mutluluğun yolunda kararlı adımlarla ilerleyen insan ırkı görünüzle avunuyorsunuz. Sizin inancınız işte bu."

Nicholas, inançlarının bu denli açıklıkla ortaya konmasına şaşırmıştı. Ama aynı zamanda, rahibin bunları, Terör'den gizlendiği sırada, trajik ölümünden hemen önce, Condorcet'nin yazdığı sözcüklerle ifade etmiş olmasına daha çok şaşırmıştı. Nicholas, çeşitli açılardan rahibin sözlerini değerlendirme ve geliştirme isteği duydu. Ne var ki, rahibin söyleyeceklerini duymak istediği için sessiz kaldı.

"İnancınız ve umudunuz, Profesör Caritat," dedi rahip, "yardımseverliğinizin bir göstergesi. Ama korkarım, bunlar birbirine karışmış. Üstelik, bunları hiç mi hiç hak etmeyen bir insan doğasına inanıyorsunuz, bel bağlıyorsunuz ve yardımseverlik gösteriyorsunuz. İnsanoğlunun yapamayacağı kötülük olmadığını, insanların hiçbir fedakârlık göstermeyen sefil ve aşağılık yaratıklar olduklarını nasıl reddedebiliyorsunuz? Bu beş para etmez insanlar için ömrünüzü adadığınız Aydınlanma adına kendinizi kurban etmeye değer mi?"

Nicholas bu sözlerle afalladı. Rahipler genellikle böyle konuşmazlardı.

"Elbette aynı düşüncedeyim," diye karşılık verdi sonunda, "insanoğlunun artık en ateşli onsekizinci yüzyıl hayal gücünün bile tasavvur edemediği çukurlara batabileceğini bildiğimize katılıyorum. Ancak bu bilginin ışığında ne yapmalıyız? Onların pisliğe ve balçığa daha fazla batmalarını mı seyredelim? Onlara sırtımızı dönüp güvenlik havuzlarına mı sığınalım? Yoksa onları, teker teker ya da hep beraber, öğretim ve eğitim yoluyla, halkın bilgilendirilmesiyle, çeşitli

kurumlar kurarak, anayasalar yaparak, oradan çıkarmaya mı çalışalım..."

"İnancımızın yasaları," diye devam etti rahip, "yanılsamalar içinde kaybolmuş insanlarca yazılmış. Onlar, insan hayatının koşullarının yenileştirilebilir ya da değiştirilebilir olduğuna inanmışlar: duydukları şevk, tek tek bireylerin kurtarılamaz, hatalarının ve yanlışlarının ise düzeltilemez olduğunu görmekten alıkoymuş onları. İnsan eyleminin etkinlik alanı, bütünüyle iki temel ilkece yönetilir: Sapkınlık ile Boşunalık. İlki, iyi niyetlerin Cehenneme giden yola kaldırım taşı olarak döşenmesini, bu dünyayı iyileştirmeye çalışan her girişimin kesinlikle onu daha beter kılacağını güvence altına alır. İkincisi, girişinde 'İlerleme' ya da 'Reform' yazan bütün yolların hiçbir yere çıkmamasını ve kuma saplanıp kalmasını sağlama alır. Bunun aksini gösteren herhangi bir harita bu dünyaya ait değildir."

"Kesinliğiniz şüphe götürür," diye araya girdi Nicholas. "Savlarınızı en zayıf kanıtın en karamsar yorumuna dayandırıyorsunuz. Hem çizdiğiniz gelecek resminde belirsiz hatlara hiç yer yok. Her şey durağan, önceden belirlenmiş ve değiştirilemez. Ama bunu nereden biliyorsunuz? Üstelik," Nicholas konuya geliyordu, "kendinizle çelişiyorsunuz. Bir yandan, dünyayı iyileştirmeye yönelik bütün insani çabaların, her şeyi daha da kötüleştirecek olağandışı sapkın gücü gözler önüne sereceğini söylüyorsunuz. Öte yandan da bütün bu çabaların, sonunda boşa çıkacak kadar, inanılmaz derecede zayıf olduklarını söylüyorsunuz."

Rahip, bu karşı uslamlama saldırısından etkilenmemiş görünüyordu. "Beni yetersiz kanıta dayanmakla, haksız bir kesinlikle konuşmakla ve mantıksız olmakla suçluyorsunuz. Gerçek şu ki, fena halde abarttığımı düşünüyorsunuz. Peki

ama, gerçekten abartıyor muyum? Şu umutlarımızın ve inançlarımızın yeşerdiği 'doğa' da neyin nesi? Sonu gelmez bir şiddet, acı ve yıkım sahnesinden başka! Bütün dünya, bütün hayatların sonsuzca kurban edildikleri kana bulanmış, uçsuz bucaksız bir kurban taşından ibaret. Dünyadaki yaşamın sadece şiddet yoluyla sürüp gitmesini sağlayan gizli bir güç işbaşında. Her canlı türünden belli bir kısmını diğerlerini gövdeye indirmekle görevlendirmiş: yırtıcı böcekler, yırtıcı sürüngenler, yırtıcı kuşlar, yırtıcı balıklar, yırtıcı dörtayaklılar. Peki, bütün bu hayvanların kralı kim, kimin yıkıcı eli hiçbir canlı varlığı esirgemiyor? İnsan, yiyecek için öldürüyor, örtünmek için öldürüyor, kendini süslemek için öldürüyor, saldırmak ve savunmak için öldürüyor, öğrenmek ve eğlenmek için öldürüyor, öldürmek için öldürüyor. İnsanlık, sürekli bir katliam dünyasında yaşıyor. Kemanındaki kedi bağırsağından, üstündeki elbiseye ve masasındaki akşam yemeğine kadar dünyası cesetlerden geçilmiyor.

"Düşkünlüğünü, yaratımın daha aşağı türleriyle de sınırlandırmıyor. Bu denli umut ve inanç beslediğiniz, yardımseverliğinizi bu denli sunduğunuz insanlık –mantığıyla, ahlak duygusuyla, doğal duygudaşlığıyla, adalet isteğiyle ve ağlama kapasitesiyle– kendi insan kardeşlerine ne tür zalimlikler yapmaya hazır, bir bilseniz! Sevgili Aydınlanma Profesörü, bu yüzyılda yaşadıklarımız size ne anlatıyor? Hepiniz birden belli bir fırına yakılmaya giderken, diğerlerinin çırpınan vücutlarına bastırarak bir sığır kamyonuna tıkıştırılma... Eviniz ve köyünüz yerle bir edilmişken ve elinizde sadece hastalıktan ya da açlıktan ölmekten başka bir seçenek kalmamışken, sonsuzca uzanan tozlu yollarda, kızgın güneşin altında, yanınızda sıska çocuklarınız, elinizde bir iki eşyayla ve korku içinde yorgun argın sürüklenme... Bir

zamanlar komşularımız olan insanlar tarafından sürekli bombardımana tutulan bir hastanede, acı içinde, ağrı kesici ya da ilaçlar olmadan yaralanmış bir halde yatma... Nükleer patlama nedeniyle radyasyondan yanarak, zehirli gazlar yüzünden nefes alamayarak, parça tesirli bombalara maruz kalarak ölme... Kişisel ve dile dökülemez ıstırabınıza kayıtsız kalan, gülüp eğlenen bir grup asker tarafından bağlanıp tecavüze uğrama... Kaçış umudu olmaksızın ıssız bir çalışma kampında ya da bir psikiyatri koğuşunda keyfe keder bir şekilde hapsedilme... Karşılaştırıldığında (rahip etrafına baktı) burası yine mazur görülebilir, çünkü birisi, sizin olsa olsa zengin bir köylü veya sınıf düşmanı olduğunuza ya da yanlış bir etnik zümreye ait olduğunuza ya da sadece yanlış fikirlerle düşündüğünüze karar vermiş. Bu yüzyılda kaç milyon insan sırf bu sebepler yüzünden katledildi? Geleceğin mükemmel eşitliğinin, birliğinin, kardeşliğinin ve mutluluğunun çok yakında gerçekleşeceği bir Evren düşüncesiyle, düşmanlarının yollarına çıktığını sanan bağnazlar ve onların gözü dönmüş takipçileri tarafından –bizzat sizin Aydınlanmanızdan kaynaklanan idealler adına– kaç milyon insan kurban edildi?"

"Evren'in hangi ilkeler çerçevesinde düzenlendiğine ilişkin hiçbir fikrim yok," diye belirtti Nicholas. "Aslına bakılırsa, ortada, herhangi bir şekilde düzenlendiğini söylememi gerektirecek bir şey de yok. Onu daha yaşanabilir, üzerindeki hayatları da yaşanmaya değer kılmaya çalışmanın değerli olduğunu düşünmenin, muhakkak ki olumsuz nedenlerinden biri de budur. Siz, benden farklı olarak, bu tür konularda kendinizden epeyce emin görünüyorsunuz."

"Takdiri İlahi'nin amaçlarına dair özel bir feraset sahibi değilim," diye devam etti rahip. "Kuşkusuz, siz de öyle. Ama şimdiye kadar, dünyanın, insan türünün yararına dü-

zenlenmediğini öğrenecek kadar yaşadığımızı biliyorum. Sapkınlık ve Boşunalık! Bütün bu ıstırabın, sefaletin ve ölümün, suçlu kadar suçsuza da dağıtılmış Takdiri İlahi'nin günahkâr insanlığı kurtarma yollarından biri olduğunu varsayabiliriz. Dünya üzerinde pek çok günah var, Profesör, ve belli ölçüde ıstırapla bunun kefareti ödenmeli. Babaların günahları, oğulların üzerine yağacak. İlahi gazap, kendi yarattıkları gayya kuyusuna düşerken insanoğlunun iradesini alıp, onları masum katillere, güçlü bir elin edilgen aletlerine dönüştürür."

"Siz bir aşırılıkçısınız!" diye çıkıştı Nicholas. "İnsanlık tarihine bakışınız, sadece aşırı uçlara odaklanıyor; insanların birbirlerine karşı yapabileceklerinin en kötüsüne dayanıyor. Kuşkusuz, bu kanıtı reddediyor ya da değerini küçümsüyor değilim. Peki ama ya geri kalanlara ne demeli? En iyilerin sözünü etmiyorum bile, ama ya iyiler, hatta vasat kötüler?"

"Abarttığımı söylüyorsunuz. Zifiri karanlığın ortasında, bir nebze olsun belli bir düzenin, barışın, zenginliğin ve uygar hayatın bulunduğu bir iki ışık yumağını soruyorsunuz? Ben de size diyorum ki: oralara daha yakından bakın, böyle bir uygarlığın varolmak için dayanmak zorunda olduğu, dört bir yanı çepeçevre saran, alttan alta kendini gösteren kokuşmayı, yoksulluğu ve umarsızlığı göreceksiniz. Bu yerlerin birer işaret fişeği değil, tuzak olduğunu; aptal insanları, onlara umut vaat ederek kötü yola sürüklediğini söylüyorum..."

Nicholas rahibin sözünü kesti. "Sizin ilgilendiğiniz," dedi, "insanları aydınlatmak yerine, kafalarını karıştırmak, önyargılarla doldurmak ve onları kandırmak."

"Bu," diye karşılık verdi rahip, "sevgili mantığınızın, kolayca yitip giden solgun bir ışıktan başka bir şey olmamasından kaynaklanıyor."

"Kötümserci görüşünüzü kabul etmem için," dedi Nicholas, "bana tek bir gerekçe bile sunmadınız."

Rahip güldü. "Yani benim bir Kötümser olduğumu düşünüyorsunuz. İzin verin," diyerek ilgili bir ifadeyle öne eğildi, "bir Kötümserin sözünü aktarayım: 'İşler bundan daha kötü gidemez.' Bir İyimser ise şöyle der: 'Ah, evet, gidebilir.' Bu açıdan ben katıksız bir İyimserim. Üstelik, bir şey daha söylememe izin verin," sesini alçaltarak biraz daha eğildi. "Ben her zaman, hatta şimdi ve gelecekte de, bütün hayatım boyunca askerî yönetimden nefret ettim. Savaş sanatının dahilinde mükemmelleştirilmiş her şey talihsiz bir saflık ve basitliktir. Bu ülkeyi yöneten utanmaz ahmaklar, kuşkusuz sizin de benim de saygımıza ve hürmetimize layık değiller. Onlar, savaş aletlerinin teknikerlerinden başka bir şey değiller – üstelik beceriksizler de. Kutsal görevden de, gücü elde tutmak dışında herhangi bir soylu amaçtan da habersizler. Ama kötü günlerin en kötülerinde yaşıyoruz. Anarşiye ve karmaşaya karşı, insanlık, üstün gücün rahatlatıcı gölgesinde, korku içinde birbirine sarılmalı. Hiç de ılımlı olmayan bir miktar zalimlik, işlerin daha da kötüye gitmesini engelleyebilir. İşkenceci ve cellat, 'herkesin herkese karşı savaşı'na karşı bizim korumalarımızdır. Benim İyimserciliğimin kaynağı, üzerine kurulduğu kayalık işte budur. *Onlar* bizim tek umudumuz, Profesör. Açıkçası, mantığın ışığı hiçbir şey önermiyor."

Rahip yataktan doğruldu. Söyleyeceklerini söylemiş, başka söyleyecek bir şeyi yokmuş gibiydi. Nicholas, bu rahibi daha önce hiç görmemiş olmasına karşın, onun sözlerini tanımıştı: rahip, Fransız Devrimi'nin ve Aydınlanma'nın bir numaralı, amansız düşmanının, Joseph de Maistre'nin şaşmaz sözcükleri ve vurgusuyla konuşmuştu. Nicholas da doğruldu. O anda, aralarında, yaptıkları söyleşiden kaynaklanan

kapanamaz bir uçurum oluşmuş gibiydi. Rahip gülümseyerek, bunu anlamış ve bundan hoşnut kalmış gibi görünüyordu.

"Söyleşimizin bir yararı olmuştur belki de," diye belirtti rahip, Taş Kafa'yı çağırmak için kapının yanındaki zile basarken. Dışarıda ayak sesleri yaklaşıp, Taş Kafa rahibin çıkması için kapıyı açarken, Nicholas bir kez daha, kimin için diye düşündü.

Nicholas bir otuz dakika, rahibin 'söyleşi' olarak tanımladığı şeyin tuhaflığını düşünerek sessizce oturdu. Bunu tekrar düşünmeyi rahatsız edici buldu. İkisi de karşısındakini dinlemiş ve birbirlerine karşılık vermişlerdi, ama iletişim kurmuşlar mıydı? Eğer rahibin dediği gibi, onları ayıran şey, aklın hakem değil de taraftar olduğu inançların çarpışmasıysa, bu nasıl mümkün olabilirdi? Sabah hiç de iyi başlamamıştı.

Birden, kapı ardına kadar açıldı ve her zamankinden daha öfkeli Taş Kafa göründü.

"Şimdi senin hakkından gelecek biriyle görüşmeye gidiyorsun," diye hırladı, Nicholas'ı hücreden dışarı iteklerken.

Göz Muayenesi'nin yönüne, sağa döndüler. Ofisin kapısında, Taş Kafa durdu ve saygılı bir tavırla kapıyı çaldı.

"Gir!" diye kükredi, moral bozucu derecede tanıdık ses.

Taş Kafa Nicholas'ı kabaca içeri tıktı, ama sonra ne yapması gerektiğine bir türlü karar veremedi. Önce eğildi, sonra selam verdi ve nihayet şöyle dedi: "Mahkûmu getirmekle şeref duyarım, Saygıdeğer Efendim."

"Tamam. Şimdi git," diye karşılık verdi Globulus değerbilmez bir tavırla.

Taş Kafa boynu bükük, dışarı çıktı.

"Nicholas, seni görmek ne büyük zevk!" dedi Globulus ona dönerek. Masada oturuyordu; parlak sarı gömleği, kır-

mızı benekli, kocaman papyonu ve koyu yeşil, kadife takım elbisesiyle çok gösterişliydi. Nicholas, esefle, dış görünüşlerinin hâlâ çok benzer olduğunu düşündü. İkisi de uzun boylu, yapılı ve hafifçe kamburdu; ikisinin de şakakları hafifçe ağarmıştı; ikisinin de gür ve kıvırcık siyah saçları, geniş bir alnı, düz ve uzun bir burnu, dolgun ve etkileyici bir ağzı vardı. Ne var ki, bilginliğin solgunluğunu taşıyan Nicholas soluk renkli ve zayıfken, Globulus'un gülümseyen yüzü, pahalı tatil beldelerinde geçirilen tatillerin yanık tenini ve en iyi restoranlarda yenmiş çok sayıda yemeğin semizliğini taşıyordu. Ve, Nicholas'tan farklı olarak, Globulus, özenle düzeltilmiş, hafifçe kırlaşmış bir keçisakal bırakmıştı. Her ikisinin de kara, gür kaşlarının altında, altın çerçeveli gözlüklerinin arkasında gri-mavi renkli gözleri vardı. Globulus'un gözleri hâlâ, kendisi hakkında kötü şeyler düşünen birileri olabileceğinden duyduğu aynı masum kuşkuyu –salakça şaşkınlığı– yansıtıyordu. Nicholas'ın hep onlardan biri olduğundan şüphelenmişti.

"Seninle sohbet etmek hep hoşuma gitmiştir," diye başladı Globulus, "ve muhteşem yazılarına da hep hayran kalmışımdır. Bu elbette, dostumuz Habermas'ın ideal konuşma ortamı diyebileceği bir durum değil. Ama biz yine de elimizden gelenin en iyisini yapmak zorundayız."

Nicholas rahip ile birlikteyken, kendisininkine meydan okuyan uzlaşmaz bir dünya görüşüne karşı mücadeleye giriştiği duygusuna kapılmıştı. Şimdi de, kendisininkiyle uzlaşmaktan kaçınmak için sessiz kalmanın en iyisi olacağını düşündü.

"Nicholas," Globulus gözlerinin içine baktı ve ivedi ama kendine güvenen bir tonla konuşmayı sürdürdü, "kuşatma altındayız. Güzel sözleriyle seni kandırmalarına izin verme. Onlar çok zalim, inan bana, çok."

"Kimler?" diye sormaktan kendini alamadı.

"Hepsi birden." Sonra Globulus, birbiri ardına ikisinin de tanıdığı eski profesörlerin isimlerini vermeye başladı; arkadaşlar, tanıdıklar, eski öğrenciler, aydınlar, yazarlar, öğretmenler; Nicholas bunların kimilerinin gizlendiğini, kimilerinin de ortadan kaybolduğunu biliyordu.

"Sen tam bir paranoyaksın," diye belirtti Nicholas, soğuk soğuk.

"Paranoyak," dedi Dr. Globulus, uzman tavrıyla, "etrafta nelerin olup bittiğini gerçekten bilen kişidir."

"Bunlar çok saçma," diye karşı çıktı Nicholas, "saçmanın dik âlâsı!"

"Öyle *mi*?" diye sordu Globulus. "Emin misin? Senin ve *arkadaşlarının* (sözcüğün üstüne bastı) inandığı ya da inanmayı umduğu, İnsanlığın İlerlemesi'ne dair şu fikirlerden daha mı az temellendirilmiş? Senin 'ilerleme' anlayışını destekleyecek kanıt nerede? Ülkemizin tarihinde ya da dünya genelinde herhangi bir kanıt görebiliyor musun?"

"İlerleme düşüncesi," diye karşılık verdi Nicholas rahatsız bir şekilde, Kant'la yaptığı konuşmayı hatırlayarak, "olgular bunun tersini söylediğinde her şeyden daha fazla önem kazanır."

"Bu, senin, demin bana atfettiğin paranoyanın tıpatıp aynısı. Şu farkla ki: Benim durumumda, gerçekler kendi adına konuşuyor. Sana söylediğim bütün isimler, düşmanlarımızın isimleri, öyle değil mi?"

"Onları sen kendin düşmanın yaptın!" diyerek öfkeyle karşılık verdi Nicholas.

"Aman, sevgili Nicholas. Ben –biz– onları hiçbir şey *yapmadım*. Onlar özgür insanlar ve Askeristan'a karşı olmayı kendileri seçtiler."

Nicholas bu konuşmadan zevk almasa da, az da olsa kışkırtıcı olduğunu kabul etmek zorundaydı. Globulus, nihayet onu korkutmaya ya da koşullamaya değil, ikna etmeye çalışır gibiydi.

"Onlar sana karşılar," diye devam etti Nicholas, "çünkü, peşlerine düşüp onlara acı çektirdin, onlara Düşmanlarmış gibi davrandın."

"Onlar gerçekten de öyle," dedi Globulus. "Onlara karşı bir ideali savunuyoruz: Askeristan yaşam tarzını. Sen, farklı olarak, herkes için daha iyi bir geleceğin olacağına dair belirsiz ve soyut bir umudu savunmanın dışında bir şey yapmadın. Bunun olmayacağını biliyoruz. Biz ayrıca, Fransız filozof dostlarımızın –Foucault, Lyotard, Baudrillard, Kristeva– dediği gibi, bütün bu İlerleme yanılsamasının tükenmiş bir 'üst-anlatı' olduğunu da biliyoruz. Üst-anlatının günleri sona erdi, Nicholas. Richard Rorty'yi oku. Tarihin belli bir yönü yok. Her şey olumsal ve her şey her zaman için başka türlü de olabilir. Sana olanaksızmış gibi görünebilir, ama örneğin, sen benim yerimde olabilirdin, ben de senin yerinde. Senin İlerleme masalın gibi, bizler de tarihe belli bir yön ve anlam verebilirmişiz gibi, kurmacalar kurmaya alışmışız. Ancak ortada ne yön var, ne de anlam. Sadece uydurduğumuz hikâyeler."

"Hikâyeleri, hizmet ettiğin rejimin suçlarının haklı çıkarılmasının hoşlanmadığın kişilerce engellendiğine dair hayali komploları uyduran sensin."

"*Haklı çıkarmak*!" diye tekrarladı Globulus. "Neden hükümetimin eylemlerinin haklı çıkarılması gereksin ki? Bütün yapılması gereken ikna etmek. Sen besbelli, çok basit bir sebepten ikna olmamışsın: senin şaşkın İyimserciliğin, aklı başında herhangi bir kişinin görebileceği şeye karşı seni körleştirmiş. Ne derler bilirsin, Kötümser, çok bilgili bir

İyimserdir. Acaba senin İyimserci dostlarının, peşinde oldukları toplumun neye benzediğine dair net bir fikirleri var mı? Görünür El, değer verdiğini ilan ettiği İlerleme'nin nereye ulaşacağına dair en ufak bir fikre sahip mi?"

Nicholas, kendisine zerre kadar faydası dokunmayan bu fikir alışverişinden usanmıştı. Globulus, onu sıkıştırıyor ve besbelli Bir'in belge yığınlarında gereğince yerini alıp onu suçlamalarına yarayacak şeyler söylemeye zorluyordu.

"Nicholas," Globulus'un ses tonu tavsiyede bulunan eski bir dostunkine büründü, "neden tutumunu yeniden gözden geçirmiyorsun? Eğer benim meslektaşım olarak kalmak istiyorsan, çalışmalarını rahat ortamlarda sürdürmeye ve yaşadığımız zamanlar üzerinde gerçekten etkili olabilmeye devam etmen gerekir."

Nicholas, tamamen uzlaşmaz bir tavır sergilemekten kaçınmaya karar verdi.

"Ne kazanacağım peki bundan?" diye sordu küçümsemeyle.

Globulus, onun sözlerini bir soru olarak almayı yeğledi.

"Özgürlük," diye cevap verdi. "Özgür olursun, hapishaneden kurtulmakla kalmaz, nereye istersen gidebilirsin. Hatta bugün benim yaptığım gibi, hapishaneye özgürce (kıkırdadı) girebilirsin. Tek ihtiyacın bu küçük sihirli belge." Ona, plastik bir kılıfın içindeki, üstünde altın kabartmalı armanın ve olduğundan güzel çıkmış fotoğrafının bulunduğu izin belgesini gösterdi.

"Bakabilir miyim?" diye sordu Nicholas.

Globulus, gururla belgeyi ona verdi. Tam o anda, kapı, birden müthiş bir kargaşa sesiyle açıldı. İri yarı bir hapishane yoldaşı Dr. Globulus'un bulunduğu tarafı gösteriyor ve haykırıyordu. İki subay adamı zapt etmekte açıkça zorlanıyordu. Nicholas biraz daha yakından bakınca subaylardan

birinin Justin olduğunu gördü; diğeri de çarpıcı bir biçimde gözlükçüye benziyordu.

"Sen korkunç bir düzenbaz, yalancı bir piçsin!" diye haykırdı mahkûm. "Hepsi senin uydurduğun yalanlar. Ben hiçbir yabancı ajanla buluşmadım. Hiçbir yabancı tanıdığım bile yok."

Kısmen Nicholas'ın orada bulunmasından, kısmen de yaptıkları konuşmanın etkisiyle, Dr. Globulus, mahkûma itiraz etmeye ve onu sakinleştirmeye çalıştı; bunun üzerine, mahkûm iyice gemi azıya aldı. Bütün bunlar olurken, Justin Nicholas'a baktı ve elini kaldırdı.

Gözlükçü odanın yanındaki küçük tuvaleti işaret edince, Nicholas çabucak onların arkalarına süzüldü. Tuvalette, klozetin üstünde, üzerine "ÇABUK DEĞİŞİN" yazılı bir not iliştirilmiş giysiler vardı. Nicholas, şimşek hızıyla hapishane kıyafetini çıkarıp, Globulus'un giydiklerinin aynısı olan sarı gömleği, kırmızı benekli papyonu ve yeşil renkli kadife takımı üzerine geçirdi. Ayrıca kırlaşmış sahte keçisakalı da yüzüne yapıştırdı. Tuvalette, üzerine "ÇABUK ÇIKIN" yazılı not iliştirilmiş ikinci bir kapı vardı. Nicholas sola döndü ve sakin adımlarla koridor boyunca yürüdü.

Bir askerin nöbet tuttuğu iki kanatlı bir kapıya yaklaştı. Globulus'un kimliğini gösterdi, karşılığında bir selam aldı ve kapı açıldı. Kısa bir baş hareketiyle askerin selamını aldı, hapishanenin ön salonuna çıkan iki kat merdiveni tırmandı. Önünde, yine bir askerin beklediği hapishanenin ana kapısı vardı. Nicholas yaklaşırken, kapılar da açılıverdi.

Nicholas, karartılmış camlarıyla, çalışır halde bekleyen Ford Falcon'un bulunduğu sokağa çıktı.

Askerî üniformalı sürücü, elini kaldırarak onu selamladı. Arka koltuğu göstererek, "Buyurun Dr. Pangloss," dedi ve araba hızla uzaklaştı.

·7·

Yolculuk Başlıyor

Arka koltukta, yanında, başka giysiler vardı ve Nicholas, kendi valizini de fark edince rahatladı.

"Bizi durdurmaları ihtimaline karşı," dedi sürücü, "çabuk üstünüzü değiştirin." Nicholas söyleneni yaparak, Globulus'un kılık kıyafetini ve takma sakalı çıkarıp valize koydu. Dr. Pangloss olarak, gri takım elbise, beyaz gömlek ve soluk yeşil renkli kravatla, daha çok bir işadamı gibi göründüğünü farketti. Yeni ceketinin ceplerinde, üzerinde, gözlüksüz ve sakalsız, kusursuz bir fotoğrafının olduğu pasaportu, bir miktar para, uçak bileti ve İlerleme Raporları'nın Justin'e gönderileceği adresin yazılı olduğu bir kâğıt parçası buldu. Bir saat içinde kalkacak olan Yararistan Havayolları'na ait UH 572 sayılı uçakla Yararistan'ın [Ütiliterya] başkenti Hesapkent'e [Calcula] gidiyordu.

"Ya bizi durdururlarsa?" diye sordu sürücüye sinirli sinirli.

"Gülümsemeye devam edin, Doktor," dedi sürücü, onu rahatlatmaya çalışarak, ama pek başaramadı.

Bir güvenlik kontrol noktasına geldiler.

"Pasaportunuzu bana verin," dedi sürücü. Kendi belgeleriyle birlikte askerlere gösterdi. Onlar da devam etmesini işaret ettiler.

Pasaportunu Nicholas'a geri veren sürücü, içten bir ses tonuyla, "Bizim için olanaklı en iyi dünyayı bulacağınız konusunda size güveniyoruz Doktor. Ciddi bir moral sorunumuz var. Tek umudumuz sizsiniz," dedi.

"Hesapkent'e gidince ne yapacağım?" diye sordu Nicholas.

"Siyasi sığınma hakkı için başvurun," dedi sürücü.

"Ya beni geri çevirirlerse?" diye üsteledi.

"Gülümsemeye devam edin," dedi sürücü, havaalanı otoparkına girerken. "Evet, Doktor, artık tek başınızasınız. İyi şanslar!"

Nicholas, hızlı adımlarla Giden Yolcu Salonu'na doğru ilerledi. Her yerde, tüfeklerini önlerine doğrultmuş, ağır ağır dolaşan askerler vardı. Nicholas, bir tanesiyle göz göze gelme hatasında bulundu. Göz hemen üzerine odaklanıp peşine düştü – elindeki tüfeğin namlusuyla birlikte. İkisi de, sırada üç kişinin beklediği, kontrol bankosuna kadar Nicholas'ın peşinden geldi.

Göz ve namlu, nefes aldırmazcasına huzursuz ederek Nicholas'ın üstüne dikildi. Koltuk yerleri ve bagajları hakkında hiçbir şeyi beğenmeyip sorun çıkaran üç kişinin işlemi uzadıkça uzadı. En sonunda, Nicholas, biletini ve pasaportunu bankoya verdi.

"Sigara içilen yerden mi, içilmeyen yerden mi, Dr. Pangloss?"

"İçilmeyen."

"Koridor mu, pencere mi?"

"Koridor."

"Bagajınız var mı?"

Nicholas valizini gösterdi. "Sadece bu."

"İşte uçuş kartınız. Şimdi binin, uçak kalkmak üzere. Çıkış, A3 numaralı kapıdan."

İyiden iyiye paniğe kapılmak üzereyken, gözden ve namludan kurtulup Pasaport Kontrolü'nden geçti. Bezgin bir asker, boş bakışlarla pasaportunu alıp damgaladı ve Nicholas, uçağa binmek üzere aceleyle kapıdan geçti. Yolcular çoktan uçağa biniyorlardı. Küçük bir havaalanı otobüsüyle peşle-

rinden gitti, sonra uçağa çıkan merdivenin basamaklarını tırmanmaya başladı. Bitmiş tükenmiş bir halde, kendini koltuğa bıraktı. Nihayet emniyet kemerini bağladığında, geçmişi ve geleceği üzerine düşüncelere dalmak için özgürdü.

·8·
Giriş

Uçak, kalkış için piste yönelirken, Nicholas'ın yüreği de havalandı. Yararistan, neresinden bakılırsa bakılsın, bir vaatler ülkesiydi. Nicholas, refaha adanmış ve sadece gelecekle ilgilenen bir ülkeye gidiyordu. Yararistan'ın, devrimci kurucusu Jeremy Bentham tarafından yaratılmış ulusal yaşam ilkesinin 'Büyük Çoğunluğun Büyük Mutluluğu: En Çok Sayıda İnsana En Yüksek Düzeyde Mutluluk' olduğunu biliyordu. Eğer her şey yolunda giderse, Nicholas da onlardan biri olabilirdi.

Nicholas'ın morali, yanındaki koltukta oturan zayıf, genç kadını fark edince daha da yükseldi; kadın şık bir lacivert takım ve boğazlı, siyah bir bluz giymişti; uzun parlak kahverengi saçları, yeşil gözleri, zarif yüz hatları, sevimli bir gülümsemesi ve siyah çoraplı, alımlı dizlerinin üzerinde bir dizüstü bilgisayarı vardı. Otuzlarının başında ve besbelli bir profesyoneldi; hiç kuşkusuz yapması gereken işler olduğundan, kalkıştan hemen sonra önündeki küçük katlanır masayı indirdi, bilgisayarını açtı, grafiklerle ve sayılarla dolu tabloların olduğu bir programı çalıştırdı.

Hostes her ikisine de, sayelerinde sohbetin başlayacağı içecek bir şeyler ile bir paket fındık fıstık ikram etti. Nicholas, onun masasında yer kalmadığından, havayolu şirketinin, bir kişinin hem çalışıp hem de bir şeyler yiyip içme ihtiyacını karşılamakta ne denli yetersiz olduğunu gözlemleyerek, ona kendi masasında yer önerdi. Genç bayan gülümseyerek teşekkür etti. Nicholas kendisini, Yararistan'ı ilk kez ziyaret eden felsefeci ve öğretmen Dr. Pangloss olarak tanıttı. Genç bayan ona adının Stella Yardstick [Bayan Ölçü-

çubuğu!] olduğunu söyledi. Askeristan'da çalışan bir Yararistan diplomatıydı. Nicholas, ona hesapladığı şeyin ne olduğunu sordu. Kızın verdiği karşılık onu şaşırttı.

"Göçmenlik," dedi. "Yararistan'a gelmeye çalışan bir yığın Askeristanlı var; çoğu da hayli umutsuz. Kuşkusuz, genellikle siyasi sığınma için başvuruyorlar, ama bu çoğu kez bir aldatmaca ve gerçek durumu gizliyor. Ben, hangi göçmen türlerinin, eğer varsa, toplu refaha yapacağı dikkate değer katkıyı hesaplamaya çalışıyorum. Anlayacağınız, zor bir mesele."

Nicholas, ona yürekten hak verdi. Yine de, yanıtının dobralığı, Stella Yardstick için zorluğun, ilkelerle ilgili herhangi bir uyuşmazlıktan değil, söz konusu hesapların karmaşıklığından kaynaklandığını düşündürdü.

" 'Toplu refaha' Askeristan'daki şu umutsuzların refahı da dahil mi?" diye sordu.

Küçümseyici olabilecek bir gülümsemeyle baktı. "Hesaplama yeteneklerimiz aşırı ölçüde gelişmiştir," dedi, "ancak bütün dünyayı hesaplamalarımıza dahil edebileceğimiz gün henüz gelmedi. Korkarım, o gün gelene dek, Yararistan'ın uyguladığı politikaların yalnızca Yararistanlılar için doğuracağı sonuçlara odaklanmalıyız."

Nicholas, acaba, diye düşündü; kendi durumunu ona anlatmayı ve böylece varışta kendisini neyin bekleyebileceğini anlamayı, hatta ondan yardım istemeyi göze almalı mıydı? Almamaya karar verdi. Siyasi sığınmacılar lehine eğilimler beslemediği ortadaydı, hem ayrıca kendisini sahte bir kimlikle tanıtmıştı bile. Bunun yerine, konuşmanın seyrini değiştirmeye karar verdi. Ona Askeristan'daki işlerin gidişatı hakkında izlenimlerini sordu.

"Hayli dehşet verici!" diye belirtti.

Bir kez daha ona yürekten katıldı. En çok neyi dehşet verici bulduğunu sordu.

"İnsan kaynaklarının fena halde çarçur edilmesi, üretimin düzensizliği, bürokrasinin çöküşü ve kamu yönetimindeki keşmekeş. Ülkenin tamamı başlı başına bir idari felaket! Ama askeriye başta olduğunda başka ne beklenir?"

"Tamamen aynı fikirdeyim," dedi Nicholas.

"Üstelik en kötüsü de," diye devam etti, "yaratmakta oldukları felaketin büyüklüğünü hesaplama kapasitesini yitirmişler. Bütün o ortadan kaybolmalar! Artık kimse Askeristan'ın gerçek nüfusunu bile bilmiyor. *On beş yıldır*, doğru düzgün bir nüfus sayımı yapmadıklarını biliyor musunuz?"

Nicholas bilgisizliğini kabul etmek zorunda kaldı.

Hostes onlara yemeklerini getirdi. Stella Yardstick bilgisayarını kapattı ve tekrar dizlerinin üzerine koydu. Küçük, beyaz kareler ve dikdörtgenler halinde paketlenip üzeri jelatinle kaplanmış öğle yemeği, plastik çatal bıçakla birlikte, plastik bir tepside geldi. Taş Kafa'nın getirdiği yiyeceklere göre kesinlikle daha iyiydi – çok lezzetli değilse de, onlardan daha az tatsızdı. Hostes ayrıca her birine, ikisinin de tadıp beğendiği yarım şişe kırmızı şarap ikram etti. Nicholas şarabın cam bardakta geldiğini rahatlayarak fark etti.

Şaraplarını içerlerken, Nicholas, yol arkadaşından, kendisine Yararistan'daki hayatı anlatmasını istedi; kız onun sorularını coşku içinde, büyük bir hevesle yanıtladı. Besbelli eve dönüyor olmaktan hoşnuttu.

Bilgisayarların orada çok tutulduğunu söyledi. Aslına bakılırsa, hesap yapma, ulusal bir tutkuydu. Bütün Yararistanlılar, sayılabilir olanın değerli olduğu ilkesinde uzlaşmışlardı. "Ne yapılacak?" sorusuyla karşılaşıldığında, bir Yararistanlı kaçınılmaz olarak bu soruyu "Hangi seçenek en bü-

yük yararı getirir?" şekline dönüştürüyordu. Herkes küçük, cepte taşınabilir hesap makinelerine çok değer veriyordu; Stella da, eve dönerken armağan olarak vermek üzere bunlardan almıştı. Teknokratlar, Bürokratlar ve Yargıçlar –Yararistan'daki en güçlü, en el üstünde tutulan kimseler– hesaplama konusunda özel bir yetenek sergilerlerdi, ama onlar ne de olsa son model bilgisayarlar kullanıyorlardı.

Stella, ona, iki tane siyasi partileri olduğunu söyledi: Şimdi muhalefette olan Eylem Partisi ve işbaşında olan Kural Partisi. Onları ayıran, Eylemciler'in demokratik olmaları (olduklarını iddia ediyorlardı) ve herkesi olanaklı her durumda hesap makinelerini kullanmaya teşvik etmeleri; Kuralcılar'ın da, sıradan insanları en küçük kararlar dışında hesap makinelerini kullanmaya özendirmemeye inanmalarıydı. Kuralcılar'a göre, insanlar Teknokratlar, Bürokratlar ve Yargıçlar tarafından, sahip oldukları üstün hesaplama yöntemlerine ve becerilerine göre yaratılan ve yürürlüğe konan 'başparmak kuralı'na göre yaşamalıydı. Eylemciler Kuralcılar'a 'seçkinci', Kuralcılar da Eylemciler'e 'halkavcısı' demeye eğilimliydiler.

"Benim tahminim," dedi Nicholas, "sizin bir Kuralcı olduğunuz yolunda."

Mükemmel bir düzgünlüğe sahip, mükemmel beyazlıktaki dişlerini göstererek ona gülümsedi. Nicholas, gülümseyişini, onu saran gamzelere rağmen eskisi kadar samimi bulmamaya başladı. Acaba bu da hesaplanmış mıydı?

"Diplomatik Hizmet Üyeleri," diye karşılık verdi, "siyasi açıdan yansızdır."

Sıra kahve faslına gelmişti. Stella, şimdiye kadar, Yararistan'daki hayatın sorunsuz bir resmini çizmişti. Nicholas, ona, ülkenin gündemindeki en acil meseleleri sormaya karar verdi.

Stella iç geçirdi. Batıya doğru bir bölgede, diye açıkladı, gün geçmiyor ki yeni bir tatsızlık yaşanmasın, hem orada hem de Yararistan'daki başka yerlerde, sorun artık iyice su yüzüne çıktı. Bölge sakinlerinin büyük kısmı Yararistanlıydı, ama azınlık bir grup, kendi bölgelerinin bağımsızlığı için amansız bir mücadele yürüten bir hareketi destekliyordu. Yararistanlılar, bu azınlığın üyelerine 'Bağnazistanlılar' [Bigotaryalılar] diyorlardı. "Bağnazistanlılar," dedi Stella, "geçmişe saplanıp kalmışlar. Günümüzün çeşitli seçeneklerinin hangilerinin gelecekte en büyük yararı sağlayacağını hesaplamak yerine, bundan dört yüzyıl önceki savaşların sebebi üzerine keskin ve ateşli tartışmalar yapmakla ilgileniyorlar. Vakitlerinin büyük bölümünü Yararistanlı baskıcı hasımlarına sövüp saymakla, nefret duymakla ve onlarla mücadele etmekle geçiriyorlar."

Bağnazistanlılar, diye açıkladı Stella, aynı zamanda, Yararistan'da huzuru bozmak için bir dizi terör eylemi düzenlemeye de niyetliydiler. Bir tanesi şu sıralar başlatılmıştı; kız ise bu eylemin amacı konusunda ne bir şey biliyordu, ne de bununla ilgileniyordu. Yararistanlıların, vahşi ve barbarca hallerini geçmişe yönelik anlaşılmaz saplantılarına atfederek Bağnazistanlılar dedikleri kimselerin ihtiyaçlarına karşı tamamen duyarsız oldukları açıktı.

Hostes, plastik artıkları toplamak için geldi. Stella Yardstick Nicholas'a yeniden gülümsedi, bilgisayarını masasının üzerine koyup açtı. Bu kez gülümseyişi belirsiz değildi: Bilgisayar açılır açılmaz, gülümseme sona erdi.

"Şimdi," dedi, "işime dönmek zorundayım."

"Elbette," dedi Nicholas, "Yaptığımız sohbet çok hoşuma gitti."

"Benim de," diye karşılık verdi Stella cömertçe.

Önlerinde bir saatlik bir uçuş kalmıştı. Stella, Yararistan'ın olası göçmen kategorilerinin geleceklerini değerlendirip karşılaştırırken, Nicholas kendisininki üzerine düşünceye daldı. Stella onlarınkini tuşlarken, Nicholas kendisininkini ölçüp biçti. Daha önce bir Yararistanlı tanımıştı; onsekizinci yüzyıl bilgini Helvétius üzerine bir uzman, yıllar önce, Voltaire üzerine verdiği konferansa katılmıştı. Aslında bu konferans, Nicholas'ın dertlerinin başladığı; rejimin onu ilk kez, İyimserci düşüncelerin tehlikeli bir öğrencisi olarak damgaladığı zamandı. O Yararistanlı bilginin adı *neydi*? Onun canayakın gülümsemesini ve çabuk çabuk kendine has konuşma biçimini gözünde canlandırabiliyordu, ama ya adı?

Uçak, Hesapkent'e doğru alçalmaya başladı. Stella Yardstick, bilgisayarını kapatıp masasını katladı. Uçak yavaşça yere kondu ve yolcular hep birden ayaklandılar. Nicholas, başının üzerindeki bölmeden valizine uzandı, yanındaki yolcuya da paltosunu uzattı. Onun ve diğer yolcuların peşinden havaalanı binasına yöneldi. İlk kez olarak dikkatini etrafına yöneltti ve çarpıcı bir gerçeği fark etti. Birbirinden hayli farklı üç gruba ayrılmışlardı. İlki, kendine güvenli, canlı ve şık giyimli, dizüstü bilgisayar taşıyan Stella Yardstick benzeri genç kadın ve erkeklerden oluşuyordu. Onlar sol tarafta, üzerinde, "YARARİSTAN VATANDAŞLARI" yazan tabelanın önünde sıraya girdiler. İkinci olarak, tatile çıkmış insanlar vardı: sırt çantalı gençler, yaşlı çiftler ve dertsiz tasasız aileler. Onlar da "ZİYARETÇİLER – VİZE SAHİPLERİ" yazılı ortadaki tabelanın önünde toplandılar. Sağdaki üçüncü grup ise pek bilgi içermeyen ve neredeyse hiç umut vaat etmeyen "ÖTEKİLER" yazılı tabelanın önünde bekliyordu.

Nicholas'ın yol arkadaşı, dosdoğru soldaki kuyruğa yöneldi. Aralarına katılırken, hoşçakal gülümsemesiyle Nicholas'a elini uzattı.

"Umarım, ziyaretinizden hoşnut kalırsınız," dedi, "ve burada kalmaktan mutluluk duyarsınız."

"Teşekkür ederim," diyen Nicholas, Stella Pasaport Kontrolü'nden çıkıp gözden kaybolana kadar ziyaretçiler sırasında bekledi. Sol taraftaki sıra kısa sürede tükendi. Ortadaki 'ziyaretçiler' sırası da oldukça hızlı ilerliyordu. Ne yazık ki, 'ötekiler' neredeyse kımıldamıyordu. Nicholas, ziyaretçi vizesinin olmayışına yanarak, ikinci sıradan çıkıp bekleyen grubun arkasında yerini aldı.

Bu sıra, farklı yaşlarda, çok yoksul giyimli kadınlardan ve erkeklerden oluşuyordu; kimi yaşlı ve güçsüzdü. Kadınlardan biri hamileydi, bazılarının yanlarında küçük çocuklar vardı. Yetişkinler pasaportlarını sinirli sinirli kavramışlardı. Hepsinde, hâlâ duydukları umudun daha da dayanılmaz kıldığı umutsuz bakışlar vardı. Onların umudu, besbelli Nicholas'ın da umuduydu: siyasi sığınma hakkının bahşedilmesi. Onların sorunu –ki aynı zamanda kendisininkinin de bu olduğunu fark etti– Yararistan'ı onları kabul etmeye ikna edecek iyi bir sebep bulmaktı. Her biri mutsuz bir geçmişle gelmişti, peki ama neden onlara mutlu bir gelecek bahşedilmeliydi? Yararistan'ın refah hizmetleri kötü şöhretli bir mükemmeliyete sahipti ve halkın kesesine pahalıya patlıyordu. Her yeni göçmen belli bir maliyet ve tartışmalı bir fayda getiriyordu. Mesele, Yararistan'ı, faydanın maliyetten fazla olduğuna ikna etmekti.

Nicholas'ın önündeki kuyruk yavaş yavaş ilerledi. Bireyler, aile üyeleri, daha ileri bir sorgulama için birer birer gri metal kapının ardındaki odaya alınmadan önce, cam pencerenin önünde beklediler. Alçak, aceleci ve ricacı seslerle konuşuyorlardı. Nicholas sırasını beklerken, yeni girdiği kimliği terk etmenin daha iyi olabileceği üzerinde düşündü: kandırmaca Dr. Pangloss vakasının, gerçek Nicholas Cari-

tat'tan daha ikna edici olmadığı apaçıktı.

Sonunda, camın önüne geldi ve pasaportunu uzattı.

"Aslına bakılırsa," dedi, kendini biraz aptal gibi hissederek, "benim adım 'Pangloss' değil, 'Caritat'."

"Anlıyorum," dedi asık suratlı, siperlikli şapka takmış genç memur.

"Ve siyasi sığınma hakkı için başvurmak istiyorum," diye ekledi, alçak, aceleci ve ricacı bir sesle.

"Söylediğiniz kişi olduğunuzu kanıtlayabilir misiniz?" diye sordu memur, "olmadığınızı söylediğiniz kişi olmadığınızı da?"

Bu vazifelerin her biri eşit derecede ve üstesinden gelinemeyecek ölçüde zordu.

"Hiçbir şey kanıtlayamam," diye ağzının içinde mırıldandı çaresizce. Mesleki bir yenilgi almış gibi hissetti.

Asık suratlı memur, üzerinde "GÖÇMEN KONTROL" yazan bir tabelanın bulunduğu gri metal kapıyı gösterdi. Kapıyı çaldı, içeri girdi. Metalik gri renkte duvarları olan küçük kare bir büroydu; gri metal masada, gri üniforma giymiş, bir kadın Göçmen Memuru oturuyordu. Kadın bezgin bir şekilde baktı. Nicholas onun önündeki gri metal iskemleye oturdu.

"Görünüşe göre, göründüğünüz kişi değilsiniz," diye başladı, cesaretlendirmeyen bir biçimde.

Nicholas, daha ikna edici bir hikâye uydurma kapasitesine güvenmediğinden, geleceğini, doğruyu söyleyerek tehlikeye atmaya karar verdi. Yalnız, neyin ikna edici *olabileceğine* dair herhangi bir fikri yoktu. Gri giysili memure kayıtsızca gözleri kapalı bir şekilde dinlerken, Nicholas hikâyesini ayrıntılarıyla anlatmaya başladı.

Bitirdiğinde, kadın gözlerini açtı ve sadece önündeki ekrana bakarak klavyede yazmaya başladı.

"Görünüşe göre, kitaplar ve makaleler yazmışsınız," diye belirtti.

"Evet."

"Ne kadar gelir?"

Ne kadar mı? Acaba, bilgince ününün ne kadar olduğunu mu kastetti? Kararsız kaldı. Alçakgönüllü görünmek durumunu kötüleştirmiş miydi?

"Kaç kilo?" diye daha açık sordu.

En iyisi uydurmak, diye düşündü. Bilmemek yetersizlik belirtisi gibi görünebilir.

"On üç buçuk," dedi kararlı bir biçimde. Kadın bunu yazdı.

"Kaç adet yayın?"

Nicholas yine tahmin yürüttü, "Yüz doksan üç."

"Üretim oranı?"

"Şimdilik ayda beş, ama artırmaya çalışıyorum."

"Akademik alanınızda mezun verdiniz mi?"

"Evet."

"Kaç tane?"

Deli gibi tahmin etti. "İki bin üç," dedi.

Kadın bunu da yazdı, sonra ona doğru döndü. Bezginliği kaybolmuş gibiydi.

"Profesör Caritat," dedi, "Sizin yararınıza elde olanın en iyisini yapıp yapamayacağımız epeyce kuşkulu. Görünen o ki, dikkate değer, üretken bir bilgin ve öğretmensiniz. Yararistan'da bizim amacımız, sizin de bildiğiniz gibi, yararı maksimize etmek ve sizin de buna katkılarınız önemli ölçüde olabilir, ama yine de emin olamayız." Maksimize! Nicholas'ın kafasında hayal meyal bir zil çaldı. *Maksimize!* İşte buydu. Yararistanlı eski tanıdığı, Helvétius uzmanının adı Maximand'dı, Gregory Maximand [Bay Gelecekölçer!].

"Belki tanıdığınız biri vardır," diye devam ediyordu Gri Memure, "sizin hakkınızda bir şeyler bilen; buradaki olası üretkenliğinizi hesaplayabilmek için danışabileceğimiz biri?"

"Gregory Maximand!" diye haykırdı Nicholas heyecanla, "o beni tanır."

"Peki o kim ve nerede?" diye sordu memure.

Nicholas anımsayamadı, ama bir tahminde bulundu. "Hesapkent Üniversitesi. Tarih Bölümü."

Kadın bunu not aldı; onu çaresizlik ve umut arasında belirsizlik içinde bırakarak, muhtemelen kaderini belirleyecek olan telefon görüşmesini yapmak üzere başka bir büroya geçti.

Yirmi dakika sonra gülümsemenin hafif bir izine benzeyen bir şeyle geri döndü. "Şu sizin profesör Maximand'ın izini bulmakta biraz zorluk çektik," dedi, "Hesapkent Üniversitesi'nde Tarih Bölümü yok. Tarih, Gelecekbilim Bölümü'nün bir dalı. Ancak yerini bulmayı başardık. Size altı aylık kalış ve çalışma izni vermeye karar verdik. Bütün gereken dört fotoğraf ve bir imza. Lütfen şöyle gelin."

Memure onu girmiş olduğu kapıdan çıkardı, biraz bozuk para verip görünüşe göre mutlu, gülümseyen yüzlü fotoğraflarla dolu, yan tarafında koyu yeşil bir perdenin bulunduğu büyük bir kabini işaret etti. Nicholas da kendini mutlu hissederek, perdenin arkasına oturdu ve gülümseyen yüzünün camdan yansımasına gülümsedi. Bir düğmeye bastı, dört flaş patlamasıyla gülümsemesi kayıt edildi ve resmî Yararistan malı oldu. Kabinin yanındaki küçük bir ızgaradan çıkar çıkmaz, memure onların mülkiyetini aldı. Tekrar memurenin bürosuna döndüler, memure fotoğrafları dört ayrı belgeye iğneledi, ikisini plastik bir dosyada Nicholas'a verdi.

"Minnettarım," dedi Nicholas içtenlikle.

Memure şaşkınlıkla baktı. "Nesiniz?"

"Minnettarım."

"O da nedir?"

"Minnettar," diye açıkladı, "yani size minnet duyuyorum."

"Peki *o* ne demek?" diye sordu.

"*Minnet* (Diderot'nun *Encyclopédie*'sindeki tanımı ezberden özetledi) kişinin kendisine yapılan iyiliğe karşı hissettikleridir."

"Yararistan'da biz bu kavrama sahip değiliz," diye belirtti memure, "biz sadece gelecekteki iyilikler için duygulanırız."

Diderot, diye anımsadı Nicholas, minnetin henüz onaltıncı yüzyılın sonunda ortaya çıktığını ve onsekizinci yüzyıla gelindiğinde çoktan yaşlandığını söylemişti. Öyle görünüyor ki Yararistan'da ölmüş bile.

Göçmen Memuresi sandalyesinden kalktı. "Profesör Caritat," diye bildirdi kısaca, "Profesör Maximand yarım saat içinde gelip sizi alacak."

Memure arkasındaki metal kapıyı açtı, Nicholas onun peşinden dışarı çıktı. Bekleme odasına girdiler, burada diğer yoldaş yolcular hâlâ sıkı sıkı pasaportlarını kavramış, kederli bir biçimde oturuyorlardı. Çocuklar ağlıyorlardı. Çıkışta, Gri Memure gitmeden önce ona döndü.

"Duyuruyu bekleyin," dedi, "ha, bu arada buna ihtiyacınız olacak." Nicholas'a küçük bir hesap makinesi verdi.

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas. Kadın yüzünde biraz şaşkın bir ifadeyle bürosuna döndü. Nicholas, yürüyen merdivenlerle, satılık malların sürüsüne bereket olduğu dükkânlarla, insanlarla ve parlak yüzeylerle tıka basa dolu, şıkır şıkır aydınlatılmış Gelen Yolcu Salonu'na girdi. Salon uğul-

tular, yankılanan duyurular ve iletilerle çınlıyordu. Nicholas, alçak bir koltuğa oturdu, valizi yanında, bekledi. En sonunda beklediği sözcükler çınlayıp yankılandı.

"Profesör Caritat Danışma Bankosu'na!"

Bu, kamusal anlamda bir hoşgeldin ya da en azından bir kabul duyurusuydu.

·9·

Hesapkent

Nicholas, Danışma Bankosu'ndaki kalabalığın ortasında, Gregory Maximand'ı seçti. Altmışlarının başındaydı, ama daha genç gösteriyordu. Şıklığıyla, bronz ten rengiyle, sağlıklı görünüşüyle, gösterişsiz zarafetiyle, gözlerinin çevresindeki kırışıklıklarıyla, dostça gülümseyen yüzüyle, tam da Nicholas'ın anımsadığı gibi, onu görmek insanı neşelendiriyordu. Sıcacık kucaklayışı, ilgili ve hoş karşılayan sözleri de bir o kadar neşeliydi.

"Profesör Caritat! Onca zamandan sonra sizi görmek *ne kadar* hoş. Askeristan'a yönelik akademik boykottan sonra sizin izinizi kaybetmiştik. Besbelli başınız dertte ama bunların hepsini halledeceğiz. Size bir şeyler ayarlayana kadar bizde kalabilirsiniz. Arabam şurada. Tabii ki bu akşam bizde yemek yiyeceğiz. Çok yorgun musunuz? Biraz uzanıp dinlenmek mi istersiniz, yoksa arabayla Hesapkent'i şöyle bir dolaşmak mı?"

Nicholas memnuniyetle dolaşmayı kabul etti. Önce etrafı görmek iyi olurdu.

Araba gümüş renkliydi ve usul usul mırıldanıyordu. Havaalanından kente doğru giderlerken, Nicholas, o gün ikinci kez hikâyesini anlattı. Maximand hevesli bir dinleyiciydi, özellikle de ona Justin tarafından emanet edilen özel görevi duyunca daha bir ilgi gösterdi.

"Nicholas!" diye haykırdı bunun üzerine, "Size Nicholas diyebilir miyim?"

"Tabii ki!"

"Senin görevin, Nicholas," dedi kararlı bir biçimde, "sona erdi."

"Nasıl yani?"

"Gideceğin yere ulaştın. Bundan emin olabilirsin."

Gregory belli ki bir yurtseverdi. İddiası doğru olabilir miydi? Nicholas, şimdiden olanaklı dünyaların en iyisine ulaşmış olabilir miydi?

Hesapkent her şeyin iyi bir biçimde düzenlenmiş ve denetim altına alınmış gibi göründüğü işlek, çağcıl bir anakentti. Pırıl pırıl arabalar ve otobüsler, upuzun, geniş, dümdüz caddelerde sorunsuzca akıyordu. Binaların çoğu uzun mu uzun, alımlı tasarımlara sahip, cam yüzeyli iş ve alışveriş merkezleriydi. Hepsi birbirine benzer biçimde şık, sağlıklı ve mutlu görünen Hesapkentliler geniş ve tertemiz kaldırımlarda canlı canlı yürüyorlardı. Daha yakından bakınca, Nicholas, hepsinin gülümsediklerini gözlemledi; birbirlerine değil kendi kendilerine gülümsüyorlardı. Hatta biraz daha yakından bakınca, onların arada bir durduklarını, ceplerinden küçük hesap makineleri çıkardıklarını, bir şeyi kontrol etmek istercesine hesap yaptıklarını, sonra da apaçık bir memnuniyetle hesap makinelerini yerlerine koyduklarını fark etti. Nereye baksa verimlilik, zenginlik, temizlik ve düzen göze çarpıyordu. Ne yoksulluk, ne çer çöp ne de dilenciler vardı – hatta yaşlı, güçsüz ya da engelli hiç kimse yoktu. Gregory'nin iddiasını biraz sınamak istedi: acaba bütün Yararistanlılar sefaletten ve felaketlerden korunup kollanıyorlar mıydı?

"Daha yoksul sınıflar nerede yaşıyorlar?" diye sordu.

"Ah," dedi Gregory, "Sınıflar olmadığı için daha yoksul sınıflar da yok. Yararistan'da (eliyle camdan dışarıyı gösterdi) başarılarımız ortaklaşadır, başarısızlıklarımızsa bireysel. Kişisel meziyetin ortak faydaya yapılan katkıya göre değerlendirildiği bir Değerdüzen [Meritokrasi] içinde yaşıyoruz.

Elbette bazı Yararistanlılar diğerlerine göre daha az iyi durumda. Bazı bireyler başarısız, ama onlar herkesin yararına diğerlerinden daha az katkıda bulundukları için bu böyle. Onlar bir sınıf oluşturmuyorlar: onlar sadece, ötekiler kadar başarılı olamamış tek tek bireyler."

"Ama," diye sordu, "daha düşük konumlarından dolayı hınç duymuyorlar mı?"

"O nedir?" Gregory şaşkınlıkla baktı.

İşte bilmedikleri bir sözcük daha diye düşündü. Dr. Johnson'ın bunu çok iyi bir biçimde tanımlamış olduğunu aklından geçirdi.

"*Hınç*," diye açıkladı, " 'uzun süren kızgınlık; derin bir zarar görmüşlük duygusu' demektir."

"O sözcük bizde yok," dedi Gregory, "daha doğrusu, bu sözcüğü kullanmamızı gerektirecek bir durum da yok ortada. Daha az zengin Yararistanlılar besbelli böyle hissetmiyorlar. Neden hissetsinler ki? Kimden zarar görecekler? Kime kızacaklar? Eğer diğerlerinden daha az katkıda bulunuyorlarsa, ya daha iyisi ellerinden gelmiyordur ya da bunu istemiyorlardır. Eğer ellerinden gelmiyorsa, bu kimsenin suçu değil; eğer isteksizlerse, bu da onların sorunu. Biz eğitim ve özendirme yoluyla, yetilerinin elverdiğince herkesin katkıda bulunabilmesini sağlarız. Ve ortada, hiç kimsenin toplumun dağılmasına katkıda bulunmaya gücünün yetmeyeceği bir refah düzeyi var. Yararistan'da," diye gururla tamamladı, "herkes toplu refaha yaptığı katkıya göre ödüllendirilir."

"Daha az zengin Yararistanlılar," diye üsteledi Nicholas, "hangi koşullarda yaşıyorlar?"

"Onların refahına özel bir ilgi duyduğunu görüyorum," diye gözlemledi Gregory, eğlenir bir tavırla, "çok halksever bir yaklaşım! Bak sana ne diyeceğim. Eve giderken yolumu-

zun üstündeki daha az zengin bir mahalleyi göstereceğim sana, (saatine baktı) zaten her halükârda yolumuzun üzeri."

Arabayla kent merkezinden dışarı doğru çıkarlarken, Nicholas, tek bir gün içinde başından geçen olayların olağandışı değişimi üzerine düşündü. Daha birkaç saat önce, bir Askeristan hapishanesinde, alçak Globulus ile tartışıyordu; şimdiyse bir Yararistan kentinin işlek caddeleri boyunca, görünüşe göre kendisine iyi haberlerden başka bir şey vermeyen bir kılavuzun eşliğinde hızla ilerliyordu.

Birden araba durdu. İleride, arka arkaya dizilmiş arabaların da ilerisinde, bir tür güvenlik kontrol noktası vardı: Metal bir bariyer silahlı iki polis tarafından korunuyordu. Bu, günün ikinci yol kesintisiydi. Gregory'ye baktı, hiç de şaşırmış görünmüyordu.

"Şu zavallı Bağnazistanlı teröristlerin işi!" diye açıkladı. "Yine bir dizi bombalama eylemi başlattılar. Polis, silahlar ve şüpheliler için arabaları denetliyor."

Şüpheliler mi! Globulus, Pangloss ve Caritat adlarına düzenlenmiş kimlik belgeleriyle, kendisi de pekâlâ onlardan biri olabilirdi.

"Merak etme," dedi Gregory, onun endişelendiğini fark ederek. "Ben hallederim."

Bariyere geldiklerinde, Gregory, askerlere kendi belgelerinin yanı sıra Nicholas'ın kalma ve çalışma izinlerini de verdi. "Bu meslektaşım," dedi biraz da büyükseyerek, "kendisi yurtdışından yeni geldi, alabildiğine üretken ve gelecek vaat eden saygın bir profesördür."

Tatmin olan asker, belgeleri geri verdi ve onlara geçebileceklerini işaret etti.

Yola devam ederlerken, yolun biraz daha gerisinde, önlerinde, bakımlı ve geniş çim bahçeleri bulunan, bazıları kırk

katlı, işlevsel, yüksek apartmanlardan oluşan yaklaşık on site geçtiler.

"Belki de," derken sesinden hafif bir alay sezilen ev sahibi, "bizim yoksul yaşam dediğimiz şeyin nasıl olduğunu görmek istersin. Hadi gidip bir göz atalım."

Gregory, son bloklardan birinin giriş yoluna saptı ve ana girişin önündeki büyük otoparka park etti.

Duvarları ayna kaplı, cilalanmış siyah zeminli, geniş ve aydınlık ana giriş salonuna girdiler. Bir sıra asansörü geçerlerken, Gregory, Nicholas'ı arka girişe yöneltti. Gurur duyduğunu belli eden bir sesle, "Sana şurayı göstereyim," dedi.

Nicholas, kendini, sağ tarafında kalan ve on apartman bloğu boyunca uzanan, geniş, bakımlı ve düzgünce kesilmiş çimlere bakarken buldu ve etrafı başka bir sürü parıltılı, beyaz binayla sarılmıştı. Sol taraflarında kalan binanın önünde, salıncakları ve kum havuzuyla bir çocuk parkı vardı. Öteki tarafa doğru tam sağ yanlarında, yuvarlak bir çeşmenin ışıltılı fıskiyeleri taş bir kaideden yükseliyor, dönüyor ve bir dizi su tüyü gibi suni bir göle dökülüyordu. Dökülen suların sesi dinlendirici, huzurlu bir ortam yaratıyordu.

"Yararistan'ın vatandaşlarına, hatta en yoksullarına bile nasıl özen gösterdiğini görmek istediğinden eminim," dedi Gregory, farklı yüksekliklerdeki binaların önünde uzanan patikadan yürürlerken. Binalar bloklara bölünmüştü, her birinin beyaz basamaklı, cam kaplı girişi ayrıydı; kapıların üzerinde altın renkli harflerle binaların işlevi belirtilmişti.

Nicholas'ın, küçük çocukların yüksek perdeden seslerini duyabildiği bir kreşin önünden geçtiler; sonra bir anaokul, ilkokul, ortaokul. Köşeye doğru gelirken, apartmanların karşısındaki patikadan ilerlemeye başladılar. Diğerleri gibi pırıl

pırıl parlayan beyaz ilk bina, biraz daha yüksek olanı liseydi. Onun yanındaki bina, görünüşüyle "KLİNİK" olduğunu belli ediyordu. Bu binada, diye açıkladı Gregory, burada yaşayanların gözleri, kulakları, burunları, boğazları ve ayakları ile ilgili rahatsızlıklarla gerekli uzmanlar ilgileniyor. Onun yanındaki binada, diye açıkladı Gregory, sorunlarının çözümü için başvuran ihtiyaç sahiplerine, kamu yararına "REHBERLİK HİZMETLERİ" veriliyor.

"Ne tür sorunlar?" diye sordu Nicholas.

"Her tür," diye yanıtladı Gregory. "Çözümü olmayan bir sorun yoktur. Buranın sakinleri kendi sorunlarıyla geliyor, uzmanlar da çözümleri hesaplıyorlar." Nicholas, pencerelerin ardında, bilgisayar ekranlarının ışıltısını görebiliyordu.

Ondan sonraki bina, fıskiyelerin ve havuzun karşısındaydı. "Buraya," dedi Gregory, "hayran kalacaksın. Burası yaşlılar evi."

Nicholas cam kapılara baktı ve "GÜLE GÜLE EVİ" yazısını görünce irkildi. Tabelanın açıksözlülüğünden dolayı bir an şok geçirdi, ama daha sonra, bunun dikkat çekici bir biçimde Yararistan'a özgü bir isim olduğunu fark etti: gelecek yönelimli ve ilerideki zamanda büyük kazanımlar beklentisiyle dolu.

Suyun kenarındaki masalara oturmuş ak saçlı kadınlar ve erkekler vardı; kimi bir şeyler okuyor, bazı kadınlar örgü örüyor, bazıları da öylesine fıskiyeli çeşmeye bakıyordu. Basamakları çıkıp içeri giren ziyaretçilere karşı ilgisiz, sessizce oturuyorlardı. Giriş salonuna girdiklerinde Gregory soldaki kapıyı çaldı. Hastane başhemşiresine benzeyen gözlüklü, iri yarı bir kadın kapıyı açtı. Yüzünde, otoriter bir hava ile Nicholas'ın şimdiye kadar rastladığı her Yararistanlıda olduğunu görmese, büyük bir hoşgeldiniz gülümsemesi sanacağı

şeyin karışımı vardı. Gregory, ona, arkadaşına Yararistan sağlık hizmetlerini işbaşındayken göstermek istediğini açıkladı. Kadın Nicholas'ın elini kuvvetlice sıktı.

Girdikleri oda, doktorların bekleme odası ile bakımevi arası bir yer olmasıyla Nicholas'ı şaşırttı. Farklı halsizlik aşamalarında, otuz civarında yaşlı kadın ve erkek, koyu zeytin yeşili kumaş kaplı duvarlar boyunca dizilmişlerdi; duvarlara kuşların, çiçeklerin ve kürklü hayvanların bulunduğu pastel mavi ve pembe renkli, canlı resimler asılmıştı. Daha ötede iki kanatlı büyük bir kapı vardı. Üzerinde, iri, altın harflerle "GÜLE GÜLE" yazılmıştı. Nicholas, bir kez daha, iletinin apaçık duyarsızlığıyla irkildi, ama yorumla ilgili olarak anlayış göstermeye ve burayı sakinlerinin gözünden görmeye kararlıydı. Geniş pencereleri göle ve çeşmeye bakan oda, halılarla ve mobilyalarla, zevkli bir biçimde döşenmişti. Oda sakinlerinin bazıları desenli kumaş kaplı, rahat koltuklarda otururken, bazıları da alçak yataklarda, arkaları desteklenmiş bir halde uzanıyordu. Kiminin başına küçük gruplar toplanmıştı; bunlar besbelli o kişinin dostları ve akrabalarıydı. Diğerleri tek başlarına oturuyor ya da yatıyordu. Sohbete dalmış insanların hafif uğultusu duyuluyordu. Üç hemşire, dikkatle, birinden diğerine gidip görevini yerine getiriyordu. Manzaranın tamamı sakinleştirici bir dinginlik duygusu veriyordu. Başhemşire, beklenmedik misafirlerine bunu sergilemekten dolayı, besbelli, gurur duyuyordu.

Nicholas, etrafına baktı. Odadaki yaşlı insanlar –ki, hiçbirinin çok ihtiyar olmadığını fark etti– fevkalâde bahtiyar görünüyorlardı. Hepsi birbirine gülümsüyordu, kimse halinden şikâyetçi değildi; öyle ki kaşlarını çatan bile yoktu. Hatta bazıları küçük hesap makineleriyle kendilerini eğlendiriyordu.

Nicholas, sağ tarafındaki duvara karşı, mavi sabahlık giymiş, solgun benizli, büyük yuvarlak gözlüklü yaşlı bir hanımın koltuğunda dimdik oturduğunu fark etti. Önünde, kızları olduğu belli olan iki genç kadın oturuyordu; ikisi de, yaşlı kadını, okudukları kitaplar, birlikte yaptıkları yolculuklar ve ortak arkadaşları hakkında bir sohbete çekmeye çalışıyordu ama pek başarılı olamadılar; yaşlı kadının dikkatini toplaması zaman alıyor ve aklı sürekli gidip geliyordu. Arada sırada, geçmişin canlı sohbetlerini çağrıştıran bölük pörçük bir iki söz mırıldanıyor, sonra huzur dolu bir sessizliğe gömülüyordu. Gözleri zaman zaman Nicholas'a takılıyordu. Onun yanında bir başka çelimsiz kadın, bir yatağa kıvrılmış, apaçık bir bedensel rahatsızlık içinde, alçak sesle kendi kendine konuşuyor, ama bu arada sürekli gülümsüyordu. Hemşire onun etrafındaki perdeyi çekerken, Nicholas onunla göz göze geldi. Onun yanındaki yatakta, konuşkan ve neşeli, pijamalı bir adam oturmuştu; kendi yaklaşan ölümüyle dalga geçerek bir grup akrabasını eğlendiriyormuş gibi görünüyordu. Bir hemşire onun başına toplanmış gruba çay ikram ediyordu. Kahkahaları hem neşelerini hem de utançlarını açığa vuruyormuş gibiydi.

"Görebildiğin gibi," diye belirtti Gregory, "Yararistan'daki bakımın standartları, en az sayımız için bile en üst düzeyde."

Bu yorumun ardından, Gregory, ziyaret için başhemşireye teşekkür etti ve birlikte çıktılar. Dışarıda, Gregory, kolunun bir hareketiyle dörtgeni oluşturan diğer binaları gösterdi: bankacılık ve alışveriş alanı, bir sinema, bir oyun merkezi ve kocaman bir eğlence pasajı.

"Korkarım, elimizden gelenin en iyisi bu, Nicholas," dedi Gregory ufak bir özür gülümsemesiyle, "pek tabii ki yoksul

bir mahalle sözkonusu olduğunda. Burada yaşayan insanlar kendilerini bir *sınıf* olarak görmezler ve çoğu da üretkenlikleri arttığında buradan taşınır. Hepsinin de işleri yolunda olan akrabaları vardır: anneler, babalar, erkek ve kız kardeşler, teyzeler, halalar, amcalar, dayılar, kuzenler. Başarısızlık Yararistan'da ailevi değildir."

Bütün gördüklerinden ve duyduklarından sonra, tüm bunlar bireylere de çok zor geliyormuş gibi görünmüyordu. Tekrar araba yolculuklarına başladıklarında, Nicholas bir iki sınama sorusu daha sormaya karar verdi.

"Ama," diye sordu, "elbette hâlâ geride pek çok mutsuzluk kaynağı vardır, değil mi?"

"Biz bireysel mutsuzluğun bütün toplumsal kaynaklarını kuruttuk," diye ileri sürdü Gregory kararlı bir sesle, "buna ihtiyaç duyan herkes için *refahın* sağladığı kamu ödeneğiyle: annelik bakımı, gündüz kreşleri, her düzeyde eğitim, sağlık hizmetleri, hastalık ödeneği, işsizlik tazminatı, yaşlılar için bakımevleri. Bireyin ihtiyaçları neyse, bunu devlet sağlar."

"Ama bu durumda, bireyler sorumluluk duygusundan yoksun değiller mi?" diye sormaktan kendini alamadı Nicholas.

"Bu da yalnızca başka bir mutsuzluk kaynağı," diye gözlemde bulundu Gregory.

"İntihar oranı nedir peki?" diye sordu Nicholas.

Gregory'nin her soruya verilecek bir yanıtı var gibiydi. "Çok yüksek," diye itiraf etti. "Ama intiharların uygun bir biçimde dağılmasını sağlayan yüksek intihar oranı, genel mutluluk toplamına gerçek bir katkıda bulunabilir. Sence de öyle değil mi?"

Gregory çok ikna ediciydi. Onun dostuydu, ki buna Nicholas'ın çok ihtiyacı vardı, peki ama o gerçekten dost muy-

du? Gregory, hiç kuşku yok ki son derece, hatta sınırsız ölçüde dostçaydı; dostluğu önceki tanışıklıklarının çok ötesindeydi. Yoksa, bu kişisel duygularını yansıtmayan, genel bir yardımseverlik miydi? Nicholas da bu durumda, yardım gören şimdiki şanslı kişi oluyordu. Belki de Gregory, Nicholas'ı kendisi ve Yararistan hakkında iyi şeyler düşünmeye yöneltecek şekilde davranıyordu? Yoksa Nicholas'a gerçekten değer veriyor muydu? Arkadaş canlısı olması arkadaş olduğunu gösterir miydi? Nicholas, bu sonuncunun doğru çıkmasını ve Gregory'nin yardımseverliğinin yürekten olmasını umuyor; zevkle ve dört gözle, onun sunacağı konukseverliği bekliyordu.

·10·

Maximandlar

Maximandların evi, sıra sıra ağaçların dizildiği bir bulvardan biraz uzağa kurulmuş sessiz ve yeşillik bir banliyöde, etkileyici neo-klasik bir binaydı. Nicholas, diğer Maximandlar tarafından karşılandı: Gregory'nin karısı Charmian ve yeniyetme oğulları Graham. Kibrit çöpü gibi vücuduna basit bir süveter ve pantalon geçirmiş, zarif Charmian zarafetle gülümsedi. Besbelli Gregory'nin Nicholas'ın yardımına koşmasından dolayı gurur duyuyordu. "Gregory," diye açıkladı, "yardıma muhtaç insanları seçmekte çok başarılıdır."

"Ki onlara burada çok ihtiyaç duyuluyor," diye ekledi Gregory. "Nicholas, yakında hepimizin yararına katkıda bulunarak, kendi ayaklarının üzerinde duracak. Bundan eminim!"

Graham nedense dalgın bir biçimde kendi kendine gülümsüyordu ve ortadan kaybolmaya istekli gibiydi.

"Bilgisayarında bazı hesaplamalar yapması gerekiyor da," diye açıkladı Gregory, "ama daha sonra yanımıza gelecek. Charmian yemeği hazırlarken, kütüphanede sohbet etmeye ne dersin?"

Gregory, gururla, Charmian'ın muhteşem bir aşçı olduğunu söyledi. Ayrıca mükemmel bir ev kadını ve anneydi; ayrıca Gregory'nin araştırma asistanı, kişisel, sosyal ve siyasi yardımcısı olarak çalışıyordu. Bütün etkinlikleri, Gregory'nin apaçık başarılı hayatının çeşitli yönlerinin tamamını destekleyecek biçimde ayarlanmış gibiydi. Nicholas onun arkasından, beyaz duvarlarına çiçek resimleri asılmış, yerden tavana kadar, kimi eski kimi yeni kitapların dizili olduğu, büyük, güzel odaya girdi. Kendisine tanıdık gelen, kahverengi

onsekizinci yüzyıl ciltlerini, hafif bir iç burkulmasıyla fark etti. Voltaire, Rousseau, Bentham ve elbette Helvétius ciltlerinin tamamını görebiliyordu. Nicholas'ın gözleri kitap adlarının üzerinde dolaştı; Gregory içkileri doldururken, o, şiir kitaplarının olduğu bölüme bakıyordu. Gregory ona bir şeri verirken, Nicholas da bir şiir kitabı çekti.

"Tuşkin'e ne dersin ?" diye sordu Gregory.

"Puşkin mi?" dedi. "Ya evet, Puşkin okumayalı çok uzun zaman oldu."

Gregory şaşırmış gibi baktı. "Tabii ki bazı Puşkinlerim var," dedi, "ama ben aslında *tuşkin* dedim, Puşkin değil."

"Tuşkin kim?" diye sordu.

"Elbette tuşkini duymuşsundur," dedi Gregory. "Bu aslında Yararistan'da çok tutulan, çok eğlenceli bir oyun. Ben de bayılırım. John Stuart Mill'e bakılırsa, Jeremy Bentham tuşkini şiir kadar değerli bulurmuş, yararı üretmenin bir yolu olarak görürmüş – ve bildiğin gibi Bentham şöyle derdi: 'Şiir baştan sona yanlış aktarımdır.' Bir sebepten, Mill bu düşüncede yanlış bir şey olduğunu düşünüyormuş gibiydi. Bana kalırsa," diye ekledi Gregory, "tuşkin Puşkin'den kat kat iyidir derim."

Nicholas kendini, Puşkin'in faydalarını, kurallarını bilmediği, garip bir oyuna karşı savunabilirmiş gibi hissetmedi. Hele, şimdi burada oynamayı hiç mi hiç istemiyordu; bu yüzden Gregory'de bir kopyasının bulunduğuna güvendiği Dr. Johnson'ın *Sözlük*'ünde tuşkin'e bakmayı önererek zaman kazanmaya karar verdi. Kahverengi deri cilde başvurdular. "*Tuşkin:*" diyordu madde: "iğnelerin sırayla itildiği bir çocuk oyunudur," L'Estrange'dan bir alıntıyla devam ediyordu: "Bir şeyler öğrenmeleri gerekirken tuşkin oynayan çocuklar gibi, filozofun ağzından çıkan bilgeliğin sesi üstüne

boş boş düşünen insanlar da kırbaçlanmayı hak eder." Sevgili Doktor'un, Jeremy Bentham'ın aksine, şiir hakkında iyi, tuşkin hakkında kötü şeyler düşündüğü açıktı.

Buna karşın, Gregory pes etmiş değildi. Bir dolabı açarak, büyük, düz bir oyun tahtası çıkardı, tahtanın iki tarafına birkaç tane küçük gümüş iğne yerleştirdi.

"Şimdi," dedi ve giderek artan bir heyecanla ekledi, "iğneleri birbirlerinin üzerinden geçirebilmek için itmek zorundayız."

Tam o anda Graham odaya daldı. "Ah, çok özür dilerim," dedi, babasını bunca eğlendiren şeye karşı açık bir küçümsemeyle. "Şimdiden oynamaya başladığınızı fark etmedim." Nicholas'a döndü. "Gördüğünüz gibi," diyerek düşüncesini belirtti, "çocuk insan türünün babasıdır". "Gidip atasıyla tuşkin oynayan oğulu görünce," diyerek yavan yavan alıntıladı, "hayran kalırsın."

Oğlunun sataşmalarına aldırmayan Gregory, konuğunu bu tuhaf meşgalenin gizemlerine çekme hevesiyle heyecanlanmıştı. Ama çok geçmeden, Nicholas'ın rahatlamasına ve Gregory'nin apaçık hayal kırıklığına yol açarak, Charmian kütüphaneye gelip onları yemeğe çağırdı; ahşap zeminli yemek odası soyut, hatta geometrik denebilecek resimlerle süslenmişti ve çam ağacından mobilyalarla yalın bir biçimde döşeliydi. Hesaplamalarının başından gönülsüzce kalkan Graham'ın da aralarına katılmasıyla, uzun ve dar masaya oturdular. Masanın bir ucuna Gregory oturdu, öteki ucuna Charmian geçti. Nicholas'ın karşısına Graham ile masanın beşinci kişisi oturmuştu: siyahlar giymiş, ak saçlı, ufak tefek yaşlı bir kadın. Kadının gözleri küçük, kara çakıl taşları gibiydi, özellikle gizemli bir gülümseyişi vardı. Gregory, elini şöyle bir sallayarak, onu Charmian'ın annesi olarak tanıttı.

Nicholas elini uzattı, kadın, onun elini, belirsiz bir gülümsemeyle, belirgin bir canlılıkla sıktı. Kadın, yemek boyunca sanki görünmez bir bölmeye kapatılmış gibi sessizce, göze çarpmadan oturdu.

Nicholas epeyce acıkmıştı. Charmian'ın ikram ettiği şeylerse hayli hayal kırıcıydı: tek amacı, her şeyden önce sağlıklı olmak olan sade bir yemek. Rendelenmiş havuç, marul ve mor lahanadan oluşan giriş yemeğiyle başladılar. Ayrıca çeşit çeşit ekmek vardı – Charmian'ın konuğuna özenle açıkladığı gibi kepekli, proteinli, buğday özlü ve esmer ekmek. Nicholas, bunlardan bir iki lokma aldı ama hepsinin tadı aynıydı. Ana yemek, ıspanaklı cevizli biftekten oluşuyordu. İçecek olarak kaymağı alınmış ya da yarım yağlı süt seçenekleri vardı.

Hem Gregory hem de Charmian yüzeysel de olsa geçmişteki sorunlarına, şimdiki huzuruna ve gelecekteki planlarına eşit ölçüde değinerek, Nicholas'a uzun zamandır görmedikleri bir dostları gibi davrandılar. Gregory'nin sadece profesör ve bilgin olmadığı kısa sürede ortaya çıktı; saklamaya gerek görmediği ve konuğunun da yakında bundan faydalanacağına dair söz verdiği yüksek yerlerde bağlantıları vardı. Charmian, Gregory'nin verdiği sözleri mutlaka tuttuğunu söyleyerek, onun giderek artan mutluluğuna katkıda bulundu. Ama Graham asık bir suratla bakıyordu.

"Eğer sormamın bir sakıncası yoksa," diyerek sordu delikanlıya, "ne hesaplamakla meşguldün?"

"Üyelerin önceki oylama kayıtlarını temel alarak," diye karşılık verdi Graham, "yarın Parlamento'da yapılacak oylamanın olası sonuçlarını. Bu biraz zor, çünkü epey karışık bir konu."

"Konu nedir?" diye sordu.

"Kürtaj," dedi Graham. "Kural ve Eylem partilerinin görüşlerinin açık olmasına karşın, sonucun iki taraf için de belirsizliğini artıran yeteri sayıda kararsızlar ve bağımsızlar olması asıl mesele. Üstelik özgür seçim olacak. Kimse partisinin genel çizgisine uymak zorunda değil."

Nicholas kürtaj konusunda hangi partinin ne düşündüğünü tahmin etmeye çalıştı ama başarılı olamadı. "Peki," diye sordu, "hangi parti seçme hakkını savunuyor, hangisi yaşama hakkını?"

Üç Maximand da bir süre şaşkın şaşkın baktı. Sonra, Gregory'nin yüzünden halden anlar bir gülümseme geçti.

"Nicholas," diye açıkladı ötekilere, ciddi, işbilir bir tutumla, "aslına bakılırsa, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda hayli tutulan, ancak burada bilinmeyen, modası geçmiş bir sözdağarı kullanıyor. Hatta John Locke, her insanın, 'kendi şahsının' mülkiyet hakkına sahip olduğunu düşünüyordu! Yüksek perdeden, sözde 'insan hakları' ve 'yurttaş hakları' bildirileri sunma, herkesin şu ya da bu konuda 'doğal haklara' sahip olduğunu ilan etme modası onsekizinci yüzyılda başlamıştı. Gördüğün gibi," diye sürdürdü Nicholas'a dönerek, "biz burada *haklar* kavramına sahip değiliz – ve elbette hiçbir zaman tümüyle yürürlükten kaldırılamasa da Bentham'ın yerden yere vurduğu sözde 'doğal' haklara ya da 'insan' haklarına hiç mi hiç sahip değiliz. Hatırlarsın Nicholas, Bentham, 'feshedilmesi toplum yararına olduğu sürece, feshedilmemesi gereken hiçbir hak yoktur,' diye yazmıştı. Bentham, bu sözümona 'doğal ve geri alınamaz insan hakları'nı 'zararlı' ve 'tehlikeli saçmalık' olarak görmüş, bunların toplum yararına feshedilememelerini 'düpedüz saçmalık' olarak nitelemişti."

Nicholas, gelecekle bu denli ilgili olan Gregory'nin, geçmişin bir düşünüründen alıntılar yapmaya bu denli hevesli

olmasının tuhaf olduğunu düşündü. Sorusunu modası geçmiş olmayan bir sözdağarıyla ifade etmeye karar verdi.

"Hangi partiler kürtaja izin verilmesinden yana?" diye sordu.

Maximandlar yine şaşkın şaşkın baktılar. Bu kez yanıt veren Graham oldu.

"Konu bu değil," dedi. "Hiç kimse kürtaja izin verilmesine karşı değil. Mesele: buna kim karar verecek? Eylem Partisi anne, belki de baba, diyor. Kural Partisi, bunun, –şimdi olduğu gibi– uzman komitelerce yorumlanan ve uygulanan bir dizi yönetmelikle belirlenmesi gerektiğini söylüyor."

"Hangi uzmanlar?" diye sordu.

"Oohooo! Hangi birini sayayım! Doktorlar, psikiyatristler, nüfusbilimciler, ekonomi uzmanları – bildiğiniz gibi, çeşitli konulardaki uzman gelecekbilimciler," dedi Graham, biraz da küçümser bir havayla.

"Peki senin düşüncen ne?" diye sordu Nicholas gittikçe kendi çocuklarını anımsatmaya başlayan delikanlıya.

"Ben derim ki, Kahrolsun Uzmanlar!" diye karşılık verdi Graham coşkuyla. "Halk kendisi için karar verecek güce sahip olmalı. En iyi gelecekbilimciler onlar. En iyi kararı halk verir."

"Öyle mi gerçekten?" diye araya girdi Gregory sertçe. Alaycı tavrı, oğluyla aynı düşünceyi paylaşmadığını belli ediyordu. "Şunu açıkça belirteyim ki, Graham," diye devam etti acı bir alayla, "eğer istediğin sistem on beş yıl önce işbaşında olsaydı, şimdi onu savunabilmek için burada olamazdın."

"Gregory!" diye çıkıştı Charmian, açıkça utanarak, ama Nicholas, bunun kocasının patavatsızlığından mı, yoksa bunu oğullarını bir tartışmada köşeye sıkıştırmaya çalışmak için kullanmasından mı kaynaklandığını anlayamadı.

Zavallı Graham, diye düşündü, ailesinin istemediği, idari bir kararın meyvesi. Charmian ve Gregory ile aralarındaki dostça anlaşma duygusu buharlaşmaya başlıyordu.

Ancak Graham hiç de köşeye sıkışmış görünmüyordu; babasının alaycılığını yansılayarak, kuvvetle karşılık verdi: "Eğer halkın karar vermesine izin verirsen," dedi, "yaptığı hatalardan ders alacaktır."

"Rasgele insanların ülkemizin geleceği hakkında karar vermesine izin veremezsin," diye karşı çıktı Charmian.

"Gelecek," diye yapıştırdı Graham sertçe, "gelecekbilimcilere bırakılamayacak kadar önemlidir."

"Neden bunun çözümü zor bir siyasi mesele olduğunu söyledin?" diye sordu Nicholas.

"Çünkü partilerin arasındaki sorun sadece kürtaj hakkındaki kararı kimin vereceğine dair değil," diye açıkladı Graham. "Aynı zamanda bunun nasıl çözüleceği de sorun. Eylem Partisi bunun temel bir mesele olduğunu ve sonuç ne olursa olsun, bir referandumla, halk tarafından belirlenmesini istiyor. Kuralcılar ise hiç kuşku yok ki Parlamento'da bir oylama daha kazanmaktan, bu yolla da statükoyu resmileştirmekten büyük mutluluk duyacaklardır. Bunların hepsi yarın tartışılacak."

Charmian tatlıyı servis etti: sert, yeşil ve hayli ekşi elmalardan bir öbek.

"İstersen," diye önerdi Gregory, "yemekten sonra televizyon seyredebiliriz. Yarınki tartışmayı mercek altına alan, iki partinin de ayrı ayrı siyasi yayını var." Nicholas memnuniyetle kabul etti.

Elmalar tüketildi, oturma odasına geçtiler, Charmian'ın annesi belli belirsiz bir el işaretiyle üst katta kayboldu ve televizyon açıldı. Eylem Partisi'nin programı hayli dokunak-

lıydı. Çeşitli düğünlerin çekimleri vardı. Sonra hepsi genç ve güzel, yeni evliler göründü; ellerinde hesap makineleri hararetli tartışmalara dalmışlardı. Sonra görüntü değişti, hastane yataklarında, gelecek vaat eden bebeklerini gururla okşayan genç anneler sahne aldı. Sonra, sonuçların neler olabileceğini anladıklarında, biraz önce tanık olduğumuz zevklerden vazgeçme kararlarını neşeyle açıklayan, görünüşe göre çocuksuz diğer genç kadınlar göründü. "Ama," dedi sunucu açıksözlülükle, "neden doğum kontrol yöntemlerini uygulamadınız?" Tam bu anda, geçiş müziği ile birlikte bir üst-ses, anlatıcının sesi duyuldu: "Hesap yapmak için hiçbir zaman geç değildir," ve program sona erdi. Graham alkış tutup takdir etti ve odadan çıktı.

Kural Partisi'nin yayını daha ağırbaşlı ve bilgilendiriciydi. Evlilik rehberliği danışmanları, doktorlar, psikologlar vb. tarafından ziyaret edilen, değişik oranlarda yardıma muhtaç, kafası karışık genç çiftlerin görüntüleri belirdi. Daha sonra, çoğu beyaz önlük giymiş, bilgisayar başında oturan ve herhangi bir verili durum karşısında net bir karar vermenin zorluklarını göstermek için bir yığın veriyi, şekil ve çizelgeyi ekrana taşıyan, bir bebek sahibi olma kararının karmaşıklığını açıklayan bir sürü bilgili kişiyle yapılmış röportajlar verildi. Ardından, masaların etrafına oturmuş, kafası karışık genç çiftlerle görüşme yapan uzmanlarla ilgili başka görüntüler geldi. En sonunda, genç bir kadın uzmanlara sordu: "İyi de, nasıl karar verebilirim?" ve bir ses programı kapattı: "Kararı siz değil, onlar verebilirler."

Gregory ve Charmian açıkça ikinci programdan hoşlanmışlardı. "Çok profesyonelce," dedi Gregory. "Sadece iş. Bazı sorular tekniktir ve teknik sorular da uzmanların işidir. Böyle değilmiş gibi davranmaya çalışmak duygusallıktan

başka bir şey değil. Belki de (Nicholas'a döndü) yarın benimle birlikte tartışmaya gelmek istersin? Sana buradaki siyasetin nasıl olduğuna dair bir fikir verir. Hem seni hükümetteki tanıdıklarımla tanıştırırım."

Nicholas bu teklifi kabul edip yatmaya çekildi ve şimdiye kadarki Yararistan izlenimleri üzerinde düşünceye daldı. Sağ salim vardığını yazmak için, Justin'in ilk İlerleme Raporu'na başlamaya karar verdi. Ama kalemi boş kâğıt üzerinde kalakaldı; nasıl bir üslup tutturacağını, nasıl sesleneceğini bilemedi. Sonuçta Justin ile adı konmuş ve dolaysız bir ilişkileri yoktu: Öğretmenin eski öğrencisiyle ilişkisi gibi ama aynı zamanda eski mahkûmun kurtarıcısıyla, doğrudan davayı savunmaktansa, arayışta olan bir casusun casusbaşıyla ilişkisi gibiydi. Ama aradığı neydi? Bu soruyla başlamaya karar verdi.

Şöyle yazdı:

Maximandlar eliyle,
Hesapkent,
Yararistan

Sevgili Justin,

Belki de, beni göndermek üzere seçtiğin, doğru düzgün tanımlanmamış görevi nasıl yorumladığımı söyleyerek başlamalıyım. Bunu iki yönlü düşünmeyi deniyorum. Öncelikle benim bakış açımdan – zaten açıkçası başka bir yerden de başlayamam. Bana kalsaydı, nereyi beğenir nereye yerleşirdim? Aslına bakarsan, bu benim için sadece akademik (yani insanların gerçekte önemi olmadığını ya da fayda sağlamadığını düşünmeye yatkın olduğu türden) bir soru değil. Şu andan başlayarak bir yerde yaşamak zorundayım ve As-

keristan'a yakın bir gelecekte dönme ihtimalimin hiç de parlak görünmediğini gözlemleyerek, eylemini kötülemek gibi bir niyetim de yok. Bu nedenle, öncelikle, yeni bir yuva, Marcus ile Eliza'yı benimle birlikte kalmaya ikna edebileceğim bir yer arıyorum. İkinci olarak, bunu *herhangi* birinin bakış açısından görmeye çalışacağım. Yetenekleri ve sınırları, maddi durumu, cinsiyeti, ırkı, dini, toplumsal konumu ve hayattaki beklentileri hakkında hiçbir şey bilmeksizin, henüz doğmamış birine, nerede doğulacağını nasıl tavsiye edebilirim? Geri döndürülemez ve geleceği bu denli etkileyecek bir doğum ihtimalini göze almak için en iyi yer neresidir? Olası bir insan, doğru dürüst bir yaşam fırsatını nerede bulabilir? Umarım bana verdiğin, belirsiz diyebileceğim talimatların makul bir yorumunun bu olduğu konusunda benimle aynı düşüncedesindir.

Anlaşıldığı üzere, Yararistan'a sağ salim ulaştım, gerçi bazı sorunlar olmadı değil. Neyse ki, eski bir tanıdığım yardımıma koştu: Gregory Maximand. Ayrıca onun ülkeyi yönetenlerle çok iyi bağlantıları olduğu da ortaya çıktı. Gregory, Yararistan'ın düzeni hakkında çok bilgilendirici oldu ve ben ondan, oğlundan ve uçakta yanımdaki koltukta oturan, hayli çarpıcı genç hanımdan, daha şimdiden pek çok şey öğrendim.

Kuşkusuz buradaki hayata dair izlenimlerimi yazmak için henüz çok erken, ama her şeyin ne kadar iyi düzenlendiğini ve verimli olduğunu, ve şimdiye kadar rastladığım kişilerin bunları olduğu gibi kabul ettiklerini görünce çok şaşırdım. Burada olağanüstü iyi gelişmiş bir sağlık ve eğitim sistemi kurulmuş, ayrıca yaşlıların bakımına da özel bir özen gösteriliyor.

Garip bir şey fark ettim: Yararistan dili tuhaf bir şekilde yetersiz görünüyor; bazı sözcükler ve kavramlar burada hiç bilinmiyor. Dillerinin sınırları dünyalarını sınırlıyor gibi. Bunu biraz daha araştırmalıyım.

Ayrıca beni şaşırtan bir şey daha var: şimdiye kadar

rastladığım Yararistanlıların tamamı *gülümsüyor* gibi, ama gülümsemelerinin anlamı çok açık değil. Bu *mutluluk* mu?

Peki, ama sonuçta, mutluluk nedir? Bir tür içsel ışıltı, bireysel bir zihin durumu, Diderot'nun düşündüğü gibi, "zihnin derinliklerini aydınlatan bir iki zevkin kâh oraya kâh buraya serpiştirildiği bir 'dinginlik hali' " mi? Ya da başkalarıyla etkileşimde bulunmanın bir sonucu mu? "Bütün özel mutluluklar genel mutluluğa bağlı olduğu için mutluluğun toplumsal olması gerektiğini" düşünen Pope haklı mıydı? Hem mutluluk tüketilebilir bir şey midir, yoksa bunun için çaba gösterip bir şeyler yapmak mı gerekir? D'Holbach, "takdire şayan mutluluk, hiçbir zaman bozulamayacak olandır; insanın zevkleri ile arasına mesafe koyması için çalışması gerekir," derken haklı mıydı? Mutluluk, insanların şöyle ya da böyle sahip oldukları arzuların, kendilerine ve başkalarına zararlı olanlar da dahil olmak üzere, tatmin edilmesi mi sadece? Ya da, mutluluk, insanların sahip olmak zorunda oldukları, iyi bilgilendirilmeleri halinde ya da duyarlı olduklarında sahip olacakları arzuların doyurulmasından mı ibaret? Yoksa mutluluk olumsuzlayıcı bir şey mi – yoksulluktan, acıdan ve sıkıntıdan kaçınmak mı? Tolstoy, bütün mutlu ailelerin birbirlerine benzediklerini, her mutsuz ailenin mutsuzluğunun ise kendine özgü olduğunu bu nedenle söylemiş olabilir mi?

Mutluluk ve bu somut mutsuzluk biçimleri, aynı cetvel üzerindeki birimlerle –ilki artı, ikincisi eksi olarak– ölçülebilir mi gerçekten? Sahiden de Yararistanlılar, maksimize ettikleri her ne ise, onu nasıl *ölçüyorlar? Neyi* maksimize ediyorlar? Bunu bulmayı denemek zorundayım.

Şimdilik bu kadar. Buradaki başarı şansı kesinlikle çok yüksek görünüyor. Lütfen, Marcus'a ve Eliza'ya sevgilerimi ilet.

İçten sevgilerimle,
Pangloss

Nicholas, yatakta uzanırken, Justin'e mektubunda yazdığı son soru üzerinde kaygıyla düşünmeye devam etti. Stella Yardstick'in hesaplamalarının ve sokakta hesap yapan bütün o Hesapkentlilerin amacı neydi? Alexander Pope'a sordu: mutluluk *nedir?*

"Ah Mutluluk!" diye karşılık verdi Pope, "varlığımızın o nihai amacı ve hedefi!"

> Adına ne denirse denisin: iyi, zevk, tembellik, doyum!
> Sonsuz iç çekişi dindiren yine de odur,
> Ki bunun için yaşamaya dayanır, ölmeye cesaret ederiz,
> Ne çok yakınımızda, ne de bizden çok uzakta,
> Gözden kaçar, çift görülür, hem aptala hem akıllıya.

"Ama nedir bu mutluluk," diye üsteledi Nicholas.

"Kimi," dedi Pope, "eylemde bulur huzuru, kimi durgunlukta,

> Şunlar zevk derler, bunlar hoşnutluk;
> Kimi rezilliğe batar zevk bulur, sonunda acı çeker;
> Kimi tanrılara çıkar, erdemin bile boşa olduğunu itiraf eder;
> Ya da savrulduğu her uç noktada uyuşuktur;
> Her şeye güvenir ya da kuşku duyar herkesten.
> Yine de, kim tanımlarsa tanımlasın, az ya da çok şöyle der,
> Gerçekten de mutluluk mutluluk mudur?

"Çok teşekkür ederim!" dedi Nicholas. "Çok yardımı oldu."

Düşünceleri Maximandlara döndü. Onlar mutlu bir aile miydiler? Charmian'ı alalım. Onun hayatı tamamıyla Gregory'nin rahatına ve mesleki kariyerine adanmış gibiydi. Bu mutlu bir yaşam mıydı? Yaşamının sunduğu tatminler gerçekten doyurucu muydu? Yararistanlılar bu tür soruları kendilerine soruyorlar mıydı? Aslına bakılırsa, Gregory ile Charmian arasında yaşanan en ufak bir sevgi kırıntısı dahi görmemişti, ki ikisi de belirgin bir hoşnutsuzlukla (buna

aynı biçimde karşılık veren) Graham'la eğleniyormuş gibiydi ve üçü birden de Charmian'ın annesini tamamen görmezden geliyordu. Yine de, aile üyeleri adamakıllı hoşnut, hatta kendilerinden memnun görünüyorlardı. Kendilerinden memnun olmaları, diye karara vardı Nicholas, kişisel yaşamlarının, kişisel olmayan ortak iyiye apaçık katkıda bulunduğuna duydukları samimi inançtan kaynaklanıyordu. Üçü de iki kesin inanca sahipti besbelli: Etkinlikleri (Charmian'ın durumunda Gregory'ninkine yaptığı katkı) ve desteklediklerı siyasi partilerin genel toplu refaha yaptığı önemli katkı ve bunun böyle olduğunun hesap yaparak kanıtlanabilir olması. Yine de, acaba, amaçları hayranlık uyandırıcı olduğu denli kamu yararına mıydı? Yoksa kendi kişisel çıkarlarına mı hizmet ediyorlardı? Ve eğer, en son yöntemleri kullanarak yapılan hesaplama onları kendilerini gerçekleştirmeye yaklaştırıyorsa, o zaman Yararistanlıların hesaplama saplantısı ancak sonuçları bakımından faydalı olabilirdi. Kuşkusuz, en önemli soru hâlâ yanıt bekliyordu: Onları en üst konuma yerleştiren neydi?

Nicholas meseleyi çözüme kavuşturmadan uykuya daldı. Olan biten düşünüldüğünde, hayli yoğun bir gündü.

·11·

Büyük Tartışma

Ertesi gün Parlamento'ya doğru arabayla giderlerken, Gregory, Nicholas'a, onun Yararistan'daki geleceğiyle ilgili konuyu açtı.

"Kuşkusuz, seni Üniversite'de Gelecekbilim Bölümü'ne Konuk Profesör olarak atayacağız," diye bildirdi, "İlerleme Düşüncesi'nin geleceği üzerine ders verebilirsin. Ama benim bundan çok daha iyi bir önerim var."

"Nedir o?"

"Ben Hükümetin Kültür Başdanışmanı'yım," dedi Gregory, "ve aslında (sır verir gibi Nicholas'a doğru eğildi) Başbakan'a, gerçekten de bir hayli yakınım. Ona, senin burada, Yararistan'daki yaşamın bütün erdemlerinin, bir yabancının bakış açısıyla araştırıldığı kendi televizyon programını yapmanı teklif ettim. Sana verilen özel görevi anlatabilir ve bunun neden sona ermesi gerektiğini açıklayabilirsin."

Nicholas, neden insanlar benim televizyon programları sunmamı istiyorlar, diye merak etti.

Kent merkezine ulaştıklarında trafik yavaşladı ve önlerindeki araçlar en sonunda tümüyle durdu. Nicholas, biraz ileride, bir kalabalığın kendilerine yaklaştığını görebiliyordu. Yaklaştıkça bunun bir gösteri olduğunu anladı. Gösteri grubu geniş cadde boyunca polisler tarafından yönlendirilerek yavaşça önlerinden geçti. Yürüyüşçüler flamalar sallıyor, yüksek pankartlar taşıyorlardı.

"İşte," dedi Gregory alaycı bir biçimde, "Muhalefet. Eylemciler'in ellerinden gelenin en iyisi bu. Ne zaman ileri sürülecek bir görüş bulamasalar, gösteri yaparlar."

Yürüyüşçüler anoraklar, uzun ceketler ve balıkçı yaka kazaklar giymişlerdi. Grubun çoğunluğu gençlerden ve öğrencilerden oluşuyordu, ama içlerinde, en az diğerleri kadar kararlı, kır saçlı, daha yaşlı insanlar da vardı. Pek çokları hesap makinelerini havada sallıyordu. Önderleri de yüksek sesle haykıranlarla birlikte slogan atıyorlardı: "BOŞ DURMA, HAREKETE GEÇ" ve "HESAP MAKİNESİ BİZE YETER, BİLGİSAYAR İSTEMİYORUZ."

"Halkavcıları ve Yenilik Karşıtları!" diye homurdandı Gregory.

Nicholas, yürüyüşçüler geçerken, pankartlarda yazılı bazı sloganları okudu: "İŞBAŞINDAKİLER BİZİ ALDATIYOR" ve "GELECEĞİMİZİ ONLARIN BİLGİSAYARLARINA EMANET ETMEYELİM."

"Bir hesapla," dedi Gregory, "bu tipler başa geçse halimiz ne olur!"

Tam o anda, yanlarından, uzun bir kırmızı pankart taşıyan gençlerin arasında yürüyen Graham geçti: "KIZLARIMIZIN VE OĞULLARIMIZIN DOĞUP DOĞMAYACAKLARINA BİZ KARAR VERELİM."

Gregory, daha yüksek sesle homurdandı.

Parlamento Binası, sayılamayacak kadar çok sayıda cam kapısı, çeşit çeşit taştan zeminleri, yankılanan koridorları ve salonları bulunan, ellerinde sıkıca kavradıkları kâğıtlar ve evrak çantalarıyla koşuşan insanlarla dolu olan on katlı, çağcıl, etkileyici, işlevsel ve kocaman bir binaydı. Ana salona girerlerken, nöbet tutan askerler Gregory'yi selamladılar. Gregory, Ziyaretçi Bölümü'ne doğru yürürlerken, "Ben Lordlar Kamarası Üyesi'yim," diye açıkladı. "Bu tartışma Avam Kamarası'nda olacak. Onlar bizden daha gürültücüler. Ancak mesele her şekilde daha sonra yine bizim önümüze gelmek zorunda. Eylem Partisi, sürekli bunu bu şekilde zorlu-

yor. 'Halk'ın ne istediğini bildiklerini sanıyorlar. Eylemciler, kuşkusuz, bununla bir yere varamayacaklar. Halk en çok yararı üretmenin en verimli yolunu istiyor, ama bunun ne olduğunu bilmiyor."

Nicholas ve Gregory, dinleyiciler için ayrılan bölüme girdiler ve yarım daire şeklindeki Toplantı Salonu'na baktılar. Oturdukları yerden Başkan'ın koltuğunun sağına ve soluna oturmuş iki partinin üyelerini de görebiliyorlardı. İki grup arasındaki fark açıkça ortadaydı. Sağda oturan az sayıdaki temsilci, sessiz sakin ama son derece sıkılmış vaziyette bekliyordu. Bazıları, ayaklarını önlerindeki oturma yerlerine uzatmış uyukluyordu, kimi yanındakiyle çene çalıyordu, sakin sakin gazete okuyanlar da vardı. Sol taraftakilerse, tam aksine, kıpır kıpırdı. Vekiller kızgın ve aşırı hareketli görünüyorlardı. Bazıları notlar alıyor ya da birbirlerine bir şeyler fısıldıyorlardı. Herkes, kendi aralarından birinin çektiği söyleve kulak vermiş gibiydi: Kavgacı, hayli sert bakışlı, kabarık beyaz saçlı, altmışlarında, kalın ve gür sesli biriydi.

"Bu," dedi Gregory, "Ned Erskin – Eylemciler'in en güçlü hatibi. Diğerlerinin cesaret edemeyecekleri şeyleri söylemeye hazır, en pervasız adamları. Hem de sivri dilli. Aynı zamanda tam bir ahmak.

"... ve," Ned Erskin devam ediyordu, "onlara hiçbir biçimde güvenemeyiz. Şuncacık bile. En Büyük Çoğunluğun Mutluluğu ile ilgilenmiyorlar. Tek dertleri, Tek Bir Kişinin Zevkleri. Harcama hesabı, iş yemekleri, bedava yurtdışı gezileri dedikleri şeylere bir bakın. Bilgisayar ekranlarının ardına saklanıyorlar ve bize bizim bilmediğimizi bildiklerini söylüyorlar. Pekâlâ, size şu kadarını söyleyeyim: o ekranlarda gördükleri tek şey kendi yansımaları. Sıradan insanlar hakkında hiçbir şey bilmiyorlar. Benim geldiğim yerde on-

lara *kodaman* derler (arkadan bir iki üye alkışladı) – ama (sözlerinin etki yaratması için bekledi) onlara tek dediğimiz bundan ibaret değil elbette."

Erskin kendi partisinin üyelerine hitap etmek için döndü. "Ve sözünü ettiğim sadece rakip parti de değil. Bizim tarafta da bazı muhbirler var. İnsanların ne istediklerine dair özel bir içgörü sahibi olduklarını düşünenler var. Bizim istediklerimizi bizden daha iyi bildiklerini düşünen züppeler var. Şöyle diyorlar: 'Halk daha çok opera ve şiir istiyor!' Pekâlâ, onlara yeni bir haberim var. Halkın istediği yalnızca futbol ve tuşkin."

"Erskin," diye açıkladı Gregory, "Eylem Partisi'nin halkçı kanadının sözcüsü. Ötekilere 'seçkinci' der. Onlar da Erskin'den bu nedenle nefret ederler."

"Kodamanların ve züppelerin yapacakları en iyi şey," diye sürdürdü Erskin, "John Stuart Mill'lerini okumak." Nicholas, hayretler içinde oturmuş dinliyordu. "Mill bir keresinde parlak bir laf etmişti. Demişti ki arzu edilebilen şey arzu edilendir..."

"Bunu John Stuart Mill'in söylediğini söyleyerek yapacağın gaftan daha mantıklı bir gaf yapamazsın," diye gözlemledi Gregory küçümseyerek.

"... şöyle dedi: eğer çoğunluk bir şeyi arzu ediyorsa, o halde onu elde etmelidir..."

"Bir gaf daha," diye yorumladı Gregory. "Mill, eğitimsiz kitlelerden korkardı ve haklı olarak eğitimli insanların daha iyi bileceğini düşünürdü."

"... ve o halde biz de şöyle söyleyebiliriz: Bırakalım, son kararın kendisine bırakılmasını arzulayan halk istediğini yapsın. Halkı daha mutlu etmenin yolu budur." Erskin kendi partisinden bir azınlığın ve Ziyaretçi Bölümü'nden onu

destekleyen bir grubun kulak tırmalayan şamatası eşliğinde yerine oturdu.

Sonraki konuşmacı yine Eylem Partisi'ndendi. Adam üzerine uymayan, buruş buruş bir takım giymişti, upuzun beyaz saçları vardı ve kemik çerçeveli bir gözlük takıyordu. Uzun, akıcı bir ritimle konuşuyor, sadece cümlelerin ortasında bir an duraklıyor, bu şekilde sözünün kesilmesini de engelliyordu.

"Çok saygıdeğer, muhterem meslektaşım," diye başladı, "Yararistanlı büyük düşünür John Stuart Mill'in eserlerine kıskanılacak derecede vakıf. Mill'e ondan daha az hayran değilim. Ancak gerçekten, bizi derin bilgeliğinin meyvelerinden daha fazla yararlandırması lazım. Belki de Mill'in yüksek ve alçak zevkler arasında yaptığı ünlü ayrımı bize hatırlatmalıydı. Ve şöyle dediğini de: (bu arada dönüp sabit gözlerle Erskin'e baktı) bir domuzun tatmin olmasındansa, bir Sokrates'in hoşnut olmaması yeğdir."

"Bu," diye açıkladı Gregory, Nicholas'a, "Eustace Legge. O da demagog, ama o bir entelektüel. Çok şükür, Erskin'i bununla itham edemezsin!"

"Eğer Millci ve Sokratesçi bir bakış açısından alırsak," diye sürdürdü Legge, "sadece halkın kendi kendisini bilgilendirmesi gerektiğine varabiliriz. Ama nasıl? Kendi kararlarını kendileri vererek. Halk ne istediğini ancak seçeneklerle karşılaşarak keşfedebilir. Kimse bunu onların adına yapamaz, çok güçlü bilgisayarların desteğiyle bile olsa. Çeşitli zevk türleri arasında seçim yapmış olanlar, bunu yapmamış olanlara oranla bir üst düzeydedirler. İşte bu yüzden (yine Erskin'e döndü), operanın ve şiirin değerini anlayabilecek olanlara özen gösteriyoruz. Ama aynı zamanda bu yüzden (konuşmasını toparlayarak Oturum Başkanı'na döndü), seçimle işbaşına gelmemiş uzmanların aptal ve rezil yüzsüzlü-

günü, yazgılarımızın keyfe keder yazılmasını, bilgisiz gelecekbilimcileri, ölçüştürülemez olanın ölçüştürücülerini, sayısız sayı öğütücülerini, sayılamayanın sayılamayacak kadar çok sayıcılarını, hesaplanamayanın hesaplanamayacak kadar çok hesaplayıcılarını, seçimlerimizi bizim yerimize yapan, iradelerimizi elimizden alan küstah, gösterişçi, uğursuz, budala beyaz önlüklü dolandırıcıları reddetmek zorundayız."

Böylece konuşmasını tamamladı ve partisinin büyük çoğunluğu çılgınca haykırarak onu ayakta alkışladı. Eustace Legge yerine oturdu.

Şimdi sıra Kuralcılar'ın konuşmasına gelmişti ve tartışmaya duyulan ilgi sağ tarafta gözle görünür ölçüde canlanmıştı. Saçlarına ak düşmüş, papyonu ve yeleğiyle şık bir takım giymiş, zayıf ama güçlü bir adam, kendi temsilcilerine isteksiz, hatta burnundan kıl aldırmayan bir tavırla, üstüne basa basa konuşmaya başladığında, boş koltuklar doldu, gazeteler katlanıp kaldırıldı, çene çalmalar sona erdi.

"Bu," diye açıkladı Gregory, "Milton Candew. Partimizin sözde 'minimalist' kanadının lideri. Onlar çabuk ve basit bir çözüme inanıyorlar: tatmin edilemeyen bütün arzuları ortadan kaldırarak, düş kırıklığını yok ederek maksimum mutluluğa ulaşmak. Candew, anında toplu mutluluk yaratabilecek şu yeni ilacı, 'Düş-kırıklığı-giderici'yi, su şebekesine vermek gibi çılgınca bir fikre sahip. Kuşbeyinli. Bunu dilinden düşürdüğü yok, ama nereden bakarsan bak ahmakça bir mantığı var."

"... ve eğer bizim amacımız acıyı ve ıstırabı ortadan kaldırmaksa," diye ağır ağır konuştu Candew, "başka hangi yol daha iyi olabilir ki? 'Düş-kırıklığı-giderici' son derece ucuza mal edilebilir. Herhangi bir zorlukla karşılaşılmadan su şebekesine verilebilir. Kısacası, neredeyse maliyetsiz. Aynı za-

manda zararsız ve acısız olduğu gibi, renksiz, kokusuz ve tatsız da..."

"Şimdi de kahrolası suyumuzu zehirlemeye çalışıyorlar!" diye bağırdı Erskin.

Candew kılı kıpırdamadan devam etti: "Tutarsız bir suçlama, tam Muhalefet Partisi'nin üyelerine, özellikle de o üyeye göre. Düş-kırıklığı-giderici kullanıldıktan sonra kimse daha mutsuz olmayacak. Daha doğrusu, hiç kimse mutsuz olmayacak. Bir Yararistanlının bu uygulamaya karşı öne sürebileceği herhangi bir uslamlama düşünemiyorum!"

"Yaşam çekilmez derecede sıkıcı olacaktır!" dedi Eustace Legge, üstüne basa basa.

"Sıkıcı!" Candew sahte bir şaşkınlıkla yineledi. "Sefalet ilgi çekici mi? Istırap heyecan verici mi? Hayal kırıklığı eğlendirici mi? Eğer mutsuzluğun bütün bulgularını ortadan kaldırırsanız, geriye ne kalır? Mutluluk. Neden başka bir şey yapmalı? Ulusumuzun sorununun harika çözümü ellerimizde. İşte bu yüzden: *Düş-kırıklığı-giderici'yi kabul edelim!*" Candew, kendisini destekleyenlerin seyrek sıralarından, zayıf bir iki alkış eşliğinde oturdu.

Şimdi Kuralcıların arasından, açıkça daha sert ve acımasız bir konuşmacı ayağa kalktı. Çelik mavisi bir takım elbise giymiş olan kadının koyu kızıl saçları mükemmel kesilmişti, yürüyüşü kendine güvenli, duruşu kusursuzdu. Toplantı Salonu beklenti içinde sessizleşti.

"Bu," diye fısıldadı Gregory, "Hilda Juggernaut [Bayan Kasırga!], Başbakan."

"En iyisi," diye başladı soğuk bir şekilde, "önümüzdeki soruna geri dönmek: Kimin bebeğini aldırıp aldırmayacağına kim karar verecek? Eylem Partisi hiç kimsenin karar vermemesi gerektiğini öneriyor. Bunu 'Halk' dedikleri şeye

bırakmaktan yanalar. Ne korkunç bir öğreti! Böylesine önemli bir toplumsal meseleyi nasıl keyfe keder, özel kaprislerin şuursuz oyununa bırakabilirsiniz?"

Daha yumuşak, daha ısrarcı, daha buğulu bir ses tonuyla: "Bizim yüce amacımız daha çok, çok daha çok yarar üretmek. Bu soylu görevden, Muhalefet'in gerçekten varolan bireylerin gelip geçici isteklerine saygı duymanız gerektiğini destekler göründüğü fikirler gibi, bozguncu fikirler yüzünden geri adım atmamalıyız. *Neden* siz? Bunun saygı gösterilecek nesi var? Hiçbir şeyi. Çünkü (etkileyici bir biçimde durakladı) *birey* diye bir şey yoktur. 'Bireysel kimlik', 'bireysel saygınlık' ve 'bireysel dürüstlük' gibi modası geçmiş düşüncelerden kurtulmalıyız. İnsanlar sadece yararın üreticisi ve tüketicisidir."

Ses tonu şimdi çelik gibi sertleşmişti: "Bizim görevimiz yarar üretiminde ve tüketiminde daha verimli olan insanlar üretmektir. Önümüzdeki mesele, çok daha büyük bu programın sadece bir yönüdür. Biz nüfus artışımızı eldeki kaynaklara göre ayarlayacak şekilde kontrol etmeliyiz. Aynı zamanda daha verimli bir biçimde yavrulamalıyız. Üretken teknolojilerimiz gibi, kendi çoğalışımızı da geliştirip mükemmelleştirmeliyiz. Sadece yarar üretmekle kalmamalı, aynı zamanda Yararistanlıların daha çok yarar üretme yeterliliğini ve bunu verimli bir biçimde tüketme yeterliliğini de artırmalıyız. Mesele, insanları daha mutlu etmek değil. Mesele, daha mutlu insanlar elde etmek."

Büyük bir alkış patlaması bu sözleri selamladı. Konuşması uzlaşmak bilmez bir tavırla sürdü. "Kürtaj sorunu, bizim geniş bakış açımızın çözüm ürettiği pek çok sorundan sadece bir tanesi. Uzmanlar Komisyonu, kimin doğacağına karar vermek için var. Sperm ve yumurtalar kimden alına-

cak? Doğumu kim yapacak? Kuşkusuz bunların aynı kişiler olmaları gerekmiyor. Ve nihayet, çocuklara kim analık babalık edecek? Yararlılık Kuralı, bunun da başka kişiler tarafından yerine getirilmesinin yararlı olacağını öngörüyor. Bu sorular yaşamın başlangıcını ilgilendiriyor, ancak biz aynı zamanda bunun nasıl sona erdirileceğini de düşünmek zorundayız. Tıpkı, kimin doğacağına ve kimler tarafından nasıl yetiştirileceğine karar verecek en iyi konuma sahip olanların uzmanlar olması gibi, faydalı yaşamların faydalılıklarının sınırına ulaştığını hesaplayabilecekler de yine onlardır.

"Ki bu beni politika alanında çok önemli, yeni bir girişimde bulunmaya yöneltiyor. Toplumcu Devletimiz'in yönetimini, görevlerini iki yeni Üst Bakanlık arasında paylaştırarak, yeniden düzenlemeye karar verdik. Şu andan itibaren hiç durmadan çoğalan yararın verimli üretimini besleyip büyütmenin ve geliştirmenin olumlu işlevlerini ilgilendiren her şey, yeni Güllük Gülistanlık Bakanlığı'nın konusu olacak. Yine bir o kadar önemli olan ve bu üretime artık yeterli verimlilikte katkıda bulunamayanların sahneden indirilmesi gibi tatsız ama zorunlu görevleri de kapsayan bütün olumsuz işlevler, yeni Güle Güle Bakanlığı'nın gözetiminde gerçekleştirilecek."

Nicholas bu sözler üzerine Güle Güle Evi'ndeki huzurlu manzarayı anımsayarak birden dehşete düştü. Demek ki orası bir bekleme odasıydı. Bu işin nasıl yapıldığını merak etmekten kendini alamadı. Yoksa hemşireler, emanetlerini, herkesin ortasında, belki de vücutlarına ilaç şırınga ederek, üzerinde "GÜLE GÜLE" yazan kapılardan uğurluyorlar mıydı? Yoksa, onları canlı canlı götürüp işlerini öteki tarafta mı hallediyorlardı?

"Kuralcıların Partisi," diye sürdürdü Başbakan (konuşmasının sonuna gelmiş gibi görünüyordu), "*gerçek* Toplumcu Devlet'e inanıyor – ki bu ancak bize emanet edilebilir. Bu, genel refah için en iyi sonuçları doğuracak olan hesaplamayı en iyi yapanların, sırf bu işle uğraştıkları bir Devlet. Yaşam *uzmanlarının* her alanda önemli kararlar verdikleri bir Devlet. Kimin ne kadar süreyle tedavi edileceğini tıbbi personele, gerçekten destek görmeye kimin ihtiyacı olduğunu sosyal güvenlik personeline, seçenekleri değerlendirip en verimli olanını seçerek çocuklarımızı en uygun okullara ve yüksek okullara göndermeyi öğretmenlere ve eğitim görevlilerine emanet ettiğimiz bir Devlet. Kimin doğacağına, kimin nasıl bir eğitim göreceğine, kimin tıbbi bakım alacağına ve kimlerin yaşamlarının sonlandırılacağına karar vermeyi kalifiye uzman gruplarına emanet ettiğimiz bir Devlet."

Başbakan, Kural Partisi tarafından yükselen sevinç haykırışları ve patlayan alkışlarla, konuşmasını sona erdirerek oturdu. Eylemciler sert sert bakarak oturuyorlardı. Hele Ned Erskin hepsinden daha haşin görünüyordu.

Sıra oylamaya gelmişti: "Bu Meclis, gebelikleri sonlandırmaya karar verme yetkisini, babalara danışarak annelere vermeyi destekler." Bütün temsilciler, koltuklarına iliştirilmiş düğmelere bastılar ve sonuçlar, Başkan'ın koltuğunun arkasındaki geniş ekranda belirdi: 403 hayıra karşılık, 106 evet. Graham'ın kararsızlara ve bağımsızlara fazla bel bağladığı ortadaydı. Dizginler kesinkes Kuralcılar'ın ellerindeydi. Gregory memnun görünüyordu. "Gel de Başbakan'la tanış," dedi.

Mermer basamaklardan aşağı inip, ellerinde kâğıtlarla ve evrak çantalarıyla koşuşturan insanları geçerek, uzun koridorlar boyunca yürüdüler. En son, kırmızı bir perdeyle ayrılmış bölümü geçtiler ve üzerinde "BAŞBAKAN" yazan bir

kapıya ulaştılar. Gregory kapıyı çaldı, içeri girdiler. Oda pastel pembe renkte boyanmış, koyu kızıl kadifeyle gözü oksayan bir biçimde döşenmişti. "Selam, Hilda," dedi Gregory şen şakrak. "Harika bir konuşmaydı, kesinlikle harika! Onları un ufak ettin! Seninle tanıştırmak için Profesör Caritat'ı getirdim."

Hilda elini uzatarak, üst üste yığılmış resmi belgelerle dolu masasından kalktı. "Profesör Caritat," dedi yumuşak ve buğulu bir sesle, "sizinle tanıştığımıza ve Yararistan'a gelmiş olmanıza çok memnun olduk. Gregory sizin olanaklı en iyi dünyayı bulma göreviniz hakkında bize her şeyi anlattı."

"Bu özel görev," diye araya girdi Gregory, "artık sona erdi."

"Hiç de değil!" diye yapıştırdı Hilda hiddetle. "Gregory'nin biraz abarttığını söylemekten üzüntü duyuyorum. *Elbette* bu, olanaklı en iyi dünya değil. Ama (sesi sert, metalik tona döndü) politikalarımız hayata geçtiği zaman öyle olacak."

Buğulu, yumuşak tona döndü: "Gregory, bana bizden biri olduğunuzu söyledi. Çok memnun oldum."

Nicholas, bir an karşı çıkma isteği duydu, ama nezaketsiz gibi görünmek istemediğinden buna karşı koydu.

"İlk televizyon programınızı," diye sürdürdü Hilda, "*dört* gözle bekliyoruz." Aynı itki yeniden baş gösterdi, ama Nicholas bir kez daha bunu bastırdı.

Söyleşi (ki aslında Nicholas hiç konuşmamıştı) belli ki sona ermişti, çünkü Hilda, güle güle dercesine elini sıkıyordu. Nicholas, görünüşe göre, Yararistan'daki sohbetler, işe yararlılığı kalmadığında birden bire kesiliyor diye düşündü. Bunun müzakere ve tartışma üzerine ne gibi etkileri olduğunu merak etti.

"Eğer yapabileceğimiz *herhangi bir şey* olursa," diyordu Başbakan, "bize haber vermekten çekinmeyin. Eğer herhangi bir yardıma ihtiyaç duyarsanız, bizi hesaba katabilirsiniz!"

En iyisi minnettarlık belirtmemek diye düşündü, Göçmen Bürosu'ndaki memurla olan görüşmesini anımsayarak. "Hoşçakalın," dedi Nicholas, "gelecek görüşmemizi iple çekiyorum."

"Ben de," dedi Hilda, gülümseyerek, ama Nicholas garip bir biçimde, bunun güven vermediğini düşündü.

"Ne olağanüstü bir kadın!" diye belirtti Gregory, çıkışa doğru yönelen koridorda yürürlerken. Nicholas bir kez daha Gregory'nin hiç de abartmadığına karar verdi.

Günün geri kalanı, Nicholas'ın Yararistan'daki geleceğinin omurgasını oluşturmakla geçti. Gregory, onu, Üniversite Fakülte Kulübü'ne öğle yemeğine götürdü, daha sonra Nicholas'a bir oda verildi, bir sekreter atandı ve odasına bilgisayar, faks makinesi ve telefon bağlandı.

"İlk dersin," diye bilgi verdi Gregory, "yarın değil öbür gün, sabah saat 09.00'da olacak. Aydınlanma'da İlerleme Düşüncesi'nin kökenlerini açıklayabilirsin. Neden bunu, 'Geçmişten Kaçış' başlığı altında duyurmuyoruz?"

Daha sonra, Gregory onu, Üniversite lojmanlarındaki bir bloğun dokuzuncu katına, yeni evi olacak yere götürdü. Ev bomboş bir dikdörtgendi, yerler parke, duvarlar beyaz ve parlak turuncu renkteydi: işlevsel ve geometrikti ve yine beyaz ve turuncu renkli, işlevsel ve geometrik olan, metalik ve borumsu, İskandinav tarzı, az sayıda mobilyayla döşenmişti. Askeristan'daki sıra sıra kitapların dizili olduğu mabedini anımsayınca yüzünü buruşturdu.

O gece, akşam yemeği için Maximandlar'ın evindeydi. Graham yoktu – Gregory dudak bükerek, onun ulvi siyasi

emellerle dışarıda olduğunu söyledi. Yine Charmian'ın karşısına oturan Gregory sofranın baş köşesine kuruldu. Yine Nicholas, kendisini, Charmian'ın sessiz annesinin karşısında otururken buldu. Nicholas'ın solunda akşam yemeğinin bir başka konuğu vardı: çın çın öten o yüksek sesiyle masanın başındakilere anlatacak çok şeyi olan, ellilerinin sonlarında, içi içine sığmayan, dışadönük, bakımlı ve iyi giyimli bir hanım vardı. Şimdiki hükümetin Sağlık Bakanı Priscilla Yardstick'ti bu hanım ve Gregory'nin gururla belirttiği gibi çok da iyi bir dosttu. Mönü farklıydı, ama daha az sağlıklı değildi ve evsahipleri Nicholas'la ilgilendikleri kadar birbirleriyle ilgilenmediler, en çok da Charmian'ın annesine karşı ilgisizdiler.

Nicholas, uçakta, Stella Yardstick adında genç bir kadın diplomatla tanıştığından bahsetti.

"O benim kızım!" diye açıkladı Priscilla gururla. "Şahane bir kız. Göçle ilgili mükemmel işler başarıyor. Bu konuyla ilgili sık sık şakalaşırız: O sürünün göçüyle uğraşıyor, ben de sürünün kendisiyle. Kuşkusuz, son çözümlemede, ikisini birbirinden ayıramayız, değil mi Profesör? (Priscilla Nicholas'a döndü, ama onun yanıtını beklemedi.) En nihayetinde bu kürtaj meselesi de gidiş-geliş ile ilgili bir sorun: Kim doğacak, kim doğmayacak? Hem aynı zamanda, bunun bir besicilik işi olduğunu da söyleyebiliriz. Yaşlıları ve güçsüzleri ayıklayarak sürünün kalitesini devam ettirme meselesi. Bu da, esasında, benim işim demek. Sürünün kalitesini sürdürmek. Üretkenliği –yarar sağlayacak mal ve hizmet üretme kapasitesini– en üst düzeye çıkarmak, bu malların ve hizmetlerin tadını çıkarma kapasitesini sürdürmek ve doyum elde etmek! Bunların hepsi verimliliğin maksimize edilmesi sorunu."

"Peki, bunu nasıl yerine getiriyorsunuz?" diye sordu Nicholas.

"Eveeet," diye yanıtladı Priscilla, besbelli, en sevdiği konunun biraz daha açılmasının istenmesinden hoşlanmıştı, "bütün mesele seçeneklerin *tartılması*. Diyelim ki, sağlık alanındaki yöneticilerimiz kaynakların nasıl bölüştürüleceğine ve hastaların ne zaman ve nasıl sağaltılacağına karar vermek zorundalar?"

"Bunu nasıl yapıyorlar?" diye sordu Nicholas.

"Seçenekleri tartıyorlar!" diye haykırdı Priscilla. "*Hesaplıyorlar*. Ölçüm ve kamu yararı, işte bizim şiarımız! İnsan yaşamının değeri nedir? İstatistik Bürosu, altı ayda bir güncelleştirilmiş değerlemeleri yayınlar ve bu şemalar, temel değerlendirme için kullanılır. Çeşitli faktörler için artı ve eksi ayarlamalar yaparız. Üretkenlik için belirli kapasiteleri inceler ve verimli tüketim için de bu kapasiteleri dikkate alırız. Genel olarak, ihtiras bir kez doyurulduktan ya da öldükten sonra, ihtiyarları mutlu etmek çok daha kısa sürer."

"Anlıyorum," dedi Nicholas, yine de anladığından pek emin değildi. Daha sonra, Charmian'ın annesinin donuk gözlerinin Bakan'a dikildiğini fark etti. Yaşlı kadın bir kez olsun konuştu. Sesi ileri yaşı düşünüldüğünde şaşırtıcı derecede berrak ve kararlıydı: sekseninin üzerinde olmalıydı.

"Kesinlikle haklısınız," dedi apaçık bir inanmışlıkla. "Hükümetinizin uyguladığı politika mükemmel. Ben öyle düşünüyorum – Charmian'ın sevgili babası da öyle düşünüyordu, değil mi canım?"

Charmian coşkuyla başını salladı.

"Ne mutlu bir insandı, hep şakalar yapar, hep gülerdi. Bütün yaşamı boyunca inşaat mühendisi olarak çalıştı. Yollarımızı inşa etti. Sonra altmış yaşındayken, kalçasından ame-

liyat olması gerektiğini söylediler. Çok acı çekiyordu, ama başkaları onun mutlu olma kapasitesinin zayıfladığını düşünmesin diye, bunu hiç göstermedi. Daha sonra ameliyat edildi ve kalça kemiği iyileştirildi, çünkü onun ulaşıma katkısının çok büyük olduğunu söylediler; çok mutluydu ve hiç yakınmadı. Bir iki yıl sonra safra kesesinde taş oluştu. O kadar çok sancısı vardı ki, ama dayandı ve ıstırabını hiç göstermedi – gerçi ben biliyordum. Bir kez daha ameliyat edildi, çünkü hâlâ yollar tasarlıyor ve sürekli gülümsüyordu. Ama sonra, yetmişine ulaştığında, gözüne katarakt indi ve onu çalışmasından alıkoydu. Emekli olma yaşına gelmişti, ama sözleşmeli olarak çalışmaya devam etti. Başkaları ve kendisi için kâr zarar hesabı yapıldıktan sonra ameliyat gerekli bulunmadı. Karardan hiçbir zaman yakınmadı. Onların kesinlikle haklı olduklarını düşünüyordu, ben de öyle düşünüyordum. Tamamen kör olduğu zaman, üzerine düşeni yaptığını ve topluma yük olmak istemediğini söyledi. Bir böbreğini alıp, genç ve üretken bir işçiye verdiklerinde mutlu oldu. Felç olduğu zaman hastanede yatmayı reddetti; ikimiz de artık onun gitme zamanının geldiğine karar verdik. Eninde sonunda, onun burada kalmasında bir yarar yoktu, değil mi? Charmian ve Gregory de aynı fikirdeydiler."

Nicholas yaşlı kadının konuşmasındaki samimiyete çok şaşırdı. Besbelli Yararistan sağlık politikasına yürekten inananlardan ve Bakanı'nı kararlılıkla destekleyenlerden biriydi. Gerçekten öyle miydi? Priscilla Yardstick kesinlikle öyle varsaydı; bu destekleyici sözler üzerine kıvançla baktı. Ama Nicholas'ın aklını kurcalayan bir şey vardı.

"Böbrek nakli konusunda... Böbreğinin birini aldıklarını söylemiştiniz. Ama şüphesiz onlara izin vermesi gerekmiştir?"

Priscilla araya girdi. "Şey, yeni yasamızdan bu yana değil," diye açıkladı. "Organ nakli artık vergi sistemine dahil edildi ve gerektiğinde, tıpkı gelir ve gider vergisinde olduğu gibi, bu tip katkılar ödenmek zorunda. Ancak bu vergilerden farklı olarak, neye katkıda bulunduğunuzu tam olarak bilebiliyorsunuz."

"Anlıyorum," dedi Nicholas. Bütün sağlık sistemi alışılmamış ölçüde verimli görünüyordu ve yaşlı hanımın anlattıkları da düşünüldüğünde, hastalar tarafından da destekleniyordu. Hem de, diye düşündü, daha başka avantajları da var. Sözgelimi, besbelli herkese, pahalı hastalıklardan kaçınma, kendilerini üretken etkinliklere adama ve verimsiz gibi görünmemek için mutlu ve hoşnut olma ya da en azından böyle *görünme* güdüsü aşılıyor.

Nicholas, Bakan'a bir soru daha sordu. "Pek anlayamadığım bir şey daha var: Organ nakillerini nasıl düzenliyorsunuz?"

"Pek tabii ki" diye karşılık verdi Priscilla, "saat gibi tıkır tıkır! Sistem, özellikle de üretken olmayan engelliler açısından çok iyi işliyor."

"Neden onlar özellikle yararlanıcı oluyorlar?" diye sordu Nicholas.

"Onlar *yararlanıcı* değiller," diye düzeltti Priscilla. "Onlar *bağışçılar*. Bu, onların, genel refaha katkıda bulunma yolları. Onlar mal veya hizmet üretemiyorlar, ama ötekilerin bunu yapmasına olanak tanıyacak organları sağlıyorlar. Bu da onlara hayatta bir amaç veriyor ve bu durum bizim açımızdan, bu özel kategorideki tıbbi bakımımızı aşama aşama devreden çıkarmış olduğumuz için özellikle değerli."

"Yani," dedi Nicholas, "çalışamayan engellilerin tıbbi bakım alamadığını mı söylüyorsunuz?"

"Tabii, hiç kuşkusuz, bu bir ölçü sorunu," diye açıkladı Priscilla, "her şeyde olduğu gibi. Bütün mesele sakatlığınızın kaç puan olduğu. Yani diyelim, bir bacağınız sakatsa üç puanınız var, körseniz altı, makas kullanamıyorsanız on bir, tamamen felçliyseniz on beş puana lâyık görülüyorsunuz. Puanınız ne kadar yüksekse, tıbbi kaynaklardan o kadar az yararlanabiliyorsunuz. Gördüğünüz gibi, bütün sistem çok iyi ayarlanmış."

Kural Partisi'nde, diye aktarmaya devam etti Priscilla, üretken olmayan engellilerin ve tedavi edilemez derecede hasta olanların etkin bir biçimde ortadan kaldırılmasını destekleyenler vardı, ancak şu anda uzmanlar, bu kategorileri organ temin etmekte ve tıbbi deneylerde kaynak olarak kullanmak için korumanın en yararlı yol olduğu düşüncesindeler.

Akşam yemeği sohbetinin geri kalanı, Nicholas'ın pek bir şey çıkaramadığı, ama Gregory'nin yakından tanıdığı çeşitli hükümet üyeleri hakkında siyasi dedikodular yapan Priscilla'nın egemenliğinde geçti. Priscilla, yemeğin sonunda, ilgilenmesi gereken raporlar olduğunu söyleyerek, haşin Yararistan tarzında gitmek üzere ayağa kalktı. Nicholas'ın elini sıkarken ona sağlık diledi. Nicholas, bilgilendirici sohbeti için ona teşekkür ederek, sağlığını dinç, çalışmasını üretken, mutluluğunu görünür kılmaya azmetti.

Priscilla gittikten, kahveler içildikten sonra, Gregory, Nicholas'a, bir başka öneride bulundu: "Neden yarın benimle birlikte Temyiz Mahkemesi'ne gelmiyorsun? Görüşülecek büyük bir dava var. Yararistan siyasetini işbaşında görme fırsatın oldu. Şimdi de, belki, Yararistan adaletine bir göz atmak istersin?"

Nicholas bunun harika bir fikir olduğunu söyledi.

Nicholas, çıplak Yararistan tarzı dairesine döndüğünde, o akşamın sofra sohbeti üzerine kafa yordu. Charmian'ın annesi merakını uyandırmıştı. Bir şey aklını kurcalıyordu: yaşlı kadın hükümetin güle güle hizmetlerinden kaçmayı nasıl başarmıştı? Neden Güle Güle Evi'nde değil de, Maximandlar'da kalıyordu? Belki de hâlâ değerli, refah üreten bir hizmet veriyordu: sözgelimi, ailenin yemeklerinde sağlık danışmanı olarak, kim bilir? Üstelik nasıl oluyor da, kocasının ölüm biçiminden herhangi bir kırgınlık duymuyormuş gibi görünüyordu?

Ancak daha sonra, Yararistanlıların kırgınlığı –ya da minnettarlığı, bir kişinin yaşamında ancak geriye doğru bakıldığında anlam kazanan kavramları– anlamadıklarını anımsadı. Neden anlamıyorlardı? Bu, belki de, *bireylere* inanmadıkları içindi. Meclis'teki tartışmada, Başbakan, "birey diye bir şey yoktur," demişti. Ne demek istemişti? Elbette, *halk* vardı, ama belki de, doğumdan ölüme dek uzanan bir bütün olarak bakıldığında, her bir insanın hayatına derin bir önem atfedilmemesi gerektiğini kastetmişti. Böyle bir yaşamın, basitçe, bir dizi deneyimden ve eylemden ibaret olduğunu; bunlara ek olarak başka bir şey, bu deneyimlere sahip olan ve bu eylemleri gerçekleştiren 'birey' denilen ayrı bir kendilik olmadığını öne süren, Parfit adında bir felsefeciyi anımsadı. Belki de Yararistanlılar için önemli olan tek şey, sadece anılarla birbirine bağlı, kimi daha mutlu kimi daha az mutlu deneyimlerdi. Tıpkı bir yaşam süresi boyunca, vücudun bileşiminin sürekli değişmesi, hücrelerin yerini diğer hücrelerin alması gibi, kişi de 'birey'i birbirini izleyen bir akıştan, az ya da çok birbirine bağlı deneyimlerden başka bir şey olarak göremez. Ki böyle bir durumda, aynı yaşam süresince meydana gelen önceki ya da sonraki deneyimler

olgusuna önem atfetmek için özel bir nedene gereksinim duyulmayacaktır. Bu nedenle, ölüm üzerine derinlemesine düşünen biri, "Öleceğim," demektense, "Bazı bakımlardan şimdiki deneyimlere eklemlenecek gelecek deneyimler olmayacak," demelidir. Belki de, diye tahmin yürüttü Nicholas, bir Yararistanlı için önemli olan tek şey, yaşanan deneyimlerin kime ait olduğu değil de, mutlu deneyimlerin sayısını en yükseğe ulaştırmaktır. Belki de bu yüzden, belli bir yaşamın sona erdirilmesi Yararistanlı olmayanlardansa, bir Yararistanlı için daha az önem taşıyordur. Bu, mutlu deneyimlerin sayısını artıramamaktan ya da azaltmaktan daha az önemlidir. Sözde bireyin yaşamının bütünlüğü, basitçe, birbirine bağlı deneyimler dizisi olabilir – ve önceki deneyimler sonrakilerden çok uzak da olabilir. Ancak böyle bir bakış açısı, suçluluk ve masumiyet, cezalandırma ve sorumluluk açısından ne tür sonuçlar doğurur acaba diye merak etti Nicholas. Neden insan doğru dürüst anımsamadığı, yaşamının erken döneminde gerçekleştirdiği bir eylemden ötürü şimdi suçluluk duysun ki? Ve, cezalandırma istenen caydırıcı etkiyi yaratmışken, bir suç için *kimin* cezalandırıldığı o kadar da önemli mi? Ama bütün bunları çözümleyebilmek için gecenin çok geç bir saatiydi ve Nicholas bir hayli yorgundu.

·12·
Adalet

Ertesi sabah 08.45'te dairenin kapısı çalındı. Nicholas kapıyı, kendisini, Profesör Maximand'ın isteği üzerine gönderilmiş üniversite şoförü olarak tanıtan, siperlikli şapkalı delikanlıya açtı.

Yeni odasında oturan Nicholas, ertesi günün 'Geçmişten Kaçış' başlığı altında duyurulmuş olan açılış dersinin konusu hakkında düşüncelere dalmış ve genel bir çerçeveyle bazı ders notları çıkarmıştı. Geçmişin etkisini, bu etkiden kurtulmanın yöntemlerini hararetle arayanlar üzerindeki nüfuzunu yeniden hissettirdiği yolları ana çizgileriyle belirledi. Savı, geçmişi tümüyle yok sayıp geleceğe dalıp gitmenin ters tepebileceği, alışılmamışın peşinden gitmenin her zaman için yeniliğe ulaşmanın en iyi yolu olmayabileceği, geçmişi öğrenmenin kendi içinde bir yenilik kaynağı da olabileceği üzerineydi. Sonuncu düşüncesini, aralarında Voltaire, Hume ve Rousseau gibi Aydınlanma düşünürlerinin bulunduğu bir erime gönderme yaparak açıklayacaktı. Ders notlarını, ertesi sabaha yazılıp hazır olması için yeni atanmış sekreterine verdi.

Saat 11.00'de, Gregory geldi ve Mahkeme'ye doğru yola çıktılar.

"Dava," dedi Gregory, "on beş yıl önce Sayıkent'te [Reckonham] bir kafeye bomba yerleştiren beş Bağnazistanlı ile ilgili. Yirmi bir kişi öldü ve pek çokları da yaralandı. Tam da, suç mahallinden trenle evlerine dönerlerken, kâğıt oynadıkları sırada, neredeyse suçüstü yakalandılar. Elbette itiraf ettiler. Ömür boyu hapse mahkûm edildiler. Görülmesi kolay bir dava."

"Hangi gerekçe ile temyize başvuruyorlar?" diye sordu Nicholas.

"Hiçbir gerçek gerekçeyle," diye yanıtladı Gregory, "Kuşkusuz, suçlu durumuna düşürüldüklerini, polisin onları itiraf etmeye zorlayıp onlara karşı düzmece kanıtlar uydurduklarını iddia ediyorlar. Bütün bu gösteri onların yararına düzenlendi. Gerçi havanda su dövüyorlar ya, neyse."

Mahkeme'ye yaklaşırlarken, Nicholas, bir başka sokak gösterisi olduğunu görebiliyordu. Bir önceki günün aksine sokağın iki tarafı iki farklı gruba bölünmüştü. Bir tarafta daha sakin, saygın görünümlü, orta yaşlı insanlardan oluşan bir grup şu pankartı taşıyordu: "SAYIKENT'İN BEŞ HATASI, HEPİMİZİN YÜZKARASI." Diğer taraftaki göstericiler daha genç, kılıksız ve hırpaniydi. Aralarında Graham'ı da gördü; dünkü aynı genç grupla bir başka kırmızı pankart taşıyorlardı: "SAYIKENT'İN HESABINI GÖRELİM."

"Graham hiç okula gidiyor mu?" diye sordu Nicholas.

"Böyle olacağı belliydi," diye karşılık verdi Gregory. "Ama," diye ekledi soğuk soğuk, "kişi hoşgörülü olmalı. Reklamcılıkta büyük geleceği var."

Arabayı park ettiler ve ondokuzuncu yüzyıl neo-gotik tarzında bir yapı olan görkemli Mahkeme Binası'na doğru ilerlediler. Ön cephesinin zirvesinde Yararistan Adaleti'nin simgesi olan heykel vardı: bir elinde terazi tutan bir kadın figürü. Ancak kadının gözleri bağlı değildi ve kılıcı da yoktu. Onun yerine, elinde bir teleskop vardı ve Nicholas onun, oradan, hesaplanabilir geleceğe dikkatlice baktığını varsaydı.

Güvenlik kontrolünden geçip, her iki tarafta da, pek çok şöhretli Yararistanlının –Beccaria, Helvétius ve Bentham– beyaz büstlerinin bulunduğu, mozaik mermer zeminli, seslerin yankılandığı upuzun loş bir hole girdiler; taştan, sarmal

bir merdivenden çıkıp üzerinde "4 NO.LU MAHKEME SALONU" yazan kapıya vardılar. Mahkeme Salonu yüksek tavanlı, duvarları meşe kaplama, seslerin yankılandığı, büyük ve korkutucu bir salondu. Yüksek ve geniş pencerelerinden grimsi bir ışık süzülüyordu. Halk Bölümü'nün ahşap sıraları, kulak kesilmiş insanlarla hınca hınç doluydu. Onların önünde, yeşil renkli üç lambayla aydınlatılmış, Yargıçlar'ın sırası vardı; lambaların arkasında üç ihtiyar beyefendi oturuyordu. Onların solunda, demir parmaklığın arkasında, iki muhafızın arasında, yüzleri yaşlı, umursamaz ve anlamsız gözleri önlerine dikilmiş, üç erkek ve iki kadın oturuyordu. Onların aşağısında, kâğıtları karıştırıp bir şeyler karalayan Mahkeme Kâtibi'nin oturduğu büyük masa vardı. Yargıçlar, Kâtip ve Avukatlar cübbelerini ve peruklarını takmış bir halde, halka arkalarını dönmüş, birbirlerine bakacak şekilde oturmuşlardı.

"Ortadaki Yargıç," diye fısıldadı Gregory, "Adalet Baştemsilcisi, Yargıç Tantamount [Yargıç Eşituzaklık!]. Soldaki Yargıç Barker [Yargıç Çığırtkan!], sağındaki de Yargıç Growler [Yargıç Gürleme!]."

Nicholas ve Gregory yerlerine otururlarken, manikürlü tırnakları ve uzun kirpikleriyle, güçlü bir kadın olan Savunma Makamı, gözlüğünü gösterişli bir biçimde havada sallayarak duruşmayı özetlemeye başlamıştı.

"Temyiz Sanıkları'nın kendilerine dayanılarak mahkûm edilmiş oldukları –en az, İddia Makamı'nın dayandığı adli tıp uzmanının kanıtının güvenilmez olduğu kadar– patlayıcı testlerinin de tamamen güvenilmez olduğuna ilişkin kanıtları, farklı bilim dallarından gelen uzmanlardan dinlediniz. Temyiz Sanıkları'nın ellerinde bulunmuş izlerin, Sayıkent Balık Limanı Ekspresi'nde tutuklandıkları zaman ellerinde tutmakta oldukları oyun kâğıtlarından ya da bilinmeyen kay-

naklarca polise kendi soruşturmalarını desteklemek üzere temin edilmiş kimyasallardan kaynaklanmış olabileceğini de bağımsız uzmanlardan dinlediniz.

"Temyiz Sanıkları'nın kötü bir biçimde dövüldüğüne, ve gözlerindeki mor halkaların, vücutlarındaki kırık kaburga kemiklerinin, kesiklerin ve morlukların, o dönemde resmi olarak duyurulduğu gibi, beşinin de birbirlerini merdivenden aşağıya itme yönündeki tuhaf eğilimlerinden kaynaklanmadığına ilişkin kanıtları, çok sayıda hapishane görevlisinden dinlediniz.

"Temyiz Sanıkları'nın, olaydan sonra polis sorgucular tarafından yanıltıldığına ilişkin şaşırtıcı kanıtları sorgulamaların yazılı kayıtlarında gördünüz ve duydunuz. Bu vaka ile görevli polislerin, Temyiz Sanıkları'nı korkutup tehdit ederek elde ettikleri itiraflardan hoşnut kalmadıklarını ve raporlarındaki ilgili sayfaları yeniden yazarak kendi kanıtlarını düzenlediklerini kesinkes kanıtladık.

"Temyiz Sanıkları'nın arkadaşlarından ve komşularından, sonrasında tutuklandıkları tren yolculuğuna çıkabilmek için açıkça dilendikleri ve borç para topladıklarına ilişkin kanıtları da dinlediniz. Bu, bir terörist örgüt adına çalışan komplocu bombacıların yapacağı oldukça tuhaf bir davranış olurdu.

"Bu olayı soruşturan polisin, suçlu olduğu kolayca savunulabilir şüphelilere bel bağlayarak, soruşturmaya başlama hükmü verdiği açıktır. Tanınmış Bağnazistanlı liderlerin bölgede bulundukları bilindiği halde, başka bir yere bakmamışlardır bile. Ellerindeki beş kuş, hele de öttürülebilmişse, çalılıktaki sürüyle kuştan yeğ tutulmuştur. Sorgucuların güçlü hayal gücü, onları trende kâğıt oynayan, evlerine dönmekte olan Bağnazistanlıları aramaya yöneltmiştir. Beş masum insanı (gözlüğünü parmaklıklara doğru salladı) razı etmek

için uyguladıkları bir hayli ikna gücüyle, onları hiç işlemedikleri bir suçu itiraf etmeye zorlamışlardır – bu itiraflar ki, müvekkillerim buldukları ilk fırsatta bunları reddetmişlerdir. Onların bu korkunç suçu işleyebileceklerine inanmak için hiçbir gerekçe yoktur. Bu suçu onların işlemiş olduğu, hiçbir makul şüpheye yer kalmaksızın, kesinlikle gösterilememiştir. O zaman, onları gözaltında tutmaya devam etmek için hangi olanaklı sebep kalıyor geriye?"

Savunma Makamı, halkın arasında heyecanlı kıpırtılar, Mahkeme'nin arkasında da boğuk sevinçler yaşanırken, konuşmasını yaptığı kararlılıkla yerine oturdu. İcraatından hoşnut kalmış gibiydi.

Gregory, Nicholas'a doğru eğilip fısıldadı. "Bu Clarissa Preen [Bayan Temizgaga!], Bağnazistanlıların Dostu. Basın ona 'Süslü Kraliçe' diyor. Senin de görebildiğin gibi bir sürü hayranı var, ama tek başına da harikadır. Şimdi biraz da ciddi fikirler dinleyeceğiz. Bu Augustus Rapier [Bay Hazırcevap!]."

İddia Makamı konuşmak için ayağa kalktı. Upuzun ve dimdik duruyordu, cübbesi şık bir biçimde vücudunu sarıp sarmalıyordu; kibirli ve tepeden bakan bir ses tonu vardı.

"Sayın Yargıçlar, Bilgiç Dostum burada yanıtlamaya çalışacağım mükemmel bir soru sordu. Temyiz Sanıkları'nın davası, ki bunu bize son derece *beceriyle* sundu, şuna eşdeğerdir: çok çeşitli sözde bilim insanının laflarına bakarak, besbelli memnuniyetsiz bir iki hapishane görevlisine dayanarak, Temyiz Sanıkları'nın meslektaşları ve yandaşları olan bir grup arkadaşın ve komşunun sözlerine güvenerek, incelikli ve özenli polis soruşturmasının sonuçlarını, Yargıç ve Jüri tarafından ciddiyetle yürütülen duruşmanın neticesini sorgulamaya çağrılıyoruz.

"Bilgiç Dostum, bizden Temyiz Sanıkları'nın Pisicik ile Salatalık Kafe'nin havaya uçmasına sebebiyet vermiş olmasında makul bir şüphe olduğunu kabul etmemizi istiyor. Sayın Yargıçlar, makul bir şüphe *nedir*? Şüphelenmek *ne zaman* makuldür? *Kimden* şüphelenmek makuldür? Sırf fikirlerini değiştirdiler diye ya da güvenilmez bir iki hapishane görevlisi palavra attığı için, bu her şeyi itiraf etmiş suçluların sözlerinden şüphelenmek makul müdür? İnsanın, birkaç sözde el yazısı uzmanının ve bağımsız bir iki bilim insanının gelip geçici yargılarına inanması makul müdür? Dostlarının yardımına koşan Bağnazistanlı destekçilere herhangi bir biçimde güven duymak makul müdür? Bu beş Temyiz Sanığı'nın sözde Bağnazistan davasının destekçileri olduklarından bir an bile şüphe edilebilir mi? Salt bunlar bile, onları şüpheliden daha öte bir konuma taşımaya yetmez mi?

"Sayın Yargıçlar, sormak zorundayım: Olaydan on beş yıl sonra, suçlayacak alternatif adaylar keşfetmenin olanaksızlığı karşısında, bu şahısların, bu korkunç suçun failleri *olmadıklarını* varsaymak makul müdür? Herhangi bir akla uygun görünen karşı-varsayımın yokluğunda, akla uygun görünen bir varsayımı terk etmek makul müdür? Temyiz Sanıkları'nın davasında, eğer bu kişiler gerçekten masumlarsa, bu suçu kimin işlemiş olabileceğine dair herhangi bir önerinin izinin bile bulunmadığını gözlemliyorum.

"Bu güçlü düşüncelerin ışığında, Sayın Yargıçlar, mahkûmiyetlerinin son kez hükme bağlanmasını ve amaçları, hiç şüphesiz huzurumuzu bozmak ve mutluluğumuzu azaltmak olan bu beş tehlikeli teröristin, kalan günlerini de gözetim altında geçirmelerini teklif ediyorum."

Ciddiyetle yerine oturdu. Onun etrafındaki bir sürü insan kıpır kıpır ve öfkeliydi, ama parmaklıkların arkasındaki mahkûmlar en ufak bir tepki göstermediler.

Yargıç Tantamount ayağa kalkıp duyurdu: "Karar için çekileceğiz," ve üç Saygıdeğer Yargıç salondan çıkarlarken, halk ve Avukatlar ayağa kalkıp saygıyla beklediler. Halk Bölümü'nden bir heyecan uğultusu her tarafa yayıldı. Gazeteciler notlarını karşılaştırıyor, Avukatlar görüş alışverişinde bulunuyor, komplocular dolap çeviriyorlardı. Gregory gidişattan hoşnut görünüyordu.

"İyi konuşmaydı!" dedi. İddia Makamı'nı kastettiği ortadaydı. "Uzun sürmez Yargıç olur. Çok hukuki bir düşünme biçimi var."

"Ancak," Nicholas kibarca itiraz etti, "karşı tarafın ortaya koyduğu *kanıtları* tartışmadı."

"Tabii ki tartışmadı!" dedi Gregory. "Bunlara kulak asmadı."

Kısa bir aradan sonra, Yargıçlar yerlerine döndüler ve Mahkeme salonundakiler ayağa kalkıp eğildiler ve Yargıç Tantamount konuşmaya başladığında, gergin bir bekleyişle yerlerine çekildiler.

"On beş yıl önce 3 Ağustos'ta saat 18.05'te, Sayıkent'te Pisicik ile Salatalık Kafe'de yirmi bir kişinin ölmesine, yirmi yedi kişinin yaralanmasına ve büyük miktarda maddi hasara yol açan bir bomba patladı. Polis yaklaşık bir buçuk saat sonra, saat 19.35'te Sayıkent Balık Limanı Ekspresi'nde kâğıt oynayan beş kişiyi belirledi ve onları asıl zanlı olarak tutukladı. Akabinde yapılan testler, onların, bizzat elleriyle patlayıcılarla uğraştıklarını gösterdi; duruşmayı beklerlerken sözkonusu bombayı suç mahalline yerleştirdiklerini özgür iradeleriyle itiraf ettiler. Ardından yapılan duruşmada, usulünce hüküm giydiler ve şimdiye kadar on beş yılını doldurdukları ömür boyu hapse mahkûm oldular.

"Savunma Makamı'nın takdire şayan, zarif ve etkili konuşmasını dinledik. Polisin bulduğu kanıtlardan duyduğu

kuşkuyu dile getirmeye çalışarak, Temyiz Sanıkları'nın yazılı itiraflarının zor kullanarak alındığını öne sürerek, bizi, müvekkillerinin bu alçakça, insanlıkdışı, budalaca suça karışmış olmalarında makul bir şüphe bulunduğuna ikna etmeye gayret etti. Bunlar, elbette, itham edilen suçluların yararlanmaları beklenilen uslamlamaların aynısı. Bunları göz önünde bulundururken, Yüce İddia Makamı'nın akıllıca yaptığı gibi *neden* ve *kimden* şüphe edilmesinin makul olduğunu sormalıyız. Pek çok şey bu sorulara verilecek yanıtlara dayanmaktadır.

"Bu Dava'da Yararistan adaletinin temelinde yatan özdeyiş sıkı sıkıya vurgulanamaz: *Utilitas populi suprema lex est* [Halkın yararı en üstün yasadır]. Bu özdeyiş, önümüzde duran sorular için pek de geçerli değil. Sadece halkın yararı böyle bir şüpheyi gerektirdiği zaman şüphe etmek mantıklıdır; gerektirmediği durumlarda ise böyle yapmak kabul edilemezdir. Her şeyin üstünde tuttuğumuz toplu yarar, polisimizin dürüstlüğünden ve güvenilirliğinden, Yargıçlarımız'ın ve Jürilerimiz'in basiretinden şüphe duyarak mı güçlenecektir? Bu tür şüpheleri aşılamak kimlerin menfaatine hizmet etmektedir?" Parmaklıklara sert sert baktı.

"Yasa, geçmişin kötülüklerinden geleceğin iyiliklerini üreten büyük bir makinedir. Ceza Yasası ise, özellikle geçmişteki adaletsizlikleri, suçları ve kabahatleri, incelikle değerlendirilmiş büyük yaptırımlar düzenini uygulayarak, 'caydırıcılık yoluyla' gelecekteki iyi davranışları en üst düzeye çıkarmak için değerlendirir. Eğer bu makine iyi çalışacaksa, üç koşulun yerine gelmesi gerekmektedir: Birincisi, suçlar cezasız kalmamalıdır. İkincisi, ceza suça layık olmalıdır. Üçüncüsü, suçluların cezalandırıldığına ilişkin yaygın bir inanç oluşmalıdır. Bu sonuncu inancın temeli, her ne pahasına olursa olsun, aşındırılmamalıdır. Bu, bugünkü içinde

bulunduğumuz durumda, Yararistan yaşam tarzımıza hiç durmamacasına karşı çıkanlar tarafından yürütülmüş bir dizi terör eylemiyle yüz yüze geldiğimiz ortamda özellikle geçerlidir. Potansiyel teröristler ve suçlular, eylemlerinin sonuçlarının doğuracağı korkuyla durdurulmalıdırlar. Bu korku, bugün dahledilmeye davet edildiğimiz şüpheler ile berkitilemeyecektir. Kimilerinin, Adalet'in kör olması gerektiğini söyledikleri bilinir. Bu yanlıştır. Adalet, *sağır* –özellikle de kendi varlığını aşındıracak şüphelere karşı sağır– olmalıdır. İşte, bu duruşma ne kadar uzun sürerse, bu Mahkeme'nin ilk baştaki Jüri'nin kararının doğru olduğuna o kadar çok ikna olacağını söylememin tek nedeni bu."

Bu noktada Yargıç Tantamount yeleğinin cebinden hesap makinesini çıkardı. "Bu Mahkeme," diye devam etti, "bu davaya hayli zaman ve çaba harcamıştır. Temyiz Sanıkları adına, avukatlarının uzun konuşmalarının yanı sıra on yedi tanık dinledik, bu da Mahkeme zamanının yüz yedi saati eder. Bu süre, bu Mahkeme'yi sürdürmek için yaptığım dakika başı hesabı gerçekten de çok büyük bir miktara ulaştırıyor. Normal şartlarda, bu Mahkeme, Temyiz Sanıkları'ndan bu giderlerin tamamını üstlenmelerini isteyebilirdi. Ne var ki, bu özel davada, bunları, dağıttığımız daha büyük çaplı adaletin yararına karşılamayı kabullendik. Düşündürücü olansa, bunlar gibi kötücül suçların faillerinin hesap vermeye yeterince zorlanmamaları ve düzeni koruyan kanun güçlerine yönelik güven kaybının ve bunalımının bedelini toplumumuzun ödemek zorunda olmasıdır.

"Yararistan adalet sistemimizde, her zaman olduğu gibi, verdiğimiz kararın sonuçlarına odaklanmalıyız. Öncelikle bu davanın Temyize gitmesine izin verilmeli miydi, verilmemeli miydi, diye sorulabilir. Bu beş kişi Temyiz davalarında ba-

şarısız olurlarsa, bu, çok sayıda kişi tarafından harcanan zamanın ve çabanın hiçbir iyi amaca hizmet etmediği anlamına gelecektir. Eğer bu beş kişi bugün burada başarılı olurlarsa, bu, polisin yalan yere yemin etmekten suçlu olduğu, şiddet uygulayıp tehdit etme suçu işlediği, itirafların gönüllü yapılmadığından doğru dürüst kanıt olarak kabul edilemeyeceği, suçlamaların hatalı olduğu anlamına gelecektir. Bu, yeryüzündeki her aklı başında insanın uzak duracağı öylesine dehşetengiz bir manzaradır ki, Temyiz Sanıkları'nın bu davada başarılı olması iyiye yorulamazdı.

"Bu dava, Yararistan'ın ne denli uygar bir ülke olduğunu göstermektedir. Burada yirmi bir masum insanın korkunç bir biçimde öldürülmesinden suçlu olduğu kanıtlanmış beş kişi bulunmaktadır. Hiç paraları yoktur. Yine de Devlet, onların savunulmaları için büyük miktarda para harcamıştır. Cinayetten suçlu bulunmuş ve ömür boyu hapse mahkûm edilmişlerdir. Yalan yere yemin etmekten bağışlanamaz derecede suçlu oldukları ortadadır. Yine de Devlet, onların polise karşı eylemlerinde, büyük miktarda para harcamaya devam etmiştir. Şimdi bunun durmasının tam zamanıdır. Bu, basitçe, mahkûmiyeti bir kenara koyma girişimidir. Bu, sürmesine izin verilemeyecek bir skandaldır. Temyiz reddedilmiştir."

"Onaylıyorum," diye uludu Sayın Yargıç Barker.

"Onaylıyorum," diye havladı Sayın Yargıç Growler.

Halk Bölümü'ne büyük bir dehşet egemendi. "Yararistan adaleti bu kadar mı?" diye haykırdı sol taraftan genç bir adam. "Cesaret! Sizin için savaşacağız!" diye bağırdı ötekiler. "Mahkemede sessizlik!" diye emretti Kâtip.

Beşi aceleyle yerlerinden alınıp aşağılardaki, yerin dibindeki ölüler ülkesine doğru götürüldüler. Aynı anda, halk

arasından bazıları, bir kez daha ayağa kalkıp selam verirlerken, üç Yargıç ayağa kalkıp yerlerinden ayrıldı. Protesto edenlerin protestoları devam ederken, Mahkeme Kâtibi "Mahkemeyi Boşaltın!" diye emretti ve galeyana gelmiş insan güruhu kapılardan dışarı itildi. Nicholas ve Gregory, gerisin geri, binanın girişine doğru yürüdüler.

"Sanırım, Sayın Başyargıç Tantamount'la tanışsan iyi olur," dedi Gregory. "Onu gayet iyi tanırım. Yakın dostumdur aslında. Eminim o da seninle tanışmak isteyecektir." Gregory bir telefon buldu, bir görüşme yaptı ve bir iki dakika içinde üniformalı bir kadın mübaşir yanlarına geldi. Mübaşir onları, geçmişin ve bugünün Yargıçlar'ının dizildiği uzun bir koridordan geçirdi: Yargıç büstleri, duvarlarda asılı Yargıç portreleri, hatta camekânlarda çeşit çeşit biçim ve renkte, kürk biyeli cübbe ve kep giymiş Yargıç mankenleri. Bir başka taş zeminli, dönen merdivenden yukarı çıktılar ve kilitli bir kapıya geldiler. Mübaşir kapıyı açtı ve onları, üzerinde "SAYIN BAŞYARGIÇ" yazan başka bir kapıya varana dek, meşe kapıların uzandığı, upuzun ve etkileyici bir başka koridordan geçirdi. Mübaşir kapıyı çaldı ve Yargıç Tantamount'un çalışma odasına alındılar.

Yargıcın odası çok görkemliydi. Tavana kadar sıra sıra hukuk kitapları dizilmişti, yüksek ve geniş pencerelerden aynı grimsi ışık süzülüyordu. Yargıç Tantamount masasından kalktı ve içten bir gülümsemeyle onları selamladı. Gregory, Nicholas'ı tanıştırdı ve bir kez daha onun özel görevini ve mutlu sonunu açıkladı.

"Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum, Profesör Caritat," dedi Yargıç. "Beyler, birer kadeh Bordo şarabına ne derler?"

Gregory hevesli bir onaylamayla başını salladı; Yargıç Tantamount, bir zile bastı ve bir erkek hizmetli gümüş bir

tepside, üç kadeh ve dolu bir şarap sürahisiyle, olması gerektiği gibi belirdi. Gregory ile Nicholas, şaraplarını yudumlayarak deri koltuklara gömüldüler, Yargıç ise masasının arkasına geçip onların karşısına oturdu.

"Bugün Yararistan Adaleti'nin kendisini nasıl akladığı konusunda ne düşündüğünüzü çok merak ediyorum," diye Nicholas'a sordu

Nicholas sözcüklerini dikkatle seçti: "Emin değilim, ama şimdiye kadar gözlemleyebildiğim kadarıyla, Temyiz Sanıkları'nın davasını terazisinde tartmış gibi görünmedi pek."

Yargıç Tantamount hafifçe şaşırmış gibi baktı. "Tarttı," diye karşılık verdi, "özellikle de davalarının doğru kabul edilmesinin tehlikelerini."

"Ancak," diye karşıladı Nicholas, "davalarının doğru olma ihtimali yok mu ki?"

"Profesör Caritat," diye yanıt verdi Yargıç, "bizim bütün adalet sistemimiz, ancak herkesin onun çok iyi işlediğine inanması halinde iyi işleyebilir. Yanlış yapmaya niyetlenenlerin yapacakları yanlışların yararlı olmayacağına ikna olmaları ve herkesin de, onların çok iyi ikna olduklarına ikna olması gerekir. Bu şekilde yasaların çiğnenmesini en aza indirebilir, güvenliğimizi ve güvenlik duygumuzu en üst düzeye çıkartabiliriz. Bugün şahit olduğunuz davayı ele alalım. Temyiz Sanıkları'na karşı verilmiş ilk karar, herkesin, sistemin çok iyi çalıştığına dair inancını ayakta tutuyor. Diyebiliriz ki, bir tek mahkûmiyet diğerlerini de güvence altına alıyor. İlkini devirirseniz, ikincisinin de altını boşaltırsınız."

"Yani," diye sordu Nicholas, "bu beş kişi masum olsa da, kamu yararına *kurban edilecek* mi diyorsunuz?"

"Diliniz çok renkli, Profesör," dedi Yargıç. "Kendi adıma konuşayım, ben *kurban etmek* gibi sözcükleri kullanmam. Aslına bakarsanız, bu Yararistan'da pek anlaşılmış bir kav-

ram değildir. Bu geçmişten edinilmiş, bizim koşullarımıza pek uymayan, dinsel bir eğretilemedir. Ben şahsen daha ekonomik ya da ticari bir eğretilemeyi tercih ederim. Bugün tanık olduğumuz şeyin *dengeleme* olduğunu söyleyebiliriz."

Nicholas kendisini rahatsız etmeyi sürdüren soruda ayak diredi.

"Ancak varsayın ki," diye sordu Yargıca, "bir gazeteci, hapishanenin damında, kendisinin masum olduğunu iddia eden bir kişi görüyor. Bu durumda meseleyi soruşturur muydu, yoksa aldırmayıp yoluna mı giderdi?"

"Ah, tabii ki yoluna giderdi!" dedi Yargıç Tantamount. "Ona aldırmazdı. Hapishanedeki insanlardan, büyük bir hata sonucu mahkûm edildiklerini söyleyen yığınla mektup alıyorum. Korkarım bu mektuplar çöp sepetini boyluyor."

Yargıç oturduğu yerden ayağa kalkıp elini Nicholas'a uzattığı için, görüşmeleri de, görünüşe göre, garip Yararistan tarzında sona ermişti.

"Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum Profesör ve anlamlı sorularınızı dikkatle not aldım. Umarım buradaki kalışınız hepimiz için kârlı ve mutluluk verici olur. Yardımımızın olabileceği herhangi bir durumda bizi aramaktan çekinmeyin. Elimizden geldiğince size yardımcı oluruz – buna güvenebilirsiniz. Hoşçakal, Gregory."

Gregory ile Nicholas oradan çıktıktan sonra merdivenlerden aşağı indirildiler, Yargıç heykellerinin önünden geçtiler. "Kalburüstü bir Yargıç!" diye belirtti Gregory. "Sonuna kadar güvenilir. İlkeli bir adam. Gerçi biraz eski kafalı."

"Ne demek istedin?" diye sordu Nicholas.

"Hâlâ Jüri sistemine inanıyor. Adaletin itibarını koruduğuna, insanların hükümlerin doğru verildiğine dair inançlarını sürdürdüklerine inanıyor. Ama biraz önce tanık olduğumuz davayı düşünmeni istiyorum senden. Bütün dava en

başta alelacele bir Sulh Yargıcı tarafından ele alınsaydı, Bağnazistanlılar ve destekçileri, buna çok daha az umut bağlayacaklardı. Hiçbir zaman temyize gidemeyeceklerdi! Ne kadar çok zaman, sorun ve paradan tasarruf edilebilirdi, bir düşün! Aslına bakarsan," diye ekledi, "cezaları hemen oracıkta verilseydi, bu davadan haberimiz bile olmayacaktı. Bugün Başsavcıyla öğle yemeği yiyeceğiz. Jürilerin lağvedilmesi ve bütün Yararistan adalet sistemimizin daha verimli olması için bir kampanyanın öncülüğünü yapıyor. Benim yakın dostumdur aslında." Nicholas, Gregory'nin yakın dostu olmayan herhangi bir önemli Yararistanlı olup olmadığını merak etmeye başlıyordu.

Önemli görünüşlü insanların alçak sesle sohbet ettikleri, rahatsızlık vermeyecek biçimde aydınlatılmış, şık bir restoranda öğle yemeği yerlerken, Başsavcı Felicity Hawk [Bayan Şahin!], Nicholas'ın üzerinde etkileyici bir izlenim bıraktı. Zayıf ve güçlüydü, zarif, koyu gri bir ceket-pantalon takım giymiş, saçları kısa kesilmişti. Felicity ateşli, hiddetli tavrıyla, açık sözlü, dürüst konuşma tarzıyla, tam bir sofu ve Yararistanlı misyonerdi. Gregory, en azından, geçmişin Yararistan'ın geleceğini temsil eden bölümlerine bilgince ilgi duymuştu. Felicity ise tam aksine bütün geçmişi, verimli bir adalet sisteminin yönetimi üzerinde bir yükmüşçesine değerlendiriyor gibiydi.

"Ortaçağ safsatası!" diye belirtti, süzme yoğurt ve kereviz salatasından atıştırırken. "Duygusal saçmalık! Sorarım size," diye sordu Nicholas'a, "hangi aklı başında insan, hukuki sürecin en önemli kararını, kendini bilmez on iki amatörün ellerine teslim etmeyi düşünebilir?"

Nicholas, bir başkasının bakış açısının da denenmesi gerektiği hakkında bir şeyler söyleyecek oldu, ama o, bu fikrin devamını dinlemek ister gibi görünmüyordu.

"Bu maskaralığın daniskası," diye sürdürdü, "hiç profesyonelce değil. verimsiz ve üstelik kamu fonlarının çarçur edilmesi."

"Bu, aynı zamanda, siyasi açıdan da güdümlenmiş," dedi Gregory. "Eylem Partisi jürilerden yana ve biz de bunun nedenini iyi biliyoruz. Her zamanki çarpıtmaları – insanları, herkesin uzman olabileceğini düşünmeye sevketmek. Ama merak etme," diye ekledi, Nicholas'a güvence verircesine, "jüri sistemi Yararistan'da ortadan kalkmaya mahkûm."

Nicholas güvence aramıyordu, ama meseleyi tartışmak için bir neden de görmüyordu. Sofra arkadaşları, kendi bakış açılarının doğruluğundan o denli eminlerdi ki, Nicholas'ın da onlarla aynı kanıda olduğunu varsayıyorlardı ve ayrıca onu inandırmaya çalışmıyorlardı. Görünüşe göre, mahkûmiyetleri güvence altına almaya duydukları apaçık ilgi, Nicholas'a kadar uzanmıyordu.

Nicholas günün geri kalanını, dersteki açılış konuşmasını hazırlayarak, odasında geçirdi. Geç bir vakitte dairesine döndüğünde, ön kapıda bir not buldu: "Saat 08.15'te alınacaksınız."

Yatakta, Constantin-François Volney ile geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkiler üzerine tartıştı. Volney insanlığın ilerlemesinin önündeki engellerin ortadan kalkacağına dair, arkadaşı ve köleliğe karşı yoldaşı olan eylemci Condorcet'den daha az iyimserdi, ama Condorcet gibi, "bütün türlerin, insan doğasının sahip olabileceği bütün mutluluğu yaşayarak, aynı ruhla, aynı ortak yasalarla yönetildikleri tek bir aile, tek bir toplum olacakları günü," dört gözle bekliyordu. Ancak geriye bakınca yıkıntılar üzerine düşünceye daldı:

> Bu revakların altına doluşan karmakarışık insan yığınlarına, ölümün yalnızlığı çöktü. Mezarın sessizliğinin yerini,

halka açık alanların uğultusu aldı. Ticareti baştacı eden kentin gözalıcı bolluğu, tiksindirici yoksulluğa yol verdi. Kralların sarayları geyiklerin barınağı haline geldi, Tanrıların kutsal mabetlerini murdar sürüngenler bastı... Burada nasıl bir görkemin yıldızı söndü, nice emek hiçe sayıldı!... Böylece insanlığın eserleri mahvoldu, böylece uluslar ve imparatorluklar yok oldu!

"Onların şimdiki yaprak dökümünün, bir gün ülkemizin de başına gelmeyeceğine dair," diye kederle sordu Nicholas'a "kim bana güvence verecek?"

"Hiç kimse," diye karşılık verdi Nicholas. "Sadece, geçmişin çok cesaret kırıcı olmadığını ve geleceğin de çok ümit vaat etmediğini anlamanın bir yolunu bulmak zorundayız." Ve, geçmişin de, üzerine yeni bir şeyler inşa edecek bir harabeler yığını değil de, içinde yaşanacak ve düzenlemeler yapılacak bir ev olduğunu kabul etmek en iyisi, diyerek uykuya daldı.

·13·

Kapıdan Alınma

Ertesi sabah saat 08.15'te kapı çalındı. Nicholas kapıyı, önceki gün kendisini Profesör Maximand'ın isteği üzerine gönderilmiş Üniversite şoförü olarak tanıtan delikanlıya benzeyen siperlikli şapkalı bir başkasına açtı. Sürücüyü koridor boyunca takip etti. Bu kez asansörü kullanmadılar, merdivenlerden aşağı indiler ve hemen önünde bir arabanın beklediği binanın arka kapısından çıktılar. Sürücü arabanın arka kapısını açtı. Nicholas koltuğa yerleşir yerleşmez araba hızla uzaklaştı.

Birkaç dakika sonra, Üniversite'ye hiç bilmediği, değişik bir yoldan gittiklerini fark etti. Aslında kent merkezine doğru değil de, tam aksi yönde gittikleri yavaş yavaş kafasına dank etti. Sürücüyle konuşmak için öne eğildiğinde, aralarında metal ve cam karışımı bir parmaklık bulunduğunu fark etti. Terlemeye başladı, camı açmayı düşündü, ama sonra, cam düğmesinin de kapı kolunun da içeride olmadığını gördü.

Araba ıssız caddelerde, alçak, kasvetli evleri geçerek hızla ilerliyordu. Araba birden bu evlerden birinin garaj yoluna girdi ve karanlık bir garajda aniden durdu. Aynı anda, garajın kapısı kulak tırmalayıcı bir sesle aşağı indi. Nicholas, arabanın iki arka kapısının da açıldığını duydu. İki yanına iki kişi bindi ve Nicholas, yine gözlerinin bağlanıp ellerinin kelepçelendiğini hissetti. Garaj kapısının bu kez yukarı doğru açıldığını duydu, araba garajdan çıkıp yolculuğuna kaldığı yerden devam etti. Hiç kimse konuşmadı.

Kapısındaki notta, "Saat 08.15'te alınacaksınız," diye yazıyordu. Gerçekten de alındım –toplandım, derlendim, kopa-

rıldım– diye düşündü, ama kim tarafından ve neden? Suskun yol arkadaşlarına bunu sormaya karar verdi.

"Neden bana bu şekilde davranılıyor?" diye sordu.

"Çok yakında öğreneceksin," oldu ters yanıtları.

Sessizlik sürdü. Yolculukları aşağı yukarı yirmi dakika sürdü. Bir kez daha araba bir sapağa savruldu ve birdenbire durdu.

Arka kapı açıldı ve Nicholas yanındakilerinin birinin çekmesi ötekinin itmesiyle dışarı çıkarıldı. Onu, elleri ve gözleri bağlı halde, bir binaya yürüttüler, taş basamaklardan aşağı indirip bir odadaki yatağa bıraktılar ve sonra kapıyı arkalarından kilitleyerek uzaklaştılar. Nicholas, tek başına, kendisini umutsuzca çaresiz hissetti.

Birkaç dakika geçti. Kimi seslerin boğuk uğultusunu işitebiliyordu. Binada bir yerlerde bir tartışmadır gidiyor gibiydi.

En sonunda, başka ağır ayak sesleri duyuldu ve biri, kapının kilidini açıp içeri girdi. Gözleri ve elleri çözülünce, dağınık siyah saçlı, soluk yüzlü, kirli sakallı, sivri çeneli, uzun boylu ve zayıf bir delikanlı olan kurtarıcısını gördü; tüm bu özelliklerine karşın kurtarıcısının en belirgin özelliği, hiç kırpmadığı, kırpmak şöyle dursun hiç kısmadığı donuk sağ gözüydü. Keskin bakışı, sanki bir tüfeğin namlusundan bakıyormuş gibi, Nicholas'a sabitlenmişti.

"Vereceğiniz dersin başlığı," dedi Göz, " 'Geçmişten Kaçış' olarak duyuruldu. Bu fikirden hoşlanmadık. Sizin bu tip Yararistancı yanılsamaları yüreklendirmeniz fikrinden de hoşlanmadık. Geçmişten başka nerede yaşanabilir? Bizim amacımız gelecekten kaçmak – Yararistanlıların bize dayatmaya çalıştıkları gelecekten. Bağnazistan (sert bir vurguyla sonlandırdı) ancak Yararistan'ın yıkıntıları üzerine inşa edilebilir."

"Bu amaca ulaşmanızda ne işinize yarayabilirim ki?" diye sordu Nicholas.

"Onlar için çok değerlisiniz ve bu yüzden bizim için çok daha değerlisiniz," dedi Göz.

"Böyle düşünmenizin sebebi nedir?" diye sordu.

"Televizyonda Profesör Maximand'ın bununla böbürlendiğini gördük. Olanaklı en iyi dünyanın Yararistan olduğu sonucuna vardığımızı ve bunu her hafta televizyonda bize anlatacağınızı söyledi. Anlayabildiğimiz kadarıyla, siz Yararistan yararına çalışan tehlikeli bir ideologsunuz."

Üçünde de yanılıyor, ama en iyisi bunu şimdi tartışmamak, diye düşündü kendi kendine. Düşman için değerli olmak onun yararına olabilirdi.

"Ama benim bu konuda ne yapmamı öneriyorsunuz?" diye sordu.

"Öncelikle," dedi Göz, "sizin kaçırılışınız, bizim varlığımızın, her daim tetikte olduğumuzun ve boyun eğmez direniş istencimizin güçlü bir sembolik ifadesi. İkinci olarak nakit paraya ihtiyacımız var. Sizi rehin olarak tutacağız. Onların gözünde ne kadar ettiğinizi görmek (ona soğuk soğuk baktı) ilgi çekici olacak."

Nicholas yeniden terlemeye başladı.

"Ya, fidye ödemeyi kabul etmezlerse?" diye sordu.

"O zaman," dedi Göz, anahtarlarını eline alarak, "geçmişten değil ama *şimdi*den kolayca kaçmış olacaksınız."

Kapıyı açıp çıktı ve Nicholas'ın üstüne kilitledi.

·14·

Arabuluculuk

Göz'ün dışarı çıkması, Nicholas'a yeni çevresini tanıması için nefes aldırdı. Dekorasyon kesinlikle Taş Kafa'nın yerinden daha iyiydi. Hapishane hücresinde değil, bir evin, duvarında kafeste bir kuş resminin asılı olduğu, bir gardrop ve lavabonun bulunduğu, pis ve biraz da nemli bir odasındaydı. Küçük bir pencere, bir karış ötedeki gri taştan bir duvara bakıyordu. Eğer Nicholas, pencereden dışarı bakıp boynunu ileri uzatırsa, küçük bir parça mavi gökyüzü görebiliyordu. Ama bir hücrede, hiç olmazsa nerede olduğunuzu bilirdiniz: ne kadar keyfi ve acımasız olsa da, profesyonel hapishane görevlileri ve sorgucular tarafından idare edilen bir kurumda bir tutuklu olarak bulunursunuz. Şimdi rehin alınmış, hiçbir biçimde öngörülemez bir durumda, amaçlarını doğru dürüst anlayamadığı tutkulu savaşçıların insafına kalmıştı.

Nicholas, günün geri kalanını, aklını kurcalayan bu tür düşüncelerle geçirdi. Tıraşsız, kaba genç adamlar, ona, hiç de iştah açıcı olmayan soğuk yiyecekler ve gece giymesi için giysiler getirdiler; binanın ilkel tuvalet olanaklarından yararlanması için odasının dışındaki koridor boyunca, seslerini çıkarmadan ona eşlik ettiler. Nicholas, Askeristan hapishanesinde olduğu gibi, burada da zaman duygusunu yitirmeye başladı.

Kısacası, korkunç bir gündü.

İkinci Gün

Ertesi sabah, çok heyecanlı bir ruh haline bürünmüş Göz tarafından uyandırıldı. "Şuna bak, Profesör!" dedi, elindeki gazeteyi ona fırlatarak. "Manşete çıkmışsın!"

İlk sayfada, kalın harflerle şöyle yazıyordu: "BİLGİN, TERÖRİSTLERCE KAÇIRILDI." Manşetin altında, havaalanında çekilmiş olan, gülümsemesi öne çıkarılmış, kocaman bir fotoğrafı ve aşağıdaki haber vardı:

Bağnazistanlı teröristler, dün sabah erken saatlerde gözüpek bir darbe indirdiler. Askeristan'dan siyasi sığınma istemiyle yeni gelmiş bulunan ünlü düşünür ve yazar, Profesör Nicholas Caritat'ı, Hesapkent'teki dairesinden kaçırdılar.

"Öğrencilerimize ilk dersini vermek üzereydi," dedi Hükümet'in Kültür Başdanışmanı Profesör Gregory Maximand. "Kendileri, sistemimizi olanaklı olanlar içinde en iyisi olarak kabul etmiş olan uzgörüşlü ve bilge bir kişidir. Onu kaçıranlar, kesinlikle onun vereceği mesajdan korkmuş olmalılar."

Başbakan, Hükümet'in, böyle bir olayın böylesi bir 'onur konuğu'nun başına gelmesinden dolayı duyduğu üzüntüyü dile getirdi ve "mümkün olan her şeyin yapılacağına" dair söz verdi.

Üniversite bölgesinde güvenlik alarmı verildi. Hesapkent Polis Şefi, kent çapında yoğun polis operasyonlarının başlatılmasını emretti ve "Profesör Caritat özgür bırakılana ve teröristler cezalandırılana kadar, altına bakılmayan taş kalmayacağını," duyurdu. Polis, kendilerine edilen bir telefonla Bağnazistanlıların Profesör'ü alıkoyduklarının kesinleştiğini ve daha başka mesajlar beklediklerini doğruladı.

"Ne tür mesajlar vereceksiniz?" diye sordu Nicholas.

"Biz yazar değil, savaşçıyız," diye yanıtladı Göz, ona kâğıt kalem uzatırken. "Sen ünlü bir yazarsın. Gazete öyle diyor. Mesajları sen yazacaksın, biz göndereceğiz. Hemen şimdi arkadaşın Profesör Maximand'a yazmanı öneririm."

"Ona ne diyeceğim?" diye sordu Nicholas endişeyle.

"Ona de ki, hiç şakamız yok, Profesör. Ona de ki, eğer Yararistanlı dostlarımız isteklerimize boyun eğmezlerse, ki bunları daha önce onlara ulaştırmıştık ama bize karşılık vermediler, o zaman *senin* için kötü olur. Ve *eğer* (Göz hedefine biraz daha yaklaştı) çok fazla oyalanırlarsa, onları yüreklendirmek için seni şöyle bir tepeleyip fotoğraflarını onlara göndereceğimizi biliyorsundur herhalde. On dakika sonra geri geleceğim." Bunları dedikten sonra çıktı ve kapıyı arkasından kilitledi.

Nicholas yine terlediğini fark etti. Yazmaya başladı:

Sevgili Gregory,

Dünkü vereceğim derse katılamadığım için özür dilemeliyim. Umarım öğrenciler çok fazla hayal kırıklığına uğramamışlardır. Beni kaçıranlar 'şakalarının olmadığını' söylüyorlar. Sanıyorum, bunu derlerken çok ciddiler. İlk olarak, istedikleri fidye miktarı konusunda çok ciddiler ve muhtemelen paranın ödenmesi halinde beni serbest bırakacaklar. İkinci olarak, eğer fidye kısa sürede ödenmeyecek olursa, bana şiddet uygulayacaklarını söylediler ve buna bayağı istekli gibi görünüyorlar.

Seni ve diğerlerini böylesi güç bir duruma düşürdüğüm için son derece üzgünüm. Ne yapılması gerektiği hakkında bir tavsiyede bulunabileceğimi zannetmiyorum. Bu, her halükârda nesnel olmayacaktır. Bütün elimden gelen, yakın zamanda kemikleşmiş olan dostluğumuza bel bağlamak ve en iyisini umut etmek.

Charmian'a ve Graham'a en iyi dileklerimle,
Nicholas

Nicholas yazmayı bitirmişti ki, Göz geri geldi, yazdıklarını okudu ve şöyle dedi: "İyi iş çıkarmışsın, Profesör. On üzerinden on. Çok yakında mektubunu alacaklar. Senin iyiliğin için mesajını alacaklarını umuyorum." Bu gözdağı veren dileğiyle, Nicholas'ı, sadece yemeklerin getirilmesi ve Göz'ün aksi ve sessiz iki adamı eşliğinde karşılanan doğal ihtiyaçlar dışında, günün geri kalanında yalnız başına bıraktı.

Üçüncü Gün

Göz, sabah gazetesiyle geldi. Yüzünden bir zafer ifadesi okunuyordu. Nicholas manşeti okudu: "CARITAT'IN PAZARLIK İSTEĞİ REDDEDİLDİ." Gregory'ye yazdığı mektubun metniyle birlikte, yine havaalanı gülümsemesi basılmıştı. Haber kısa ve özdü; hiç de cesaret verici değildi:

> Kaçırılmış olan Askeristanlı Profesör Nicholas Caritat, Bağnazistanlı teröristlerin kendisini serbest bırakma koşullarını açıkladığı bir mektup gönderdi (bkz. ÇERÇEVE YAZI). Profesörün başkentte bir yerde hapsedildiğine inanılıyor. Bulunabileceği yerlere ilişkin bazı ipuçlarının yakın zamanda izi sürüldü.
>
> İçişleri Bakanlığı aşağıdaki duyuruyu yayınladı: "Teröristlerle pazarlık yapılması kesinlikle mümkün değildir. Bu, her zaman Hükümet'in sarsılmaz tutumu olmuştur ve öyle de kalacaktır."
>
> Muhalefetteki Eylem Partisi adına Eustace Legge, "Hükümet politikasını tamamen ve kayıtsız şartsız desteklediklerini" duyurdu. "Teröristlerle pazarlığa oturmak," diye beyan etti, "düşünemeyeceğimiz bir eylemdir."
>
> Hükümet'in Kültür Başdanışmanı ve kaçırılan Profesör'ün yakın dostu ve meslektaşı Profesör Gregory Maximand şöyle dedi: "Kişisel duygularımızın, kendimizi adadığımız kişisellikten uzak hesaplamaları engellemesine izin vermemeliyiz; özellikle de şimdiki gibi sıradışı durumlarda."

"Mükemmel!" dedi Göz. "Harika gidiyor!"

"Nasıl yani?" diye sordu Nicholas kuşku içinde.

"Pazarlık yapmaya hazır olduklarında hep böyle söylerler."

Umarım haklısındır, diye düşündü.

Dördüncü Gün

Ertesi sabah, gazetede daha kısa bir haber vardı. Görünüşe göre, Başbakan'ın kendine has sertliğiyle, hükümetin çizgisini koruduğundan başka söylenecek bir şey yoktu:

> Bize özgü yaşam biçimini yıkmaktan başka bir şey yapmayanlarla anlaşma yapmayız. Bize bir teklifte bulundular, ama reddetmekten başka elimizden bir şey gelmez.

"Harika!" dedi Göz, "Birkaç güne kalmaz özgür bir adam olacaksın."

Nicholas umutsuzluğa kapılmamaya çalışıyordu, ama huzursuzdu. En başta da, Gregory'nin sözlerine takılmıştı. Gerçekten de, bu denli açıksözlü olması gerekiyor muydu? Ayrıca, tutukçularının öngörülerine o kadar da güvenmiyordu. Onlar kendilerini gelecektense, geçmişte evlerinde hissediyor gibiydiler.

Beşinci Gün

Beşinci gün yeni haberler getirmedi. Ne var ki, şimdiye kadar Göz ile kısa sohbetlerden ve Göz'ün yardakçılarıyla sessiz karşılaşmalardan öteye gitmeyen toplumsal yaşamında büyük bir değişiklik getirdi. Şimdi ikinciler de konuşmaya başlamışlardı. Biri ona öğle yemeği getirdi ve kapının önünde dolanıp tamamen savaşlardan, yabancı işgallerinden ve kahramanca direnişlerden ibaret gibi görünen Bağnazistan

tarihinin yaklaşık bin yılını anlattı. Yoldaşı bayrağı devralıp akşam yemeğini getirdiği zaman, sanki kendileri de katılmışlarcasına, bu kez çok daha özel bir bakış açısından, aşağı yukarı dört yüzyıl önceki savaşların tamamına odaklanıp canlı ayrıntılar vererek –hava koşulları, manzara, kumandanlar, askerler, hatta çarpışmaların çeşitli aşamaları– aynı konuya devam etti. Nicholas tutuklu bir dinleyiciydi, askerî tarih şimdiye kadar ilgi alanına bile girmemişti, ama şimdi, geçmişin, tutukçuları için bu denli yakın olması nedeniyle merakı uyanmıştı. Hem bu, en azından, kendi geleceğinin belirsizliklerine kafa yormaktan daha iyiydi.

Altıncı Gün

Gazetede bu olayla ilgili haberler iyice azalmıştı; sadece, banliyölerdeki evlere düzenlenen polis operasyonları ile askerî araştırmaların ve baskınların sürdüğüne dair küçük bir haber vardı. Bu arada, tarihî savaşlar, zorlu yenilgiler ve görkemli zaferler hakkında günlük tartışmalar yoğunlaşmıştı. Üç tutukçusu da odasına doluşurken, öğle yemeği iki saate çıkmış, akşam yemeği ise gecenin geç saatlerine kadar uzamıştı. Dördünün arasında bira şişeleri elden ele dolaşıyordu. Nicholas, bir gün kendisinin cephaneyi oluşturduğu şimdiki savaş hakkında anlatacakları hikâyeyi düşündüğü zamanlar dışında, anlattıkları hikâyeleri eğlenceli buluyordu.

Yedinci Gün

Yine onun durumuyla ilgili yeni bir şey yoktu. Aslına bakılırsa, artık ilk sayfada da yer almıyordu. Göz hoşnutsuz baktı. "Artık bir şeyler yapmanın zamanı geldi," dedi. "Bu iyi değil. Bir mektup daha yazmalı." Nicholas'a kalem ve kâğıt verdi. "On dakikaya gelirim."

Nicholas şunları yazdı:

Sevgili Gregory,

Sana bir kez daha yazıyor olmamı affet. Seni, özel bir dostluk ile toplumsal bir görev arasında bırakmakla, ne kadar zor bir duruma soktuğumu tahmin edebiliyorum. Yaraıistanlıların sonuçları hesaplamaya ne denli önem atfettiklerini elbette biliyorum ve benim durumumla da bu ruhla ilgilenmen gerektiğini anlamış bulunuyorum. Senden tek istediğim, bütün ilgili faktörlerin göz önüne alınması, çünkü hayatım buna bağlı. Beni hapsedenler çok acımasız ve inanıyorum ki onları hiçbir şey durduramaz. Davalarına samimiyetle adanmış olduklarına ikna oldum. Kendi adıma, her şeyin iyiye gideceğini ummaya devam ediyorum.

Charmian'a ve Graham'a en iyi dileklerimle,
Nicholas

Göz iki dava arkadaşıyla geri geldi. Mektubu kaptı ve hızla okudu. "On üzerinden sekiz," dedi. "Davalarına samimiyetle adanmış olduklarına" dedikten sonra bir şeyler eklemen gerek.

"Ne gibi?" diye sordu Nicholas.

" '...ve davalarının haklı olduğuna'," dedi Göz.

"Ama," diye itiraz edecek oldu Nicholas, "benim bunu yapmam sizin çıkarlarınıza karşı olmaz mı? Bu benim sizin bir sempatizanınız gibi görünmeme yol açar ve böylece beni onlar için daha az değerli kılar."

Göz etkilenmemişti.

"Ekle şunu!" diye lafı yapıştırdı.

"Korkarım yapamayacağım," dedi Nicholas kibarca.

Göz ona yaklaştı, gözlüğünü yüzünden çekti ve gözüne bir yumruk attı. Bu o kadar beklenmedik ve ani oldu ki, Nicholas bir anda yere yuvarlandı. Sakıngan gözlerle Göz'e bakarak, toparlanıp ayağa kalktı.

"İşte, böylece," dedi Göz, kendinden hoşnut bir halde, öfkesi birden geçmişti, "mükemmel morlukta bir göz olacak. *Şimdi* şu şeyi ekleyecek misin?"

"Boş ver şef," dedi, ötekilerden biri. "Haklı olabilir."

"Tamam, ama gözü morardığında fotoğrafını çek!" Daha sonra üçü birden çıktılar.

Birkaç saat sonra fotoğrafı çekildi ve mektubu alındı; günün geri kalanında haşat olmuş yüzüyle ilgilenmesi için yalnız bırakıldı.

Sekizinci Gün

Sekizinci gün gergin bir bekleyiş içinde geçti. Ne gazetede onunla ilgili bir şey, ne savaş sohbeti, ne bira, ne de başka mor gözler vardı. Dördü birden, bir sonraki gelişmeyi bekliyordu.

Dokuzuncu Gün

Ertesi günün gazetesi Nicholas'ı şaşırttı. Kesinlikle canı sıkkın bakan Göz'ü de şaşırtmış gibi görünüyordu. Manşette, "KAÇIRILAN BİLGİN HAKKINDA ŞÜPHELER BELİRDİ" yazıyordu ve altında, Nicholas'ın morarmış kocaman gözüyle son derece perişan göründüğü bir fotoğrafı vardı. Ayrıca Başbakan'ın, Yargıç Tantamount'un ve Gregory'nin de fotoğrafları basılmıştı. Mektubu da yayınlanmıştı ve haber şöyleydi:

> Kaçırılan Askeristanlı göçmen Nicholas Caritat, Hesapkent'te saklandığı yerden, Hükümet'in Kültür Başdanışmanı 'dostu' Profesör Gregory Maximand'dan, kendisini kaçıran Bağnazistanlılarla pazarlık yapılarak bir an önce kurtarıl-

masını istediği bir mektup daha gönderdi (bkz. ÇERÇEVE YAZI).

Hükümet'in bu tür müzakerelere karşı uzlaşmaz tutumu birkaç kez Başbakan tarafından yinelenmişti. Kendileri en son şunu eklediler: "Her halükârda, yaşam biçimimizin yorumlanmasının bu bireye emanet edilip edilemeyeceği ve genel yarara yapacağı olası katkının ilk başta umulan kadar büyük olup olmayacağı artık belirgin değildir."

Sayın Başyargıç Tantamount, Caritat'ın Yararistan adaletinin temel ilkeleri ve uygulaması hakkında kuşku götürür çekincelerini dile getirdiğini onayladı. Bu şüpheler Başsavcı Felicity Hawk tarafından da onaylandı. Üstelik Profesör Maximand, Üniversite'de, Caritat'ın kaçırıldığı gün vermeye niyetlendiği dersin notlarının, "kaygıya yol açan geleceğe ve geçmişe dair düşünceler" içerdiğine dair söylentilerin yayıldığını da onayladı.

Bunun arkasından, "Askeristan'daki Özel Muhabirimiz"den duyurusuyla, bir önceki akşamın tarihini taşıyan kısa bir haber daha geliyordu, manşeti şöyleydi: "PSİKİYATRİSTLER, CARITAT İLE 'TUTUKÇULARI' ARASINDA BAĞ KURDULAR."

Ünlü psikiyatrist Dr. Orville Globulus, Caritat'ın tutsaklığının ikinci mektubunun yorumunun, rehinenin kendisini alıkoyanlarla özdeşlik kurduğu 'Stockholm Sendromu' vakasının da düşünülerek yapılması gerektiğini savundu.

"Ben," dedi doktor, "bu akşam bu ekranlarda, hem çok iyi tanıdığım bu adam, hem de bu sendrom üzerine bir uzman olarak bulunmaktayım. Mektup, Bağnazistanlıların 'davalarına samimiyetle adanmış olduklarını' söylüyor. İnsan bundan daha açık bir kanıta ihtiyaç duyar mı?"

"Aslında," diye ekledi, "daha da ileri gideceğim. Caritat'ın buradaki hapishaneden kaçışını örgütlediğine inandı-

ğım gibi, oradaki kaçırılışını da kendisinin yürüttüğünü öğrenirsem hiç şaşmam. O bir yanıltmaca ve kandırmaca ustasıdır. Daha öğrenciyken bile, onun başlangıç aşamasında olan fanatizminin izleri görülebiliyordu."

Nicholas gazeteyi Göz'e geri verdi.

Göz'ün morali çok bozuktu. "Bizi mahvettin, Profesör, hem de çok kötü. Hiç işimize yaramadığın ortada." Öfkeyle küfrederek, Nicholas'ı yalnız bıraktı.

Nicholas kendini terk edilmiş, üç ulus tarafından da hiçbir şekilde istenmeyen, devletsiz bir insan gibi hissetti. Onu kaçıranlar, yemek vermenin ve tuvalete yapılan ziyaretlere nezaret etmenin dışında onu yalnız bırakmış, önceki suratsız sessizliklerine gömülmüşlerdi. Günün geri kalanında hiçbir şey olmadı.

Onuncu ve Onbirinci Gün

Ya da, daha doğrusu, ertesi ve daha ertesi günde de bir şey olmadı. Göz ona sabah gazetesini getirme zahmetine bile katlanmadı. Artık, o kadar özeni bile hak etmiyordu.

Onikinci Gün

Onikinci günün şafağı sökerken, Nicholas, Justin'e, şimdiye kadar edindiği Yararistan izlenimlerini özetlemek, perişan durumunu ve kasvetli gelecek beklentisini rapor etmek ve bunların dışarıdan bir müdahale ile düzeltilip düzeltilemeyeceğini sormak için ikinci mektubunu yazmanın zamanının geldiğine karar verdi. Acaba, El'in küçük bir yardımıyla buradan kurtulabilir miydi? Mektubu nasıl göndereceğini daha sonra düşünecekti. Neyse ki, Gregory'ye yazdığı önceki sonuçsuz mektuplarından artan kâğıt vardı, ve böylece oturup yazmaya koyuldu:

Bağnazistanlılar eliyle,
Hesapkent,
Yararistan

Sevgili Justin,

Sana bir hapishane hücresinden yazıyorum. Hiç kuşkusuz kaçırıldığımı ve Bağnazistanlılar tarafından şantaj amacıyla alıkonduğumu öğrenmişsindir. Amaçlarını paylaşmasan da, kullandıkları araçları büyük ölçüde tanıdığını varsayıyorum. Peki ya hiç tanıdığın Bağnazistanlı var mı? Direniş hareketlerinin gizli dünyasında, benim kurtarılışımı güvence altına almak için harekete geçirilebilecek bağlantılar var mı? Bana öyle geliyor ki, beni alıkoyanlar benden kurtulmak istiyorlar. Görebildiğim kadarıyla, meselenin çözümü, benim de hayatta kalmamı sağlayacak bir yolla, onların bunu yapmalarına yardım etmekten geçiyor.

Askeristan'da yetkililerce hapse atılıp, direniş tarafından kurtarılmam; Yararistan'da ise direniş tarafından hapsedilmem, ama bu arada yetkililerin de özgürlüğüme çok az ilgi göstermeleri garip değil mi? Ancak şöyle bir düşününce, Yararistanlıların herhangi birinin özgürlüğüne ilgi duyduklarından emin değilim.

Ancak, bir başka şeyle devamlı olarak, bitip tükenmez bir tutkuyla ilgileniyorlar – ki bu, her ne ise, gülümsemelerinin biricik kaynağı ve bütün hesaplamalarının şaşmaz hedefi. Bunu maksimize etmeye karar verecek olanın kim olduğuna dair tartışmalar yapıyorlar, bunu azalttığını gördükleri insanları cezalandırıyorlar, bunu tehdit ettiğini gördükleri insanlara karşı kendilerini savunuyorlar. Ama nedir bu? Ne olduğunu henüz bulamadığımı itiraf etmek zorundayım. Üstelik bunun çeşitli isimlerinin de –'verimlilik', 'mutluluk', 'refah', 'gereksinimlerin doyurulması'– faydası olmadı. Sanki bütün yaşamları esrarlı bir gizem, kutsal bir öz, akıl sır ermez bir giz, başka hiçbir şeye bağlı olmayan

bir değer üzerine kurulmuş. Bu, dostluk ve aile gibi herhangi bir özel toplumsal ilişkiden ya da cemaatten bütün bütün kopukmuş gibi görünüyor; ve dediğim gibi, buna özen göstermek, özgürlük arzusu anlamına gelmiyor sanki. Yine de buna tamamen inanıyor, bunun ölçüsünü hatasız bir biçimde hesaplayabilecekmiş gibi davranıyor ve hareketleriyle bunun olanaklı azami miktarını elde edebileceklerini düşünüyorlar. Bu, şimdiye kadar rastladığım en garip din.

Her şey dikkatle tartıldığında, hatta bir zamanlar burada olduğum gibi yine *persona grata* [istenir kişi] olsam bile, ki bu da her halükârda biraz zor, Yararistan'a yerleşebileceğimi sanmıyorum. Ne de çocuklarıma buraya göç etmelerini öneriyorum. Bu, ikisine de, hiçbir biçimde uymazdı. Marcus hiç şüphesiz, dinlerinin gizemciliğinden hoşlanmazdı ve eminim, sorunlara çözüm bulmanın, yaptıkları bütün o hesaplamalarla ne ilgisi olduğu konusunda benim kadar şaşkınlığa düşerdi. Eliza'ya gelince, buradaki insan hakları konusunda –ya da daha doğrusu, Yararistanlılar, insan hakları kavramının kendisini tamamıyla anlaşılmaz buldukları için, insan haklarının yokluğu yüzünden– endişelenirdi.

Eğer, sen, içinde doğacağın bir toplumun arayışında olan meraklı bir embriyon olsaydın, sana ne söyleyebilirdim? Şöyle derdim: Yararistan'ı unut. Engelli, verimsiz, kıt kaynakları hazza dönüştürme konusunda yetersiz ya da geçmişle iflah olmaz bir biçimde ilgilenmekle lanetlenmiş olmaman koşuluyla, ilk başlarda idare ederdin. Elbette bir kez doğduktan sonra, Yararistanlılar seni Yararistancı zihniyete kavuşturmak için ellerinden geleni yaparlardı. En kötüsü de başarılı olurlardı ve sonunda mutlu olurdun.

Yararistan'dan bu kadar. Marcus'a ve Eliza'ya sevgiler. Önümüzde daha iyi günlerin olacağı umuduyla.

En içten dileklerimle,
Pangloss

Nicholas mektubu dikkatle katladı, bir zarfa koydu, üzerine adresi yazdı ve pantolonunun cebine soktu. Günün geri kalanı olaysız geçti.

Onüçüncü Gün

En nihayet yeni bir gelişme oldu. Göz, o günün gazetesiyle belirdi. Bu, ilk kez olarak, yüreklendirici bir manşet gibi görünüyordu: "BAŞPAPAZ CARITAT'I KURTARMAYA GELİYOR." Aşağıda papazın, rahip yakalığı, karmakarışık sakalı ve sevecen gözleriyle gülümseyen bir fotoğrafı vardı. Nicholas okumaya devam etti:

> Caritat'ın kaçırılmasındaki giz perdesi, açmazları çözme yetisine sahip Ortakistanlı [Komünitaryalı] papaz Goddington Thwaite'ın müdahale etmesiyle çok yakında kalkabilir. Kötü şöhretli rehine dostu Thwaite, Yararistan Hükümeti'nin Caritat'ın serbest bırakılma pazarlığını kesinkes reddetmesi üzerine ortaya çıkan açmazı çözmek üzere yardımcı olmayı teklif etti.
>
> Başbakan, Parlamento'da kendi Hükümeti'nin, Caritat'ın ülkeden çıkarak Ortakistan'a [Komünitarya] güvenli bir biçimde geçiş yapmasına ilişkin bu arabuluculuk girişiminde işbirliği yapmaya istekli olduğunu ifade etti. Eustace Legge, muhalif Eylem Partisi'nin bu konudaki koşulsuz desteğini dile getirdi. Parlamento'dan yükselen tek eleştirel ses Ned Erskin'den geldi. "Onlar sadece Bağnazistanlıların Caritat'ı öldürmesini engellemek için işbirliği yapıyorlar, çünkü bu vahim olayın üretken Askeristan göçmenlerinin Yararistan'a akışının önünü kesebileceğinden endişeleniyorlar," dedi.
>
> Teröristlerin de işbirliği yapmaya hazır olduklarına inanılıyor. Onların da, kendilerine büyük bir külfet olan Caritat'tan kurtulmaya can attıkları düşünülüyor. Açıkçası, ko-

nunun uzmanı gözlemciler, onların, Yararistan'a bir iyilikte bulunma düşüncesiyle Caritat'ı öldürebileceklerini bile öne sürmüşlerdi.

"İşbirliği yapıyor musunuz?" diye sordu Nicholas, Göz'e.

"Ne sandın!" dedi Göz. "Neden seni öldürüp de onlara iyilik edelim? Bir an evvel gitmeye hazırlan."

Göz gitti. Aslında, Nicholas'ın, Dr. Pangloss adına sahte bir pasaport, Dr. Globulus'un geçiş izni, Yararistan'da çalışmak ve kalmak için kendi adına düzenlenmiş belgeler ve Justin'e yazmış olduğu mektuptan başka hazırlanacağı bir şey yoktu. Günün geri kalanında bekledi ve ümit etti, ama hiçbir şey olmadı. En sonunda, derin bir uykuya daldı. Birkaç saat sonra, tutukçularının üçünün birden, gürültüyle küçük odasına dalması üzerine uyandı. Bir kez daha gözlerini bağlayıp ellerini kelepçelediler ve gecenin ayazında önlerinde yürüttüler. Nicholas, kendisini, iki yanına binmiş yol arkadaşlarıyla, tanıdık bir arabanın arka koltuğunda buldu. Araba hızla yol aldı.

Yarım saat süren hızlı bir araba yolculuğunun ardından durdular, Nicholas arabadan itilip çekilerek çıkartıldı. Açık araziye çıkmış gibiydiler. Nicholas yüzünü okşayan hafif esintiyi hissedebiliyor, rüzgârda sallanan ağaçların hışırtısını duyabiliyordu. Tutukçuları, Nicholas'ı alçak bir ahşap sıraya yürütüp oraya oturmasını emrettiler.

"Pekâlâ, Profesör," dedi Göz'ün sesi, "görünüşe göre on üç senin uğurlu rakamın. Sana hoşçakal demek gerçek bir zevk." Ayak sesleri uzaklaştı, kapılar kapandı ve araba gitti.

Nicholas orada, bir saat kadar, gözleri kapalı, elleri bağlı, yakınlardaki ağaçlarda yuvalanmış kuşların gündoğumu korosunu dinleyerek, sabahın erken saatlerinin tadını çıkararak ve eli kulağında olan özgürlüğünü bekleyerek oturdu.

Sonunda, yaklaşan bir arabanın sesini duydu. Ayak sesleri yaklaştı. Boğazını temizleyen birinin sesi duyuldu.

"Sizi şu bağlardan kurtarabilir miyim, Profesör Caritat?" dedi bir ses.

"Evet, lütfen," diye yanıtladı Nicholas rahatlayarak, gözbağı kibarca çözülürken. Karşısında, şafak sökerken ağaçlığın kıyısında, ellerindeki kelepçeleri çözen Goddington Thwaite'ın [Bay Tanrıelçisi!] tanıdık yüzü duruyordu. Goddington çok uzun boylu, sakallı ve iri yapılıydı; beyaz yakası ve siyah giysisiyle papaz kılığındaydı. Karmakarışık sakalı, siyah ve ak kıllarıyla kuş yuvasını andırıyordu; gözleri kocaman açılmıştı ve canayakın bakıyordu. Güven veren, dostça yüzünden iyi niyet ve yüreklendirme akıyordu.

"Size *çok çok* minnettarım," diye haykırdı Nicholas samimiyetle. Bu sözün şaşkınlıkla karşılanmaması da rahatlatıcıydı.

"Yardımseverlik," diye karşılık verdi Muhterem Thwaite, "yaban ellerde başlar demişimdir hep. Tanrı'ya çok şükür, seni memnuniyetle karşılanacağın bir yere götürüyorum. İnan bana, Ortakistan, insanın kendini gerçekten evinde hissedeceği bir yerdir."

Arabaya bindiler ve uzaklaştılar. Nicholas arka koltukta valizini buldu.

"Dairenden eşyalarını aldım. İhtiyaç duyabileceğini düşündüm, gerçi umalım, artık yolculuk günlerin sona ermiş olsun. Başına bir sürü uğursuzluk geldi, Caritat," dedi Thwaite, "ve bir molayı hak ettin. Hepimiz, olanaklı en iyi dünyayı bulma görevinden haberdarız. Çok yakında, doğrudan oraya giden bir uçağa bineceğiz. Çok iyi karşılanacaksın ve sana değer verilecek. Ortakistan'da insanlar ne olduklarına göre değerlendirilirler."

Ben neyim? Nicholas merak etti, ama şimdilik bu soruyu bir kenara bıraktı. Doğruyu söylemek gerekirse, kendisini bir hayli tükenmiş hissediyordu.

Çok geçmeden, resmi bir görevlinin gelip onları dosdoğru VIP salonuna götürdüğü havaalanına ulaştılar. Beklerlerken, Nicholas köşede bir posta kutusu olduğunu fark etti. Justin'e yazdığı mektubun bulunduğu zarfı cebinden çıkarıp zarfın üzerine şöyle karaladı: "Sonunda özgürüm, bundan sonraki durak Ortakistan."

"Acaba yanımızda posta pulu var mıydı?" diye sordu yol arkadaşına. Goddington bu isteğini karşıladı ve Nicholas mektubu postaladı. Nicholas Pasaport Kontrol'de Pangloss pasaportunu uzattı.

"Teşekkür ederim, Profesör Pangloss," dedi görevli ve usulünce damgalayarak ona geri verdi.

Pasaport Kontrol Bürosu'nun hemen yanında, Göçmen Bürosu'nda çalışan, havaalanına ilk geldiğinde kendisiyle görüşme yapan gri takım elbiseli, bayan görevli vardı.

"Bizi bu kadar çabuk mu terk ediyorsunuz, Profesör Caritat?" dedi. "Umarım, çok geçmeden, yine gelip bizi ziyaret edersiniz."

Kendilerini uçağa götürecek olan otobüse binerlerken, bu dileği hiç de paylaşmadığını düşündü.

·15·
Varış

Gökyüzünde yüksekterde, koltuklarına bağlanmış bir halde martinilerini yudumlarken, Nicholas ve Goddington en sonunda sohbet etmeye fırsat bulabildiler. Nicholas'ın kurtarıcısı, coşkunluğa varan, yürekten ve samimi bir dinselliği dışavuruyordu. Komüniken Kilisesi'nin bir üyesi olan Goddington, açıkça, iyi amele inanıyordu. Katıldığı özel kurtarma görevlerinin hikâyeleriyle Nicholas'ı eğlendirdi. Bir keresinde hapse atılmış, hatta işkence görmüştü, ama sonunda hep üstesinden gelmeyi başarmıştı. Goddington kendi yeteneklerinden fazlasıyla memnun olan biri gibi görünmekten kaçınmayı beceriyordu, çünkü bütün başarılarını (ki görünüşe göre hiç başarısızlığı yoktu), kendisinin de yalnızca O'na hizmet eden bir kul olduğunu düşündüğü Yüce Yaradan'a atfediyordu. Nicholas, Yüce Yaradan'ın neden tebrik edilmesi gerektiğini merak etti, çünkü onu böyle kötü bir duruma düşürmekten öncelikle O'nun kaçınması gerekirdi, ama yine de böylesine saygısızca bir düşünceyi dile getirmemenin daha iyi olacağına karar verdi.

Komünikancılık, dedi Goddington Nicholas'a, Ortakistan'ın tarihsel olarak en baskın dini olmuştur. O zamanlar, ülke bundan çok daha fazla bağdaşıktı – etnik, kültürel, dinî ve diğer bütün bakımlardan. Eski Ortakistan pek çok bağla birbirine kenetlenmiş, oturmuş bir ulustu; bu bağların arasında en önemlisi Komünikan dininin varlığıydı. Geçmişin ulusal şairleri ve filozofları, tarımla ilgili eğretilemeler kullanıyorlardı. Onların kitaplarından, diye açıkladı Goddington, insan, Ortakistanlıların nasıl *toprağa* bağlı olduklarını,

kök saldıklarını ve birbirlerine gerçekten *doğal* bir biçimde bağlı olduklarını hissettiklerini görebilirdi. Onlar, Yararistanlıların hesapçı yaşam biçimlerini hor gördüler ve onun yerine, söze dökülmemiş anlayışlara, sorgulanmamış geleneklere ve yavaş yavaş gelişen göreneklere dayanmayı seçtiler.

O günden bu yana, Ortakistan'da büyük değişiklikler meydana geldi. Göç dalgaları ve çağcıl iletişim araçları, eski yöntemleri değiştirdi ve daha birbirinden kopuk bir toplum yarattı. Yeni Ortakistan, her bir cemaatin, kendi özel yaşam biçiminin kendine has özelliklerinin tanınmasını istediği, bir yamalı bohça gibiydi. Yeni Ortakistanlılar, dedi Goddington Nicholas'a, 'çokkültürcülüğe' inandılar ve ülkenin kurumlarında farklı kimlikleri en küçük ayrıntısına varıncaya dek büyük bir dürüstlükle tanıyarak 'benzemezlik siyaseti' dedikleri şeyi uyguladılar. Zor durumda kalan ya da soyu tükenme tehlikesi içinde olan cemaatleri cesaretlendirmek için olumlu ayrımcılığa başvuruldu; mesleklerde ve kamu hizmetlerinde bunların tamamının eşit bir biçimde temsil edilmesi için istihdam kotaları konuldu. Her azınlık, kamu hazinesinden pay alma hakkına sahipti. Okullar ayrılmış olsa da, çeşitli kültürlerin tamamına eş ölçüde değer veren bir müfredat uygulanıyor ve hiçbir yaşam tarzı –özellikle de Eski Ortakistan yaşam biçimi– hiçbir zaman bir diğerine yeğ tutulmuyordu. Kısacası, her Ortakistan vatandaşı, hem kendi yaşam biçimine en yüce değeri vermeyi, hem de bunun bütün ötekilerle eşit olduğunu tanımayı başarmıştı.

Komünikan dinine gelince, diye açıkladı Goddington, o da hem ayrışık, hem de çoğulcuydu. Yüksek Komünikanlar ve Alçak Komünikanlar vardı. Birinciler, papazların, yetkenin ve resmi ayinlerin önemine inanıyordu; ikinciler inanmıyorlardı. Sonra, Geniş Komünikanlar ve Dar Komünikan-

lar vardı. Genişler, Kiliseleri'nin öğretilerini yorumlarken alabildiğine esneklikten, Darlar ise katı bir tutuculuktan yanalardı. Ondan sonra, kendilerini, bütün Ortakistan inançları için bir odası bulunan büyük bir malikânenin sakinleri ya da daha doğrusu, Ortakistan'ın verimli ve bakımlı bahçesinde açmış gümrah çiçeklerden biri olarak gören Birlikçi Komünikanlar ('Birciler') vardı. Etraflarındaki zengin çeşitliliği olduğu gibi kabul ederken, kendi meselelerine ağırlık veren Karşı-Birlikçi Komünikanlar da ('Karşı-Birciler') onlarla karşıt görüşteydiler.

"Kendi adıma konuşmam gerekirse," dedi Goddington, "ben çok Alçak, Geniş ve Birciyim."

"Anlıyorum," dedi Nicholas.

"Ailem bunu sana kanıtlayacaktır," dedi Goddington gururla. "Onlarla bu akşam tanışacaksın. Konuğumuz olarak bizimle birlikte kalacaksın."

"Minnettar olurum," dedi Nicholas.

"Yardımseverlik, aynı zamanda, evde de bulunabilir," diyerek minneti olurladı Goddington.

Hostes küçük, beyaz plastik kareler, dikdörtgenler şeklinde, şeffaf folyo ile paketlenmiş öğle yemeklerini plastik tepsilerde getirdi.

"Gördüğüm kadarıyla Yararistan Havayolları'yla uçuyoruz," dedi Goddington. "İnan bana, Ortakistan Havayolları'yla uçsaydık, bu süprüntü yerine, güzel, düzgün ve lezzetli bir etnik yemek yiyecektik!" Nicholas, Thwaitelar'daki akşam yemeğinden bir an önce haz almak için sabırsızlandı.

Plastik öğle yemeklerinin üzerine, Goddington, Nicholas'a, varışta kimliği hakkında sorulacak sorulara hazırlıklı olmasını söyledi.

"Herkes," dedi, "senin ne olduğunu bilmek isteyecektir."

Nicholas sorununun ne olduğunu anlamaya başladı. Goddington'a, buna nasıl yanıt vereceğine dair kafasının karıştığını açıkladı. Zaten daha şimdiden, üç farklı isim altında, hepsi de birbirine benzeyen dört kimlik belgesine sahipti. Üstelik, hiç kuşkusuz üstesinden gelinebilir bu maddi sorundan tamamen ayrı olarak, kimliğini soruşturacak Ortakistanlılara kendisini nasıl tanıtacağını kestiremiyordu.

"Aslında," dedi Goddington, "çok sayıda seçenek var – tam olarak otuz dört etnik cemaat ve on yedi din var. Havaalanında sana resmi liste verilecek."

Uçak, Ortakistan'ın başkenti Çoklukent'e [Polygopolis] doğru alçalmaya başladı. Nicholas kendisinin ne olabileceğine dair endişelenmeye devam etti.

İndikten sonra, Goddington onu doğruca Pasaport Kontrol'e götürdü. Goddington, Nicholas'ın birbirleriyle karşılaştırıldıklarında tutarsız olan ve birkaç yanlış bilgi içeren evraklarındaki sorunları tek tek açıklarken, gri bereli, kendinden hoşnut yüzlü Memur, Nicholas'ı baştan aşağı şöyle bir süzdü. Bir telefon görüşmesi yaptı ve en sonunda açıklamayı kabul etti. Daha sonra Nicholas'a döndü ve o zor soruyu sordu: "Göçmen mi, ziyaretçi mi?"

'Göçmen' onun konumunu belirtmek için fazla belirleyiciydi. 'Göçebe' belki daha iyiydi. Nicholas bir *yolcu*, bir düşünürgezerdi: bir gezgin, bir seyyah, bir mesajın arayışında olan bir misyoner, masum bir yabancıydı. 'Göçmen' niyetinin çok keskin bir ifadesini ima ediyordu: her şeyden önce, Nicholas henüz ikna olmamıştı. Ancak öte yandan, 'ziyaretçi' de çok zayıf ve yüzeysel kalıyordu: olanaklı en iyi dünyayı keşfetmeye gelmişti, sadece geçip gitmiyordu.

Pasaport Memuru Nicholas'ın karar veremediğini görebiliyordu ve onu hoşgördü: "sizi 'Askıda' olarak işaretliyorum,

karar vermek için altmış gününüz var. Eğer Göçmen Statüsü'nde başvurmaya karar verirseniz, bu formu doldurmanız, arkasındaki kâğıdı kimlik belgenize yapıştırıp Göçmen Bürosu'na vererek hangi din ve etnik cemaat ile özdeşleştiğinizi belirtmeniz gerekiyor. İşte, Ortakistan Cemaatleri'nin Resmi Listesi."

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas. "Ama bir kez cemaatlerimi belirledikten sonra, fikrimi değiştirmem mümkün mü acaba?"

Pasaport Görevlisi ona daha bir hoşgörüyle baktı. "Bu sizi şu an için rahatsız edebilecek bir sorun," dedi, "ama eminim bundan sonra hiç aklınıza gelmeyecek."

Nicholas'ın valizini almak için Bagaj Bölümü'ne doğru yürüdüler. Ona verilen yeşil renkli form kısa ve özdü. Basitçe, Başvuru Sahibi'nin, kendisini, resmi etnik ve dinî bir cemaatle özdeşleştirdiğini belirtmesini istiyordu. Formun sağ üst köşesinde "KENDİ-YAPIŞIR" ifadesi vardı.

"Ama," diye düşündü Nicholas, taksi bulmak için Gelen Yolcu Salonu'ndan çıkarlarken, "mesele de bu. Benim kendim yapışır *mı*?"

·16·
Komşular

Nicholas, başkente doğru arabayla giderlerken, bu sorun üzerine kafa yormaya devam etti. Kendisi nasıl tanımlanabilirdi? Yaşamının, çok kısa bir süre önce birden ve tamamen değişmesi üzerine düşündü. Artık bir bilgin ve profesör, saygı duyulan bir meslek sahibi ve baba değildi. Şimdi, sahte belgeler ve düzmece bir ad altında, direniş adına tek başına dünyayı dolaşan bir gizli ajandı. Geçmiş kimliğini bugünküyle karşılaştırırken, yitirmenin keskin acısını hissetti.

Şimdi, kendisini yeni bir kültür ve yaşam biçimiyle özdeşleştirerek yeni bir *persona* edinebilecek miydi? Peki bunu yaptı diyelim, bu özdeşleşmeyi yapan, onun bugünkü kendisi olacaktı. Yeni, cemaate ait bir kimlikle gerçekten de farklı bir insan olacak mıydı? O (yani bugünkü kendisi) bunu istiyor muydu? O (ya da bugünkü kendisi) bunu *neden* istesindi? Goddington onun endişesini hissetti ve içini rahatlatmanın yollarını aradı.

"Ortakistan çok sevecen bir toplumdur," dedi. "Bir kez kendi kültürel yuvanızı, huzur dolu köşenizi ve kuytunuzu bulduktan sonra (Goddington'un üçler halinde konuşma alışkanlığında olduğunu fark etti) kendinizi güvenlikte ve huzurlu hissedeceksiniz. Bütün diğer Ortakistanlılar gibi kimliğinizden, kişiliğinizden ve kendiliğinizden emin olacaksınız."

Hepsinden birden mi? Ortakistan yaşam biçimi, bütün vatandaşlarına eşit biçimde uygun mu gerçekten? Herkes istediği biçimde tanınıyor mu? Oldukları gibi mi tanınmak istiyorlar? Goddington'a bu soruları peş peşe sordu. Goddington şöyle karşılık verdi:

" 'Yeter ki kendi benliğin doğru olsun!' İşte bütün Ortakistanlıların inandıkları ilke budur. Ancak, doğru olacak olan *nedir?* Kendilik ya da benlik nedir? Bu bir tür ruhanî bir öz, atom ya da monad değildir. Benliğin, kişinin ve bireyin toplumsal olarak inşa edildiğini biliyoruz. 'Ben' 'beni' nasıl tanıyor? Yalnızca ötekilerin gözlerinden bakarak. Ötekiler tarafından tanınmazsa, kişi kendini nasıl tanıyabilir? Kişi tanımlanmadan nasıl bir kimlik sahibi olabilir? Ben, cemaatimin yaptığı benim. Beni ben yapan cemaatimdir. Kişinin kendine karşı dürüst olması, kişinin cemaatine karşı dürüst olmasıyla mümkündür ve bu karşılıklıdır. Kutsal Kitabımız'da da dendiği gibi, 'Komşunu kendin gibi sev.' "

Vaaz-dersin sonunda, Goddington, Ortakistan toplumunun nasıl düzenlendiğini Nicholas'a açıklamaya koyuldu. Resmi olarak belirlenmiş cemaatler iki türlüydü: etnik ve dinî. İlkine üye olmak, esas olarak senin tarihî ve coğrafi geçmişine dair olgulara göre belirleniyordu. Nerede doğdun? Ailen, dedelerin ya da büyük dedelerin nerede doğdular? Belli bir yaşam biçimini mi paylaşıyordun, ortak kahramanları ve ortak düşmanları olan belli bir ortaklaşa belleği paylaşanların taşıyıcısı mıydın? Farklı etnik cemaatler kendilerine katılma konusunda az ya da çok belirli ölçütlere sahipti. Kimi soykütüğü tablosu, doğruluğu belgelenmiş doğum belgeleri istiyordu, kimi daha serbestti; gerekli anıları, kahramanları ve düşmanları kabul etmeye istekli herkesi kabul ediyordu. Dinî cemaatlerin üyeliğine gelince, bu basitçe senin inancına dayanıyordu. Her Ortakistanlı bir dinî, bir de etnik cemaate üye olmak zorundaydı, gerçi çeşitli 'kaynaşık' etnik-dinî cemaatler de vardı. Genel olarak, her din, bir ya da birden fazla etnik cemaatle iç içeydi; böylelikle komşular etnik ya da dinî açıdan türdeş olmaya yatkındı, gerçi kimi zaman

da, diğerlerinden dinî çizgilerle ayrılan tek bir etnik cemaatte, bölünmenin kaynağı din olabiliyordu.

Goddington izah ederken, Nicholas, havaalanında eline tutuşturdukları cemaat listesine göz gezdirdi. Neredeyse tamamı kendisine yabancıydı; hakkında hiçbir şey bilmediği halklara, kültürlere, inançlara ve uygulamalara değiniliyordu. *A*'nın altında 'Ateistler'i buldu, ama 'Agnostikler'i bulamadı. Sırf merakından baktığı *B*'nin altında 'Bağımsızlar'ı bulamadı. *K*'nin altında 'Kozmopolitler'i, *H*'nin altında 'Hümanistler'i de bulamadı. *U*'nun altındaysa ne 'Uyumsuzlar', ne de 'Uygitsincilik Karşıtları' vardı.

Her cemaat, Goddington'un dediğine göre, iki Parlamento Binası'nda (Etnik Kamara ve Dinî Kamara) yer alan liderlerini kendi yordamına göre seçiyordu. Gayet yerinde bir biçimde, Dinî Kamara, Lordlar Kamarası diye de biliniyordu ve bir bütün olarak Ortakistan'ın 'tinsel sağlığı'yla ve 'tinsel' meselelerle ilgileniyordu. Avam Kamarası olarak da bilinen Etnik Kamara ise gündelik yaşamın sorunlarıyla ilgileniyordu. Mesele, farklı cemaatlerin, tinsel ve dünyevî arasındaki sınırın nerede çizilmesi gerektiğine dair farklı görüşlere sahip olmasıydı. Kimi (Ateistler ve bazı mistik dinler dahil olmak üzere) böyle bir sınırın çizilmemesi gerektiğine inanıyordu. Sonuç olarak, iki taraf da, tartışmalı meselelerde iki Kamara'nın birlikte oturum yaparak karar vereceği bir çalışma düzeninde karar kılmıştı. Öte yandan, Avam Kamarası etnik cemaatlerin temel sorunlarını ilgilendiren yasaları çıkarıp düzenlerken, Lordlar Kamarası da aynı şeyleri dinî cemaatler için yapıyordu.

Goddington, Nicholas'a, Ortakistan'ın büyük ölçüde sembolik bir Başkan'a sahip bir Cumhuriyet olduğunu gururla söyledi. Eski Ortakistan bir Monarşi'ydi, ama etnik ve dinî

çoğulculuğun yükselişi, baştaki aileyi çekilmeye zorlamıştı. Eski Ortakistan'da baskın cemaat *Arı*lar'la ('Azami Randımanlı Islahat' anlamına geliyordu) özdeşleşmişti. Yerli ve göçmen cemaatler Ortakistan yaşamının ana akarına girdikçe, eski Arı ruhu ve yaşam biçimi de diğerlerinden biri haline gelmişti. Kraliyet Ailesi saygınlığını yitirmişti. Halka yansıyan ve tartışma yaratan yasak ilişkilerle ilgili çok sayıda skandal patlak verince, Yaşlı Kraliçe Arı, gözyaşları içinde ama zarafetle, kaçınılmazı kabullenerek tahtından feragat etti. Prens ise geçmişteki davranışları göz önünde bulundurulduğunda taca layık bulunmadı ve monarşi lağvedildi.

Eski Ortakistan'daki baskın dinin lokomotifi olan Komüniken Kurucu Kilisesi de aynı kaderi paylaştı. Ülkenin giderek artan çoğulculuğunda, pek çok mezhepten biri haline geldi. Yine de, diyerek Goddington vurguladı, Kilise Ortakistan yaşamında özel bir yere sahip olmayı sürdürdü: onun görebildiği kadarıyla, Ortakistan yaşam ideali, dinî ifadesini Komünikencilik'te buluyordu.

Taksi bir yerleşim bölgesine yaklaşıyordu.

"Burası," dedi Goddington, "Kararıncacılar'ın yaşadıkları ve çalıştıkları, ama daha çok çalıştıkları yer."

İlk önce, ana yolun her iki tarafında büyük ve harap, çokkatlı ve çok-odalı, her birinde çok sayıda ailenin yaşadığı, çocukların sokaklarda oynadıkları, annelerinin de onları pencereden çağırdıkları evlerden oluşan sıra sıra binalar gördüler. Ana yolu geçince, buna benzeyen, ama daha mütevazı evlerin peş peşe dizildiği bir sürü dar sokak vardı. Daha sonra, iş ve alışveriş merkezi gibi görünen bir yere geldiler. Goddington, Nicholas'ın etrafı daha iyi görebilmesi için, sürücüye yavaşlamasını söyledi. Bakkallar, kasaplar, manavlar, fırınlar, terziler ve hırdavatçılar vardı – ama aynı za-

manda, bir sürü tek katlı binada, sayısız insan deli gibi çalışıyordu. Nicholas, yarı açık kapılardan, sıra sıra flüoresan lambanın altına konmuş ahşap masaların üzerine eğilmiş kadınlı erkekli insan yığınlarını görebiliyordu: giysi, mücevher, deri eşyalar, mobilya ve türlü çeşit el işi yapanlar; dikiş dikenler, makineye çekenler, kumaş dokuyanlar, kesenler, çekiçleyenler, kazıyanlar, testereyle kesenler, kaynak yapanlar. Çevrelerindeki yoğun faaliyet ve meşguliyet durmak bilmiyordu. Hiç kimse aldığından, sattığından ve yaptığı işten başını kaldırmıyor, ara bile vermiyordu.

"Kararıncacılar," dedi Goddington, "inanılmaz derecede çalışkandır ve bundan dolayı saygı görürler. Tutumluluk dininin çalışma ahlakıyla doludurlar. Ama her zaman saygı görmemişlerdi. Anayasal Antlaşma'dan önceki mücadele yıllarında, onlar kıskanılır ve hor görülürdü. O zamanlar, onlara 'Karıncalar' denirdi."

Taksi, yoğun ticaret bölgesini ardında bırakıp, başka bir yerleşim bölgesine geldi; burada evler iyice birbirine geçmiş, daha yoksul, daha yıkık dökük, hatta daha kalabalık ailelerle doluydu. Buradaki her şey, baştan savma bir biçimde düzene konulmuş gibiydi; burada hayatın ritmi daha bir ağır akıyormuş gibi görünüyordu.

"İşte şimdi," diye açıkladı Goddington, "Nağmeciler mahallesine geldik. Çok yakında göreceğin gibi, Nağmeciler Kararıncacılar'dan çok farklıdır. Bu arada, bugün Haziranın Beşi, Anayasal Antlaşma'yı kutlayan Ulusal Bayram. Nağmeciler dört dörtlük bir kutlama yapacaklar."

"Kararıncacılar tatil yapmazlar mı?" diye sordu Nicholas.

"Hayır," dedi Goddington. "Onlar Beş Haziran'ı daha sıkı çalışarak kutlarlar."

Evlerin bulunduğu sokaklar, şimdi bir çarşı pazarı andırıyordu. Bütün görkemiyle bir karnaval havası yaşanıyordu.

Ancak, Nicholas'ı çarpan ilk şey, arabanın açık camından giren –çok özel bir yere geldiğinizi hissettiren, haz veren, zengin, keskin ve tatlı bir rayiha yayan– o *koku* oldu. Nicholas, ancak şimdi, Yararistan'ın kokusuz olduğunu fark etmişti.

Yiyecek içecek dükkânları dışında, mağazaların çoğu kapanmıştı, ama barlar, kafeler ve lokantalar tıklım tıklımdı. Kaldırımlar, yiyeceklerin ve türlü türlü abur cuburun satıldığı tezgâhlarla doluydu. Sokakların köşelerinde küçük müzik grupları, herkesin büyük bir zevkle kulak verip müziğe uyduğu, bulaşıcı ölçüde ritmik müzikler çalıyordu. Pek çok arka sokakta, beyaz masa örtülerinin serildiği, bol bol yiyecek ve şarapla donatılmış masalar kaldırımlara atılmıştı; bu masalara oturmuş aileler söyleşip gülüyor, etrafta koşuşturan garsonlar, sıcak sıcak yemek servisi yapıyordu. Çiftler, sokaklardaki müzikle dans ediyordu. Küçük çocuklar, rengârenk karnaval giysileriyle caka satıyordu.

"Nağmeciler," dedi Goddington Nicholas'a, "gördüğün gibi, eğlenmeyi gayet iyi biliyorlar. Eski Ortakistan'da, bedelini yeterince ödemeden, ürettiklerinin büyük çoğunluğunu taklit edip kullanarak kendilerini sömürdüklerini söyledikleri Arılar'la onlar arasında büyük bir husumet vardı. Ama Antlaşma'dan sonra çok şey değişti. Onların bunu ne kadar büyük bir coşkuyla kutladıklarını görebilirsin – gerçi şöyle bir düşündüm de, Nağmeciler her şeyi coşkuyla kutlarlar."

Taksi bir başka yerleşim alanı boyunca hızla yola devam etti; burada da hâlâ Nağmeciler oturuyormuş gibiydi. Ne ki, daha sonra, evlerin ve sokakların niteliği daha düzenli, daha derli toplu olmaya ve tümüyle daha banliyöye benzemeye başladı. Evler sıralı, ön bahçeleri olan birbirinden ayrı konutlar haline gelmeye; bakımlı ağaçlar, sessiz sakin sokaklar

boyunca uzanmaya başladı. Park edilmiş arabalar daha büyük ve daha lükstü; yollardaki tabelalar bile daha yeni boyanmış gibiydi. En sonunda, yol, yokuş yukarı çıkmaya başladı.

"Mandeville'in eteklerine ulaştık, Arılar Tepesi olarak da bilinir," dedi Goddington. "Burası en gözde Arı mahallesi. Tepenin ne kadar üstünde oturursanız, o kadar gözdesiniz demektir. Eski Kraliçe'nin Sarayı Parlamento'nun karşısındaki zirvede. Biz yukarıya doğru üçüncü sırada oturuyoruz."

"Arılar Beş Haziran'ı kutlamazlar mı?" diye sordu Nicholas.

"Evet, elbette," dedi Goddington, "ama biz evde, akşam yemeğinden sonra aile içinde kutlarız. Aile, bütün cemaatlerimiz için önemli bir kurumdur, özellikle de Arılar için."

Tepeyi çıkarlarken, evlerin büyüklüğü ve görkemi de artıyordu. Yokuş yukarı kıvrılan yolun arka tarafındaki evler, düzene, özel hayata ve ev yaşamına değer veren, oturmuş ve varlıklı bir seçkinliği dışa vuruyordu. Taksi, parlak yeşil kapısı olan, çatı katlarıyla dolu, eğri büğrü ve büyük bir evin önünde durdu. Goddington, Nicholas'ı bahçe kapısına yönlendirdi, kapıyı açtı ve onu evine buyur etti.

·17·
Kutlama

Hole girdiklerinde, Nicholas bir sürü çocuğun bağrış çağrışını duydu. Haşatı çıkmış olsa da neşeli görünen, pembe yanaklı, tombul bir kadın merdivenlerden aşağıya indi. "Ben Thelma Thwaite. Goddington'un sizi kurtarmasına çok sevindim," dedi samimiyetle, elini uzatırken. "Kesinlikle zor bir vakaydınız."

Goddington gururla kızardı. "Yakında diğerleriyle de tanışacaksın," dedi Nicholas'a, "ama önce Thelma sana odanı göstersin. Çok yorgunsundur. İyi bir uyku çek. Seni akşam yemeğine uyandırırız."

Thelma Thwaite ülkedeki pek çok cemaat için çalışmış bir sosyal hizmetliydi. Nicholas, onu, tatlı bir biçimde aklı başında buldu. Kocası gibi, o da, kendisini Hayır İşleri'ne adamıştı, ama o, kocasından farklı olarak, işini özel olarak küçük bir kamu tören borusuyla görüyordu. Onun uzmanlık alanı ailevi bunalımları gidermekti. Sorunlar, elbette, diye açıkladı, farklı cemaatlerde farklı farklıydı. Kararıncacılar arasında, sözgelimi, bunalımın baş sebebi işkoliklik, Nağmeciler'de ise sünepelikti.

"Ya Arılar'da?" diye sordu Nicholas.

Arılar'da tek bir etkenin olmadığını söyledi. Thelma, Arılar'ın bir önceki yönetici sınıf olarak, Ortakistan çapında toplumsal bütünleşmenin gelişip serpilmesini desteklemeye çalışmak gibi özel bir yükümlülükleri olduğunu düşünüyordu. Açıkçası, hizmet sektöründen üretim alanına geçtiği için, Goddington ile birlikte, farklı cemaatlerden oluşmuş çokkültürlü bir aile örneğinde somutlanacağını umduğu bu sorumluluğu, kendisi de kabul etmişti.

"Onlarla akşam yemeğinde tanışacaksınız," dedi. "Şimdi rahatça uyuyun." Nicholas da öyle yaptı.

Üç saat sonra kendine gelmiş bir halde, Thwaitelar'ın geniş ve ferah mutfaklarında büyük, yuvarlak yemek masasının başına oturmuş gruba katıldı. Grup büyük ölçüde, neşeli ve cıvıl cıvıl çocuklardan oluşuyordu – değişik yaşlarda, sekizden on altıya kadar olduğunu tahmin ettiği, beş oğlan ve beş kız. Nicholas'ın dikkatini kızlardan biri çekti; aşağı yukarı on iki yaşındaydı, canlı, güzel, delici yeşil gözleri, uzun siyah saçları, oynak gamzeleri vardı. Yanındaki iki çocukla, onları, şamatanın derecesini artırmaya kışkırtarak bir el oyunu oynuyor; ailesinin, olması gerektiği gibi ona uslu durmasını söyleyeceği anı kestirebilmek için gözünün ucuyla da onları izliyordu. Kaçınılmaz olarak, Nicholas'a Eliza'nın onun yaşlarındaki halini anımsattı.

Goddington ve Thelma'dan başka, masada bir yetişkin daha vardı. Siyah deri ceket giymiş delikanlı, etrafındaki neşeli havadan uzak bir halde, sessizce oturuyordu. Zayıf ve soluk benizliydi, kasvetli ve kederli bir hali ve kara gözlükleri vardı. Goddington, onu, misafirleri ve aile dostları William olarak tanıttı.

Nicholas masadaki yerini alırken, Goddington dua etmek üzere ayağa kalktı ve çocukların azgın maskaralıkları sona erdi. "Sevgili çocuklar, aile üyeleri ve arkadaşlar," dedi, vaaz veriyormuşçasına tekdüze bir ses tonuyla, "bugün burada ülkemizin Görkemli Antlaşması'nı onurlandırmak, konuklarımızı (başıyla Nicholas'ı ve William'ı gösterdi) misafir etmek ve söyleşmek için toplandık. Çeşitli Tanrılarımız başımıza gelecekler için bizi minnettar kılsın. Dua edelim."

Bu sözüyle birlikte, masanın etrafında bir dalgalanma oldu. En küçük iki çocuk, iki oğlan, oturdukları yerden kalk-

tılar: biri ayakta dikilirken, diğeri masanın kenarıyla dengesini sağlayarak başının üstünde durdu. Bir sonraki küçük çocuklar, bir oğlan ve bir kız, yere eğildiler: Oğlan sol kulağını yere dayadı, kız sağ kulağını. Sonraki, daha büyücek iki kız, oturdukları yerden kıpırdamadı, ama huzurlu bir ifadeyle gözlerini tavana dikmişlerdi; biri sessiz dururken, diğeri yavaşça şarkı söylüyordu. Sonra, biraz daha büyük iki oğlan ayağa kalkıp uyum içinde farklı yönlerde sallanmaya başladı. Kendilerini ifade eden en son çocuklar, en büyük olanlardı: ellerini başlarının üzerinde dua eder bir biçimde birleştiren bir kız ve bir oğlan; kız oturuyordu, oğlan çömelmişti. Goddington ve Thelma da elleri başlarının üzerinde oturdular. William asık suratlı haliyle oturmaya devam etti.

Bir iki dakika sonra ortam sakinleşti, herkes yerine oturdu ve Goddington olup bitenleri açıklamak için Nicholas'a döndü.

"Gördüğün gibi," dedi, "biz tamamen Birlikçi bir aileyiz. Farklı dinleri kabul etmekle kalmıyoruz, aynı zamanda, aynı dinin farklı kollarını da kucaklıyoruz." Goddington iki büyük kendi çocuğundan, birinin Alçak, diğerinin Yüksek Komüniken olduğunu söyledi. Ötekiler evlat edinilmişlerdi. (Goddington üçler halinde konuşuyordu, ama çocukları ikişerli evlat edinmiş gibiydi.) Ritmik sallananlar, diye açıkladı, halk dinlerinin muazzam bir bileşimi olan Elibelindeciliği uygulayan Nağmeciler'di. Biri daha sofu Aşırı Elibelindeciyken, diğeri Ilımlı Elibelindeci denilen inanca sahipti. Tavana bakanlar, Haleciler olarak bilinen ötedünyasal mistik dinin iki farklı mezhebine mensuptular. Kulaklarını yere dayayarak eğilenler, Ölülerdünyası'ndandılar. Onların inancı ötedünyacıların tam tersiydi; onların Tanrısı Arzın kendisine içkindi. Ve en küçük ikili Mağara Tanrısı'nın [Tan-

rı Stala'nın] inananlarıydı. Biri, dünyadaki yaşamın tinsel mükemmeliyete uzanan yukarı doğru ilerleme olduğuna inanan Dikitçiler'den [Stalagmitler], öteki ise bunu asıl tinsel mükemmeliyet durumundan aşağı doğru inme süreci olarak gören Sarkıtçılar'dandı [Stalaktitler].

Thelma masadan kalkıp, daha önceden hazırlanmış tabaklarla dolu tekerlekli bir servis masasıyla geri geldi. Nicholas onun hazırladıklarına hayran kaldı. Thelma her çocuk çiftine ayrı bir yemek servis etti: etli yahni, balık tabağı, baharatlı pilav, bir vejetaryen yemeği, karışık deniz ürünleri. Diğer yetişkinlere, Arılar'a özgü bir öğün diye açıklama getirdiği, etli yahni servis etti, ama Nicholas'a diğer yemeklerden herhangi birini seçebileceğini söyledi. O da yahnide karar kıldı.

"İnsan," dedi Goddington, "yediği şeydir. Çocuklarımız farklı yemekler yiyerek, farklı dualar ederek, her biri ayrı ayrı neyseler o oluyorlar ve bunu da son derece saygıdeğer bir biçimde yapıyorlar. Bizim bütün yaşam biçimimiz *Ayrı Ayrı ve Birlikte* deyişiyle özetlenebilir. Antlaşma'dan önce, sadece ilki vardı. İnsanlar buraya çok çeşitli etnik ve dinî savaşlardan kaçarak geldiler, ama ne yazık ki yanlarında kendi çatışmalarını, anlaşmazlıklarını ve düşmanlıklarını da getirdiler. Bugün kutladığımız şey, bütün çeşitli yaşam biçimlerimize eşit ölçüde değer veren, Yaşam Biçimimiz'in muhteşem icadıdır. Her yaşam biçimi, kendi değerine sahiptir ve hiçbiri bir diğerinden daha çok ya da daha az değerli değildir ve her din kendi bakış açısından doğrudur. Bizim dayandığımız temel ilke, Kimse Alınmasın İlkesi'dir. Bu yasamızın da temelidir. Bizim değer verdiğimiz şey, Çeşitlilik, Çoğulluk ve Ayrışıklık'tır. Farklılık, Öteki ve Alternatif ise saygı duyduklarımız."

Nicholas, William'ın karamsar ruh halinin, bu konuşma boyunca büyük ölçüde arttığı izlenimini edindi. Aslına bakılırsa, delikanlı basbayağı perişan görünüyordu.

Goddington çocuklara hitap ederek konuşmayı sürdürdü. "Eminim hepiniz, dostumuz Nicholas'ın kim olduğunu ve neden burada bulunduğunu merak ediyorsunuzdur. Aslında o, buraya, bazı sevimsiz yerlerde kalmak zorunda bırakıldığı ve bazı çok heyecan verici maceralar yaşadığı yurtdışından gelen çok ünlü bir Profesör. Buraya geldi, çünkü Olanaklı En İyi Dünya'yı arıyordu. Onu bulmuş olmasından ötürü hepimiz müteşekkir olalım. Bu nedenle kadeh kaldırmak istiyorum: Ortakistan'a –Olanaklı En İyi Dünya'ya– ve Nicholas Caritat'ın orada olmasına."

Goddington ve Thelma kadehlerini kaldırdılar. William da kadehini kaldırdı, ama onunkisi Nicholas'a, sanki heyecandan yoksunmuş gibi geldi.

Yemeğin geri kalanı daha neşeli geçti. Çocuklar, Nicholas'a yaşadığı maceraları sordular. Taş Kafa, Bir ile İki, Justin, Dr. Globulus ve Maximandlar hakkında konuşurken, Göz ve yoldaşları tarafından kaçırılmasını anlatırken, onlar da heyecanlandılar ve çok eğlendiler. William bile Nicholas'ın hikâyeleriyle ilgilenmiş gibiydi ve bir süreliğine de olsa karamsarlığını yenmiş görünüyordu.

Yemek sona erince çocuklar yatmaya gittiler, ama önce Nicholas'tan, ertesi gün de bir sürü hikâye anlatması için söz aldılar. Thelma çocuklarla ilgilenirken, Goddington Nicholas'ı oturma odasında, kendisine ve William'a katılmaya davet etti.

"William'ı," dedi Nicholas'a, "sana doğru dürüst tanıştırmayı istiyorum. Onunla konuşmaktan hoşlanacağını düşünüyorum. Hatta ona yardım bile edebilirsin."

·18·

Rock Yıldızı'nın Hikâyesi

Oturma odasına geçtiler ve Goddington, sohbetlerinin gizli kalmasını sağlamak istercesine kapıyı dikkatlice kapattı. Kahve sehpasının etrafındaki büyük deri koltuklara gömüldüler. Goddington piposunu yaktı ve yavaşça konuşmaya başladı.

"Öncelikle," dedi, "onun (eliyle William'ı gösterdi) William olmadığını açıklamam gerek. Çocukların önünde ona böyle diyoruz. Gerçek adı Jonathan Cypselus, yani rock yıldızı Jonny Cypselus [Bay Çınlayansızı!]. Çocukların çoğu, gerçekte kim olduğunu biliyor, ama güvenli olması için görünüşü kurtarmaya çalışıyoruz. Sahte bir isim altında bizimle birlikte kalıyor, çünkü saklanıyor. Aslında hayatı büyük tehlike altında."

Nicholas, Jonny Cypselus'u duymuştu. Marcus'un, onun müziğini esinleyici bulduğunu anımsadı. Aşağı yukarı aynı yaştaydılar. Jonny-ve-William siyah gözlüklerini çıkardı. Yirmilerinin ortalarında olmalıydı, ama çukura kaçmış kederli gözleri ve yaşının çok ötesinde gösteren kırışmış, zayıf, sağlıksız bir yüzü vardı. Öne eğildi ve elini kolunu sallayarak alçak ve monoton bir sesle konuşmaya başladı.

Doğal olarak, kendisini Ortakistancı terimlerle tanıtarak başladı. "Ben Kibiristanlı'yım [Malvolialı] ve Sarkıtçı'yım," dedi, "ya da en azından öyleydim. Ama hem Kibiristan hem de Sarkıtçı cemaatleri bana savaş açtı. Ben şimdi onların Bir Numaralı Düşmanı'yım. Hem de bir rock opera yüzünden."

"Nasıl yani?" diye sordu Nicholas.

"Şarkının adı 'Sarı Çoraplar ve Kırmızı Pijamalar'dı ve *benim* halkım, *benim* dinim ve içinde büyüdüğüm dünya ile ilgiliydi. Grup üyelerinin tamamı Kibiristanlı ve Sarkıtçı'ydı

ve bu şarkı cemaatlerimize düzülmüş bir övgüydü. Şarkıyı son uluslararası turnemizde yazdım ve dünyanın bir sürü başkentinde bunu çaldık. Dünya çapında büyük bir başarı kazandı. Stadyumları doldurduk. Sonra bazı ahmak eleştirmenler, şarkıyı göklere çıkaran, ama onu parlak bir *yergi* olarak niteleyen –alıntılıyorum, 'etnikliğin dargörüşlülüğünü ve inancın fanatizmini açığa çıkaran' diye tanımladıkları– eleştiriler yazdılar. 'Yergi'nin ya da dargörüşlülüğün ve fanatizmin ne anlama geldiğine dair hiçbir fikrimiz yoktu. Bu kavramlar Ortakistan'da yoktu. Şimdi, yerginin bir tür *kara mizah yeteneği* olduğunu biliyorum, ama bu kavram da burada yok. Açıkçası bir şeyin yerildiğini söyleyebilmek için söz konusu şeyle alay edildiğinin ima edilmesi gerekiyor, ama bizim durumumuzda bu doğru değil.

"Gerçi eleştirmenleri bilirsiniz. Kısa sürede yurtdışında herkes şarkıyı 'yergili' diye tanımlamaya başladı. 'Bir yergi başyapıtı,' ve 'dünyanın ilk yergili rock operası' demeye başladılar. Bu, tam da şarkının burada, Çoklukent'te söyleneceği zaman oldu. Kibiristanlı liderler ve Sarkıtçı cemaatler, bütün bu şamatayı öğrenince şarkının yasaklanmasını istediler."

"Yasaklandı mı, peki?" diye sordu Nicholas.

"Evet," dedi Jonny, "ama hepsi bu değil. Hain ve sapkın ilan edildik. Kızgınlık ve öfkeyle çılgına dönmüşlerdi ve şarkıyı reddettiğimizi açıklamamızı ve yaptıklarımızdan dolayı halktan özür dilememizi istediler."

"Özür dilediniz mi, peki?" diye sordu Nicholas.

"Şey, baş gitaristimiz bu baskıya dayanamadı ve kendini temize havale etti. Yani intihar etti. Grubun öteki üyeleri, şarkıyı reddetmekle kalmadılar, aynı zamanda onların aklını çeldiğim için beni de reddettiler."

"Siz ne yaptınız, peki?" diye sordu Nicholas.

"Ben direndim," dedi Jonny, korkusuzca. "Utanılacak hiçbir şey yapmadığımı düşündüm. Bu şarkı benim için cemaatlerimi onurlandırmanın bir yoluydu ve onu bu biçimde savunmaya hazırlandım. Neden sırf bazı eleştirmenler şarkıyı alaycı buldular diye şarkıyı reddettiğimi ilan etmek zorundaydım? Birileri güldü diye, neden *benim* suçlanmam gerekseydi?"

"Peki, ne oldu?" diye sordu Nicholas.

"İki cemaat bir araya geldi, önce ayrı ayrı, sonra birlikte, benimle ilgili olarak ne yapacaklarına karar vermek için."

"Kibiristanlılar," diye açıkladı Goddington, "Ortakistan'daki cemaatlerimiz içinde en alıngan olanlardır. O kadar çabuk öfkeye ve kuşkuya kapılırlar ki, sırf Kibiristan yaşam biçiminin herhangi bir biçimde eleştirilmesini araştırmak için yasadışı örgüt üyelerini işe alırlar. Jonny'nin şarkısı onlar için gerçek bir ihanet oldu. Sarkıtçılar'a gelince, onlar zaten dine hakaret olarak gördükleri her şeye karşı harekete geçmeye hazırdırlar."

"O yüzden," diye devam etti Jonny, "sadakatsizlikle ve dine hakaret etmekle suçlandım; dinsel saygısızlıkla itham edildim."

"İşte bu," dedi Goddington, "Ortakistan'daki en büyük suçtur – hakaretten, alay etmekten ve maskaralıktan çok daha kötüdür. Tek başına bile ölüm cezası demektir."

"Benim davam mahkemeye götürüldüğü zaman," diye sürdürdü Jonny, "halkın yoğun dikkatini çekti, kısmen ünlü olduğum için, ama daha çok da, bir zamanlar Kibiristanlılar ve Sarkıtçılar için örnek bir çocuk olduğumdan dolayı. Halk bana sırt çevirdi. Televizyonda ve gazetelerde Ortakistan'ı ayakta tutan temel ilkelere saldırmakla suçlandım. Kimse benim yanımda yer almaya cesaret edemedi.

"Avukatım aracılığıyla, şarkıyla anlatmak istediğim şeyde –cemaatlerimin yaşam biçiminin samimi bir tasvirinde– ısrar ederek, kendimi savunmaya çalıştım. Ne var ki, eser sahibinin niyeti bir eserin anlamını yorumlamak için uygun değildir diyerek, yargıç bana karşı hüküm bildirdi. Anlamın toplumsal bir biçimde inşa edildiğinde ısrar etti: Ortakistan'da herkes bunu bilir. Ama beni kurtaran da bu oldu. Avukatım, herkesin 'yergi' diyerek fikirbirliği etmesinden benim sorumlu tutulamayacağımı ileri sürdü. Böylece teknik olarak serbest bırakıldım. Ama benim durumuma serbest demek çok zor. Kibiristanlılar ve Sarkıtçılar çok öfkeliydi. Liderler bir tam gün boyunca toplandılar ve beni *cemaatten dışlamaya* karar verdiler – burada, Ortakistan'da bir tür sosyal ölüm. Açıkçası, bana uygulanacak tek ölüm türünün bu olduğundan da emin değilim. Goddington'dan başka kime güvenebilirdim?"

"Jonny'ye anlayış ve sığınak sundum," dedi Goddington, "ama yaptıklarına, yine söylüyorum, akıl sır erdiremiyorum. Kişi, özgürlüğün –özellikle de ötekilerin aşağılanmama hakkının– savunulmasında her zaman dikkatli olmalıdır. Bizim bütün toplumumuz, bir diğerinin ya da daha doğrusu bizzat kendimizin yaşam biçimini eleştirmemek üzerine kurulu ve Jonny'nin şarkısının, iki cemaatimizi derin bir biçimde incittiği yadsınamaz. Belki de yerginin bir başka türlü sahici bir yaşam biçimi oluşturduğu tartışılabilir ve böylece çok odalı köşkümüzde, buna da yer açmamız gerekebilir. Eğer durum buysa, yerginin gücendirmeden var olmasını sağlamaya çalışmalıyız.

"İşte, bu, Nicholas," diye sürdürdü başrahip, "senin yardımcı olabileceğin nokta. Anlayışlı olmaya ve Jonny'yi, kendini içinde bulduğu acı verici bu sorundan kurtarabilmek

için bir çözüm bulmaya çalışmalıyız. Bana öyle geliyor ki, uzak bir ihtimal de olsa, yurtdışından gelen saygıdeğer bir konuk olarak, başına gelenler bizim gazetelerimize bile yansıyan, zulümden kaçmış bir sığınmacı olarak arabuluculuk edebilmen, Kibiristanlılar ile Sarkıtçıları daha ..." Goddington doğru sözcüğü bulmaya çalıştı.

"Hoşgörülü?" diye önerdi Nicholas.

"Sanırım," dedi Goddington, şüpheyle, "bu 'hoşgörü' kavramıyla yurtdışındayken tanıştım. Biz burada Ortakistan'da bu kavrama sahip değiliz. Anladığım kadarıyla, bu, kişinin gücenmeyi sineye çekmesi gerektiğini ima ediyor. Ama kişi bunu neden yapmalı? Neden kişi öncelikle gücenmek durumunda kalsın? Ama bizim öncelikli sorunumuz, Jonny'nin eski cemaat liderlerini, onun kabahatini daha anlayışlı gözden geçirmeye ikna etmenin bir yolunu bulmak. Belki de onları daha az gücenmeye ikna edebiliriz. Tek umabildiğimiz onların olayları daha 'birlikçi' bir gözle görebilecek kavrayışa sahip olmaları."

"Elimden geleni yaparım," dedi Nicholas, yardımsever bir biçimde.

Goddington hararetle elini sıktı. Jonny kuşkulu bakıyordu.

"Yarın seni onlara götüreceğim. Kolay olmayacak, fakat denemeye değer. Ama bu arada, belki bütün bu sorunların kaynağını görmek istersin."

Video makinesini çalıştırıp bir kaset yerleştirdi. Üçü birlikte seyretmek için arkalarına yaslandılar. Nicholas, büyük kısmında gürültülü, duygusuz ve ezgisiz olan müzikten pek hoşlanmadı. Ama gösteri etkileyici ve hoştu, her şey rengârenkti ve bol bol dans ediliyordu. İki ana başkahraman grubu vardı. İlk gruptakiler çapraz jartiyerli sarı çoraplar giymişti, ikinci gruptakiler ise kırmızı pijamaların üstüne kır-

mızı sabahlık giymişti. İkinciler zaman zaman, gerilimin tırmandığı anlarda, sabahlıklarını çıkarıp başlarının üzerinde duruyorlardı. Arada bir tuhaf ve yakışıksız kıyafetli çeşitli başka karakterler beliriyordu. Nicholas olaylar dizisini izlemenin zor olduğuna karar verdi. Bu durum, başkahramanların sık sık tekrarladıkları, ama görünüşe göre, yüce bir biçimde erdemli ve övgüye değer ötekiler tarafından tanınmaları konusunda başarısız girişimlerde bulunmalarıyla ilgili gibiydi. Karakterlerin hiçbiri özellikle canayakın olmadığı gibi, açıkçası eğlenceli tipler de değillerdi.

Video sona erdiği zaman, Goddington'a ve Jonny'ye iyi geceler diledi ve eğlence için teşekkür etti. Ne yazık ki, bu, yanlış bir hareketti.

Jonny terk edilmiş ve mutsuz görünüyordu. Goddington şöyle dedi: "Yanlış bir davranışta bulunma: bu tehlikeli bir görsel malzeme. Bunu burada gördüğünü hiçbir zaman açık etmemelisin."

Nicholas yatağa uzandığında, vakurla, "İnsan yasası her durumda doğal yasaya dayanmalıdır," diyen Voltaire ile hoşgörü üzerine tartıştı.

"Ben," diye karşı çıktı Nicholas, "tarihî kanıtların, insanlığın, hoşgörüsüzlüğü daha doğal bulduğunu akla getirdiğini sanırdım."

Voltaire etkilenmişe benzemiyordu. "Bir kişinin diğerine, 'Ben neye inanıyorsam ona inan, inanamıyorsan yok ol!' demesi nasıl doğal olabilir?" diye sordu. Eğer insan yasasının temeli buysa, o zaman Japonlar, Siyamlılara lanet okuyan Çinlilerden nefret ederdi; Siyamlılar da buna karşılık, Tibetlilerin peşine düşerdi; Tibetliler de, İndus sakinlerini yere sererdi. Bir Moğol, bulduğu ilk Malabar'ın kalbini sökerdi, Malabar da Türkleri katledecek olan Persleri kırar

geçirirdi; bunların tamamı da, kendilerini, uzun bir süredir birbirlerini gövdeye indiren Hıristiyanların üzerine fırlatırdı. Hoşgörüsüzlük hakkı, öyleyse, saçma ve barbarcadır. Bu kaplanların kanunudur – üstelik çok daha korkunç, çünkü kaplanlar birbirlerini sadece yemek için öldürürler, oysa biz, birbirimizi ayrım çizgileri için kırıp geçiriyoruz."

"Peki, o halde ne öneriyorsun?" diye sordu Nicholas.

"Şunu öneriyorum ki," diye karşılık verdi Voltaire, "her yurttaşın, kamu düzenini bozmadığı sürece, aydınlanmış ya da saplantılı mantığı neyi buyuruyorsa onu düşünmesine, kendi mantığına inanmasına izin verilmelidir."

"Ortakistanlılar başka bir çözüm bulmuşa benziyorlar," diye gözlemde bulundu Nicholas. "Her bir yurttaşına ya da mantığın buyruklarına güveniyormuş gibi görünmüyorlar. Onların düşüncesine göre, bütün cemaatler diğer yaşam biçimlerine saygı duymalı ve ileri sürülen bütün ayrım çizgileri eş ölçüde geçerli olmalı."

Voltaire şüpheyle baktı, bir hayli şaşırmıştı. "Kişi," diye sordu, "önyargılara ve saplantılara nasıl *saygı* duyabilir? Hem, karşılıklı olarak çakışan iddialar, nasıl olur da, eş ölçüde geçerli olabilir?"

Bu kez Nicholas aklının karıştığını hissetti ve buna yanıt vermeyi erteleyerek uykuya yenik düştü.

·19·

Kibiristanlılar ve Sarkıtçılar

Nicholas ertesi sabah, çeşitli okullara götürülmek üzere hazırlanmakta olan çocukların sesleriyle uyandı. Onlar gittikten sonra aşağıya indi ve Jonny'yi bir fincan koyu kahvenin başına çökmüş bir halde buldu.

"Şarkını çok beğendim," dedi.

"Teşekkür ederim," diye mırıldandı Jonny.

"Bunun ne kadarının," diye sürdürdü Nicholas, "hayal ürünü olduğunu ben yargılayamam."

"Bunu," dedi Jonny, "bugün sona erdiğinde yapabilmiş olsan iyi olur."

Goddington çocukları okula bıraktıktan sonra geri geldi ve kahve içmek için onlara katıldı.

"İlk önce Kibiristanlıları ziyaret edeceğiz," dedi. "Bu sabah, saat on bir için bir görüşme ayarlandı. Elbette, Jonny adına temyiz talebinde bulunacağını bilmiyorlar. Onlar sadece ünlü bir konuğun ilk olarak kendilerini ziyaret edeceğini düşünüyorlar; aksi halde gücenirlerdi. Hem senin özel görevini de biliyorlar."

"Onlar da, muhtemelen, sana kendi yaşam biçimlerinin bu olanaklı en iyi dünyadakinin en iyisi olduğunu söyleyeceklerdir," diye belirtti Jonny, ekşi bir suratla.

Rahip ona, bunu onaylamazcasına bir bakış fırlattı. "Öğleden sonra," diye ekledi, "Sarkıtçıları ziyaret edeceğiz. Ama mutlaka son derece ihtiyatlı ol ve ne olursa olsun Jonny ile tanıştığını belli etme."

Goddington ve Nicholas, Kibiristanlılarla buluşmak için Etnik Kamara'ya doğru yola çıktılar. İki ayrı Parlamento Binası, Arılar Tepesi'nin zirvesinde, büyük bir halk meyda-

nında, eski Kraliyet Sarayı'nın karşısında yan yana duruyordu. Antlaşma'dan sonra yeniden inşa edilmişlerdi; (muhtemelen kimseyi gücendirmemek için) özelliksiz, dikdörtgen yapılardı. Her Kamara'nın dışında, geniş bir renk yelpazesine sahip giysiler kuşanmış Şeref Kıtası'ndan askerler bekliyordu. Etnik Kamara'nın iç mekânı, resmi etnik cemaatlerin bayrakları, armaları ve tasvirleriyle bezenmişti. Görkemli giriş salonunda her cemaate sergileme için eşit ölçüde yer ayrılmıştı.

İki tarafındaki kapılarda çeşitli etnik grupların adlarının alfabetik olarak yer aldığı koridor boyunca yürüdüler. "ARILAR"ı ve diğer pek çoklarını geçtiler, en sonunda *K*'ye geldiler ve "KARARINCACILAR"ın hemen ardından "KİBİRİSTANLILAR" yazan kapının önünde durdular. Goddington kapıyı tıklattı.

Üzerine doğru düzgün oturmamış üniformasıyla, telaşlı bir görevli çocuk komite salonunun kapısını açtı. Uzun bir masanın etrafında, tamamı çapraz jartiyerli sarı çorap ve gri tünik giymiş, çeşitli yaşlarda beş erkek oturmuştu. En yaşlıları kapıyı görecek biçimde tam ortadaydı. Parlak, kel bir kafası, beyaz, sivri sakalı ve konukların salona girmesiyle bile yumuşamamış olan vahşi, delici bakışları vardı. Ötekilerde de aynı kayıtsız, rahatsız edici bakış vardı. Ne dostça ne de dost değilce, ama daha çok düşmanca yüz ifadeleri, Nicholas ile Goddington'un basitçe iki temsilcisi olduğu dış dünyaya yönelmişti.

Sakallı yaşlı adam, kendisini Kibiristan Parlamento Grubu Başkanı olarak tanıttı. Ötekiler de meslektaşlarıydı. Herkes el sıkıştı. Goddington ve Nicholas onlara bakacak biçimde oturdu.

Başkan ağır ağır, dikkatle düşünüp taşınarak konuştu. Nicholas onun, ayrım gözetmeksizin 'birinci çoğul şahıs' kul-

lanma eğiliminde olduğunu fark etti. 'Biz' ve 'bizim' derken bazen kendisini ve meslektaşlarını, bazen Kibiristan cemaatini, bazen Kibiristanlıları ve Sarkıtçıları, bazen de bütün olarak Ortakistan yurttaşlarını kastediyor gibiydi.

"Profesörü," dedi Goddington'a, "ülkemizdeki bütün diğer cemaatlerden önce, ilk olarak bizim ziyaretimize getirme inceliğini göstermiş olmanızdan onur duyduk. Böyle bir saygıya, büyük değer veririz. Hangi cemaatten geliyorsunuz, Profesör?" diye sordu Nicholas'a.

"Profesör Caritat, Ortakistan'a Yararistan yoluyla Askeristan'dan geldi," diye açıkladı Goddington, aceleyle. "Kendisi sizin nasıl yaşadığınızla son derece ilgili."

"Ah, evet," dedi Başkan. "Özel görevinizden haberdarız. Yaşam biçimimizden gurur duyuyoruz, gerçi doğal olarak diğer yoldaş yurttaşlarımıza da saygı duyuyoruz. Ne yazık ki, böyle bir saygı her zaman karşılıklı olmuyor. Bu bizim her zaman farkında olduğumuz bir gerçek."

"Bu sizin için önemli bir sorun mu?" diye sordu Nicholas, samimiyetle.

"Bu, belki de, bizim en büyük sorunumuz. Kutsal saydığımız şeylere karşı yapılan saygısızlığı affedemeyiz: bu, damarlarımızda akan kanın dökülmesinden beter."

"Ama," diyerek söylemeyi göze aldı Nicholas, "hoşgörü adına söylenebilecek tek bir şey yok mu?"

"Mesele," dedi Başkan, "alınganlığa yol açmakta yatıyor. Hoşgörü dediğiniz şey, anlayabildiğimiz kadarıyla, karşı çıkmaksızın alınganlığa maruz kalmak; saygı ise buna yol açmaktan çekinmektir. Bizim toplumumuz, ikincisini yerine getirir, birincisini değil."

Salondaki ortam dikkat çekici ölçüde soğumuştu; masanın etrafındakilerin yüz ifadeleri daha da düşmancaydı. Başkanın bir deri bir kemik, gözlüklü meslektaşı araya girdi.

"Bu tür sorunlarla neden ilgileniyorsunuz?" diye sordu doğruca.

"Ben bir filozofum," diye karşılık verdi Nicholas. Bu, pek uygun bir yanıt değildi.

"Sahtekâr J. Cypselus'un düzmece şarkısını gördünüz mü?" diye sordu Başkan'ın solunda oturan yaşlı adam.

"Sanırım, duydum," dedi Nicholas, dikkatlice.

"Bizi başkalarının gözünde yerin dibine batıran saygısız bir eser," dedi Başkan. "Bizi kötülüyor ve küçük düşürüyor; rezalet bir pislik ve aptallığın daniskası. Ne yazık ki, yargıç yasayı yanlış yorumladı, bu suçluya karşı kendimiz harekete geçmek zorunda kaldık ve ileride başka şeyler de yapabiliriz."

"Nasıl?" diye sordu Nicholas.

"Onu toplumsal kimliğinden yoksun bırakarak," dedi Başkan, soğuk soğuk. "Eğer kısa sürede sözünden geri dönmezse, dünyevi kimliğini de kaybedecek."

"Ama sanırım biri, bu tür keskin cezaların," demeye cüret etti Nicholas, "onun haklarına saygı göstermek konusunda pek de..."

"Hakları mı!" diye yapıştırdı Başkan, yumruğunu gökgürültüsü gibi masaya indirerek. "Haklar! Düşmanlarımızın sözleri bunlar! Peki bizim haklarımız ne olacak! Bireyler haklara sahip değildir. Eğer haklardan bahsedeceksek, Cypselus'un bizi yanlış tanıtarak, bizim kayıtsız şartsız saygı görme hakkımızı çiğnediğini söylememiz gerek."

Odadaki soğukluk buz kesti. Bıyıklı bir Kibiristanlı gözdağı verircesine öne eğildi.

"Bize pek saygı gösteriyormuş gibi değilsiniz, Profesör," dedi.

"Biz insanlara ne olduklarına bakarak saygı duyarız. Eğer gerekirse, ne olduklarına bakarak ölüm cezasına da çarptırı-

rız," dedi Başkan. "Cypselus, tek amacı, bizi ve uğruna yaşadığımız her şeyi yerle bir etmek olan bir hain. Sizin ne olduğunuzu merak ediyoruz, Profesör. Ona anlayış göstererek, bize saygı göstermekte başarılı olamıyorsunuz."

"Lütfen sorularımdan alınmayın," diye karşı çıktı Nicholas. "Tek dileğim anlamak."

Hava bir derece bile ısınmadı. Beş çift öfkeli göz, hiç de inanmış gözükmeksizin Nicholas'a dikilmişti. Sessiz bir dakika geçti.

"Sanırım, gitme vaktimiz geldi," dedi Goddington kibarca. "Siz beylerden, bugünkü sohbetimiz hakkındaki görüşleriniz konusunda ılımlı olmanızı rica ediyorum. Dostum Caritat, bizim âdetlerimize yabancı, ve sizi temin ederim ki, samimiyetle anlamaya çalışıyor, yargılamaya değil. Onun geldiği yerde, kişi bunları, kimi zaman yanlış anlaşılabilecek sorular sorarak yapar. Lütfen, istemeyerek de olsa yol açmış olabileceği her türden kusurunu bağışlayın."

Beş çift göz, giderek artan nefretin ifadesi olan sabit gözlerle bakıyordu. Başkan ayağa kalktı.

"Ben de gitme vaktinizin geldiğini düşünüyorum," dedi. "Bu görüşmenin anlamı üzerine kendi sonuçlarımıza varmamız gerek."

Telaşlı görevli çocuk kapıyı açtı. Nicholas ve Goddington aceleyle salondan çıktılar.

"Hiç de büyük bir başarı olmadı," diye belirtti Nicholas, çıkışa doğru giderlerken.

"Bu," dedi rehberi, "tam bir felaketti."

Goddington'un en sevdiği Nağmeciler lokantasında öğle yemeği yedikten sonra, öğleden sonra Sarkıtçılarla en iyi biçimde nasıl başa çıkabileceklerini tartıştılar.

"Bu sabahki fiyasko hakkında her şeyi öğreneceklerdir," dedi Goddington, "bu nedenle biraz dokuncalı başlıyoruz.

Daha ilk baştan şüphelenecekler. Onları, senin hoşgörü dediğin şey için durum yaratmaya ikna etmeye çalışmak biraz zor olacak. Bu düşünce burada yok. Kibiristanlılar, hiç değilse, bu konuda haklılar: Ortakistan'da en çok değer verilen erdem *saygı* ve bu da alınganlık yaratmamak anlamına geliyor."

"Ama Jonny'nin rock operasından *alındılar*," dedi Nicholas.

"Evet, ama böyle yapmakta haksız mıydılar?" diye sordu Goddington. "Belki de, onları, şarkıyı *yanlış anlamış* olabileceklerine ikna etmeye çalışabilirsin? Bu çok zor, çünkü onu gördüğünü kabul edemezsin: bunu kabul etmek, seni anında, onların düşmanı haline getirir. Şarkının yergi olduğunu kabul etmeliyiz, çünkü herkes, hatta yargıç bile öyle olduğunu söylüyor. Ama belki de, onlarla yergi ve amaçları hakkında konuşabilirsin – onları, yerginin yapıcı, hatta dinî bir anlamı olabileceğine ikna etmeye çalışabilirsin. Eğer bu da olmazsa, galiba tek umudumuz onların merhametini uyandırmak olacak."

Öğle yemeğinden sonra arabayla, kentin öbür ucundaki Sarkıt Tapınağı'na doğru yola koyuldular. Tapınak, ağaçlarla ve çiçeklerle dolu bir parkın ortasına kurulmuş, kızılımsı pembe renkli, yusyuvarlak, güzel bir binaydı. Ana taçkapı açıktı. Kırmızı bir cübbe giymiş, hürmetkâr, solgun bir delikanlı onları selamladı ve çepeçevre yüksek pencerelerin içeriyi gün ışığıyla doldurduğu, yarım daire biçimindeki salona götürdü. Yüksek tavan altındandı ve tavandan aşağı, cübbeli, ciddi ve sofu yüzlü kişilerin bir sürü heykeli asılmıştı; başları ve iki yana açılmış kolları kararlı bir biçimde, bir tür yardım dilercesine aşağıdaki taştan zemine yönelmişti. Onlara tam karşıdan bakan küçük bir platformda bir taht ve üzerinde kocaman bir kitabın durduğu alçak bir masa vardı. Kitabın yanında, mor bir minderin üzerinde, camdan bir

mahfazanın içinde kahverengi, boru gibi, küçük ve ince bir nesne vardı. Goddington'un Nicholas'a daha sonra açıkladığı üzere, kitap, Mağara Tanrısı Stala'nın, yeraltındaki mağarasında ardıllarına söylediği kutsal sözleri barındırıyordu ve mahfazada da, ayak başparmağının kemiği vardı. Genç adam, onları, tahtın arkasındaki kapıdan, besbelli rahip makamı olan yere buyur etti. Altından yapılmış büyük bir kapıdan geçerek, uzun bir odaya girdiler; odanın öbür ucu, yine parka bakan pencerenin ışığıyla aydınlanmıştı. Burada da, yüksek altın tavandan sarkan başka başka heykeller vardı. Duvarın yanında, kırmızı pijama giymiş on rahip, başlarının üzerinde duruyordu; bu arada genç bir Sarkıtçı rahip yardımcısı, onların yukarı bakan ayak tabanlarına tatlı kokulu bir toz serperek dolaşıyordu. Tam ortada, yüksek arkalıklı, altın bir sandalyede, koyu kızıl cübbesiyle Yüce Rahip oturuyordu. Goddington ve Nicholas içeri girerlerken, rahipler başlarının üzerinden doğrulup kırmızı cübbelerini donandılar ve karşı duvarda, kendilerine ayrılmış on altın sandalyedeki oturma konumlarını aldılar. Onlar yerlerine geçerlerken, Yüce Rahip ayağa kalktı. Rahiplerin oluşturduğu yarım dairenin karşısında, iki sandalye vardı. Yüce Rahip, konuklara, kendilerine ayrılmış yerlere oturmalarını işaret etti. Nicholas ve Goddington da buna uydu. Yüce Rahip tahtına oturdu ve Goddington'a hitap ederek konuşmaya başladı.

"Bizimle bir görüşme yapmak istediniz. Bunu yerine getirmeye istekliyiz. Ancak, bu görüşmeyi talep etmenizin altında yatan amacı bilmek istiyoruz."

"İlk amaç olarak," dedi Goddington, "Profesör Caritat'ın burada sizinle görüşmesini sayabiliriz. Bildiğiniz gibi, kendisi olanaklı en iyi dünyanın arayışında."

"Olanaklı en iyi dünya, bunun hemen altında yatıyor," diye buyurdu Yüce Rahip, "ve bunun mümkün olduğuna

inanmak, yalnızca bunun gerçekliğine inananlara bahşedilecektir."

"Evet, hiç kuşkusuz," dedi Goddington.

"Peki ya ikinci amaç?" Soru, hem Nicholas'ın hem de Goddington'un tanıdığı sakallı, genç rahipten geldi. Rahip, sabahki Kibiristan toplantısındaki hiç konuşmayan beşinci üyeydi. Soru apaçık bir husumetle sorulmuştu. Lafı döndürüp dolaştırmanın gereği yoktu.

"Profesör Caritat," dedi Goddington, "yurtdışından gelmiş saygıdeğer bir bilgin ve kendisi bizim sorunlarımızı daha sakin ve soğukkanlı biçimde değerlendirebilir. Cypselus Olayı'nı duymuş ve doğal olarak endişelenmiş."

"Hangi konuda endişelenmiş?" diye sordu sakallı rahip.

"Kısmen yasanın işletilmesi konusunda," dedi Goddington. "Yargıcın kararının..."

Rahip sertçe sözünü kesti: "Yargıç yasanın ruhunu yanlış yorumladı."

"Kutsal yasa ile insan yasası arasında fark vardır," diye ekledi Yüce Rahip. "Bu bir dinsel saygısızlık meselesi ve böyle bir meselede, önceki galebe çalar."

"Ama," dedi Nicholas, en sonunda tartışmaya girerek, "bunun bir dinsel saygısızlık meselesi olduğundan emin olabiliyor musunuz?"

"Emin olabiliyoruz. Emin olduk. Eminiz. Size göre bu ne meselesi?"

"Bunun bir yergi meselesi olduğunu göremiyor musunuz?"

"Size göre," diye sordu Yüce Rahip, Nicholas'a, "yergi nedir?"

"Yergi," diye karşılık verdi Nicholas, Dr. Johnson'ın *Sözlük*'ünden alıntılayarak, " 'şerrin ya da budalalığın sertçe

eleştirildiği bir şiirdir.' Ama bu, aynı zamanda, pekâlâ bir rock opera da olabilir. Yergiyle uğraşmak, bu soysuzlukları alay konusu ederek, insanın kötülüğünü ve aptallığını eleştirmektir."

"Nereye kadar?"

" 'Yerginin gerçek sonu,' " diye yanıtladı Nicholas, bu kez Dryden'dan alıntılayarak, " 'soysuzluğun ıslah edilmesidir.' Ve böylece erdemin ve hikmetin yolunu göstermektir. Belki de," diye devam etti, "insanlığa ilahi yasanın buyruğunu hatırlatmaktır."

"Bu," diye yapıştırdı Yüce Rahip, öfkeyle, "rahiplerin görevidir. Rahiplerin yerini yergiciler mi alacak?"

"Onlara yardım edebilirler," diye önerdi Nicholas. "Yergiciler de aynı soylu amaçları paylaşıyorlar. Sadece onlar daha farklı bir yöntem kullanıyorlar."

"Alay etme yöntemi," diye yorumladı sakallı rahip. "Yergi, alaycılığı kullanarak kutsal olana saygısızlık ediyor. Kutsallıklarımızın ihsan ettiği ve Kutsal Kitabımız'da gözler önüne serildiği gibi, Tanrı Stala'nın sözleri için duyulan huşunun ve hürmetin içini boşaltıyor. Hocalarımıza ve Büyüklerimize duyulan saygıyı zedeliyor. Nasıl olur da, İlahi Yasa alaycılıkla öğretilebilir? Sırf bunun düşüncesi bile gülünç. Saçmalıyorsunuz."

Nicholas yerin ayaklarının altından çekildiğini hissetti. Son bir umutsuz girişimde daha bulunmaya karar verdi: "Ama bu saygı, elbette körü körüne olmamalı, değil mi? Belki yergi sayesinde, kendimizinki de dahil olmak üzere, insanın zayıflığını anlamanın bir yolunu bulur ve böylece alçakgönüllülüğü öğrenebiliriz."

"İnsanın zayıflığı dediğiniz şeyler, sadece inancın gücüyle etkisiz kılınabilir. Sözde yergi dediğiniz şeyin, inancın

düşmanı olduğuna bizi inandırmayı başardınız, Profesör. Bize söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?"

Nicholas umarsızca, aynı biçimde umarsız gözlerle bakan Goddington'a baktı ve şöyle söyledi: "Beyefendiler, ben elbette, sizin inancınızın ilkelerini pek bilmiyorum. Bilebildiğim kadarıyla, size ve dininize büyük saygı besliyorum ve samimiyetle daha fazlasını öğrenmeyi diliyorum. Şu anda bilmek istediğim tek şey, inancınızda merhamete yer olup olmadığı."

"Merhamet inancımızın tam da temelindedir," dedi Yüce Rahip, "Doğru tahmin ettiniz. Merhamet, ayrılmaz eşlikçisi ile birliktedir: bu merhametin temellerini sarsmak isteyenlere karşı amansız bir nefret."

Tam o anda, diğer on rahip başlarının üzerine sıçradılar ve on çift kızgın gözün ters bakışı, yerden Nicholas'a ve Goddington'a dikildi. Bu arada, Yüce Rahip oturduğu yerden kalktı ve işaret parmağını Nicholas'a doğrulttu. Sesi daha yüksek ve keskin çıkıyordu: "Amansız nefret," diye haykırdı, "yergi için, yergiciler için ve yandaşları için!"

Goddington Nicholas'ı kolunun yeninden yakaladı. "Çabuk," diye fısıldadı. "Bir an evvel gitme vakti." Kalkıp eğilerek selam verdiler.

"Bırak gitsinler," diye emretti Yüce Rahip, onları içeri almış olan kırmızı cübbeli rahibe. "Ama dikkat edin ve tetikte olun," diye ekledi, çıkmak için dönerlerken, "uyarıldınız."

Nicholas özür dilemek niyetiyle ağzını açacak oldu.

"Başka bir şey duymak istemiyoruz," dedi Yüce Rahip. "Gereğinden fazlasını işittik."

Ziyaretçiler, altın kapıdan ibadet alanına, oradan da taçkapıdan geçerek sokağa çıktılar. Moralleri bozuk ve üzgün

bir halde eve dönüp, çifte başarısızlıklarının haberini, onları üzüntüyle ama şaşırmadan karşılayan Jonny'ye verdiler.

"Korkarım," dedi Goddington Jonny'ye, "rock operayı reddetmek ve halktan özür dilemek zorunda kalacaksın. Ben başka bir yol göremiyorum."

"Asla!" dedi Jonny, sesi, zorlukla hâkim olduğu öfkesinin şiddetiyle titriyordu. "Boyun eğmeyeceğim!" Bu sözlerle, kapıyı arkasından çarparak odadan çıktı.

Goddington huzursuzca baktı.

"Bunun sonu iyi olmayacak," diye iç geçirdi, başını sallayarak. "Ama bu küçük zorluk yüzünden toplumumuzu sert bir biçimde yargılamamalısın. Yarın, sana bir iş bulabilmek için ne yapabileceğimize bakarız."

"Üniversite'de mi?" diye sordu Nicholas.

"Biz Türlüversite diyoruz," dedi Goddington. "Çoklukent Türlüversitesi'nin Rektörü, yarın sabah seni bir tanışma toplantısına davet etmişti, seni oraya götürmekten memnun olacağım. Eminim, senin Fakülte'ye katılmandan büyük onur duyacaklardır."

Nicholas, o gece, giderek büyüyen bir huzursuzluk duygusuyla yatmaya çekildi. Sadece Jonny'yi hayal kırıklığına uğratmakla kalmadığını, daha büyük bir meseleyi de çözüme kavuşturamadığını hissediyordu.

Neden, diye sordu Pope'a, Ortakistanlılar bu kadar aşırı duyarlılar? Buna yanıt olarak, Pope alaycılığın ne denli faydalı olabildiğini anlattı:

> Evet, gurur duyuyorum; İnsanların Tanrı'dan değil,
> benden korktuğunu görmekten gurur duymalıyım:
> Barodan, Vaiz Kürsüsü'nden ve Saltanat'tan korunup da,
> yalnızca *Alaycılıktan* gocunup müteessir olmalarından.

Ancak sohbetlerine katılmış olan Jonathan Swift, esasında, insanların çoğunun kendilerini, gocunmuş ve müteessir olmuş *hissetmedikleri* için yergiden hoşlandığı gözleminde bulundu. "Yergi," diye öne sürdü, "bakanların, genellikle kendilerininkinin dışında herkesin yüzünü keşfettiği bir tür aynadır – ki bunun dünyada bu denli kabul görmesinin ve çok çok az sayıda insanın bundan alınmasının temel sebebi de budur." Üstelik Swift, yerginin kötüye karşı bir hayli savunmasız olduğunu ve "soysuzluğu ıslah etmeye gücü yetmese de, iyiye yönelimli insanları erdem yolunda tutmayı" amaçladığını ekledi.

Swift'in bakış açısına göre, yergi okurları, utandırmaktan ve aşağılamaktan kaçınabilir, bunların yerlerini değiştirebilir ya da bunlarla yaşayabilirdi. Yine de, burada Ortakistan'da, herkes alınmaya ve bundan kurtulmak için olağandışı yollara başvurmaya hazır gibi görünüyordu. Nicholas, Condorcet'nin yergi hakkındaki o güzelim sözlerini anımsadı: yergi sadece, salt işgal ettikleri mevkilerinden ya da ellerinde tuttukları güçlerinden ötürü her türlü suçlanmadan korunabilenler için kullanılabilecek bir silahtır. Görünüşe göre, Ortakistan'dakiler yergiden de korunuyorlardı.

·20·

Türlüversite

Ertesi sabah arabayla Türlüversite'ye giderlerken, Goddington Nicholas'a bazı tavsiyelerde bulundu.

"Bundan sonra karşılaştığın insanlara söylediklerine dikkat et," dedi. "Lütfen şu mizah duygusu dediğin şeyi bir kenara bırak, çok kolaylıkla yanlış anlaşılabilir. Kuşkusuz, herhangi bir Kibiristanlı'yla ya da Sarkıtçı'yla konuşacak olursan özellikle dikkatli olmalısın. Unutma, Kararıncacılar'a Karıncalar denmeyecek. Ayrıca en hassas azınlıklardan biri de İncinenler'dir. Onlar, Arılar ülkeyi sömürgeleştirmeden önce burada yaşayan büyük çoğunluktu, bu toprakların yerlileriydi; uzun bir sömürülme ve ayrımcılığa uğrama tarihleri vardır. Onlarla birlikteyken özellikle dikkatli ol. Seni önce Rektör'ün yanına götüreceğim, sana bir iş önereceğini biliyorum, ama daha sonra senden ayrılmak zorundayım."

Türlüversite, Parlamento gibi kimseyi gücendirmeyen bir tarzda inşa edilmiş, herhangi bir dönemle ya da kültürle özdeşleştirilemeyecek büyük beyaz binalardan oluşmuş, özelliksiz, geniş bir kompleksti. Nicholas, Goddington'un peşinden en heybetli binaya kadar gitti, taş basamaklardan geniş bir salona indiler. Goddington devasa kapının pirinç tokmağını çaldı. Bir sekreter kapıyı açtı ve onları konforlu bir makam odasına götürdü; son derece zarif ve ağırbaşlı, kır saçlı bir beyefendi olan Rektör, cana yakın bir gülümsemeyle onları karşıladı.

"Size, Profesör Caritat'ı takdim etmeme izin verin," dedi Goddington, "filozof, tarihçi ve olanaklı en iyi dünya araştırmacısı."

"Aslına bakarsanız, görevinizden haberdarım, Profesör Caritat," dedi Rektör. "Ben de bir filozof meslektaşınız olarak, arayışınızda sizi ancak cesaretlendirebilirim. Bir Ortakistanlı olaraksa, onu burada aramanızı ancak alkışlayabilirim. İnanıyorum ki, 'Olanaklı en iyi dünya nerededir?' sorunuzun yanıtı gözlerinizin önünde uzanıyor. Yine de, bu Türlüversite'nin Rektörü olarak, dünyaların karşılaştırılabilir ve bir diğerine göre daha üstün ya da daha değersiz olarak yargılanabilir olduklarını ima ettiği için arayışınızdan hoşlanmadığımızı ifade etmek zorundayım. Bu, bizim bir cemaatler cemaati olarak kendimizi hasrettiğimiz çokkültürlü göreciliği ihlal ediyor. Öte yandan, hoş bir biçimde çelişen, o meşhur sorunuzun artık sorulamayacak hale geldiği bir dünyayı daha da iyileştiremeyeceğiniz düşüncesinden hoşlanmaktan geri kalmadığımı da kabul etmek zorundayım."

Nicholas bu sersemletici sözcük seli karşısında, yerinde bir karşılık düşünemedi. Belki de en iyisi soruyu tartışmaktan kaçınmaktı. Ne de olsa, hiç kimseyi gücendirmek istemiyordu.

Rektör aynı hızla devam etti: "Üstelik, Türlüversitemiz'de Onursal Konuk Kürsüsü'ne –bu onur elbette tümüyle bize aittir– aday gösterildiğinizi bildirmekten kıvanç duyuyorum. Eğer kabul ederseniz, Etnik Çalışmalar ve Dinî Çalışmalar Bölümlerimiz'in ikisin de birden Profesör olacaksınız."

Nicholas araya girmek istedi. "Ama," diye karşı çıktı, değerbilmez biri gibi görünmemeye çalışarak, "ben her iki konuda da uzman değilim. Benim alanım Aydınlanma, ve Goddington'un dediği gibi, ben bir filozof ve tarihçiyim."

"Önemli değil," dedi Rektör. "Felsefe ve tarih burada Etnik Çalışmalar Bölümü ile Dinî Çalışmalar Bölümü'ne bağlı

alt-alanlar olarak öğretilir. Çok geniş bir düşünce alanında işinizi yürüteceksiniz."

"Peki benim ne öğretmemi bekliyorsunuz?" diye sordu Nicholas.

"Aydınlanma bilgini olduğunuza göre," diye karşılık verdi Rektör, " 'Aydınlanma Tasarısı Neden Başarısızlığa Uğramak Zorundaydı?' başlığını taşıyan bir ders vermenizi öneriyoruz."

Nicholas bir kez daha itiraz etti. "Ama," dedi zayıf bir biçimde, "*başarısız olduğundan* hiç emin değilim."

"Ah, öyle tabii," dedi Rektör, "Hemen bir sonuca varmamalıyız. Zihnimizi açık tutmalıyız. Şuna ne dersiniz? 'Aydınlanma Tasarısı Başarısızlığa Uğramak Zorunda mıydı?' "

"Sanırım bu olabilir," diyen Nicholas gönülsüzce boyun eğdi.

"Öyleyse kabul ediyorsunuz!" dedi Rektör. "Harika bir haber. Uygulamaya ilişkin diğer bütün detayları sonra tartışacağız. Ancak sizin de uygun göreceğiniz beklentisiyle gelecekteki meslektaşlarınız ve öğrencileriniz ile tanışma toplantıları düzenleme hakkını kendimde buldum. Bizi binanın bir başka yerinde bekliyorlar. Muhterem Thwaite, siz de bize katılır mıydınız?"

Goddington ilgilenmesi gereken bazı acil meseleler olduğunu öne sürerek özür diledi ve çıktı. Nicholas onun kimi kurtarmaya koştuğunu merak etti.

Rektör'ü, bürosundan, üzerinde, "TOPLANTI SALONU" yazan kapıya kadar takip etti. İçeride, gösterişli uzun bir masanın etrafına oturmuş yaklaşık yirmi kişi vardı. Masanın bir ucunda, ortadaki ikisinin boş olduğu dört sandalye vardı. Nicholas ve Rektör oraya doğru ilerlerken iki sandalyede oturanlar da onları selamlamak üzere yerlerinden kalktılar.

"İzin verirseniz, size Etnik Çalışmalar Bölüm Başkanı Profesör Grenzen'i [Profesör Çoğulkimlik!] tanıştırayım," dedi Rektör. Nicholas, altmışlarının ortalarında, uzun boylu, ağırbaşlı, halinden memnun görünümlü adamın elini sıkmak için uzandı. "Ve bu da, Dinî Çalışmalar Bölümümüz'ün Başkanı Profesör Glaube [Profesör İtikat!]." Nicholas aynı yaşlarda, ama daha ciddi ve katı görünümlü Profesör Glaube'nin de elini sıktı. Dördü birden masanın başındaki yerlerine oturdular.

Rektör şaşırtıcı bir biçimde kısa ve resmi bir konuşma yaptı: "Profesör Caritat'ın Fakültemiz'e katılmak için burada bulunmasından onur ve kıvanç duyduk. Şimdilik, kendisinin en önemli Aydınlanma bilgini olduğunu ve Askeristan'dan geldiğini, burada temsil edilen iki Bölüm de birden eğitmen –ve hiç kuşkusuz doğrudan araştırmacı– olacağını hatırlatmakla yetiniyorum. Şimdi, Etnik Çalışmalar Bölümü adına bir şeyler söylemesi için Profesör Grenzen'i çağırmama izin verin."

Profesör Grenzen boğazını temizleyerek konuşma yapmak üzere ayağa kalktı. "Benim için," dedi, "bizim için, Sayın Rektör'ün de söylemiş olduğu gibi, aramıza katılmanız bir onurdur. Siz bir Aydınlanma bilginisiniz ve, vurgulamalıyım ki, bilgince ilgilerinize büyük saygı duyuyoruz..."

"Ben de sizinkilere," diye araya girdi Nicholas.

"... ama belki de size, bizim Ortakistancı yaşam biçimimizi ve böylece eğitim felsefemizin Aydınlanma'ya yönelik biraz farklı bakış açısını açıklasam iyi olur. Hiçbir şekilde buna karşı değiliz, ama onun –nasıl demeli?– gözden geçirilmeye, –daha iyisi mi?– yenilenmeye ihtiyaç duyduğunu düşünüyoruz.

"Belki de, ne demek istediğimi en iyi şekilde Voltaire'den alıntı yaparak açıklayabilirim. Benden daha iyi bildi-

ğinize emin olduğum gibi, Voltaire *Metafizik Üzerine Deneme*'de, insanın, tıpkı yerküre dışındaki bir yerden bakılıyormuş da, gezegenlerin hareketleri izleniyormuş gibi değerlendirilmesi gerektiğini öne sürer. Ancak böyle bir bakış açısından, diyor Voltaire, dünyadan görülen görünür hareketler ile güneşin altındaki gerçek hareketler karşılaştırılabilir. Benzer şekilde, diye yazıyor, 'İnsanın üzerine eğilirken, öncelikle kendimi onun dünyasının ve ilgi alanının dışına çıkarmalıyım, kendimi eğitimin, ülkenin ve her şeyden önemlisi felsefenin önyargılarından uzaklaştırmalıyım.'

"İşte bizim çok tehlikeli bulduğumuz da, Aydınlanma düşünürlerine özgü olan bu tutku – dünyamıza dışarıdan bir bakış açısı arama ve kişinin kendi cemaatinin dünya görüşünden kaçmaya çalışma tutkusu. Profesör Caritat, bu, *etnikmerkezci* olduğu için tehlikelidir: söz konusu 'dışarıdan bakış'ın temeldeki iddiasının evrensel ve nesnel olduğu ve daha sonra bunu ötekilere –tıpkı bizim Arılar'ın hem burada evlerinde, hem de dünya çapındaki uzak sömürgelerinde yaptıkları gibi– zorla kabul ettirmeye çalıştığı, bu durumun da belli bir yerden bakmaktan kaynaklandığı ortaya çıkar. Ortakistan'da biz, her bakış açısının belli bir yerden baktığını, hiçbirinin ötekine üstün olmadığını kabul ederiz.

"Bu ilke, bizim burada, Türlüversite'deki eğitimimizin temelidir. Eğitim programımız her özgül bilgi dalı için çokkültürcülüğün varlığını yansıtır. Bizde, bütün öğrencilerin okumak zorunda oldukları eserlerden oluşan 'temel okuma listesi' dediğimiz bir şey vardır. Bu liste, Ortakistan'da temsil edilen tek tek bütün geleneklerden yapılmış bir seçkiyi içerir. Hiçbir gelenek dışarıda bırakılmamalı ve hiçbiri diğerine üstün gelmemelidir. Geleneklerimizin, İncinenler'inki ve Nağmeciler'inki gibi bazılarının, çoğunlukla yazılı değil

de sözel olduğu doğrudur; bu tür durumlarda biz de onların halk hikâyelerini, halk şarkılarını ve halk danslarını irdeliyoruz.

"Daha sonra, öğrencilerimiz bir konuda uzmanlaşırlarken, çalıştıkları alanların duyarlılıklarını her zaman en üst duyarlılıkla ele alırlar. Aslına bakarsanız biz bu durumu, eğer küçük bir araştırma bile ele aldığı konunun muhataplarını gücendirirse akademik başarısızlık olarak, yok eğer öğrencilerimiz bu şekilde bir alınganlık gösterirlerse eğitimimizin başarısızlığı olarak değerlendiririz.

"Öğrencilerimize Aydınlanma'yı eğitim programlarının başında öğretmenizin mükemmel olacağını düşünüyoruz, böylece onlar yollarına çıkabilecek tehlikelerin –hepsinden önemlisi de etnikmerkezcilik tehlikesinin– farkında olacaklar. Eminim vereceğiniz dersler onlar için mükemmel ve aydınlatıcı bir giriş olacaktır."

Profesör Grenzen konuşmasını tamamladı; Rektör açıkça memnun olmuştu ve Profesör Glaube'ye döndü. "Şimdi de Dinî Çalışmalar Bölümü adına birkaç karşılama sözü söylemesi için Profesör Glaube'yi davet ediyorum."

"Ben de meslektaşımın söylemiş olduğu bütün sözleri," dedi gülümsemeyen Profesör Glaube, "desteklediğimi belirtmek istiyorum. Bize katılmanızdan dolayı onur duyduk ve konuyu dikkatle irdeledikten sonra, öğrencilerimize Aydınlanma düşüncesini tanıtmanızın yerinde olduğunu düşünüyoruz. Meslektaşımın bu konuda söylediklerine de katılıyorum, ancak benim Bölümüm'ün sizin çalışma alanınızı –ki buna elbette büyük saygı duyuyoruz– nasıl değerlendirdiğine ilişkin birkaç şey eklemek istiyorum." Nicholas nazik bir biçimde başını salladı.

"Hepimiz, elbette, Aydınlanma'nın dine karşı özellikle anlayışlı olmadığını biliyoruz. Aydınlanma, mucizelere karşı

şüpheci, Vahiy'e karşı eleştirildi. Kötülüğün varlığını dinî inancın güvenilirliğine karşı bir meydan okuma olarak görüyordu. İlahi esinden kaynaklanan Kutsal Kitaplar'ın yetkesinden kuşku duyuyordu. Hatta inananları ve onların yol gösterici rahiplerini *yermeye* bile cüret etmişti. (Bunu söylerken, gözleri Nicholas'ınkilerle buluştu ve odada *soğuk bir ürperti* dolaştı. Nicholas, acaba Profesör Glaube Sarkıtçı mı, diye düşündü. Yoksa şimdi başının üzerine mi kalkacak?) Ancak bunların hiçbiri bizim için temel önemde değil. Bizim için önemli olan, Aydınlanma'nın tutamayacağı bir söz vermiş olması: Ahlakı gerekçelendirmek için Us'ta bir temel bulmak.

"Biz böyle bir temel olmadığını biliyoruz. Büyük U ile, Us'ta, bir ahlak biçiminin diğer bütün ahlaklara üstün olduğunu gösterebilecek hiçbir temel yoktur. Farklı ahlaklar farklı erdemleri yüceltir, farklı yükümlülükleri aşılar ve bu dünyadaki yaşamda neyin değerli olduğuna ilişkin farklı fikirleri dile getirir. Us bunların arasında nasıl hakemlik edebilir? Size soruyorum, Us nedir? Us diye bir şey yoktur – sadece her biri bir geleneğe ve bir yaşam biçimine dahil olan farklı usyürütme yolları vardır. Üstelik, dinî temelden başka herhangi bir ahlak temeli olabilir mi? Sözde laik toplumlar bile, reddettiklerini iddia ettikleri dinlerin mirasından yararlanmak durumundalar. Hem herkesin böylesine kabul edebildiği tek bir dinî temel de yoktur. Tanrılar tüketilemez ölçüde ve sonsuz biçimde çeşitlidir. Görkemli Antlaşmamız'dan önce, dinler savaşı sırasında korkunç dinî çatışmalar yaşanmıştı. Ancak daha sonra, pazarlıkların ardından, burada Ortakistan'da hep birlikte yaşamamızın temelini oluşturan ve *Ayrı Ayrı ve Birlikte* ilkesini kuran bir barış antlaşmasına vardık.

"Bu nedenle Profesör Grenzen'e bütünüyle katılıyorum. Bırakalım, öğrencilerimiz Aydınlanma'yı ve yanılsamalarını

öğrensinler. Bu yanılsamaların ne tür felaketlere yol açtığını –bir kültürün ve bilgi birikiminin bütün diğerleri üzerindeki tahakkümünü, belli yaşam biçimleri benimsenip aşılanırken ötekilerin kötülenmesini, Evrensel Us ve Doğruluk adına geleneksel kültürlerin parçalanıp yok edilmesini– görsünler. Profesör Caritat, Aydınlanma üzerine vereceğiniz giriş dersinin, öğrencilerimizin kendi dinleri çerçevesinde inançlarını güçlendirmeye hizmet edeceğine ve arkadaşlarının dinlerine karşı saygılarını artıracağına eminim."

Profesör Glaube yerine otururken, masanın etrafında konuşmanın onay gördüğüne dair mırıltılar işitildi.

"Ağzınıza sağlık!" dedi, saçlarını topuz yapmış, gözlüklü, heyecanlı bir kadın. "Komüniken bir Arı ve Sömürü Tarihi Profesörü olarak konuşuyorum, itiraf etmeliyim ki, tarihimizde utanç duymamız gereken sayfalar çoğunlukta. Diğer yaşam ve düşünme biçimleri üzerinde hegemonya kurmak yolunda çok acımasızca ve kıyıcı davranmıştık. Sizin sözde Aydınlanma'nızdan bir zamanlar çok etkilenmiştik, Profesör Caritat. Egemenliğimizi Aydınlanma'nın inandığı ve önayak olmaya çalıştığı, sözde 'Uygarlığın İlerlemesi' adına uygulamıştık. Ancak artık 'Uygarlığın İlerlemesi'nden söz bile etmiyoruz. 'Uygarlık' diye bir şey yok çünkü, sadece farklı kültürler var. 'İlerleme' diye bir şey de yok, sadece farklı kültürlerin gelişebildikleri, ancak kendi ölçütlerine göre değerlendirilebildikleri farklı yollar var. Sizin 'ilerlemeniz' sadece bir kültürün ötekiler üzerinde kurduğu hâkimiyeti anlatan bir şifre sözcükten ibaret. Öğrencilerimizin bunu sizin dersinizden öğrenmeleri harika bir şey olacak!"

Masanın öteki ucunda oturan, gömleğinin önü açık, hevesli bir genç öne doğru eğildi. "Kesinlikle!" dedi. "Bir Nağmeci olarak, buna yürekten katılıyorum. Benim konum

edebiyat, meslektaşımın sözünü ettiği hegemonyanın özellikle uygulanabilir olduğu bir alan. Diyebilirim ki, mevcudiyetini mevcut olmayanların dizgeli inşasında kendiliğinden açığa vuruyor. Namevcut metinler ve onların görünmez yazarları bizim geleneksel eğitim programımızın gizli tutulmuş sırlarıdır. Aslında onlar farkedilmez bir biçimde kendi içeriklerini görünür kılarak biçimlendirmişlerdir: bütün diğer kültürel olanaklar dizgeli bir biçimde bastırıldıkları için Arı kültürü ve Arı değerleri kalplerimize ve zihinlerimize hükmediyordu. Sadece Arılar'ın vızıltıları işitiliyordu, çünkü bütün diğer sesler susturulmuştu. Ve insanlar seslerini yükseltmek istediklerinde ne oldu? Arılar onları *soktu*!" Masanın etrafından onay veren mırıltılar yükseldi.

"Ama ne mutlu ki, bunların tamamı değişti. Arılar'ın iğnelerini çıkardık ve artık bizim seslerimiz de duyuluyor. Şarkıyı aynı ezgilerle söylemiyoruz belki, ama en azından bütün bu çokseslilik içindeki tek ezgi artık Arıların vızıltısı değil. Güç kazandık. Saygıdeğer yazarlarımız, filozoflarımız, şairlerimiz ve halk hikâyelerimiz hak ettikleri saygıyı kazandılar. Kendi düzeyimizi yükseltmek için *eleştirel yaklaşımı* uyguladık, ancak sadece kendimizi eleştirdik. Hiçbir cemaat, herhangi bir başka cemaatin kültürel erişimlerini eleştiremez. Sizin dersiniz bize büyük bir yardımda bulunacak, Profesör Caritat. Öğrencilerimiz, sizden, geçmişte gördükleri baskıların gerçek köklerinin nerede olduğunu öğrenecekler: Aydınlanma'nın yanılsamalarında, bütün kültürlere uygulanabilen ölçütler bulunduğu dogmasında, bütün dünyayı kucaklayan evrendeşçi bir kültür olduğu öngörüsünü barındıran o karabasanda."

Nicholas huzursuzlanmaya başlıyordu. Çeşitlilik başlığı altında, bir grup bayıcı birliktelik pıhtılaşarak etrafını çepe-

çevre sarıyor gibiydi. Neyse ki sonraki konuşmacı birkaç bakımdan onu rahatlattı. Bu, çarpıcı derecede etkileyici, genç bir kadındı; porselen gibi teni, koyu, derin bakışları, uzun, simsiyah saçları ve sözlerinin hararetini yalancı çıkaran yumuşak ve nazik bir ses tonu vardı.

"Ben bir İncinen'im," diye başladı ve hayli gereksizce ekledi, "ve bir kadınım. Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları dersi veriyorum. Profesör Caritat'a çokkültürcülüğün anlamına dair tamamıyla yanıltıcı bir resim çizmiş olabileceğimizden dolayı endişelendim. Hareketi*miz*in tarihinde (Nicholas, onun 'biz' derken neyi kastettiğinden emin değildi) bunun yalnızca yenilik getirmek değil, daha çok dönüştürmek biçiminde anlaşılması için mücadele etmek zorunda kaldık. Bizim için çokkültürcülük, Arımerkezci egemenliğin verimli bir biçimde parçalara ayrılması ve tamamıyla yeni bir eğitim düzeninin oluşturulmasıyla ilgilidir. Bu her zaman bizim önümüzde olan ve ona hiçbir zaman tam olarak ulaşamayacağımız bir amaçtır. 'Çokkültürcülük' genellikle (gözlüklü kadın meslektaşına döndü), sadece bir kayıtsızlık perdesi olarak işlev gören, salt modaya uygun vızıltılı bir sözcükten ibaret. Nağmeci meslektaşım (açık gömlekli gence hitap ediyordu) güç kazandığımızı söyledi, ama zihinlerimizin sömürge olmaktan çıkarıldığından emin olabilir miyiz? Kendimizi gerçekten Arımerkezci dünya görüşünden –sınıf ayrımcılığından, ırkçılıktan ve (etki yaratması için durakladı) cinsiyet ayrımcılığından– kurtardık mı?" Bu kez, masanın etrafında huzursuz kıpırdanmalar oldu.

"Ki bu da beni," diye sürdürdü, "o can sıkıcı, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konusuna getiriyor. Bazıları hâlâ ikisi arasındaki farkı bilmiyormuş gibi yapıyorlar. Bunun ne olduğunu ben size söyleyeceğim. Cinsiyet, benim bedensel

işlevlerimle Profesör Grenzen ve Glaube'ninkiler arasındaki farktır. (Huzursuzluk arttı. Nicholas, kendisini, belirtilen farklılığı gözünde canlandırırken buldu.) Toplumsal cinsiyet ise, benim neden Etnik ya da Dinî Çalışmalar Bölümleri'nin başına atanmayacağımı açıklar. Ne yazık ki, toplumsal cinsiyet Ortakistan'da hâlâ bir baskı kaynağıdır. Hâlâ yalnızca kadınların toplumsal olarak belirlenmiş bir cinsiyete sahip olduklarını, diğerlerininse insan olduklarını düşünüyoruz. Bizim büyük 'Görkemli Antlaşmamız' bu soruna hiçbir çözüm getirmedi. Toplumsal cinsiyet meselesi o zamandan beri çözülmeyi bekliyor. Kadın hareketi o zamanlar güçlüydü ve kadın kimliğinin tanınması için mücadele etti. Ancak ne yazık ki, üzülerek söylüyorum, kadınlar ne bir cemaattir ne de bir azınlık; bundan dolayı da antlaşmadan çıkarıldık. Elimizde kala kala göstermelik bir adalet kaldı."

"Aman canım, yapmayın Profesör Bodkin [Profesör Delicisöz!]," diye araya girdi Rektör, "Biz sizi bu ışıkta değerlendirmiyoruz ki."

"Bana büyüklük taslanmasını istemiyorum," dedi Profesör Bodkin, sesi ilk kez öfkeli çıkıyordu. "Kadınlara kadın olarak saygı duyma konusunda insanı çileden çıkaran başarısızlığımızdan söz ediyorum. Sadece etniklik ve din saygıya değer görülüyor, bu nedenle elli bir cemaatin, kadınlarına canlarının istedikleri gibi –ki genellikle kötü– davranmalarına göz yumuluyor." (Masanın etrafında bıkkınlık dolu bakışlar dolaştı.)

"Toplumsal Cinsiyet Organımız var ya," diye itiraz etti Rektör.

"Çok doğru!" dedi Profesör Bodkin. "İşe yaramaz, cansız, hemen hemen etkisiz bir kurum; kimsenin anlamadığı ve anımsamadığı bir amaç. Korkarım biz henüz Olanaklı En İyi

Dünya'da yaşamıyoruz, Profesör Caritat, en azından kadınlar söz konusu olduğunda. Tek dileğim, sizin dersinizi izledikten sonra, bunu nasıl yapabileceğimizi öğrenmek. Ancak sizin Aydınlanmanız da bu konuda pek aydınlık değil, öyle değil mi?" Nicholas'a yanılgıya yer vermeyecek denli düşmanca bir bakış fırlattı.

Nicholas makul bir biçimde uyarıldığını hissetti. Söylediği yanlış değildi, gerçi konu tartışmaya açıktı. Özellikle de Condorcet düşünüldüğünde: 1789 yılında, çağının en aydınlanmış erkeklerinin bile davranışlarını kınayarak, kadınların yurttaşlık hakkının tanınması gerektiğini ileri sürmüştü. "Yasaların oluşturulmasına katkıda bulunma hakkını insan ırkının yarısından saygısızca esirgeyerek, eşit haklar ilkesini çiğnemediler mi?" diye yazmıştı. Ve, "haklardan böylesi bir dışlamanın nedeni olarak, erkekler ve kadınlar arasındaki doğal farklılığı gerekçe göstermelerini" sertçe eleştirmişti. Nicholas daha sonraki bir zaman diliminde Profesör Bodkin ile –ve tercihen baş başa– feminizm ile Aydınlanma'yı tartışmaktan büyük zevk alacağını hayal etti. Ama ne ki, hemen oracıkta değil. Masanın etrafında kıpır kıpır bir hava hâkimdi ve Rektör, uygun bir dille oturumu kapadı.

"Sanıyorum, gelecekteki meslektaşlarınız, buradan ne bekleyebileceğiniz konusunda size bir fikir vermişlerdir," dedi. "Size onlarla birlikte kafeteryaya gidip öğrencilerin bazılarıyla tanışmanızı öneriyorum. Şimdi sizi Profesör Grenzen ile Profesör Glaube'nin becerikli ellerine bırakıyorum." Herkes kafeteryaya doğru gitmek üzere kalkarken, Nicholas, koridorda Profesör Grenzen ile Profesör Glaube'nin peşine düştü.

"Philomena Bodkin tam bir fenomen," diye gözlemledi Profesör Grenzen, yürürlerken. "Tarzı tatlı ama içeriği biraz acı."

"Ve," diye ekledi Profesör Glaube, "bir tutam tuzla alınmalı."

"Toplumsal Cinsiyet Organı nedir?" diye sordu Nicholas.

"Kadınların sorunlarını duyurmak ve çıkarlarını korumak için Antlaşma zamanında kurulmuş bir kurum," diye yanıtladı Profesör Grenzen. "Şu günlerde cinsel taciz suçlarını gündeme getirmekten başka bir şey yaptığı yok. Başındaki kadınlar kurumun ne yapması gerektiğinde –ya da daha başka neler yapması gerektiği konusunda– anlaşamıyorlar."

"Dört farklı hizip var," diye açıkladı Profesör Glaube. "Kadınlara kötü davrandığımızı söyleyen ve alışılmadık uygulamalarıyla dinî ve etnik bütün cemaatlerle ters düşen militan feministler var. Ne ki bizi açıkça eleştiremezler, çünkü o zaman yasayı çiğnemiş olurlar. Onlara karşı çıkanlar ise, bütün cemaatlerin kadınlara davranış biçiminin kendi yordamlarınca doğru olduğunu savunan göreci feministler. Onlar bütün zamanlarını, kadınları sünnet eden Hakirgörenler türünden herhangi bir cemaatin geleneklerini eleştirmeye cüret edenlere saldırmakla geçirirler. Bir de tikelci feministler var. Kadınlara nasıl davranılacağını bilen tek bir cemaat olduğunu savunurlar, ama bunun hangisi olduğu konusunda bir türlü anlaşamazlar: Kimi Nağmeciler der, kimi İncinenler vs vs. Ve son olarak, kadınların kendi cemaatlerini oluşturması gerektiğini savunan ayrılıkçı feministler var. Bu düşünceyi fazla ileri götüremediler. Grenzen'in dediğine göre, bu dört hizip yalnızca cinsel taciz suçlarına verilecek cezaların karara bağlanma yetkisinin kendilerine verilmesinde hemfikirler. Toplumsal Cinsiyet Organı üyeleri, mahkeme öncesi oturumlara başkanlık ederler ve görülmesi gerekli bir dava olduğuna ikna olurlarsa, mahkemelerde ceza verirler. Bu konuda epeyce bir başarı da kazandılar, çünkü bütün cemaatlerimiz kadınlara saygı duyulmasını destekler."

Kimi tezgâha dayanmış, kimi masalara oturmuş insanlarla dolu kafeteryaya ulaştılar. Profesör Grenzen ve Profesör Gla-

ube, Nicholas'ı, yarım düzine öğrencinin kendilerini hevesle beklediği bir masaya götürdü. Görünüşe bakılırsa, öğrenciler onunla konuşmak üzere seçilmişlerdi ve Nicholas aralarına katılınca çok memnun oldular.

"Peki, burada öğrenci olmak nasıl bir şey?" diye sordu onlara.

Bu soru, çeşitliliğin övülmesinde gerçek bir uyumu ve gönül rahatlığı içinde varılan sözbirliğini açığa çıkardı. İki öğrenci Arı'ydı ve 'Arımerkezciliği' ya da 'hegemonya kurma' emellerini kesin bir dille reddediyorlardı; eğitim programının tamamıyla 'Arıcılık'tan arındırıldığını ve 'çokmerkezci' olduğunu iddia ettiler. Diğerleri ise girişken ve tartışmacıydı. Artık 'marjinal' ya da 'altta-kalan' değillerdi; 'güç' kazanmışlardı. "Hepimizin," diye ısrar etti biri, "kendi Tolstoyları var ve hepsini okuduk."

"Hiç çatışma ya da sürtüşme olmuyor mu?" diye sordu Nicholas. "Kimse kimseyi gücendirmiyor mu?"

"Ah, pek tabii ki," diye karşılık verdi öğrencilerden biri, "bunu engelleyecek bir konuşma yasamız var."

"Bu nasıl işliyor?" diye sordu Nicholas.

"Eğer herhangi birinin, herhangi bir cemaat hakkında aşağılayıcı bir ifade kullandığı duyulursa, o kişi suçlanır ve Türlüversite Yüksek Konseyi'nin huzuruna çıkarılır. Cezalar, uyarıdan okuldan atılmaya kadar değişir. Eğer profesörler böyle bir şey yaparlarsa, hapse bile atılabilirler."

"Ne tür ifadeleri kastediyorsunuz?" diye üsteledi Nicholas.

"Ee! Şey... maalesef, örnek veremeyiz. Bu tehlikeli olur," dedi bir başka öğrenci.

Nicholas ısrar etti. "Lütfen," dedi, "sadece bir tane."

"Pekâlâ," dedi öğrencilerden biri, kaçamak gözlerle etrafına bakıp sesini alçaltarak, "eğer, 'bir Karınca gibi çalış-

kan' derseniz, bir aylığına okuldan uzaklaştırılırsınız."

Nicholas kendisini baskı altında hissetmeye başladı. Tam o sırada, içi rahatlayarak, yakındaki bir masadan kalkmakta olan Philomena Bodkin'in zarif endamını gördü. Özür dileyerek kalkıp, onunla konuşmak için yanına gitti.

"Sizi, Aydınlanma'ya bakışınızın tartışılır olduğuna ikna etmek isterdim," diyerek söze doğrudan girdi Nicholas.

"Bunu her zaman deneyebilirsiniz," dedi Philomena.

"Belki de bir gün yemek yerken konuşabiliriz?"

"Belki de," diye karşılık verdi. Bu bir cesaretlendirme miydi? Emin değildi.

"Bugün akşam yemeğine ne dersiniz?" diye önerdi.

"Olmaz. Öğrenci yurtlarında Gözetmenlik yapacağım."

"O zaman, yarın burada öğle yemeği olsun? Saat bir uygun mu?"

Philomena kabul etti, hoşçakal anlamında elini salladı ve arkasına bakmadan uzaklaştı.

Nicholas, yeniden öğrenci konuşmacılarının arasına katılmaya gönülsüzdü. Hepsi de şaşırtıcı bir biçimde uygitsinciydi ve hiç de toplumlarının durumunu eleştiriyor gibi görünmüyorlardı. Kendi çocuklarının bağımsız ruhunu gururla aklından geçirdi ve endişeyle, acaba şimdi ne yapıyorlardır diye düşündü. Orada kararsızca dikilmiş dururken, birinin kendisini kolundan çekiştirdiğini fark etti. Tam arkasında iki genç öğrenci duruyordu. Koyu renk saçlı, bir deri bir kemik oğlan, deri ceketliydi; sağlıklı görünümlü, sarışın kız ise kot pantalon ve kırmızı kazak giymişti. Sinirli, gergin ve bir şeyleri gizliyormuş gibi görünüyorlardı.

"Sizinle konuşmayı o kadar çok istiyoruz ki, Profesör Caritat," dedi delikanlı, aceleyle, "ama şimdi burada olmaz. Bu akşam bizimle buluşur musunuz?"

"Tabii, olur," dedi Nicholas.

"Sizinle altıda burada buluşalım," dedi delikanlı ve çabucak gitti.

Tam o sırada Profesör Grenzen yanından geçiyordu ve Nicholas'ı kolundan yakaladı.

"Sizi odanıza ve sekreterinize bir an önce kavuşturmalıyız," dedi, "ne de olsa artık bizden birisiniz."

·21·

Memnuniyetsizler

Ortakistan'daki odası Yararistan'dakinin aynısıydı – çıplak beyaz duvarlar, basit bir sandalye, bir masa ve boş, gri kitap raflarıyla özelliksiz ve işlevsel. Ne ki, böyle bir çalışma ortamı, konumlanmamış, seyahat eden yeni benliğine uygundu. İki odası da, hüzünle andığı Askeristan'daki mabedinden ne kadar farklıydı. Ancak yine de, mabedinin sıcaklığını ve önceki benliğinin rahatlığını ve avutuculuğunu andıkça, bunların ne ölçüde rejimin zalimliklerinin üzerine inşa edildiğini düşündü.

Kendisi için atanan sekreter, onu, Bölümler'de ve Kütüphane'de dolaştırdı. Sabahki konuşmalarını yeni baştan tekrarlayan Grenzen ve Glaube ile öğle yemeği yedikten sonra Kütüphane'de şöyle bir dolaştı ve akşam belki eve geç gelebileceğini haber vermek için Goddington'a telefon etti. Tam saat altıdan biraz önce randevusuna yetişmek üzere kafeteryanın yolunu tuttu.

Genç çift kendisini girişte bekliyordu. Kendilerini Benjamin ve Constance olarak tanıttılar.

"Burada, Türlüversite'deki odama bizimle birlikte gelir misiniz?" diye sordu Benjamin. "Size biraz şarap ve yanında hafif bir şeyler sunmak istiyoruz."

Nicholas kabul etti; önce binanın çıkışına kadar ve ardından kampus boyunca onlarla gitti. Nicholas, onların, başkaları tarafından görülmekten endişelenir gibi göründüklerini fark etti.

"Bizimle görüşmeyi kabul etmeniz ne büyük incelik," dedi Benjamin. "Görevinizi duyduk ve çok ilgi çekici bulduğumuz bazı kitaplarınızı bulmayı da başardık. Size buradaki

yaşamla ilgili tek yanlı bir resim çizildiğinden endişelendik. Biz bir topluluk kurduk, gizli bir dernek..."

"Gizli bir *devrimci* dernek," diye ekledi Constance heyecanla.

"...farklı düşünceleri tartışmak için. Bunları sizinle de tartışmak istiyoruz. Ama bu yaptığımız tehlikeli ve kesinlikle yasal değil. Hâlâ bizimle gelmek istiyor musunuz?"

"Evet," dedi Nicholas kararlılıkla.

Bir sürü binayı geçtiler ve en sonunda, öğrenci yurtları olduğu belli olan bir dizi yüksek bloğa geldiler. Bunlardan birine girdiler, asansörle beşinci kata çıkıp uzun bir koridordan geçtiler ve Benjamin'in odasına ulaştılar. Oda, hemen yanında bir yatak odası da olan küçük bir çalışma odasıydı. Pencerenin yanındaki masanın üzerine kâğıtlar ve kitaplar yığılmıştı. Odanın ortasında, etrafına, kimi yere bağdaş kurmuş, kimi sandalyelere oturmuş sekiz kişinin dizildiği alçak bir sehpa vardı. Benjamin, Nicholas'a oturması için alçak boylu boş bir koltuk gösterdi. Sonra Constance ile birlikte, üzerinde, birkaç şişe Nağmeciler şarabı, bir sürü bardak ve sandviçler bulunan sehpanın başındakilerin arasına katıldı. Benjamin öğrenci arkadaşlarını tek tek tanıtırken, Nicholas Constance'ın uzattığı şarap bardağını aldı.

"Profesör Caritat'a onu neden görmek istediğimizi anlattım..." diye başladı Benjamin.

"Lütfen," dedi Nicholas, "bana Nicholas deyin." Bu resmiyetten kurtulma çağrısı herkese çok iyi geldi.

"Gördüğün gibi," diye devam etti Benjamin, Nicholas'a dönerek, "işler burada sana gösterildiği gibi değil. Bizim Profesörlerimiz ve öğrenci temsilcilerimiz sana resmî hikâyeyi anlatıyorlar."

"Gerçek hikâye nedir?" diye sordu Nicholas.

"Nereden başlasak?" diye sordu Benjamin.

"En iyisi kendimizden başlayalım," diye önerdi Constance. "Ben bir Arı'yım ve Benjie de bir İncinen ve biz evlenmek istiyoruz. Ama Ortakistan'da karışık evliliklere karşı büyük bir toplumsal baskı var. Yasak değil ama bütün cemaatler tarafından açıkça önlenmeye çalışılıyor. Ve böyle evliliklerden doğan çocuklar babalarının dinî ve etnik kimliğine göre yetiştiriliyor. Ne bizimkiler Benjie'yi biliyor, ne de onların ailesi beni."

"Öğrenirlerse ne olur?" diye sordu Nicholas.

"Muhtemelen bizi ayırırlar: Evlatlıktan reddeder ve bir daha yüzümüze bakmazlar."

"Gizlice buluşmamız gerekiyor," dedi Benjamin. "Sadece arkadaşlarımız biliyor. Kampusta bir duyulsa, bizi afaroz ederler."

"Bu yaygın bir sorun mu?" diye sordu Nicholas.

Masanın etrafında bir kahkaha dalgası yayıldı. "Bilmek imkânsız," dedi Constance. "Çok az sayıda insan çizginin dışına çıkmaya cesaret edebiliyor. Sınırlı sayıda karışık evlilikler var, ama kaç tane *liaisons dangereuses* [yasak ilişki] var bilen yok."

"Yasak ilişki, tehlikeli olan tek şey değil," diye yorumda bulundu, siyah, kıvırcık saçlı bir delikanlı. "Çizginin dışına çıkmanın bir sürü yolu var."

"Ne gibi?" diye araya girdi Nicholas, ikinci bardak şarabını doldururken.

"Etnik ve dinî cemaatini reddetmek ya da onlara ait değilmiş gibi ya da başka bir tanesine aitmiş gibi davranmak, –en kötüsü de– kolektif kimlikler düşüncesini toptan reddetmek," diye karşılık verdi delikanlı.

Onun yanındaki, koyu renk saçlı kız da üstüne basa basa

onayladı. "Zorunlu olduğun yere ait olmadığını söylemeye çalışırsan, başın belada demektir."

Bir başkası ekledi. "Hele bir de ait olmaya inanmadığını söyle. Bak gör neler oluyor o zaman!"

Nicholas'ın yanında oturan, hayli melankolik bir genç başını sallayarak onayladı. "Böyle şeyler söylemeye cüret eden ya da bunları düşündüğüne inanılan insanlar aforoz edilirler ve iyi iş bulmakta zorlanırlar. Benim babam sırf bu yüzden yıllardır işsiz. Kotaya bile giremiyor bir türlü."

"Ama en kötüsü," dedi bir diğeri, "dinî ya da etnik, resmî olarak kabul edilmemiş bir başka cemaate ait olmak istemek. Siz kendinizi 'tanıyorsunuz' ama yönetenler sizi 'tanımıyor'. Bu kabul görmeyen cemaatler, listedekiler tarafından asıl tehlike olarak görülüyor."

"Kısacası," dedi Benjamin, "resmî söyleme uymayan insanların başına kötü şeyler geliyor. Onların gerçek Ortakistanlı olmadıkları söyleniyor. Bazen de onlara 'köksüz evrendeşçiler' diyorlar."

Nicholas bu konuşulanları çok ilgi çekici buldu. Ayrıca etrafındaki insanları da son derece kafa dengi buldu; onların dostluklarından, duygu yeğinliğinden ve apaçık samimiyetlerinden çok etkilendi. Kendi deneyimlerinden kaynaklanan bir sürü öykü anlattılar ve bunların hepsi bir araya geldiğinde ortaya çıkan toplam oldukça etkileyiciydi. Saatler ilerledikçe, Constance Nicholas'a, bir hayli güzel Nağmeciler şarabından bardaklar dolusu doldurmaya devam etti. Nicholas az da olsa kafayı bulmaya başladığını hissetti ve bunun etkisini gidermek için bir iki sandviç yedi.

"Nicholas!" dedi Benjamin birden. "Bize yardım etmen gerek. Senin kitaplarını biliyoruz, bazılarını da okuduk bile. Ama kendimizi nasıl savunacağımızı ve koruyacağımızı bil-

miyoruz ve hepsinden önemlisi, ötekileri, onların savunulmaya ve korunmaya ihtiyaç duyduklarına nasıl ikna edeceğiz."

"Neye karşı?" diye sordu Nicholas.

"Aidiyete karşı," dedi Benjamin.

"Ve ait olmayı istemeye karşı," dedi Constance.

"Sanırım, benim Aydınlanma üzerine derslerim bu konularla ilgili olacak," dedi Nicholas, "insan hakları ve yurttaşlık haklarından kesinlikle söz edeceğim..."

"Senin derslerin bütün öteki Profesörlerin yalanlamaları yüzünden dikkatle sınırlandırılacak ve derslerine karşı çıkılacak," dedi Benjamin. "Onlar seni, ne düşünülmemesi gerektiğine dair ibret göstermek için kullanmak istiyorlar."

Nicholas'ın zihninde bir düşünce belirdi. "Peki ya Profesör Bodkin?" diye sordu. "O sizinle aynı fikirde değil mi?"

Masanın etrafında bir dalgalanma oldu. Bu konuda apaçık bir anlaşmazlık olduğu belliydi. "Onunla ilgili bir sorun yok," dedi Constance. "O her yerde hüküm süren dogmacılığa karşı. Ama mesele, onun tüm bunlara sadece kadınların Antlaşma'nın dışında bırakılmaları ekseninde karşı çıkması. O da herkes gibi kimliğe takmış durumda ve seninle sadece, eğer sen kendini ilk önce bir kadın olarak düşünüyorsan ilgilenir. O sadece kadınlarla ilgilenir, insanlarla değil."

"Erkeklerle ilgilenmez mi?" diye sordu Nicholas.

"Kesinlikle hayır!" dedi Constance. "Onlardan nefret eder."

Nicholas'ın morali bozuldu.

"Sana derneğimizin bir üyesi olur musun diye sormak istiyoruz," dedi Benjamin, "bize önerilerde bulunursun, insan hakları mücadelemizde propaganda amacıyla kullanabileceğimiz metinler verirsin."

"İşte buna içilir!" dedi kıvırcık saçlı öğrenci.

Constance, Nicholas'ın bardağını bir kez daha doldurdu.

"Önerinizi kabul ediyorum," dedi Nicholas ihtiyatsızca, güzel Nağmeciler şarabından altıncı (yoksa yedinci mi?) bardağı kafasına dikerken. Etrafındaki yüzlere hoş bir canayakınlığın yayıldığını görebiliyordu. Zaman kavramını tamamen yitirmişti, ama saatin epey geç olduğunu biliyordu. Ayrıca 'doğanın çağrısı'na yanıt vermek için acil bir ihtiyaç duyuyordu. "En yakın tuvalet nerede?" diye sordu Benjamin'e.

"Koridorda, solda," dedi Benjamin.

Nicholas dışarı çıktı ve koridor boyunca sendeleyerek ilerledi. Üzerinde işaretler olan bir sürü kapı vardı, ama bunların ne olduğunu çıkaramıyordu. İşaretler, etnik kıyafetler giymiş insan çizimleriydi. Mesele bütün çizimlerin, kimi dar kimi bol pantolon giymiş gibi görünen insan figürlerinden oluşmasıydı. Bunların kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı tuvaletleri gösterdiği belliydi, ama Nicholas hangisinin hangisi olduğunu ayırt edemiyordu. Bir süre bir ona bir buna bakındı. En sonunda, çok da sıkışmış olduğu için, rasgele bir tanesini seçti ve kapıyı itti.

Burası, içinde birkaç tane lavabonun ve daha ileride bir dizi duş kabini perdesinin asılı olduğu fayans döşeli bir banyoydu. Perdelerin bir tanesinin arkasında akan suyun sesini duyabiliyordu.

"Hah, geldin demek," dedi emreder bir ses. "Çabuk! Sabunu ver."

Nicholas etrafına bakındı ama sabunu göremedi.

"Şurada taburenin üzerinde. Tanrı aşkına, biraz acele etsene!"

Nicholas kendisine söyleneni yaptı. Sabunu aldı ve duş perdesine doğru ilerledi. Yavaşça perdeyi kenara çekti. Philomena Bodkin önünde çırılçıplak duruyordu. Göz göze geldiler.

"Çık dışarı!" diye hırladı.

Nicholas sabunu uzatıp uzatmamakta kararsızlık geçirdi.

"Özür dilerim," dedi, açıklamaya çalışarak. "Hata bende. Ben..."

"Defol!" diye haykırdı.

"Sizi incittiysem özür dilerim," dedi, "ama hâlâ yarın birlikte öğle yemeği yiyebileceğimizi umuyorum."

"Terk et burayı!" diye çığlık attı. Nicholas duş perdesini düşürdü ve elinde sıkıca tuttuğu sabunla dışarı çıktı. Koridorda gerisingeriye giderken, resimsözcüklü kapılardan birini daha denedi, ama kilitliydi. En sonunda, aradığını buldu ve zihinsel anlamda değilse bile fiziksel bir rahatlığa kavuştu.

Öğrencilerin yanına çok endişeli bir halde döndü ve onlara neler olduğunu anlattı. "Eyvah!" dedi Constance. "Senin bizim yanımıza geldiğini öğrenmemeli. O, Dernek hakkında bir şey bilmiyor."

Eve gitme zamanı gelmişti. "Senin desteğin bizim için çok önemli," dedi Benjamin. "Seninle görüşmeye devam etmeliyiz. Ama hiçbir koşulda bu akşam bizimle burada buluştuğundan kimseye söz etme. Ne olursa olsun gizliliği korumalıyız."

Nicholas tekrar buluşmaya ve onlardan kimseye söz etmeyeceğine dair söz verdi. Onların hevesi, coşkusu ve eleştirel ruhu çok hoşuna gitmişti; doğruyu söylemek gerekirse, onları görür görmez Marcus ile Eliza'yı anımsamıştı. Öğrencilerden birinin küçük bir arabası vardı ve onu eve bırakmayı teklif etti. Philomena ile beklenmedik karşılaşması oldukça ayıltıcı bir deneyimdi. Bunun anısı eve gidene kadar yol boyunca aklını kurcaladı.

Evde, Goddington onu bekliyordu ve endişeli görünüyordu.

"Jonny ortadan kayboldu."

"Neden?" diye sordu.

"Muhtemelen bugün eve gelen imzasız bir mektup yüzünden. Şöyle yazıyor: Misafirine dikkat et ve onu uyar." Jonny, bunu gitmesi gerektiğine yormuş olmalı; gerçi bu sahipsiz pusula seni kastediyor da olabilir. Neyse, nasıl bir gün geçirdin?"

Nicholas, ona, akşamki olayları atlayarak, Türlüversite'ye yaptığı ziyaretin kısa bir özetini geçti. Goddington memnun olmuş görünüyordu.

"Görünüşe göre burada büyük bir başarı kazanacaksın," dedi neşeyle. "Şu Cypselus meselesine aldırma, gerçi yine de tehlikelere karşı uyanık olmalıyız. Bundan sonra hangi kurumumuzu ziyaret etmek istersin? Parlamento mu? Adalet Sarayı mı?"

"Toplumsal Cinsiyet Organı'na ne dersin?" diye önerdi Nicholas.

"Ha, onu duydun demek. Mükemmel fikir. Yarın değil öbür gün seni oraya bizzat kendim götüreceğim. Yarın, arabuluculuk yapmam gereken kimi konular var. Orası, sana, Kadın Sorunu ile nasıl ilgilendiğimize dair bir fikir verecektir."

Nicholas yatmaya çekildi, kendi kadın sorununa ve özellikle de banyosundaki varlığını, Benjamin, Constance ve dostlarına ettiği gizlilik yeminini bozmadan Philomena'ya nasıl açıklayabileceğine kafa yordu. Çeşitli Aydınlanma düşünürlerine danıştı ama hiçbirinin yardımı olmadı.

·22·

Toplumsal Cinsiyet Organı

Nicholas çok kötü uyudu ve ertesi sabah felaket bir baş ağrısıyla uyandı. Görünüşe göre, sürekli sorun çıkarıyordu: Kibiristanlıların ve Sarkıtçıların uğursuz tehditleri, gelecekteki meslektaşlarının ve öğrencilerinin katılaşmış, hoş olmayan uylaşımları ve şimdi de Philomena Sorunu. En sonuncusu başa çıkılacak gibi görünmüyordu. Gerçeği söylemeden gecenin geç saatinde öğrenci yurtlarının beşinci katında ne aradığını nasıl açıklayacaktı – hem de onun Gözetmen olduğu yurtta ve tam da onun duş aldığı katta.

Goddington, kahvaltıdan sonra onu arabayla Türlüversite'ye bıraktı. Nicholas rahibe akıl danışmayı aklından geçirdi, ama bir şey sormamaya karar verdi. Ne de olsa, Benjamin'e kesin bir gizlilik sözü vermişti. Benjamin, Constance ve diğerlerinden gerçeği Philomena'ya doğrulamalarını da isteyemezdi, çünkü ona güvenmedikleri açıktı. Sabahın geri kalanında bir sonuca varamadan bu sorunla cebelleşti. Eğer hâlâ, kısmen umduğu gibi, Philomena öğle yemeğinde ortaya çıkarsa, ona basitçe, kütüphanede geç saatlere kadar çalıştığını, kampusta şöyle bir dolaşmaya çıktığını ve tuvalet ararken kaybolduğunu söyleyecekti. Belki de bu, onu ikna etmek için yeterince inanılmazdı.

Kısmi umudunun boşa çıktığı kesinleşti. Kafeteryada saat birden bir buçuğa kadar tek başına oturdu, ama Philomena görünmedi. Profesör Grenzen ve Profesör Glaube yanına gelip onu kendilerine katılmaya davet ettiklerinde, umutsuzluk içinde, gitmek üzere kalkmıştı. Nicholas kabul etti ama onların sohbeti, umarsızlığını gidermedi. Tam olarak ne üze-

rine ders vereceğini sordular. Kafalarında doğru bir yanıtın olduğu belliydi. Benjamin haklıydı: Onların amacı, Nicholas'ın yanlış düşünce üzerine ibret dersi vermesiydi. İnananlar arasında bir akılcı, evdeki şamar oğlanı, onların süs köpeği olacaktı.

Bir akılcının, inananlara nasıl seslenmesi gerekirdi? Bu, hiç kolay değildi; özellikle de maksat, Nicholas'ın akılcılığını, onların inançlarını güçlendirecek bir temel olarak kullanmak olunca. Benjamin, Constance ve diğerlerinin varlığı onu cesaretlendiriyordu, ama Ortakistan'da onları destekleyecek kaç kişi vardı? Bu sorunun tek çözümü, elinden geldiğince ikna edici bir ders vermek ve gerçeğin ortaya çıkmasını ummaktı. Gerçek, ne yazık ki, günün geri kalanında elinde olmadan aklını kurcalayan Philomena Sorunu'nun çözümüne uygulanabilir değildi. Tek neşelendirici an, akşam yemeğinde Goddington'un çocuklarına başından geçen maceraların bir kısmını daha anlattığı zamandı.

Ertesi sabah saat dokuzda, Goddington, saat onda gelip onu Toplumsal Cinsiyet Organı'na götüreceğine söz vererek, Nicholas'ı arabayla Türlüversite'ye bıraktı. Nicholas ana binaya girerken, bir delikanlının Türlüversite gazetesini sattığı küçük bir büfe gördü. Bir tane gazete satın aldı ve ilk sayfaya baktı. Bütün kanı yüzünden çekildi.

Manşette, büyük siyah harflerle şöyle yazıyordu: "KONUK PROFESÖR ÇIPLAK BODKIN'E TACİZDE BULUNDU." Aşağıda Philomena Bodkin'in ağırbaşlı görünmeye çalışan ve için için gülen büyük bir fotoğrafı vardı. Nicholas dehşete düşmüş bir halde haberin geri kalanını da okudu:

> Bu çarşamba akşamı, Çamlık Öğrenci Yurtları'nda şaşırtıcı bir olay meydana geldi. Akşam saat 22.30'da, bir erkek sessizce içeri girip duş perdesini çekerek, Türlüversite

konuşma yasasını etnik bir hakaret barındıran sözleriyle çiğnediğinde, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Profesörü ve Çamlık Gözetmeni Philomena Bodkin duş alıyordu.

Bir kalıp sabun verme niyetindeymiş gibi görünen bu davetsiz misafir, Etnik ve Dinî Çalışmalar Bölümleri'ne Konuk Profesör olarak daha yeni atanmış Profesör Nicholas Caritat'tan başkası değildi. Profesör Caritat kısa bir süre önce, direniş savaşçılarının yardımıyla 'olanaklı en iyi dünya'yı bulma göreviyle Askeristan'dan kaçmış ve sığındığı Yararistan'daki Bağnazistan destekli kaçırılışından ise Muhterem Goddington Thwaite tarafından kurtarılmıştı.

"Bu olay 'Konuk Profesör' ibaresi için bütünüyle yepyeni bir ufuk açıyor. Sözde 'görevine' gelince, Profesör Caritat'ın gerçekte ne aradığı açıkça görülüyor!" Profesör Bodkin'in yaşadığı üzücü olay üzerine yorumu bu oldu. Etnik ve Dinî Çalışmalar Bölüm Başkanları Profesör Grenzen ve Profesör Glaube bugün yorumda bulunmak için ortada yoklardı. Türlüversite Yönetimi ise herkesin banyo yaparken ya da duş alırken kapılarını kilitlemesiyle ilgili bir uyarı yayınladı.

Sarsılmış ve titremekte olan Nicholas aklını toplamak ve kendine gelmek için odasına koştu. Koridordaki posta kutusunda, kendisine gönderilmiş üç tane zarf vardı. Birinde "KİŞİSEL", ötekilerde "ACİL" ve "ÇOK ACİL" ibareleri vardı. Nicholas zarfları giderek azalan aciliyet sırasına göre açtı.

Çok acil olanı, Toplumsal Cinsiyet Organı'nda bulunmasını bildiren bir çağrı belgesiydi. Şöyle yazıyordu: "*Bodkin'in Caritat'a Yönelik* şikâyeti üzerine Toplumsal Cinsiyet Organı'nda (adres ve o günün tarihi yazıyordu) saat 11.00'de Cinsel Taciz Tüzüğü'ne göre ceza ya da cezalar verilip verilmeyeceğine ilişkin Ön Duruşma'da bulunmanız gerekmektedir."

Acil mektup, Rektör'ün, mümkün olan en kısa sürede kendisini görmek istediğine dair bir nottu.

Üzerinde "KİŞİSEL" ibaresi olan mektup, imzasız bir mektuptu ve basitçe şöyle diyordu: "Cypselus düşmanları için de, dostları için de tehlikelidir. Uyarıldınız."

Nicholas odasına girdi ve oturdu. Halka duyurulan davetsiz misafir ve taciz suçlamaları yeterince kötüydü. Dostlarına ihanet etmeden kendisini nasıl savunabilirdi? Peki ya 'etnik hakaret' suçlaması da nereden çıkmıştı? Ve bu ne anlama geliyor olabilirdi?

En iyisi gidip, bir an evvel Rektör'le yüz yüze görüşmek, diye düşündü. Belki de, ileride başına gelebilecek felaketlerden kaçınmanın bir yolunu bulabilirdi. Dosdoğru Rektör'ün odasına gitti, kapıyı çaldı ve içeri alındı.

Rektör, hiç olmadığı kadar, zarif bir biçimde babacandı. "Nedir bu şimdi olanlar, Caritat," diye sordu. "Masum bir açıklaması olduğundan eminim."

"Var, ama size bunu şimdi söyleyemem," dedi Nicholas doğruca. Belki de Benjamin'i bulabilir ve ikna edici bir görgü tanığına sahip olabilirdi. Ama bu, Philomena'nın duşunda ne aradığını açıklamazdı. Rektör hayal kırıklığına uğramış bir halde baktı.

"Çok yazık," diye belirtti. "Profesör Bodkin uğraşılması hiç de kolay olmayan biridir ve savaş bayrağını açtığında en iyisi önünde durmamaktır. Herkesin iyiliği için, umarım, çok yakında açıklamanızı yapabilirsiniz."

Ben de öyle umuyorum, diye düşündü Nicholas.

En kısa zamanda onunla temasa geçeceğine söz vererek Rektör'ün yanından ayrıldı ve kendi durumunu iyice düşünüp taşınmak için odasına döndü. Ki bu, her zamankinden korkunç görünüyordu. Benjamin'i aramaya başlasa mıydı? Ama onu nerede bulacaktı? Hem Benjamin ona gerçekten nasıl yardım edebilirdi?

Goddington ile buluşma saati geldi. Türlüversite'nin girişinde rahiple buluştu. Besbelli haberler ona da ulaşmıştı. Goddington son derece üzgün görünüyordu.

"Nicholas! Sevgili Nicholas!" diye haykırdı, kolunu Nicholas'ın omzuna atarken. "Eminim, bu işte korkunç bir yanlışlık var."

"Evet, var," diyerek onayladı.

"Belki de," dedi Goddington ümitle, "bu tamamen bir başkasıyla karıştırılma durumudur?"

"Hayır," diye karşılık verdi Nicholas, ketum bir tavırla.

Goddington'un arabasına bindiler. Nicholas, ona, Toplumsal Cinsiyet Organı'ndan gelen çağrı belgesini gösterdi.

"Bana öyle geliyor ki," dedi Goddington, yola çıktıklarında, "bu noktada yapılması gereken biraz profesyonel arabuluculuk. Bildiğin gibi... bu konuda, bu alanda, bu dalda bazı tecrübelerim var. Ancak, eğer sana yardım edeceksem, bana bütünüyle güvenebilmelisin."

Nicholas düşündü. Benjamin ve Constance'ın sırrını Goddington'a açabilir miydi? Goddington, ne de olsa, kendini tamamen Ortakistancılığa adamıştı, bu düzenin adamıydı. *Onun* kimliğinde hata yoktu. Devrimci derneği bozguncu ve yurtseverlik karşıtı bulması kaçınılmazdı. Üstelik Nicholas'ın bunu desteklemesini nasıl değerlendirirdi? Zamana bırakmaya karar kıldı.

"Bir açıklaması var," dedi, "ama sana şimdi söyleyemem."

"Çok yazık," dedi Goddington, "senin çıkarlarını temsil etmek için Duruşma'da bulunmak istiyordum, ama olan biteni senin gözünden bana anlatmazsan işimiz çok zorlaşacak. Bu sorunu elimizden geldiğince kısa sürede ortadan kaldırmaya çalışmalıyız. Cypselus'u savunur göründüğün için Kibiristanlılar ve Sarkıtçılar ile başın yeterince belada zaten."

Goddington'a imzasız mektuptan bahsetti.

"Seni endişelendirmek istemezdim, ama bir tane de bu sabah eve geldi," dedi Goddington. Nicholas, gözle görünür bir biçimde, benzinin attığını hissetmeye başlamıştı.

Toplumsal Cinsiyet Organı'na ulaştılar; bu da yerel, özelliksiz tarzda inşa edilmiş binalardan biriydi. Dışarıda bazı televizyon kanallarına ait park etmiş yayın arabaları vardı. Ana girişe doğru yürürlerken, Goddington, günün ilerleyen saatlerinde bir cinsel taciz davası için arabuluculuk yapacağını açıkladı.

"Bu seninkinden sonraki dava," dedi. "Belli ki senin davana öncelik veriyorlar. Benim davam, orta yaşlı bir erkek profesörün, bir kız öğrenciden yararlanmasıyla ilgili. Onları, davayı düşürmeye ikna etmeye çalışacağım. Bu tip şeyler sadece duyguları altüst ediyor, cemaat ilişkilerini bozuyor. Gerçi muhtemelen başaramayacağım. Bu konuda, kuruldakiler çok hassas ve mücadeleciler."

Güvenlik noktasını geçip ana kapılardan içeri girdiler ve kendilerini, isimlerinin iri, koyu harflerle yazıldığı yaka kartlarını alıp adlarının karşısını imzaladıkları danışma masasında buldular. Ana salon, dolanıp duran insanlarla doluydu. Genel bir bekleyiş, hatta heyecan havası var gibiydi. Nicholas kartını yakasına iğneledi. Artık kimliğiyle ilgili bir yanlışlık olamazdı.

Tıka basa dolu bir asansöre doğru ilerleyen Goddington'u takip etti. Asansörün kapıları kapandı. Kabin yükselirken, asansördekilerin onun kimliğine duydukları ilgi de arttı. Asansör homurtuyla yükselirken, onlar da homurdandılar. Beşince kata geldiklerinde kapılar yana kaydı ve herkes dışarı çıktı. Nicholas dışarı adımını atmıştı ki, asansörde yanı başında dikilmiş olan genç kadın yanına yaklaştı.

"Affedersiniz, Profesör Caritat," dedi, hızla bir not defteri çıkararak, "Size birkaç soru sorabilir miyim?"

"Hayır."

"Söyleyebilir misiniz acaba: Bu sizin için ilk miydi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Demek istiyorum ki, daha önce sarkıntılık etmekten mahkûm olmuş muydunuz?"

"Elbette, hayır," dedi Nicholas öfkeyle.

"Peki ya çocuk tacizi?" diye sordu beklenti içinde.

Goddington araya girdi. "Genç bayan, sorularınız kırıcı ve yakışıksız," dedi.

Kadın not defterini kapattı. "Bugün görüşülecek davranış biçimi, benim sorularımdan çok daha fazla kırıcı," diye karşılık verdi öfkeyle ve yürüdü gitti.

Büyük ölçüde kadınlardan oluşan bir kalabalık koridorda toplanmıştı ve insanlar ortada bulunan iki yana doğru açılan kapıdan yavaş yavaş salona girerek, üniformalı bir görevlinin önünden geçiyordu. Kapıya ulaştıklarında, Goddington görevliye kim olduklarını açıkladı. Görevli, onlara, koridorun ilerisindeki, Duruşma başlayana kadar bekleyecekleri bekleme odasını işaret etti.

Goddington biraz daha bilgi almak için üsteledi. "Neler olduğuna dair bana bir şeyler söyleyemeyeceğinden emin misin?" diye sordu.

"Üzgünüm," dedi Nicholas çaresizce. "Ona sarkıntılık etmediğimi bilmeni isterim, ama duşta olduğum da doğru, gel gör ki bunun nedenini açıklayamam – en azından şimdilik."

Goddington şaşırmış bir şekilde ama destekleyici baktı. "Pekâlâ, o zaman biz de, o eski 'en iyi savunma saldırıdır' ilkesine göre davranmak zorundayız," diye belirtti.

Goddington'un Nicholas'a mahkemelerin cinsel taciz için bir aydan başlayan hapis olmak üzere verdikleri cezaların aralığını anlattığı zaman diliminde beklemeyi sürdürdüler. Nicholas, belki de, özel görevinin bir parçası olarak Ortakistan hapishanelerini içeriden incelemeliydi? Bir sineğin, örümceğin ağında hissettiklerini hissediyordu. Her hareketiyle, onu saran bağlar daha da sıkılaşıyor gibiydi.

En sonunda, onları Duruşma Salonu'na götürecek olan memur geldi. Salon, televizyon ekipmanlarının ışıklarıyla parlak bir biçimde aydınlatılmıştı ve meraklı gözlemciler, fotoğrafçılar ve gazete muhabirleriyle tıklım tıklım doluydu. Kameralar, salonun tam ortasında yer alan, Sorgulama Komitesi'nin on üyesinin etrafına oturduğu büyük, oval masadaki gelişmelere odaklanmıştı. Biri dışında, Komite'nin tamamı kadındı. Masanın bir ucuna, etrafı kulağına bir şeyler fısıldayıp ona kâğıtlar uzatan danışmanlarıyla çepeçevre sarılmış Philomena Bodkin oturmuştu. Gözlerini önüne dikmiş, tamamen kendinden emin ve soğukkanlı görünüyordu. Nicholas ve Goddington içeri girerlerken, herhangi bir tanıma belirtisi göstermeden, onları gözlemledi. Masanın öteki ucundaki, iki boş sandalyeye oturdular. Işıklar yandı. Kameralar çalıştırıldı.

Belli ki bu duruşmanın Başkanı olan, kır saçlı, hayli tıknaz bir kadın oturumu başlattı:

"Bodkin'in Caritat'tan şikâyetçi olduğu Duruşma'yı açıyor ve şikâyetini açıklaması için Profesör Bodkin'i çağırıyorum."

"Profesör Caritat, yeni atanmış bir meslektaşım olduğu için," dedi Philomena, sakin ve soğukkanlı bir biçimde, "bundan pişmanlık duyuyorum. Ama en başından beri, bana karşı davranışları endişe vericiydi. Daha ilk tanıştığımızda, beni

Aydınlanma hakkında aydınlatmayı bahane ederek, akşam yemeğine çıkmayı teklif etti." Salonda kıs kıs gülenler oldu. Tıknaz kadın tokmağı masaya indirdi. Meslektaşlarından biri öne eğildi.

"Kabul ettiniz mi?" diye sordu.

"Etmedim. Aslında, Profesör Caritat'a o akşam öğrenci yurtlarında Gözetmen olarak görevli olduğumu açıklama hatasında bulundum. O zaman ertesi gün öğle yemeğini önerdi."

"Bu kez kabul ettiniz mi?" diye sordu Komite üyesi.

"Ettim, isteksizce. Amaçlarının saflığına dair kuşkularım vardı var olmasına, ama mesleğimin gerektirdiklerini yerine getirmiyormuş gibi görünmek de istemedim."

"Bu akıllıca mıydı?" diye sordu Komite üyesi.

"Değildi," diye kabul etti Philomena.

"Ondan sonra neler olduğunu anlatın bize," dedi Başkan.

"O akşam saat 22.15'te, geç saatte duş alıyordum. Duş odasının kapısı açıldı. Kız öğrencilerden biri olduğunu zannettim ve ondan sabun istedim. Birden, Profesör Caritat karşımda belirdi."

"Nasıl görünüyordu?" diye sordu başka bir Komite üyesi.

"Dengesiz," diye karşılık verdi Philomena. "İçmiş de olabilir. Onun hemen çıkmasına ilişkin isteğimi anlamamış gibi yaptı."

"Size dokundu mu?" diye sordu erkek Komite üyesi.

"Ona izin vermedim, ama niyetinin bu olduğuna kesinlikle eminim," diye karşılık verdi Philomena. "Belli belirsiz de olsa, onun isteklerine boyun eğmeyeceğimi anlayınca, affedilemez bir etnik aşağılama geveledi ve ertesi gün öğle yemeğine çıkma teklifini bir kez daha yineleyerek aşağılamasına tuz biber ekti."

"Ondan kurtulmayı nasıl başardınız?"

"Çığlık atarak," dedi Philomena.

"Teşekkür ederim, Profesör Bodkin," dedi Başkan. "Zanlı ya da temsilcisinin söyleyecek bir şeyi var mı?"

"Evet, var," dedi Goddington, öne eğilerek. "Profesör Caritat'ın bütün bu temelsiz suçlamalara karşı verilecek bir yanıtı var kuşkusuz, ancak kendisini savunmayı en uygun ana kadar bekletmeyi yeğliyor. Bu arada, duş odasının kapısının Profesör Bodkin tarafından neden açık bırakıldığını bilmek istiyorum. Bu durum biraz alışılmışın dışında değil mi? Bu aynı zamanda, hangi cinsiyetten olursa olsun, olası ilgili konuklar için bir davet olarak görülemez mi?"

Öfkeli ulumalar, ıslıklar ve yuhalamalar bütün salonu doldurdu. Başkan tokmağını vurdu.

"Bu savın, aşağılama içermediğini varsayıyorum," dedi Philomena duygusuzca.

Nicholas, Goddington'un kendisine destek çıkarak, davasına yardımcı olup olmadığından kuşku duydu. Şahsen bir soru sormaya karar verdi.

"Özür dilerim," dedi, "ama anlamadığım bir şey var. Geveledığim varsayılan etnik aşağılama nedir?"

İlk kez olarak Philomena öfke belirtileri gösterdi. Güzel, siyah gözleri parladı, sesi yükseldi.

"Dedin ki," dedi, sesi heyecandan titriyordu, "dedin ki, İncinen olduğum için üzgünmüşsün."

Nicholas olanları anımsamaya çalışarak belleğine başvurdu. "Benim dediğim," diye itiraz etti, "seni *incittiysem* özür dilerimdi."

Salonda inanmazcasına kahkahalar yankılandı.

"İncinenler Konsili, Türlüversite Yüksek Konseyi'ne bu konuda resmi bir şikâyette bulunacak. Hangimizin doğruyu

söylediğine ilişkin kararı onlara bırakmaktan dolayı mutluluk duyuyorum."

"Zanlının başka bir diyeceği ya da sorusu var mı?" diye sordu Başkan.

Goddington yana eğildi ve kulağına fısıldadı. "Başka bir şey söyleme. Zaten duşta olduğunu kabul etmiş oldun, ki bu bir hataydı."

"Hayır, teşekkür ederim," dedi Nicholas.

"Şikâyetçinin başka gözlemleri var mı?"

"Evet, var," dedi Philomena. "Zanlı hakkında, ki görünüşe göre yoğun biçimde bastırılmış cinsel saldırganlık geçmişi var, psikiyatrik bir rapor hazırlıyoruz. Askeristan'dan, bu tür ruhsal rahatsızlıklar konusunda dünya çapında otorite olan Profesör Orville Globulus ile işbirliği yapmayı güvence altına aldık. Dr. Globulus, hizmetlerini hiçbir karşılık beklemeksizin sunmaya istekli ve şu sıralar zanlı hakkında, ki bu vakayı yakından tanıyor, ayrıntılı bir rapor hazırlamakla meşgul."

"Teşekkür ederim, Profesör Bodkin. Duruşma'ya ara verilmiştir. Bu oturumun Mahkeme'ye taşınıp taşınmayacağına ilişkin karar bugün öğleden sonra alınacaktır," diye duyurdu Başkan. "Sonraki dava!"

"Benim burada kalmam gerekiyor," diye fısıldadı Goddington. "Sana biraz hava almanı öneririm."

Nicholas, peşinde bir sürü gazete muhabiri ve kendisine kin kusanlarla Duruşma Salonu'ndan çıktı. Arka merdivenlerden aşağı doğru koştu ve bir sokağa çıktı. Kimi peşinden geldi; kaçarken fotoğrafını çekenler bile oldu. Kapı aralıklarına saklandı ve nereye gittiğini bilmeden caddeler boyu koştu durdu. En sonunda, görünüşe göre, kalabalıktan kurtulmuştu. Hemen önünde, tren garı olduğunu fark ettiği, bü-

yük bir Ortakistan kamu binası vardı. İçeri girdi ve bilmediği yerlere varmak üzere gün içinde kalkacak trenlerin kalkış saatlerinin yer aldığı Kalkış Panosu'nu inceledi. Biri dikkatini çekti: "ÖZGÜRLÜK", saat 13.30'da 3. Peron'dan kalkıyordu. Bilet bankosuna gitti.

"Özgürlük'e bilet ne kadar?" diye sordu.

Bir bilet alacak kadar parası vardı. Kalkış saatine bir saatten az kala, Goddingtonlar'a gitmek üzere bir taksi tuttu. Odasına gidip bir iki ufak tefek eşyasını ve kâğıtlarını valizine doldururken, sürücü kendisini dışarda bekliyordu. Taksi saat 13.25'te onu tren garına geri getirdi.

Nicholas var gücüyle 3. Peron'a koştu. Tren Peron'da duruyordu. Biraz eski püskü, eski moda bir lokomotifti ve büyük ölçüde boştu. Trene bindi, boş bir kompartıman buldu ve pencerenin yanındaki, taklit deri, kırmızı koltuğa, yorgunluktan bitap bir halde yığıldı. Dışarıda düdük çaldı.

·23·

Özgürlük Yolunda

Tren, git gide hızlanarak, uzun, karanlık tünellerden geçerek gardan ayrıldı. En sonunda, kentin etekleri olduğu anlaşılan yerde açığa çıktı. Kısa süre sonra, iki tarafta da göz alabildiğine uzanan, tepelere yayılmış tarlalarla çevrili kırsal bölgeye ulaştılar. Kırlarda inekler, tepelerde koyunlar vardı. Akarsuları ve gölleri, arada sırada da çiftlikleri geçtiler. Gökyüzünde gümüş bulutlar yüzüyordu. Güneş parlıyordu.

Nicholas, artık Justin'e bir mektup daha yazmanın vaktinin geldiğini düşündü. Valizinden kâğıt ve zarf çıkardı, katlanır masayı açtı ve yazmaya koyuldu:

Çoklukent, Ortakistan ile Özgürlük Arasında

Sevgili Justin,

Sana daha önce yazamadığım için üzgünüm ama Ortakistan'daki zamanım daha çok telaş ve (doğru sözcüğü aradı) *sıkıntı* içinde geçti. Tek umudum Özgürlükün buraya pek fazla benzememesi.

Sanırım bu ülkedeyken endişemin asıl kaynağı, kendimi hiçbir zaman evde hissedememdi. Bir yuva arıyordum –ve hâlâ da arıyorum– ve Ortakistanlıların büyük çoğunluğu bana bunu sunmaya o kadar hevesliydi ki. Ama bundan aynı şeyi mi anlıyorduk? Ben bir evi, kişinin serbestçe girip çıkabildiği, insanın özgürce hareket edebildiği, tanıdık insanlarla ve eşyalarla dolu bir yer olarak görüyorum. Onlar evi, hem bir başlangıç noktası hem de bir varış noktası, kişinin yaşam yolunu belirleyen, kendisini nasıl gördüğünü tanımlayan ve bütün toplumsal ve kişisel ilişkileri-

nin sınırlarını çizen çok fazla önemli bir şey olarak görüyor gibiydiler.

Yukarıdaki adresten de görebildiğin gibi, Ortakistan'da yaşamamaya karar verdim. Açıkça söylemek gerekirse, burada yaşadığımı hayal edemiyorum, aslında burada yaşayabilmek için hayal kurmayı bırakmak lâzım. Ortakistanlılar, tek bir birey ya da ayrı ayrı olarak değil, dışarıdan ve kolektif olarak biçimlenmiş ('kimlikler' dedikleri) hayatları yaşıyorlar ve eğer bunların dışına çıkmaya çalışacak olurlarsa, duracak hiçbir yer bulamıyorlar. Bundan kurtulmaya çalışan tek tek cesur bireylerle tanıştım, ama onların davalarının başarısızlığa mahkûm olduğuna inanıyorum. Ne bir kimlikten diğerine geçmek mümkün görünüyor ne birkaç tanesini bir arada yaşamak, ne de yeni bir tane edinmeden eldekini reddetmek. Eliza, insan hakları çalışması için burada Yararistan'dakinden çok daha az tutunacak dal bulabilirdi. Orada bu kavram bilinmiyordu, burada ise yasaklanmış. Marcus, zorunlu dinlerin her yere sızmışlığına tahammül edemezdi ve Ortakistanlıların doğruluğa bakışları onu deli edebilirdi. Yararistanlılar, en azından, her sorunun, ilkece hesaplanabilir, doğru bir yanıtı olduğuna inanıyorlardı. Ortakistanlılar içinse her soru-ve-yanıt bir bakış açısıyla geliyor ve hiçbir bakış açısı herhangi bir diğerine üstün tutulamıyor, çünkü bunun yapılabileceği daha ileri bir bakış açısı yok (gerçi, garip bir biçimde, bir bakış açıları var gibi görünüyor ve bunun da doğru olduğu düşünülüyor).

Bu nedenle, doğum yerinin arayışında olan bir embriyona ne yanıt verebilirim? Bu şimdi daha da zor. Elbette, ona, biz Aydınlanma'nın üç evladının neden yaşamlarımızı burada kuramadığımızı açıklardım. Öte yandan, bazı Ortakistan cemaatlerinin, çocuklarını, yaşamlarını sürtüşme ya da direnişe hiç gerek kalmadan sürdürebilmeleri için gereken koşullara tamamen uyacak biçimde yetiştirmekte çok

başarılı olduklarına inanıyorum. Ve biz, nasıl oluyor da böylesi bir direnişi yüreklendirip hoşnutlukla karşılıyoruz? Hangi temellere dayanarak, bu direniş olmaksızın yaşamlarının anlamsız ve çok daha yoksul olacağını ileri sürebiliyoruz? Bu çerçevede sürdürülen direniş temelli yaşamın, direnişe yüz vermeden sürdürülen yaşamdan her zaman daha iyi olduğundan emin miyiz? Üstelik, çoğunluğun genellikle direnişe sırt çevirdiğini bildiğimiz halde. Embriyon, neden kimliği seçmektense, özgürlüğü seçmeli? Bir sonraki mektubumda bu soruya bir yanıt bulmayı umuyorum.

Marcus ve Eliza'ya içten sevgilerimi ilet ve onlara çok yakında yeniden bir araya geleceğimiz umudunu yitirmediğimi söyle.

Sadık dostun,
Pangloss

Nicholas, katlanan masayı kaldırdı ve mektubu Özgürlük'e vardığında postaya vermek üzere, cebine koydu. Koltuğunda, kısa süre önce kendisini, örümceğin ağındaki bir sinek gibi nasıl tuzağa düşmüş hissettiğini anımsayarak arkasına yaslandı. Trenin yarattığı devinimin yumuşak, ahenkli sesi çok rahatlatıcıydı ve Nicholas, buna da şükür diye düşünerek, baskın gelen kurtulma ve rahatlama duygusuna yenik düştü. Kompartımanının dışında, koridorda yaklaşan bir ses ve bir zilin çalınışını duydu. Bu, besbelli, öğle yemeği için ilk çağrıydı. Yorgunluk açlığa üstün geldi. Gözlerini açık tutmaya çabaladı. Belki de ikinci çağrıyı beklemeliydi.

Birden, trenin küçük bir kasaba istasyonunda durmuş olduğunu fark etti. Ne öğle yemeğine dair bir işaret vardı ne de diğer yolcular. Ne kendi vagonunda birileri vardı ne de başka bir yerde. Issız peronda ne gelen vardı ne giden. Tek duyabildiği kuşların cıvıltısı ve uzaklardan gelen, ineklerin bö-

gürtüsüydü. Hemen yanında bir karatavuk şarkı söylüyordu. Nicholas, trenden indi ve boş peron boyunca lokomotife kadar yürüdü. Makinist yerinde yoktu. Kompartımanına geri döndü, valizini aldı ve kimsenin olmadığı istasyonun girişine doğru yürüdü.

Nicholas, kendisini, tarlalarla, söğütlerle, yakıotlarıyla ve kırlarla çevrili bir köy yolunda buldu. Yol boyunca karanfiller, ısırganlar, papatyalar ve upuzun erguvanlar yükseliyordu. Çok uzaklarda, ağaçlık bir tepe, onun da üzerinde, çiftlik evine benzeyen bir şey görülüyordu. Tarlaların arasından geçen bir patika doğruca oraya çıkıyordu. Patika boyunca kararlı adımlarla yürümeye başladı. Çok geçmeden bir çit merdivenine rastladı ve valizi elinde, çiti aşıp yoluna devam etti.

Önünde, yukarıda, parlak günışığında suyun ışıltısını görebiliyordu. Yaklaştıkça, bunun büyük, yuvarlak bir gölet olduğunu gördü. Ellerinde olta, suyun kenarına oturmuş iki adam, koyu bir sohbete dalmıştı. Biri geniş omuzlu, geniş göğüslü ve yapılıydı. Koyu tenli, geniş alınlıydı; simsiyah, kalın ve kıvırcık saçları ve sakalı vardı; gözleri keskin ve deliciydi. Uzun uzun, muazzam bir yoğunlukta konuşuyor; arada sırada, şiddetli bir alaycılığın izini açığa vurarak, küçümser bir tarzda gülümsüyordu. Daha uzun boylu olan öteki, keskin hatlı, kemikli ve zayıftı; çocukça bir gençliğe sahipti; kumral bir bıyığı ve sarıya çalan uzun favorileri ve sevimli, ışıltılı gözleri vardı. Hızlı ve kıvrak hareketleri, capcanlı ve aceleciydi; konuşma biçimi kısa ve kararlıydı ve bir asker kadar dik duruyordu. İkisi de binici kıyafeti giymişti.

"İyi günler, beyler," dedi Nicholas.

Aralarında konuşmayı bırakıp şaşkınlık içinde ona baktılar.

"Sizi rahatsız ettiğim için çok üzgünüm," diye sürdürdü

Nicholas, "ama acaba bana nerede olduğumu söyleyebilir misiniz?"

"Bizim balık gölümüzdesiniz," dedi ışıltılı gözlü adam.

"Evet," dedi Nicholas, "ama burası neresi? Gördüğünüz gibi, korkarım kayboldum, olanaklı en iyi dünyayı bulmak üzere yolculuğa çıkmıştım ve nerede olduğumu anlamaya çalışıyorum."

"Ah, tabii yaa..." dedi öteki adam, tek camlı gözlüğünü sağ gözüne bastırarak, "anlayabildiğim kadarıyla siz bir ütopyacısınız. Kişinin hayal gücündeki bir ideali çağırabileceğine ve daha sonra gidip buna uygun bir gerçekliği bulabileceğine ya da bunu yaratabileceğine inanıyorsunuz. Bizse bunun tam aksini biliyoruz. Biz sizin aradığınız dünyaya, dünyanın durdurulamaz tarihsel gelişim süreci ve Emekçi Sınıfı'nın devrimci mücadelesi yoluyla ulaştık. Kısacası, Dünyanın Bütün İşçileri, bizim onlara söylemiş olduğumuz gibi birleştiler ve şimdi onların başarılı mücadeleleriyle mümkün olan Yeni Dünya'da yaşıyoruz."

"Yeni Dünya'ya ne deniyor?" diye sordu Nicholas.

"İşçi Sınıfı onu var ettiği için *Emekistan* [Proleterya] deniyor. Kuşkusuz, o sınıf da diğer toplumsal sınıflar gibi artık ortadan kalktı," dedi uzun boylu arkadaşı. "Bu arada, kendimizi size tanıtmadık. Benim adım Fred, ve bu da Karl."

Nicholas, kendisini tanıtarak ellerini sıktı. Bir şeyi merak etmişti. "Eğer sakıncası yoksa," dedi "neden binici kıyafetleriyle balık tuttuğunuzu sorabilir miyim?"

"Aslında," dedi Karl, "bu sabah avlanmaya gitmiştik. Şimdi de balık tutuyoruz. Bu akşam inekleri besleyeceğiz, akşam yemeğinden sonra da hepimiz oturup eleştiri yapacağız. Ama burada gerçekten önemli olan şey, ne avcıyız, ne balıkçı, ne çiftçi ne de eleştirmen. Bunları, aklımıza koydu-

ğumuz için yapıyoruz. Emekistan'da hiç kimse özel bir etkinlik alanıyla sınırlandırılmış değildir."

"Anlıyorum," dedi Nicholas. "Avcılıkta iyi misiniz bari?"

Bu soru iki adamı da çok eğlendirdi. "O bu konuda iyidir," dedi Karl. "Ben hep onu bunun için paylardım. Yerel seçkinler ve yüksek tabakadan kimselerle ava giderdi hep – av partilerinin hiçbirini kaçırmamıştır. Devrim geldiği zaman süvari birliğinin başına birisinin geçmesi gerektiğini söylemişti. O her zaman, hendekleri, çitleri ve diğer engelleri aşmada ön saflarda olmuştur. O zamanlar, başına bir kaza geleceğinden korkmuşumdur hep."

"Ona bakarsan," dedi Fred, "ata biniyormuş gibi yapmayı sever. Ata binmeyi okulunda öğrendiğini söyler, ama üçüncü dersten öteye geçememiştir! Bu sabah bir iki tilki yakaladık – en azından ben yakaladım. Öğleden sonra balıkta hiç şansımız yokmuş, gerçi."

"Balık tutmanın asıl önemi," dedi Karl, "gerçekten iyi bir sohbete vesile olmasıdır. Neden siz de," diye sordu Nicholas'a boş bir olta uzatarak, "bize katılmıyorsunuz?" Nicholas memnuniyetle onların yanına, yere oturdu ve oltasını ışıldayan suya nazikçe uzattı.

"Besbelli bir gezginsiniz," dedi Fred, "bize yolculuk hikâyelerinizden anlatsanıza."

Nicholas yaşadığı maceraları bir bir anlatmaya başladı. Yeni tanıştığı iki arkadaşı da, sürekli sorularla ve şaşkınlık ifadeleriyle araya giren istekli dinleyicilerdi. İlk önce onlara Askeristan'daki tutuklanışını ve hapse atılışını ve sonrasında gerçekleşen planlı kaçışını anlattı. Karl, Justin'i ve Nicholas'ın özel görevini duyunca çok ilgilendi.

"Hiç kuşkusuz," dedi Karl, "genç dostunuz Justin burayı duymuştur?"

"Evet, duymuş," diye karşılık verdi Nicholas, "ama artık bütün duyduklarına inanmadığından eminim."

"Onun inancını güçlendirmelisiniz," dedi Karl kararlı bir biçimde.

"Haklısınız," diye onayladı Nicholas. Sonra, Yararistan'a kaçışını anlattı. Karl ve Fred, orada başına gelenlerle çok eğlendiler.

"Biz Yararcılığın saçmalığa dayandığını hep söylemişizdir," dedi Fred. "İnsanların türlü türlü ilişkilerinin tek bir *yararlılık* ilişkisine indirgenmesi fikri! Yarar denilen şey, ticari ve parasal ilişkilerin bir başka adıdır."

"Tam Bentham'a göre," diye ekledi Karl, alaycı bir biçimde gülümseyerek, "bunu, burjuvazinin meşin dilli kehaneti olarak düşünmek!"

Nicholas, Parlamento'ya ve Adalet Sarayı'na yaptığı ziyaretleri ve Bağnazistanlılar tarafından kaçırılmasını anlatarak devam etti. Hem Karl hem de Fred, bu sonuncu olaya şaşırtıcı derecede yakınlık gösterdiler.

"Sınıf baskısının kurbanları, ideolojiyle kör olmuşlar," diye üstüne basa basa belirtti Karl.

Hem Karl hem Fred, Ortakistan yurttaşlarına da aynı açıdan baktılar.

"Arılar besbelli orayı hâlâ yönetiyorlar," diye yorumladı Fred, "halkın yüreklerine sesleniyorlar, ama kafalarını putperestlikle ve ilkel gözbağcılıkla dolduruyorlar. Din kalpsiz bir dünyanın kalbi olabilir, ama o aynı zamanda halkın afyonudur. Meselenin özü, şu Arılar'ın, işçilerinden artı değer elde etmekte başarılı olduğu çok açık. Onların uygarlıklarıyla bizimki arasında kapanmaz bir uçurum var! Onlar Arılar, bizse Mimarlar'ız, insana uygun Kent'in Mimarları'yız. En iyi Arı ile bizim Mimarlarımız'ın en kötüsünü karşılaştır!

Bu bile yeterli. Peki ya, o senin Philomena'ya gelince, o niye işçilerin mücadelesine katılmadı?"

"Orada, mücadele gibi bir şey olduğunu sanmıyorum," dedi Nicholas. Karl ve Fred kuşkuyla baktılar.

"Böylece arayışımızda şimdi sıra bize geldi demek," dedi Karl. "Emekistan hakkında ne öğrenmek istiyorsunuz?"

"Şey," dedi Nicholas, "örneğin, ne tür bir devlet var?"

"Bu kolay: çünkü yok," dedi Karl. "Devlet yokolup gitti."

"İnsanların yönetimi, şeylerin idaresiyle yer değiştirdi," diye açıkladı Fred.

"O ne demek?" diye sordu Nicholas.

"İdareciler," dedi Fred, "balık göllerinin nereye konacağına karar verir ve kim isterse orada özgürce balık tutabilir demek."

"Anlıyorum," dedi Nicholas, aslında anladığından pek emin değildi. "Peki ya yasa? Ne tür bir hukuk sisteminiz var?"

"O da yokolup gitti," dedi Karl.

"Ama ya insan hakları? İnsanların hangi hakları var?" diye sordu Nicholas.

"Bizim haklarımız yok," diye belirtti Karl, gururla. "Aslına bakılırsa, tam da haklar kavramının kendisi yokolup gitti. Eski Dünya'da insanların üstüne titredikleri bütün o 'eşit haklar', 'adalet' ve 'haktanırlık' lafları, o kadar anlamsız birer ideolojik saçmalık ve modası geçmiş zırvalık ki... Bizim haklara ihtiyacımız yok. İnsanlar burada adaleti sağlamak için korumalara, güvencelere ve kurallara ihtiyaç duymuyor, çünkü çıkarları çatışmıyor. Neden ihtiyaç duysunlar ki? Eninde sonunda, kıtlığı, bencilliği, mantıksızlığı ve hoşgörüsüzlüğü ortadan kaldırdık."

"Hepsi yokolup gitti mi?" diye sordu Nicholas.

"Aynen öyle!" dedi Karl.

"Ama," diye sordu Nicholas, aklı karışmış bir halde, "eğer bütün bunlar kaybolup gittiyse, geriye ne kaldı?"

Karl ve Fred kahkahayı patlattılar.

"Mükemmel bir soru!" diye belirtti Fred. "Bu başlık altında bir kitap yazan genç ve parlak bir bilgin tanıyoruz. Geriye kalan, özgürlüğün gerçek egemenliğidir; –sadece biçimsel olmaktansa, gerçek ve herkes için özgürlük– yaratıcı ve üretken olan özgürlük."

"Biz insanlığı geçmişin ücret köleliğinden kurtardık," diye ekledi Karl. "Bireyler artık işbölümüne uymak zorunda değiller. Zihinsel ve bedensel emek arasındaki karşıtlık kayboldu. Emek, artık yaşamın bir aracı olmakla kalmıyor, aynı zamanda onun merkezi. Üretim güçleri bireyin çokyönlü gelişimiyle birlikte arttı ve ortaklaşa zenginliğin kaynakları bolluk içinde aktı. Herkes kendi yeteneğini bütün yönlerde geliştirmekte özgür şimdi. Burada, özgürlüğün gerçek krallığında birleşmiş üreticiler, Doğa ile karşılıklı değişimlerini, koşullar insanlık için elverişli ve değerli olduğunda, bazı kör güçler gibi onun tarafından yönetilmek yerine, bunu kendi denetimleri altına alarak akılcı bir biçimde düzenliyorlar."

"Anlıyorum," dedi Nicholas, bir kez daha.

"Kendiniz de *göreceksiniz*," dedi Fred. "Size, bizim insana yaraşır toplumumuzu işbaşında göstereceğiz – ve iş, burada gerçekten insancıldır." Saatine baktı. "Gitme ve ineklerimize bakma zamanı. Bizimle gelmek ister misiniz?"

Balıksız ama hallerinden memnun üçlü, oltaları ellerinde çiftlik evine doğru tepeyi ağır ağır çıktılar. Çiftliğe yaklaştıklarında, çoban köpekleriyle korunan bir koyun sürüsüne rastladılar. Sürüyü güden çoban-oğlanlar ve çoban-kızlar vardı. Birinciler flüt çalıyorlardı; pembeli-beyazlı, fırfırlı

giysiler giymiş olan ikinciler, ellerinde çiçek sepetleri taşıyor, kimi kontralto, kimi soprano, uyumlu bir biçimde şarkı söylüyorlardı. Kuzuların melemeleri, çoban köpeklerinin havlamaları, flüt ezgileri ve kızların uyumlu sesleri hep birlikte çok güzeldi. Karl ve Fred ceplerinden flütlerini çıkardılar, dudaklarına götürüp çoban-oğlanlara eşlik ettiler. Nicholas bu çobanıl manzarayı şaşkınlıkla izledi.

Koyunlar bir araya toplandıktan sonra, Karl ve Fred flütlerini kaldırdılar ve Nicholas'ı çiftliğin avlusuna doğru götürdüler. Kazların ve tavukların kümeslerini, tereyağı, yoğurt ve peynir yapılan yerleri geçtiler; yine uyumlu bir biçimde şarkı söyleyen sütçü kızlar tarafından ineklerin sağıldığı ahıra girdiler. Karl ve Fred süt sağıp şarkı söyleyerek onlara katıldı: Karl zengin bir bariton, Fred çınlayan bir tenordu. Bir kez daha tüm bunların ortak ezgisi kulağa çok hoş geliyordu.

Süt sağmayı bitirdikten sonra Karl ve Fred çiftlik evinde arkadaşlarıyla birlikte yiyecekleri akşam yemeğine katılması ve gece kendileriyle birlikte kalması için Nicholas'ı davet ettiler.

"Çiftliğin ürünlerini pazara nasıl sürüyorsunuz?"

"Pazar mı?" diye haykırdı Karl öfkeyle. "Pazar da yokolup gitti. Ne alış var ne satış. Ne meta var ne nakit bağlantılar ne de para. Para bütün dünyayı, hem insan dünyasını hem de doğayı, kendi özgün değerinden yoksun bıraktı. Para gerçek insani ve doğal yetileri salt soyut temsillere dönüştürdü. Para hem bireysel hem de toplumsal bağlar için yıkıcı bir güçtü. Para sadakati ihanete, sevgiyi nefrete, nefreti sevgiye, erdemi soysuzluğa, soysuzluğu erdeme, uşağı efendiye, aptallığı akıllılığa, akıllılığı aptallığa dönüştürdü."

"Anlıyorum," dedi Nicholas. "Peki ama ya sütü, peyniri,

tereyağını, yumurtaları ve eti ne yapıyorsunuz?"

"Herkesten yeteneğine göre. Herkese ihtiyacı kadar," diye karşılık verdi Karl.

"Anlıyorum," dedi Nicholas.

Akşam yemeği, en eğlenceli etkinlikti. Yiyecekler, çiftlikten taze gelmiş, bol ve mükemmeldi ve bolca şarap vardı. Ciğer ezmesi, kızarmış patatesle servis edilen yağlı bir besi horozu ve taze bezelye yediler, arkasından çilek ve krema geldi. Tatlı faslı boyunca Fred bir fıkra anlattı. Bir zamanlar, bir Komünist, Devrim'den sonra herkesin çilek ve krema yiyeceğini söylemiş. "Ama ben çilek ve krema sevmem," diye itiraz etmiş birisi. "Devrim'den sonra," diye karşılık vermiş Komünist, "çilek ve kremayı seveceksin." Espri çok beğenildi.

Nicholas'ın ev sahibi, eski dostların ve eski devrimcilerin de aralarında bulunduğu konukların sürgündeki günlerini anlattı. Çoğunluğu, eskiden ya aydın, ya öğretmen, ya sanatçı ya da yazarmış; çok azı işçiymiş. Hepsi de artık bu şeylerin hiçbiri olmamaktan dolayı çok mutluydu, çünkü şimdi herkes hepsiydi. Uzun uzun edebiyattan ve tarihten konuştular. Bir ara Karl, ezberden, Dante'nin *İlahi Komedya*'sından uzun bir pasaj ve Shakespear'in *Macbeth*'inden bir sahne okudu. Fred espriler patlatmaya devam etti ve görünüşe göre çok sayıda dil biliyordu.

Yemekten sonra, hepsi birden, 'eleştiri' dedikleri şeye koyuldular hevesle. Nicholas, felsefi bir tartışmaya benzediği için bu 'düşünme yolu'nu tanıdı, ama yine de çarpıcı bir gerçeği hemen fark etti. Hepsi de aynı varsayımdan yola çıkıyorlardı: kusursuz ussallığın biricik bakış açısını paylaştıklarına, kesin, nesnel bilgiye sahip olduklarına ve kendi yaşam biçimlerinin insan memmuniyetinin en üst aşaması

olduğuna emindiler. Bir noktada, Fred, genel beğeniye seslenerek, "Gerçek felsefe, düşünmenin bilimidir. Bunun dışındaki her şey yalnızca tarihsel ilgi ya da çıkar meselesidir ve çok eskiden beri bir biçimde varlığını sürdürmüştür," diye belirtti. 'Eleştiri', tek-yanlılıklarının ve yetersizliklerinin ortaya konması için, görünüşe göre Karl ile Fred'in 'tarihsel ve diyalektik materyalizm' dedikleri şeye karşıt biçimde, bu varlığını sürdürme örneklerinin incelenmesinden ibaretmiş gibiydi; gerçi Karl ilkiyle, Fred de ikincisiyle daha çok ilgili gibi görünüyordu.

Nicholas, ziyafettekilere Aydınlanma üstüne bilgince ilgisinden bahsettiğinde, itirafı, anlayış ve şaşkınlık karışımıyla karşılandı. "O düşünürlerin pek çoğu, gerici idealistlerdi," diye belirtti Fred, "hatta materyalist olanları bile materyalizmi gizlice, el altından kabul edip dünyanın önünde reddettiler. İlgilerinin yönünü değiştirmeli ve daha diyalektik olmalısın, Nicholas."

Karl, kendi babasının Voltaire ile Rousseau'yu sular seller gibi öğrendiğini anlattı. "Pek çok bakımdan, önemli ve ilerici düşünürler," diye yorumda bulundu, "ama tarihöncesi şahsiyetler. Sana üzerinde çalışman için başka metinler vermeliyiz."

"Çok teşekkür ederim," dedi Nicholas.

Nihayet, eleştirinin sonuna gelindi ve konuklar kalktılar. Karl ile Fred, Nicholas'a odasını gösterdiler. İyi yemek, bol şarap ve zevkli sohbetten sonra Nicholas kendinden hoşnuttu ve uykusu gelmişti. "Yarın," dedi Fred, "sana işbaşındaki Emekistan'ı biraz daha tanıtacağız. Seni Müzikli Fabrikalarımız'dan birine götüreceğiz."

Ertesi sabah üçü birlikte çay, taze çiftlik yumurtası, süt ve yoğurttan oluşan sağlıklı bir kahvaltı sofrasına kuruldular.

"Biraz çay al," dedi Karl özendiren bir tonda.

Nicholas, iki arkadaşına, Emekistan'daki yaşam hakkında biraz daha ayrıntılı sorular sormaya karar verdi.

"Söyleyin bana," diye başladı, "Emekistan'da üstesinden gelemediğiniz sorunlar hangileri?"

"Ne gibi?" diye sordu Fred.

"Şey," diyerek söylemeyi göze aldı Nicholas, "Maliyete ilişkin fiyatlara dair bilgiyi sağlayacak pazarlar olmaksızın, insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretimi planlamayı nasıl başardığınızı pek anlayamadım."

"Haa," dedi Fred, "hem üretim hem de tüketim hakkında bilgi edinmek aslında çok kolay. Bir kişinin ortalama olarak ne kadar ihtiyacı olduğunu bildiğimiz için, belli sayıda bireyin ihtiyacını hesaplamak da çok kolay. Üretim, artık özel üreticilerin değil de toplumun ve onun yönetsel organlarının elinde olduğu için, ihtiyaca göre üretimi düzenlemek önemsiz bir mesele."

"Ama," diye üsteledi Nicholas, "halkın ne istediğini nasıl biliyorsunuz?"

"Halk neye ihtiyacı varsa onu istiyor," dedi Karl.

"Yani bu da, ne istiyorlarsa, ona ihtiyaç duyuyorlar demekle aynı," diye ekledi Fred.

"İkisi pek aynı şey değil," dedi Nicholas. "O zaman 'yediğimi görüyorum' demekle 'gördüğümü yiyorum' demek aynı şey olur. Ya da 'aldığımı seviyorum' demek, 'sevdiğimi alıyorum' demekle aynı. Ya da 'uyuduğum zaman nefes alıyorum' demekle 'nefes aldığım zaman uyuyorum' demek."

"Bize başka bir soru sor," dedi Karl.

"Peki, ya yasalara karşı suç işleme, ahlak kurallarını hiçe sayma ve gençliğin yabancılaşması gibi sosyal sorunlar? Ya kültürel sorunlar: farklı köklerden gelen ya da farklı yaşam

pratiklerine sahip insanlar nasıl geçiniyorlar? Ya tek tek kişilere özgü sorunlara ne demeli? Diyelim, evlilikler son bulduğunda eşler arasında ya da babalar ve oğullar arasında, ya da sevgililer ya da meslektaşlar arasında kişisel çatışmalar olmuyor mu?"

"Bu sekiz soru eder," dedi Fred.

"Yanıtı," dedi Karl, "çok açık. Komünizm, insan ile doğa ve insan ile insan arasındaki düşmanlığın giderilmesinde kesin çözümdür. Komünizm varoluş ile öz, nesnelleştirme ile kendi kendini onaylama, özgürlük ile zorunluluk, birey ile tür arasındaki çatışmayı çözmenin gerçek yoludur. Komünizm, tarih denilen bilmecenin çözümüdür ve kendisini de tek çözüm olarak görür."

"Anlıyorum," dedi Nicholas inanmaksızın. Çözüm bilmecenin kendisinden çok daha karmaşık görünüyordu.

Kahvaltıdan sonra, üçü birlikte, balık gölünün aksi yönünde, tepeden yürüyerek aşağı inmeye başladılar. Ana yola çıktıklarında, bir tren istasyonuna geldiler ve trene bindiler, ama hiç de tren bileti almaları gerekiyormuş gibi görünmüyordu. Bir iki durak sonra, göz alabildiğine uzanan bakımlı çim bahçelerin ve çiçek tarhlarının içinde yer alan, güzel tasarlanmış bir dizi Viktorya dönemi binasından oluşan bir tür endüstri parkında trenden indiler. Ama en garibi de bu yerin sesiydi. Her bir binadan, bir sürü tınıdan oluşan uyumlu bir armoni dalgası taşarcasına yayılıyordu. Her bir tını tek tek duyulabiliyordu ve yine de bütün bu ses dalgaları, bir biçimde hem dinlendirici hem de canlandırıcı olan bir bütün oluşturabiliyordu. Nicholas, Karl ile Fred'in peşinden, binalardan birinden içeri girdi. "Fred'in çalıştığı yer burası," diye açıkladı Karl. "Babasının çırçır fabrikasında çalışırdı eskiden. Hâlâ da bez işinde. Burada giysi yapıyorlar, gördüğün gibi."

Fabrikanın içi, British Museum Kütüphanesi'nin büyüklüğünde, daire biçimindeydi ve gün ışığının içeri dolduğu buzlu camdan devasa kubbeye kadar yükseliyordu. Giriş kat, cam panolarla bölünmüş bir sürü bölüme ayrılmıştı. Kürevi, ışıl ışıl beyaz duvar da bir dizi yükselen asma kata bölünmüştü ve bunların çevresinde ve arasında yükselip alçalan, camdan asansörler vardı. Bu asma katlar da cam panolarla bölmelere ayrılmıştı. Nicholas, asma katlarda ve yerde, çeşitli makinelerin başında duran, oturan, hepsi birbirini görebilen belki bin işçinin olduğunu tahmin etti. Yerde, tam ortada, üzerinde, elinde bir orkestra çubuğuyla etrafını inceleyen baş idarecinin durduğu yükseltilmiş bir podyum vardı.

Bu, yüksek teknoloji ile bireysel ustalığın, planlama ile doğaçlamanın, elbirliği ile kendiliğindenliğin bileşimi gibi görünen, zıtlık dolu bir manzaraydı. Bölümlerin bazılarında, bilgisayar ekranlarında giysiler tasarlayan tasarımcılar vardı. Farklı kumaşları dokuyan, boyayan ve kesen makineler vardı. Kemer ve düğme üreten makineler vardı. Makine sorumluları da bilgisayar terminallerinin başına oturmuşlardı. Sonra, ikinci platformda, Fred'in terfi etmiş olduğu muhasebe ve yazı işleri bölümü gibi görünen yerde, insanlar bilgisayar ekranlarının başına oturmuş harıl harıl çalışıyorlardı. Yine Nicholas, kadın ve erkek terzilerin ritmik bir biçimde, bilgisayar ekranlarındaki tasarımları kesip biçtiği bölümleri de görebiliyordu. Nicholas, zaman zaman, işçilerin yerlerinden kalkıp diğer görevlerin başına geçtiklerini fark etti: kadın terzi, tasarım ekibine katıldı; makine sorumlusu, ustabaşı oldu; muhasebeci, kesme işinin başına geçti ve böylece sürüp gitti.

En yukarıdaki platformda, uzun boylu, zarif, kıvrak ve son derece çekici genç kızlar ile bronz tenli, atletik görü-

nümlü, kaslı delikanlılar, o gün üretilen giysiler için modellik yaparak, salına salına bir ileri bir geri yürüyorlardı. Binlerce göz, sürekli olarak onları gözlemlemek için yukarı kalkıyordu. Bu şekilde, diye açıkladı, Karl Nicholas'a, kişinin emeğinin sonucu olan ürünle arasındaki yabancılaşma giderilmiş oluyordu: işçiler ortak çalışmalarının son ürününü, her an basitçe şöyle bir yukarı bakarak görebiliyorlardı.

Ancak tüm bunların içinde en garip olanı yine de müzikti. Her bir işçinin etkinliği belli bir ses yaratıyordu. Makinelerine bakım yaparken, klavyelerinde yazarken, kesip biçerken aslında müzik yapıyorlardı. Ve her biri, platformun ortasındaki idareci ile birlikte, Binlerin Senfonisi'nde birleşecek biçimde kendi müziğini yapıyordu.

Müzik, güdüleyici ve sakinleştirici bir etki yaratıyordu. Zengin bir biçimde birbirine geçmiş ezgileri, derin bir biçimde yatıştırıcıydı, ama yine de müziğin ritmi, trenin tekerleklerinin rayların üzerindeki hareketi gibi, dayanılmazcasına yinelenip duruyordu.

·24·
Sınırsız Özgürlük

Sağ dizine hafif ama hızlı darbelerle vuruldu. Nicholas başını sallayıp gözlerini ovuşturdu. Müziğin ısrarlı ritmi susmuştu. Hiç ses yoktu. Tren durmuştu.

"Pasaport, lütfen. Pasaport ve bilet!" Üniformalı bir gümrük memuru tarafından kendisine sesleniliyordu.

İlk hissettiği şey, hatırı sayılır bir sıkıntı yumağıydı – hepsinden önemlisi de, Justin'e "GÖREV TAMAMLANDI" iletisiyle birlikte, olanaklı en iyi dünyadan yollayacağı mektubu gönderememenin verdiği sıkıntıydı. İç cebinden biletiyle birlikte Pangloss pasaportunu çıkardı.

Gümrük memuru ikisini de inceledi ve Nicholas'a geri verdi.

"Teşekkür ederim," dedi. "Bir Profesör olduğunuz anlaşılıyor. Tatildesiniz, sanırım?"

Nicholas da öyle sandığını söyledi.

"Ne ilginç bir isim, Pangloss," diye belirtti memur.

"Evet, sıradışı," dedi Nicholas konuşmaya istekli bir biçimde. "Yaşadığı dünyanın bütün olanaklı dünyalar içinde en iyisi olduğuna inanan Voltaire'in yaratmış olduğu bir karakterden geliyor."

"O zaman burada hiç yaşamamış demek ki," dedi memur soğuk soğuk.

"Sorduğum için bağışlayın," dedi Nicholas, "ama burası neresi? Hangi ülkedeyiz?"

"Nereye gittiğinizi bilmiyor musunuz?" diye sordu memur, şaşkınlıkla. "Burası Özgüristan [Liberterya] ve biletiniz de başkent Özgürlük için."

"Burada yaşamanın en kötü yanı nedir?" diye sordu Nicholas.

"Burası şanssız ya da işsiz olunacak ya da," diye ekledi memur somurtkan bir tavırla, "devlet için çalışılacak bir yer değil. Gerçi bazıları için hiçbir sorun yok. Her neyse, güzel bir tatil geçirmenizi dilerim Profesör Pangloss. Özgürlük'te iyi *vakit geçireceğinizden* eminim." Kapıyı sürerek kapatıp gitti.

Nicholas pencereden dışarı baktı. Karanlık çöküyordu. Bütün görebildiği bir sürü peron ve çeşitli trenlerin durduğu demiryolu parkıydı. Yağmur yağıyordu.

Koridorda ayak sesleri duydu ve kompartımanının kapısı bir kez daha yana kayarak açıldı. Bu da başka bir memurdu.

"Bilet lütfen," dedi memur. Nicholas bir kez daha biletini uzattı.

Memur bileti inceledi ve bir miktar para istedi.

"Anlamadım," diye karşı çıktı Nicholas. "Bu bileti satın aldım zaten."

"Elbette, aldınız," dedi kondüktör. "Ama şimdi Özgüristan'dasınız. Siz sadece *yolculuğu* satın aldınız. Koltuk için ek para ödemek zorundasınız. Koltuğunuz kısmen Bilet İşleri İşletmesi tarafından yasal olarak sahiplenilmiştir. Diyelim ki sizin bu trende bir devremülkünüz var ve Özgüristan'da bulunduğunuz sürece koltuklardan birini işgal ettiğiniz için ödeme yapmak zorundasınız."

"Ama sizce bu adil mi gerçekten?" diye çıkıştı Nicholas.

"Keyfiniz bilir," dedi kondüktör. "Her zaman için etrafta şöyle bir dolaşıp daha ucuz bir koltuk bulmaya çalışabilirsiniz."

"Ya ayakta durursam?" diye sordu Nicholas.

"O zaman da zemin parası ödemeniz gerekir. O daha ucuz olur," diye kabul etti. "Sonra, hat parası var."

"O da nedir?" diye sordu Nicholas.

"Hattın kullanılması. Hızlı Hat İşletmesi –ki aslına bakarsanız, onu da ben temsil ediyorum– hattın sahibidir, bilmem anlatabildim mi? Hattı korumak epey maliyetli." Kondüktör, bir başka akla ziyan para miktarı söyledi.

"Elbette, eğer ödeme yapmak istemiyorsanız," dedi kondüktör, "burada inebilirsiniz." Nicholas, yine yağmurun boşandığı pencereden dışarı baktı. Cüzdanında bulunanları gözden geçirdi. Geriye çok fazla parası kalmamıştı ve zaten kalanlar da Ortakistan para birimindendi. Sorunu kondüktöre açıkladı.

"Paranızı istasyonda değiştirebilirsiniz," dedi kondüktör, "ama fazla zamanınız yok. Tren yarım saat içinde kalkacak ve bugün başka tren yok. Kuşkusuz," diye ekledi, "eğer trenden inecek olursanız, –peronun sahibi olan ve yine benim temsil ettiğim– Peron Hizmetleri Şirketi'ne peron ücreti ödemek zorunda kalacaksınız." Başka bir miktar para söyledi.

"Peki ya bunların hiçbirini ödemezsem?" Nicholas giderek artan bir meydan okumayla sordu.

"Şey," dedi kondüktör, "eğer, koltuk ya da zemin ve hat ücretini ödemezseniz, sizden trenden inmenizi istemek zorunda kalacağım."

"Ya peron ücretini ödemezsem?"

"O zaman," dedi kondüktör zafer kazanmışçasına, "trenden inmenize izin veremem. Bu sizin seçiminiz. Seçme özgürlüğü! Biz burada, Özgüristan'da buna inanırız."

Nicholas, çeşitli ücretlerle birlikte döneceğine söz vererek valizini koltuğuna bıraktı ve istasyonda, peron boyunca koşar adım yürüdü. Ana salonun iki ucunda da döviz büfesi bulunduğunu görebiliyordu. Çeşitli para birimlerinin değ-

şim oranlarını camındaki bir tabelada ilan eden, daha resmî görünümlü, soldaki büroyu seçti. Camın arkasında, tırnaklarını boyayan, orta yaşlı sarışın bir kadın oturuyordu. Camın önünde, perişan görünümlü sekiz kişi sırada bekliyordu. Sıradakilerden birine bir sorun olup olmadığını sordu.

"Paraları bitmiş, o yüzden bekliyoruz."

"Ne zamandır?" diye sordu.

"Kim bilir?" diye geldi yanıt.

Nicholas, üzerinde, "HIZLI-NAKİT İŞLETMESİ" yazan bir tabela ve dışında, Özgüristan para biriminin muhtemel alıcısına çok daha az kârlı değişim oranlarını duyuran bir pankart bulunan iğreti bir yer olan öteki döviz büfesine koşturdu. Eğer belli bir miktardan daha azını nakde çeviriyorsanız, değişim oranı daha da zararınıza oluyordu. Burada insanlara çabucak hizmet veriliyordu, sırada kimse yoktu. Nicholas seçimin kendisine ait olduğunu kavradı, en kötü kurdan küçük bir miktar bozdurdu ve gerisingeriye trene koşturdu. Kondüktör onu bekliyordu. Parasını ödedi ve tren yolculuğuna kaldığı yerden devam ederken üç tane fatura aldı.

Tren hız kazandıkça, Nicholas'ın kaygıları da arttı. Şimdiye kadar sadece Özgürlük'e kaçışıyla ilgilenmişti. Şimdi, nereye kaçtığını ve yüreklendirici adından başka hakkında hiçbir şey bilmediği bir ülkede nasıl hayatta kalabileceğini düşünme zamanıydı. Çok az parası kalmıştı, valizinde, kürk biyeli cübbesi de dahil olmak üzere bir iki giysi ve Dr. Pangloss adına düzenlenmiş bir pasaport vardı. İyice düşünmesine karşın, Özgüristan'dan, kendisine yardım edebilecek tek bir meslektaşının ya da tanıdığı bir bilginin adını bile anımsayamadı.

Tren bir sürü istasyondan hızla geçti. Yaklaşık bir buçuk saat sonra büyük bir kentin dış mahallelerine yaklaştılar.

Nicholas, geceyi nerede geçireceğini endişe içinde düşündü. Nasıl yaşayacaktı? Geleceği tamamen belirsiz görünüyordu.

Hoparlör çıtırdadı ve yüksek bir ses Özgürlük'e yaklaştıklarını duyurdu. Nicholas valizini aldı. Tren durdu. Nicholas neredeyse hiç kimsenin olmadığı peronda trenden indi ve kentin gece yaşamının tanıdık simalarıyla dolu ana istasyona doğru yürüdü: sosisli sandviç satıcıları, bir iki sarhoş, sıralara uzanmış uyuklayan yolcular, eve gitmek istemeyen kaba sesli yeniyetmeler. Nicholas, ayrıca, kapı aralıklarında ve karanlık köşelerde, battaniyelere sarınmış, şaşırtıcı sayıda uyuyan insan olduğunu fark etti. İstasyonun dışındaki caddeye çıkarken yolu onların yanından geçti. Hava soğuk ve yağmurluydu. Uzakta bir yerde, neon ışığıyla yazılmış "OTEL" yazısını görebiliyordu. Caddeyi geçip oraya doğru yürüdü.

Yaklaştıkça, otelin hayli hoş bir adı olduğunu fark etti: "HACILAR EVİ". Kendisinin –yolcu, göçmen ya da konuktan çok– bir hacı *olduğunu* düşündü, ama seyahatinin adı konmuş bir varış noktası olmayan bir hacı. Acaba diye düşündü, Hacılar Evi onun son durağı mı, yoksa yolculuğunun mola yerlerinden biri mi olacaktı?

Otelin lobisine girdi. İçerisi mütevazı, temiz ve kısmen haraptı. Resepsiyon bankosunda, çok sayıda gelip geçenin olduğu yerlerde çalışanların kayıtsızlığını sergileyen huysuz bir ihtiyar duruyordu. Nicholas çekinerek, en ucuz tarifeden bir geceliğine tek kişilik oda istedi.

"Oda beş yüz bir," dedi yaşlı adam, başını kaldırıp bakmadan. "Ekstra yok. Banyo yok. Kahvaltı yok. Hayvan alınmaz. Yarın öğlen ayrılmak zorundasın." Anahtarını uzatmadan önce ondan pasaportunu istedi. "Dördüncü kata asansörle çık, ondan sonra merdivenlerden devam et."

Nicholas valizini sıkıca kavrayarak kendisine söylenildiği gibi yaptı ve kendini, minik bir penceresi ve eğimli çatısı olan küçük, çıplak, kutu gibi bir tavanarasında buldu. Üzerindekileri çıkardı ve çabucak, derin ama huzursuz bir uykuya daldı.

·25·
Para

Nicholas ertesi sabah erkenden uyandı, çabucak giyindi ve otelin lobisine indi. Resepsiyonda, önü açık gömlek ve fitilli kadife ceket giymiş, gazete okuyan çerçevesiz gözlüklü, kıvırcık kahverengi saçlı, mutsuz görünen bir delikanlı oturuyordu. Nicholas anahtarını bankoya koydu. Genç adam gözlerini gazeteden ayırmadan Nicholas'a pasaportunu verdi.

"Demek Profesörsünüz, öyle mi?" diye sordu asık bir suratla

"Evet, doğru," diye karşılık verdi Nicholas dostça.

Delikanlı kaşlarını çattı.

Nicholas boğazını temizledi. "Acaba," diyerek söylemeyi göze aldı, "burada biraz daha kalmam mümkün mü? Odam birkaç gün daha boş mu acaba?"

"Kaç gün?" diye mırıldandı delikanlı, otel kayıt defterini açarak.

Nicholas hızlıca bir hesap yaptı. Yiyecek ve diğer gereksinimler için çok az harcama yaparsa, parası bir ay daha yetebilirdi, ama çok uzun bir süre söylememenin daha iyi olacağını düşündü.

"Yedi diyelim mi, ne dersiniz?"

Delikanlı ona baktı. "Tamam," dedi, ilk kez belli belirsiz bir ilgi kırıntısı göstererek. Nicholas karşılık verdi, "Anlaşıldığı üzere, burada kimseyi tanımıyorum ve bir iş bulmayı umuyorum..."

Delikanlı içtenliksiz bir kahkaha attı: "Kim ummuyor ki?"

"Çok mu zor?" diye sordu Nicholas.

"Zor olduğunu söylemedim," dedi delikanlı, "neredeyse kesinlikle imkânsız. Daha iyisini bulabilseydim, kuşkusuz ben de bu işi yapmazdım – bunu bulduğum için şanslıyım bile."

"Ne tür bir iş yapmayı tercih ederdiniz?" diye sordu Nicholas.

Delikanlı omuzlarını silkti. "Ne olursa – idarecilik, muhasebecilik, sekreterlik. Diyeceğim şu ki Profesör (bu sözcüğü buruk bir biçimde vurguladı), ben üniversiteden mezunum. Ekonomi. Yeterlilik dedikleri şeye sahibim. Mesele fazla yeterli olmam. Ne zaman bir işe başvursam bana böyle diyorlar. Bu işte kalmak istemeyeceğinizi, yakında daha iyi bir işe geçmek isteyeceğinizi düşünüyoruz, diyorlar. Son altı ayda iki yüz iş başvurusunda bulundum ben."

"Çok kötü bir şey bu!" dedi Nicholas içtenlikle.

"Evet, çok kötü," diyerek aynı fikirde olduğunu belirtti delikanlı. "Ama ruhsal çöküntünün seni yere sermesine izin vermemelisin. Sizin iş alanınız nedir, peki?"

"Ben Aydınlanma Profesörüyüm," dedi Nicholas.

"Aman Tanrım!" dedi delikanlı. "İşte, bir tane daha işe yaramaz mezun üreticisi!"

Nicholas'ın canı sıkıldı.

"Size ne yapmanız gerektiğini söyleyeyim," dedi delikanlı, ani bir cömertlik patlamasıyla. "Üniversiteye gidin ve hiç boş kadroları varmıymış bir sorun – Aydınlanma ya da sizin için uygun olabilecek herhangi bir başka alanda. İdare'ye gidin – size önerilen işlerle ilgili bir liste vereceklerdir. Ama oraya gitmişken, benim eski profesörümün, Profesör Tipster'ın [Profesör Tüyocu!] bir dersine de girin. Kendisi her zaman insanı güldürür ve nasıl para kazanılacağı konusunda ücretsiz tavsiyelerde bulunur. Belki size bir iki tüyo verebi-

lir ve daha sonra siz de bu iyi fikirleri bana aktarırsınız. Bu arada, benim adım Leon. Garın yanından kalkan sekiz numaralı otobüs, sizi Üniversite'ye götürür."

Nicholas, Leon'a samimiyetle teşekkür edip çıktı. Garın etrafındaki çarşı denilen yer, görünüşe göre, seks mağazalarından, bahis dükkânlarından, 'yetişkin' filmlerinde uzmanlaşmış video kulüplerden, çek ve döviz büfelerinden (bunların arasında 'Hızlı-Nakit İşletmesi'ni de fark etti), bütün gece açık bakkallardan ve yıkık dökük kafelerden ibaretmiş gibiydi. Battaniyelerine sarınıp kapı eşiklerine kıvrılmış insanlar, gelip geçenlerden bir fincan kahve parası dileniyorlardı. Nicholas biraz daha para bozdurdu, kafelerin birinde kahve içti ve sekiz numaralı otobüsün durağına doğru yola koyuldu.

Otobüs durağı, tren istasyonuna yakın, önlerinde bahçeleri ve alçak duvarları olan ofis binalarının bulunduğu yolun üzerindeydi. Durağa doğru yürürken, orta yaşlı bir adamın duvarın üzerinde oturduğunu fark etti; yanında da evrak çantası duruyordu. Temizce tıraş olmuştu, kravatlı ve gömlekliydi, takım elbise giymişti, görünüşe göre otobüsü bekleyen bir memur ya da işadamıydı. Sekiz numara geldi, Nicholas bindi. Adam onu dikkatle gözleyerek duvarın üzerinde kaldı.

Üniversite, devasa binaları mavi-beyaz renkli, büyük harflerle bölümlere ayrılmış, büyük, modern bir kampustu. Kampusun ortasında bulunan, büyük ölçüde penceresiz "İDARE" binasına doğru yürüdü. Ana kapıdan girdiğinde, kendisini, arkasında bir görevlinin bulunduğu danışma masasının önünde buldu.

"Boş olan kadroları nereden sorabilirim acaba?" diye sordu.

Görevli, onu, ikinci kattaki Personel Bürosu'na yönlendirdi. Taştan basamaklardan çıkarken, Nicholas akademik bir görevi bu biçimde aramanın hiç de olağan olmadığını düşündü. Ama başka ne yapabilirdi? En azından Fakülte üyelerinin ve Bölümlerin bir listesini alabilirdi. Belki de tanıdığı bir isme rastlardı. Hatta belki, başvurabileceği akademik olmayan kadrolar bile olabilirdi – örneğin Üniversite kütüphanesinde. Ya da, ne bileyim, belki, Üniversite'nin bahçelerinin bakımına katkıda bulunabilirdi?

PERSONEL BÖLÜMÜ'nde çeşitli insanların önünde durduğu, önleri camdan bankolar vardı. Üzerinde "İŞ OLANAKLARI" diye yazan yere doğru gitti. Kapalıydı.

Camı tıklattı. Kimse gelmedi. Yine tıklattı. Kemik çerçeveli gözlük takmış, yaşı belirsiz, suratsız bir kadın önünde belirdi.

"Ne istiyorsun?" diye sordu sinirle.

"Acaba," dedi Nicholas, "Üniversite'de herhangi bir iş olanağı olup olmadığını öğrenmem mümkün mü?"

"Hiç iş yok," dedi kadın. "Zaten bu yüzden," diye üstüne basa basa ekledi, "bu bölüm kapalı."

Kadın Nicholas'ın giderek alışmaya başladığı bir kayıtsızlık sergiliyordu. Bir soru daha sorarak bunu sınamaya karar verdi.

"Acaba, gelecekte herhangi bir fırsat doğabilir mi? Ben yurtdışından gelmiş bir bilginim ve burada çalışmak istiyorum ... müsait olan herhangi bir alanda."

Kadının bakışında anlayıştan da ilgiden de eser yoktu. Nicholas ne de olsa yalnızca sıkıcı sorular soranlardan biriydi.

"İsminizi ve niteliklerinizi bize bırakırsanız, sizi listeye alabiliriz," dedi nazikçe ve ona bir kâğıt uzattı – başka sıkıcı sorular soran bir liste, diye aklından geçirdi Nicholas.

Yine de, diye düşündü, adını bırakabilirdi. Ama hangisini? En iyisi pasaportunu düşünerek Pangloss adını kullanmaktı, ama Aydınlanma hakkında bir şeyler bilen birinin bir Dr. Pangloss başvurusunu ciddiye alması mümkün müydü? Bu, almak zorunda olduğu bir riskti. 'Nitelikler'in altına kendi unvanlarını, 'Uzmanlık'ın altına 'Aydınlanma' diye yazdı. Başlığında 'Aranılan İş' diye yazan bir sütun vardı, onun altına da şöyle yazdı: "Uygun olan herhangi bir şey – örneğin öğretmenlik, araştırmacılık, kütüphanede ya da bahçede bir görev."

"Son bir şey daha," dedi sert kadına. "Bölümlerin ve Fakülte üyelerinin bir listesini almam mümkün mü acaba?" Kadın gitti ve Üniversite'nin bir listesiyle geri geldi.

"Ah, son ama son bir şey daha," dedi Nicholas. "Profesör Tipster nerede ders veriyor olabilir?"

"Eğer burada öğrenci değilseniz, ücret ödemeniz gerekiyor," dedi kadın ve bir miktar söyledi. Nicholas parayı ödedi, faturasını aldı ve kadının gösterdiği, EKONOMİ BİLİMLERİ yazan yere doğru yürümeye başladı.

Ekonomi Bilimleri Bölümü'nde, çeşitli derslerin duyurulduğu bir ilan panosu vardı. Bir saat içinde Profesör Tipster 'Paranın Teorisi ve Pratiği' üzerine ders verecekti. Nicholas kampusta dolaşmaya çıktı ve arka sıralarda bir yer bulmaya yetecek kadar öncesinden anfiye geldi.

Profesör Tipster kır saçlı, köşeli yüzlü, bıyıklı, gür ve hayli oynak kaşları olan tıknaz bir adamdı. Her heceyi titiz bir biçimde ince ve yüksek bir sesle söyleyerek, vurgunun gerektiği anlarda ise eliyle kürsüye vurarak etkili bir biçimde konuşuyordu. Sözlerinin çok azı sözcük içeriyordu, çoğunlukla, bir perdeye yansıtılmış tepegözdeki diyalarda görünür kılınan, matematik ve cebir sembolleriyle ifade edilen

eşitliklerden ibaretti. İlk elli dakika boyunca söylediklerinin büyük bölümü, dikkatle not alan öğrencileri izleyerek vakit geçiren Nicholas için belirsizdi. Sonra birden, profesör tarzını değiştirdi.

"Bugünlük," dedi, "bu kadar teori yeter. Şimdi de pratiğe bakalım."

Nicholas, şaşırarak, bütün öğrencilerin defterlerini kapatıp ilgilerini kaybetmiş gibi göründüklerini fark etti.

"Para," diye sürdürdü Profesör Tipster, "hiç kimsenin daha azına sahip olmak istemediğini gözlemlediğim bir şeydir. Olası en düşük maliyetle daha fazla para kazanma sanatı, herkesin istediği ama pek azının ulaşabildiği bir başarıdır. Bu sanatın bilgili bir ustası ve onun gizemlerini daha geniş bir dünyayla paylaşmak isteyen biri olarak (izleyiciler arasında bir kıkırtı dolaştı), bugünkü dersi bir iki tavsiye ile bitirmek istiyorum. Sevgili arkadaşlarım, Özgüristan'ın Ulusal Kütüphane'sine yatırım yapın! Onu özelleştiriyor ve hisselerini değerinin çok altında satıyorlar. Ulusal Kütüphane hissesi alın ve voliyi vurun. Eğer tavsiyeme kulak verirseniz, paranızı üçe hatta dörde katlayacağınızı garanti ederim." Perdeye bir formül yansıttı: "X x 3 = 3X ve X x 4 = 4X". İzleyiciler bir kez daha kıkırdadılar. "Bundan bu kadar emin olmamın, satışın gerçekleşmesinden önce açığa vurmayacağım çok basit bir nedeni var. Ancak sözüme kulak verin, Ulusal Kütüphane hisseleri bugün paranın adresi. Kendinizi zenginleştirin!"

Bu son sözleri üzerine, öğrenciler bir biçimde alaycı ve gönülsüz bir alkış kopardılar. Nicholas, sağ tarafında oturan çocuk yüzlü gence, akranlarının, neden Profesör'ün teorik bilgisindense pratik dehasından daha az etkilendiklerini sormaya karar verdi.

"Hepimiz parayla çok ilgiliyiz," diye açıkladı öğrenci. "Ancak, ne yazık ki hiç paramız yok. Bize yatırım yapmamızı söylemesi iyi hoş da, çoğumuzun vasat öğrenci harçlarıyla kitap alacak kadar parası bile yok. Tavsiyesine uymayı göze alamayız."

Profesör Tipster, konuşma kürsüsünde öğrencilerle konuşuyordu. Dersinin son birkaç dakikası, kendisini Tipster'ın apaçık yetkesinden ve ikna kabiliyetinden etkilenmiş bulan Nicholas'ın hoşuna gitmişti. Onun yanına gitmeye karar verdi.

"Özür dilerim, Profesör Tipster," dedi Nicholas, "yurtdışından gelmiş bir konuğum. Dersinizden çok zevk aldım ve size bir soru sormak istiyorum."

"Elbette!" dedi Tipster samimiyetle, kaşlarını kaldırarak. "Özgürlüğün ekonomisini işbaşında görmek için gelen yurtdışından konuklarla –özellikle de sizin gibi olgun bir öğrenciyle– tanışmaktan çok memnun olurum. Buraya tam zamanında geldiniz. Yeni hükümetimizin yönetimi altında her şey özelleştiriliyor. Çok yakında, 'kamu' sözcüğünün anlamını bile bilmeyeceğiz! Ulusal Kütüphane hisselerinin satılması sadece başlangıç. Bu bir kez kotarıldı mı, halk kütüphaneleri de özelleşecek, sonra gelsin müzeler, sanat galerileri, operalar, anıtlar... ardından halk plajları ve parklar, devre mülk biçiminde satılacak. Bu muhteşem bir özgürlük patlaması – satın alma, satma ve hepsinden önemlisi *sahip olma* özgürlüğü. Muhteşem! Harika, sizce de öyle değil mi?"

"Ne olduğuna dair henüz bir fikrim yok," dedi Nicholas dikkatle. "Çok heyecanlı bir şey gibi görünüyor. Şu an için bana tek bir şey söyleyebilir misiniz? Şu Ulusal Kütüphane hisselerini nereden alabilirim ve bunları nasıl satabilirim?"

"Dünyanın en kolay işi," dedi Tipster. "Postaneye gidin ve Ulusal Kütüphane hisseleri için başvurun. Herkes bir lot,

yani bir binlik hisse alabilir. Hisseleri alınca, benim komisyoncuma gidin (cüzdanını açıp Nicholas'a bir kart verdi). Onları sizin için satar. Adımı söyleyin yeter." Tipster elini uzattı. "Tanıştığımıza memnun oldum. Adınız ne demiştiniz?"

"Pangloss," dedi Nicholas.

"Ne kadar da uygun," diye espri yaptı, aceleyle giderken.

Nicholas karta baktı: "Osgood Micklethrust [Bay Doğruhamle!], Borsa Simsarı." Kartı cebine koydu ve ana kapıya doğru kampus boyunca yürüdü. Yolunun üzerinde, kocaman bir ilan dikkatini çekti: "ÖZGÜRİSTAN PSİKİYATRİSTLER BİRLİĞİ: YILLIK TOPLANTI". Toplantı o öğleden sonra, Üniversite binalarından birinde saat 16.00'da bir tanışma kokteyliyle başlayacaktı. Nicholas'ın aklına bir fikir geldi, Üniversite'den en yakın postaneye giderken yol boyunca bu fikri kafasında tarttı durdu.

·26·

Psikiyatristler

Postanede, bir köşesinde "HİSSE SATIŞLARI" diye belirtilen bankoda bir itiş kakıştır gidiyordu. Farklı yaşlardan ve bariz zenginliğin değişen derecelerinde insanlar, tek bir dilekte birleşmişlerdi: bankoya yaklaşmak ve satın almak. Nicholas girişten bir başvuru formu alıp doldurdu ve formu elinde sallayıp herkes gibi haykırarak kalabalığın arasına karıştı. Veznedar güruhu kontrol etmeye çalışıyordu ama çabaları boşunaydı. Nicholas yavaş yavaş yolunu açarak, itekleyerek ilerledi. Neredeyse elindekinin tamamını çok az tanıdığı birinin tavsiyesi üzerine, hakkında çok daha az şey bildiği bir girişim için riske etmek üzereydi. Sunulan fiyat üzerinden bir binlik hisse satın aldıktan sonra, otel faturasını bile ödemeden, en fazla üç gün zar zor geçinebilirdi. Yine de almak üzere olduğu risk, heyecan verici ve hiç tanımadığı bir özgürlük duygusu yaratıyordu. Çok yakında, kuşlar gibi yükselebilir ya da taş gibi batabilirdi – hangisi olursa olsun, iki yönde de özgür bir biçimde bilinmeyene doğru ilerliyordu. Kendi benliği hakkında bütünüyle yeni, hiç beklemediği bir şeyi keşfetti: bir kumarbazın güçlü hırslarını taşıdığını. Tek korkusu, bunları doyurabilmek için çok geç kalmış olabileceğiydi.

En sonunda öne ulaştı ve Özgürlük'teki Hacılar Evi Oteli'nde kalmakta olan Dr. Pangloss adına doldurduğu başvuru formunu uzattı. Nicholas veznedara hisselerini almasının ne kadar süreceğini sordu.

"Bir süre," diye yanıtladı kadın.

"Ne kadar?" diye üsteledi.

"Bir süre," oldu pek yardımcı olmayan karşılık. Veznedar söylemiyordu. Daha sonra hisselerin ücretini ve ayrıca, geçinebileceği miktarı bir güne indiren hiç beklenmedik büyük bir miktarı komisyon ücreti olarak istedi. Nicholas kendini daha da özgür hissetti; işte şimdi tam anlamıyla ya hep ya hiç durumundaydı. Postaneden otele dönerken hem cebi hem de kafası hafiflemişti.

Kendi kendine ıslık çalarak odasına çıkıp üstünü başını çıkardı. Valizinden yeşil, kadife takımı, parlak sarı gömleği ve kırmızı benekli papyonu çıkarıp giydi. Sonra, yine ıslık çalarak odasından ayrıldı, asansöre binmek için bir kat aşağı indi, sonra asansörle zemin kata kadar indi, otelden çıktı ve sekiz numaralı otobüs durağına doğru yürüdü. Sabahleyin orada gördüğü, evrak çantalı şık giyimli adamın hâlâ duvarın üzerinde oturduğunu fark etti. Nicholas başıyla belli belirsiz onu selamladı, ama o karşılık vermedi. Nicholas Üniversite'ye giden otobüse bindi. Saat dört olmak üzereydi.

Doğruca ana binalardan birinin birinci katında düzenlenmekte olan Psikiyatri Kongresi'ne yöneldi. Binaya girdi ve aceleyle erkekler tuvaletine daldı. Neyse ki tuvalet boştu. Takım elbisesinin cebinden kırlaşmış sakalı çıkartıp dikkatlice yüzüne yapıştırdı. Sakalın nasıl durduğuna aynada şöyle bir baktı ve halinden memnun bir halde, tuvaletten çıkıp merdivenleri tırmandı.

Psikiyatristler, uzun bir masanın üzerine konulmuş tabaklar dolusu küçük küçük çörekler ile fincanlarda sunulmuş çaylar ve kahveler eşliğinde selamlaşıp sohbet ediyorlardı. Salon, Nicholas'ın neredeyse hepsini tanıdığını hissettiği insanlarla dolu gibiydi. Masaya doğru kendinden emin bir biçimde yürüdü ve kendine bir fincan kahve ile bir sürü çörek aldı. Sol omzuna bir el kondu.

"Globulus, sevgili dostum," dedi, kaşe ceketine, onu Dr. Julius Stuffington [Doktor Düzenövücü!] olarak tanıtan bir etiket iliştirilmiş, tostoparlak, kırmızı yanaklı birine ait olan tanımadık bir ses. "Seni burada görmek ne güzel. Tanrı aşkına, ne kadar uzun zaman oldu. En son görüştüğümüzden bu yana Özgüristan'da köprülerin altından ne çok sular aktı. Sahi, en son nerede karşılaşmıştık?"

"Ben de anımsayamadım," dedi Nicholas. "Ama söyler misin, yeni olan ne? Burada neler olup bitiyor?"

"Bu son derece olağandışı bir zaman dilimi," dedi Dr. Stuffington. "Devlet burada gerçekten yokolup gidiyor. (Nicholas hâlâ rüya mı görüyorum diye düşündü.) Yığınla ayarlama ve düzenleme yapıldı, artık bir zamanlar halka ait olan ne varsa özelleştiriliyor – demiryolları, otobüsler, telefonlar, su, gaz, Postane, Adliye Binaları, parklar, kumsallar, banklar, hapishaneler, polis, hatta Ulusal Kütüphane bile."

"Evet," dedi Nicholas. "Kulağıma çalındı."

"Yeni hükümet katlamalı vergilendirmeyi kaldırıyor – ne kadar çok para kazanırsan o kadar az vergi ödüyorsun. Bunların hepsi nefes kesici bir hızla oluyor! Sanırım Başbakan'ın yarınki konuşmasını dinlemeye geleceksin?"

"Nerede?" diye sordu Nicholas.

"Burada Üniversite hastanesinde. Özel sağlık hizmetleri hakkında önemli bir siyasi duyuru yapmak için yarın sabah geliyor. Hepimiz onu dinlemeye gideceğiz. Ardından, öğleden sonra kongre devam edecek."

"Geleceğim," dedi Nicholas. Omzuna bir başka el kondu.

"Globulus! Özgüristan'a hoşgeldiniz! Buraya gelmiş olmanız bizim için ne büyük bir onur! Çalışmalarınıza hayranız burada, biliyorsunuz." Nicholas hayli genizden gelen bu sese döndü ve altın çerçeveli gözlük takmış, endişeli ve so-

luk yüzlü, leyleğe benzeyen bir adam gördü. İsim etiketine göre adı Profesör Cyril Syndrome'du [Profesör Belirgikovalar!]. "Burada ne kadar kalacaksınız?"

"Ah, bir süre, sanırım," diye karşılık verdi Nicholas belirsizce.

"Öyle mi?" diye haykırdı Profesör Syndrome, "İşte bu harika bir haber. Burada kaldığınız süre içinde, Üniversite hastanesinde konuk danışman profesör olarak çalışmanız için sizi kandırabilir miyiz?"

"Bundan onur duyarım," dedi Nicholas tereddüt etmeksizin. Ne de olsa, feci halde işe ihtiyacı vardı.

"Ne demek, o onur bize ait. Yarın sabah psikiyatri kanadına gelebilir misiniz – dokuz buçuk diyelim mi? Size bir oda ayarlar, sekreter falan veririz. Sonra da, beraber, Başbakan'ın konuşmasını dinlemeye gideriz."

Benzer dostça duyguları ifade eden meslektaşlarına ait bir sürü el daha kondu omzuna. İnsanın, arkadaşı olan meslektaşları tarafından bu denli el üstünde tutulması ne güzel bir duygu, diye düşündü Nicholas.

Kaynaşma faslı sona erdi ve psikiyatristler yıllık iş toplantıları için oturumu başlattılar ve Dr. Globulus'un oradaki varlığı Başkan tarafından gerektiği gibi belirtildi. Tam bu noktada, genç bir kadın psikiyatrist, konuşmak için izin istedi. Titreyen ateşli bir sesle, meslektaşlarına Askeristan'a karşı akademik boykotu anımsattı ve Dr. Globulus'un, acımasız uygulamalarını sayıp dökmeye başladığı Cunta ile bütünleşmesini detaylarına girerek anlatmaya başladı. Nicholas, anlatımının açıklığından çok etkilendi ve tutkusunun vahşi gücünden hoşlandı. Tıpkı, ortadan kaybolanlar hakkında polisle cebelleşen ya da korkakça otosansür uygulayan gazete editörlerini azarlayan Eliza gibi konuşuyordu. Genç

psikiyatristi kucaklamak ve onu yüreklendirmek istedi, gerçi onun sözleri, Nicholas'ı zor duruma sokabilirdi. Şimdi de Globulus'u ve efendilerini mi savunmak zorunda kalacaktı?

Endişelenmesine gerek kalmadı. Genç kadının konuşmasının bir iki dakika sonrasında, Başkan, onun nezaketsiz olarak tanımladığı müdahalesini onaylamadığını belirterek sözünü kesti. Sonra da, onur konuklarının gerçekten hoş karşılanıp karşılanmadığına ilişkin bir oylama olarak elleri görmek istedi. Nicholas'ın şimdiye kadar görebildiği kadarıyla, Globulus ve Askeristan'ın yöneticileri, Özgüristan psikiyatristleri arasında hemen hemen oy birliğiyle *personae gratae* [saygıdeğer kişiler] olarak kabul ediliyorlardı.

Toplantıdan sonra yemek salonunda verilen yemeğe katıldılar; Nicholas bu sırada bir meslektaşlarının kabul edilemez nezaketsizliği nedeniyle herkesin özürleriyle karşılaştı. Rejimi küçük düşürücü herhangi bir şey söylememeye dikkat ederek Askeristan'da yakın zamanda olup bitenlerden biraz bahsetti, daha çok Özgüristan'ın özgürlüğe doğru ilerlemesinden söz açıp bunun özellikle özel ilaç sektörü ve psikiyatri alanı için vaat ettiği pembe manzarayı vurguladı. Yemekten sonra müstakbel meslektaşı tarafından verilen konferans vardı ve sunum ilgi çekici bir biçimde şöyle adlandırılmıştı: "Syndrome Sendromu." Nicholas konuşmanın yapıldığı amfide ön sıraya oturdu ve dikkatle dinledi. Görünüşe göre Profesör Syndrome, şaka yollu "Buridan'ın süpermarketteki eşeği vakası" olarak tanımladığı yeni bir ruh hastalığı keşfetmişti. Profesör, Buridan'ın eşeği, diyerek dinleyicilerine anımsattı, burnunun dibindeki, birbirinin aynısı iki saman yığını arasında seçim yapamadığı için açlıktan ölmüştü. Syndrome Sendromu, diye açıkladı, önemsiz seçimlerin aşırılığından kaynaklanan ve zaman zaman intiharla so-

nuçlanan, diğerlerinden açıkça ayrılan bir zihinsel felç türüydü. Bu, besbelli, Özgüristan'da giderek büyüyen bir sorundu. Konferans, –tümü de çok yoğun ve oldukça pahalı olan– çeşitli sağaltım türlerinin tartışıldığı canlı bir tartışma ortamı yarattı. Nicholas akşamdan büyük zevk aldı; etkilenmiş ve yönlendirilmiş bir biçimde oteline döndü. Yanlış meslekte olsa da, profesyonel statüsünü yeniden kazanmıştı. Her şey kesinlikle olumluydu.

Ertesi gün erkenden kalkıp Globulus kılığını donandı, döküntü kafelerin birinde bir kahve içtikten sonra doğruca sekiz numaralı otobüs durağına yöneldi. Kahverengi evrak çantalı, orta yaşlı adam alçak duvarın üzerinde oturuyordu. Besbelli bütün gece oradaydı. Tıraşsız görünüyordu, kravatı da kaymıştı. Nicholas'ın kendisini fark ettiğini fark etti ve başını çevirdi. Nicholas otobüse bindi ve doğruca hastanenin psikiyatri kanadına gitti. Profesör Syndrome, ana girişte onu bekliyordu.

"Dün akşamki konuşmanız büyüleyiciydi," dedi Nicholas.

"Teşekkür ederim, teşekkür ederim," dedi Syndrome, değerbilirliğin değerini bilerek. "Yaşamın burada kendine özgü sorunlar doğurabildiği doğru. Ah, ama özgürlüğün o ağır sorumlulukları yok mu! Ustalık, özgürlüğü elden bırakmaksızın bu sorunları çözebilmekte yatıyor."

"Gerçekten öyle," diye ona katıldı Nicholas.

Syndrome, Nicholas'ı, boydan boya halı kaplanmış ve uzun, deri bir kanepe ve rahat sandalyelerle zevkli bir biçimde döşenmiş yeni odasına götürdü. Nicholas'ı, onun için çalışacak olan, zarif bir biçimde giyinmiş sekreteriyle tanıştırdı. O da, herkes gibi, onun ününe hayran kalmış gibi görünüyordu. "Kuşkusuz, burada hizmetlerine karşılık yüklü bir danışmanlık ücreti ödeyeceğiz, ama söylemeye bile gerek

yok, piyasa koşulları neyi gerektiriyorsa, onu masraf yazmakta özgürsün. Sanırım, epeyce gerektireceğini göreceksin!" diye kıkırdadı Syndrome.

Kısa dönem mesleki geleceği düzenlenmişti, Nicholas, iyi niyet denizinde yüzüyormuş gibi, kendisini hafiflemiş hissetti. Bu hafifliğini korumak için bütün yapması gereken çok az konuşması ve insanların beklentilerini karşılamasıydı. Sanki kendiliğinden gelişen bir oyunun içindeymiş de, kendi rolünü oynuyormuş gibiydi.

"Belki de," diye önerdi Syndrome, "sizin için yorucu olmayacaksa, hasta koğuşunu ziyaret etmek istersiniz? Başbakan'ın ziyaretinden önce biraz zamanımız var, kendisi tam burada, yeni ameliyathanemizde konuşacak."

Nicholas koridor boyunca psikiyatri koğuşuna doğru Profesör Syndrome'un ardından gitti. Syndrome, şifreyi girerek kilitli kapıyı açtı ve ortak kullanılan salona girdiler. Bir iki hasta, büyük bir dikkatle televizyon seyrediyordu. Ekranda hafif, neşeli bir müzik eşliğinde test görüntüsü vardı. Hastalar hareketsiz, uyuşturulmuş gibi oturuyorlardı.

İki profesör koğuşa girdi. Nicholas sol tarafında garip bir manzara fark etti: bir yatak parlak tencereler ve kaplar, eski kitaplar, yıpranmış giysiler ve bir toz alma tüyü ile kaplıydı, her yanda "YAKLAŞMA" ve "YAKLAŞANLAR CEZALANDIRILACAKTIR" yazan uyarılar vardı. Bu ıvır zıvır yığınının ortasında, orta yaşını geçmiş, tıknaz bir kadın oturuyordu; kır saçlarını topuz yapmıştı, gözleri korkmuş, dudakları büzülmüştü.

"Bu kadın, ciddi bir kleptofobi vakası, yani kişisel eşya ile takıntı derecesinde ilgilenmekten mustarip," diye açıkladı Syndrome. "Hastanın adı Mia. 'Mallarım' dediği şeylerin alınmasına izin vermiyor – bütün dünyanın bunları çalmak için uğraştığını sanıyor."

"Merhaba, Mia," dedi Nicholas. Kadın ona kuşkulu gözlerle baktı ve bir tavanın sapını kavradı. Nicholas, ona güven vermek için bir iki adım geriledi, ama o hiç de teskin olmuş görünmüyordu.

Diğer hastalara geçerek devam ettiler. Otuzlarının ortasında, küçük yuvarlak gözlüklü, sol yanağında dikkat çeken bir yara izi olan, vahşi yüz ifadeli, kısa boylu, kuruyup büzülmüş bir adam yatağından sıçrayıp Nicholas'ın yanında bitti.

"Ne istiyorsun?" diye tısladı.

Nicholas bir yanıt vermeye çalışırken: "Ben aslında istiyorum ki..."

"Senin sorunun *bu* işte!" dedi adam. "Teşhisi koydum ben. *İstemekten* bir vazgeçebilseydin, burada olmazdın zaten. Doymak bilmez iştahını denetim altına almak zorundasın. Kendine hâkim ol!" Adam giderek kendini kaybetti ve haykırmaya başladı. "Hırslarının üstesinden gel! İşte o zaman özgür olacaksın. Hepsi, senin istediklerini elde etmeni engellemeye çalışıyor, değil mi? Tamam, kendine gel ve istemekten vazgeç! O zaman sana kim ne yapabilir?"

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas. Syndrome bir hemşireye işaret etti ve o da hastayı nazikçe yatağına götürdü.

"İlginç bir vaka," diye açıkladı doktor, "Oreksiyofobi: arzulama korkusu. Biz ona Seneca diyoruz. O bizim devamlı misafirimiz olan Stoacı filozofumuz. Ancak yine de, sürekli kendini kaybetme eğiliminde olduğu için dikkatle izlenmesi gerekiyor. Şimdi size göstermek istediğim bir başka hasta var." Koğuşun sonunda yer alan odaya, sol gözünde siyah bir bant bulunan, kanca burunlu, kara yağız, iri yarı bir adamın, ipek sabahlık ve kravatla oturduğu yatağa doğru ilerlediler. "Biz bu hastaya Aristoteles diyoruz."

"O da filozof mu peki?" diye sordu Nicholas.

"Hayır, o armatör," dedi Syndrome, "ya da öyle olduğunu zannediyor. Birkaç yıl önce başından yaralanmış: bu yüzden göz bandı takıyor. Aristoteles Karun kadar zengin olduğunu, bütün değerli kâğıtlarının ve parasının bir İsviçre bankasında, şifresini hatırlayamadığı gizli bir hesapta tutulduğunu düşünüyor. Büyüleyici bir plütomanik* hafıza kaybı vakası."

Syndrome, Nicholas'ı, yatağından kalkıp ikisinin de ellerini samimi bir biçimde sıkan Aristoteles'le tanıştırdı.

"Beş binler üzerinde çalışıyorum," dedi sır verir gibi Syndrome'a. "Belki de," diye sordu Nicholas'a, "sizin bir öneriniz vardır?"

"Beş bin dokuz yüz seksen iki?" diye atıldı Nicholas. Aristoteles şüpheyle baktı. "Gelip beni yatımda ziyaret etmelisiniz."

"Zevkle," dedi Nicholas.

"Gerçi bunca yıldan sonra biraz bakıma ihtiyacı var."

"Ya, evet," diye karşılık verdi Nicholas.

"Gidip Başbakan'ı dinleme vakti geldi," dedi Syndrome, "Ne dersiniz? Gidelim mi?" Aristoteles'in yanından ayrıldılar; Nicholas koğuş boyunca ve ana kapıdan çıkana kadar Syndrome'un peşinden gitti.

Koridorda, hemşireler, temizlik görevlileri ve pijamalı ya da sabahlıklı hastaların da aralarında bulunduğu insanlardan oluşan, iktidar partisi eşrafına şöyle bir göz atmayı uman bir kalabalığa karıştılar. Toplantıları, üstünde "AMELİYATHANE" yazan kapının ardında yapılacaktı. Nicholas, buranın konuşma yapmak için mi yoksa ameliyat için mi olduğunu merak etti. İlki olduğu; öne yakın bir yerde blok halinde bir arada oturan ve bu etkinlik için davet edilmiş olan bütün

*plütomania: kendini aşırı zengin ve nüfuz sahibi sanma hastalığı. (y.h.n.)

psikiyatristler dahil olmak üzere kıdemli ve uzman doktorlardan oluşan kalabalık bir izleyici kitlesiyle dolu olduğu ortaya çıktı. Salondaki dar koridorlar, ortalıkta amaçsızca dolaşan televizyon kameramanları, gazeteciler ve güvenlik görevlileriyle dolup taşıyordu; önde, üzerine mavi bir örtü serilmiş uzun bir masanın bulunduğu, geniş bir platform vardı. Nicholas, ön sırada, hastane ilerigelenleriyle birlikte oturan Syndrome'un yanına ilişti. Saat tam 10.59'da iktidar partisi, Başbakan'ın önderliğinde içeri girip platformdaki yerini aldı.

Nicholas, başbakanı görür görmez, onu kısmen tanımanın şokunu yaşadı. Daracık lacivert takım elbise giymişti; saçları mükemmel ve zarif bir biçimde kesilmişti; gözleri çelik gibi sert, yüz ifadesi katı ve dengeliydi.

"Bayanlar, Baylar," dedi ak saçlı oturum başkanı –bu da Hastane Müdürümüz diye bilgilendirdi onu Syndrome– "bugün, Başbakan'ın burada bulunmasından dolayı onur duyuyoruz, karşınızda Bayan Jugula Hildebrand [Bayan Yüreksöken!]. Dinlemeye can attığımız, önemli bir siyasi bildiriyi sunmak üzere buraya geldi. İşte Başbakan!"

Başbakan ayağa kalktı ve keskin, çınlayan bir sesle dinleyicilere hitap etti.

"Dostlarım," diye başladı, "dostlar arasında olduğumu hissediyorum – heyecan verici ve yüceltici bir maceraya giriştik. Hükümetimizin idaresi altında, her geçen gün, bireysel özgürlük daha da genişleyip derinleşerek büyüdü ve onu tehdit eden sözde sosyal öğretiler ve politikalar defedildi. 'Sosyal' sözcüğünün kendisinin sözdağarımızdan çıkarılmış olduğunu söylemekten kıvanç duyuyorum. Artık sosyal şu, sosyal bu demeye son! Bundan böyle sosyal adalet, sosyal refah, sosyal politika, sosyal sorunlar, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik ağları yok! Sosyal sınıflar yok! Toplum mühen-

disliği yok! Sık sık değindiğim gibi, toplum diye bir şey yok. Sadece tek tek kişiler var ve onların özgürlükleri her geçen gün artıyor.

"Bugün biraz daha artacak. Onun mirasyedi ve yanlış yönlendirilmiş sosyal vicdanı hedef alınarak *sosyal*izmin tabutuna bir çivi daha çakılacak. Bugün bireyleri –şimdiye kadar hepinizin oturmakta olduğunuz sıralara çok yakın yerlerde yaşamak zorunda bırakılmış bireyleri– özgürleştirmek adına bir önlemi daha almış olduğumuzu ilan etmekten dolayı mutluyum." Dinleyiciler arasında heyecanlı ve şaşkın fısıltılar dolaştı.

"Hastanelerimizdeki," diye sürdürdü, "akıl hastalarını kastediyorum. Bugünden sonra özgür olacaklar. Topluma katılacaklar. Salıverilecekler. Psikiyatri koğuşları, çok daha önemli başka yararlar için kullanıma açılacak. Sözgelimi bu hastanede artık, besbelli çok daha fazla kâr getirecek ve çok daha büyük bir ciro yapacak olan kozmetik plastik ameliyatlar yapılacak. Bu arada, önceki kiracıları ise kendi ayaklarının üzerinde durmak, kendine güvenen ve sorumluluk sahibi yurttaşlar olmak zorundalar. Aileleri ve dostları, daha önce buraya kapattıkları sevdiklerinin yeni kazandıkları özgürlüklerinin meyvelerinden zevk almalarını öğrenmelerine yardımcı olmak için çağrılacaklar. Hasta yakınlarına kişisel sorumlulukları tek tek hatırlatılacak. Bugün," diyerek tamamladı, "akıl sağlığı için büyük bir gün."

Başbakan koltuğuna otururken, coşkulu alkışlar ve yoğun tezahüratlar duyuldu. Nicholas psikiyatrislerin tepkilerini görmek için etrafına bakındı. Kimi memnundu, ama çoğunluğu şaşkın ve ne kadar hevesle tepki göstermesi gerektiğini bilmez görünüyordu. Profesör Syndrome düş kırıklığına uğramış gibi bakıyordu.

"Bu bir felaket!" diye fısıldadı Nicholas'a. "Hayatımın eseri bir konuşmayla yerle bir oldu. Ben ve meslektaşlarım çöp yığınına atıldık. Korkarım sizinle anlaşmamızı iptal etmek zorundayım, Globulus. Ne büyük talihsizlik!"

Nicholas biraz önce çöp yığınına atılmış olanın gerçekte kim olduğundan pek emin değildi. Odasına, sekreterine, yüklü danışmanlık ücretine zihninde bir anda veda etti. Başbakan ve grubu platformdan iniyorlardı ve Hastane Müdürü onu Syndrome ile tanıştırmak üzere getirdi.

"Bu," diye belirtti, "Psikiyatri Klinik Şefimiz Profesör Syndrome."

Syndrome onun elini solgun bir biçimde gülümseyerek sıktı. "Korkarım çok yakında, eski Profesör diye anılacağım," dedi.

"Yapmayın, Profesör," dedi Başbakan, "hâlâ mesleğinizi özel olarak yerine getirebilir, ders verebilir ve öğretebilirsiniz."

Syndrome ne diyeceğini bilemedi ve çareyi Nicholas'ı tanıştırmakta buldu. "Size, ünlü Askeristanlı psikiyatrist Dr. Globulus'u tanıştırmama izin verin."

Başbakan Nicholas'a döndü. "Hım, demek Askeristan!" diye gözlemde bulundu. "Bir tek bakımdan hayran olunacak bir yer. Özgürlük olmaksızın yönetiyorsunuz. Bizse hem yönetiyoruz, hem de insanları özgürlüğe boğuyoruz. Beyler," diyerek sürdürdü çabucak, "bizimle birlikte törene katılmanızı rica ediyorum." Kendi memurlarını da peşinden sürükleyerek Müdür ile birlikte salondan dışarı çıktı. Syndrome ve Nicholas arkalarından gitti.

Dışarıdaki koridorda, Başbakan ve etrafındakiler psikiyatri kanadına doğru ilerlerken, bir avuç hevesli izleyici de güvenlik görevlileri tarafından zaptediliyordu. Ana kapılar

açıktı ve Başbakan'ın grubu içeri girdi. Girişteki alanda, televizyon kapatılmıştı ve Jugula Hildebrand, yanında Müdür ile birlikte, ne istediğini bilen adımlarla koğuşa doğru ilerlerken, hemşireler ve doktorlar bir sıra olmuş dikkatle bakıyorlardı.

Koğuş, televizyon çekiminin yaydığı ışık nedeniyle aydınlıktı ve kameramanlar dört bir yandan çekim yapıyorlardı. Hastalar yataklarında oturuyor ya da yatıyorlardı; kimi şaşkınlık içinde bakıyordu, bazıları korkmuştu, olup bitenlere tamamen kayıtsız kalanlar da vardı. Çok azı uyuyordu. Syndrome ve Nicholas yatakların arasında, duvara dayanmış duruyorlardı. Hastane personeli, belli ki dünyada geniş ölçekte naklen yayınlanmakta olan manzarayı izlemek için onların koğuşlarına üşüşmüşlerdi.

"Bayanlar, Baylar," diye ilan etti Müdür, "bugün, buraya bu koğuşa, hayatlarınızı değiştirecek olan –sizi birer hastadan özgür birer eyleyene dönüştürecek olan da diyebilirim herhalde– bir duyuru yapmak üzere gelen Başbakan'ın ziyaretinden onur duyduk. İşte Başbakan!"

Başbakan'ın memurları tantanayla alkışladılar ve hastaların birkaçı da onlara katıldı. Başbakan, sert, çınlayan bir sesle konuşmaya başladı.

"Bugün buraya, tek bir basit mesaj vermek üzere geldik: Özgür olacaksınız. Artık *toplumsal* ilginin ve sözde yardımcı mesleklerin kurbanı olmayacaksınız. *Kendi kendinize* yardım edeceksiniz. Artık bu koğuşta kapalı tutulmayacaksınız. Artık bekçileriniz olmayacak. Bugün özgürce insanların arasına katılacaksınız. Topluma yük olmaktan çıkıp, onun bir üyesi olacaksınız. Devlete bağımlı olmaktan çıkıp, tamamen palazlanmış vatandaşlar ve tüketiciler olacaksınız. Ve karşılığında sizden tek istediğimiz, bir dahaki seçimlerde bizi

desteklemeniz. Benim hükümetim, çoktan, Özgüristan'ı olabilir en özgür dünya haline getirdi. Tek istediğimiz..."

"Hah işte! Al bir tane daha!" diye yatakların birinden gelen tanıdık bir ses Başbakan'ın konuşmasını böldü. "İşte senin sorunun bu. İşte bu yüzden buradasın. Başına ne geldiyse, bu istemek yüzünden geldi." Bu Seneca'ydı.

"Hepimiz özgürlük istiyoruz," dedi Jugula Hildebrand.

"Ne kadar çok istersek, o kadar az elde ediyoruz. İsteklerimizden kurtulmalı, kendimize hâkim olmalıyız," diye haykırdı Seneca, titremeye başlamıştı. İki hemşire ona yatıştırıcı vermeye koştu.

"Bütün dünyanın, bugün, sizin özgürlüğünüzü görmesini istiyorum," dedi Başbakan. "Hemşireler her birinize eşyalarınızı, özgürlüğe geçişinizi kolaylaştırmak için bir hafta yetecek kadar para ve üzerine yeni adresinizi yazacağınız bir parça kâğıt verecekler. Dışarıda, sizi yeni yuvalarınıza götürmek için ambulanslar bekliyor. Nereye gitmek istediğiniz size kalmış – sevdiklerinize, ailenize, dostlarınıza. Eğer bir adres veremeyecek olursanız, Ana Otobüs Terminali'ne gönderileceksiniz. Gelecek yaşamlarınızda size başarılar diliyorum. Yurttaşlarım! Özgürlük içinde serpilin!"

Başbakan konuşmasını bitirdiğinde, hemşireler koğuşta dolaşarak hâlâ pijamalı ve gecelikli olan hastaları giyinmeleri için dürtüklediler. Nicholas, Mia'nın, tavalarının ve tencerelerinin arasından ayrılmamak için kahramanca direndiğini fark etti. Nicholas'ın, yatağının yanında dikildiği, bir zamanlar çok şık olsa da artık dökülen beyaz gömlekli ve pembe kravatlı bir takım elbise giymiş olan Aristoteles, sinsice Başbakan'a sokuluyordu.

"Demek Başbakansınız, öyle mi?" dedi Aristoteles. "Ben de kendi zamanımda epey bir Başbakan ile tanışmış, birkaçını da yatımda ağırlamıştım. Burada bile sayıları hiç de az

değil. Son derece sıkıcılar. Tek istedikleri kendileri hakkında konuşmak – ve partilerinin fonlarına yapılacak katkılar. Sizin partinizin mali durumu nedir, bu arada?"

"Çok iyi, teşekkür ederim," diye yanıtladı Başbakan soğukça.

"Bana Aristoteles deyin," diye üsteledi. "Teknemde sizi de ağırlamaktan mutluluk duyarım, gerçi –şifremi bulduğum zaman– iyi bir onarıma ihtiyacı var."

Birden bir zil çaldı ve ayrılacak hastaları koğuştan dışarı çıkarmak için bir grup hastane hizmetlisi içeri girdi. Hastaların çoğu, uslu uslu aşağıdaki alana doğru ilerlediler; aralarında Mia'nın da bulunduğu hâlâ gecelikli ya da pijamalı birkaçı yataklarından çıkmayı reddediyordu. Direnişçilerin üçü, iki yaşlı adam ve bir genç kadın, serum ayaklıklarına yapıştılar. Müdür'e danışıldıktan sonra, başhemşire, yataklarını, sokağa gidenlerin arkasından koğuştan dışarıya sürmelerini hizmetlilere emretti.

Profesör Syndrome bütün bu olan biteni umarsız bir teslimiyet bakışıyla izliyordu. Jugula Hildebrand azametle koğuştan dışarı çıkarken, onun boynu bükük duruşunu fark etti. "Merak etmeyin, Profesör," dedi. "Dünya sizi işsiz bırakmayacak kadar çıldırmış durumda."

Nicholas ve Syndrome onun peşinden dışarı çıktılar. Hastanenin girişinde, hastalar, çantalarına yapışıp ellerindeki kâğıt parçalarını sürücülere vererek, bekleyen ambulanslara doluşuyorlardı. Televizyon kameralarının çekim yaptığı manzaranın etrafında, büyük ve meraklı bir kalabalık toplanmıştı. Nicholas, Seneca ile Aristoteles'in ambulanslardan birine bindiklerini gördü. Kalan hastaların hâlâ oturdukları ya da uzandıkları yatakları iten hizmetliler, binadan çıktılar: bütün ıvır zıvırıyla sarılmış Mia, hâlâ gecelikli ya da pijamalı bir iki kişi ve hâlâ serum ayaklıklarına sıkı sıkı tutunmuş üç

hasta. Müdür, sürücüler ve hizmetliler, görüş alışverişinde bulundular. Sonra sürücüler araçlarının arka kapılarını çarparak kapatıp, hoşçakal anlamında korna çalarak gittiler; bu arada, hizmetliler, yatakları ve serum ayaklıklarını, Nicholas'ın Ana Otobüs Terminali'ne çıkacağını düşündüğü yönde iterek yola çıktılar. Sıranın en sonunda Mia vardı; tencereleri ve tavaları gün ışığında parlıyordu, gözleri kısılmış, dudakları mühürlenmişti.

"Senin için burada iş yok, Globulus," dedi Syndrome. "Belki sen benim için Askeristan'da bir iş bulabilirsin! Hadi gidip yemek yiyelim."

Meslektaşları olan psikiyatristlerin öğle yemeğine katıldılar. Herkes, Nicholas'a, biraz önce tanık olduğu olaylar hakkındaki düşüncesini soruyordu. Globulus'un böylesi bir durumda neler söyleyebileceğini tasarlayarak, bütünüyle Hildebrand'ın akıl sağlığı politikasından yanaymış gibi konuştu ve meslektaşlarını, bu duruma uyacak ve bundan kâr sağlayacak yollar bulmaları konusunda uyardı.

Öğle yemeğinden ve kahveden sonra, psikiyatristler, endişeyle geleceklerini tartışarak binanın avlusunda dikildiler. Nicholas öğleden sonra verilecek olan konferansların listesine bir göz attı. Özellikle bir tanesi dikkatini çekti. Ana salonda, saat üçte, "Şizofreninin Belirsizlikleri" üzerine bir 'seminer' düzenlenecekti. Kendi başına yürüyüşe çıkmaya ve bu seminere katılmak üzere zamanında geri dönmeye karar verdi.

Yürüyüşten hoşnut kaldı ve saat 15.15'te konferans salonuna gitti. İlk konuşma çoktan başlamıştı. Nicholas, kimsenin dikkatini çekmemek için kapıyı çok yavaş açtı. Konuşmacının sesinde, rahatsız edici bir şey vardı.

"...şizofren zihin üzerine yaptığım araştırmalar, bunun belli özel durumlarda, olağandışı bir canlılık derecesine ula-

şabildiğini gösterdi. Yarılmış bir kişilik, deyim yerindeyse, kendi kendisiyle karşılaşabilir ve bu karşılaşmayı belirgin bir gerçeklik duygusuyla sahiplenir. Bazen bu herkesin içinde meydana gelir: bu semptomlar hiç de özel, söze dökülemez düşlemlerle sınırlı değildir..."

Nicholas kapıyı kendisi geçebilecek kadar aralamıştı. Bütün şaşkınlığıyla, kırmızı benekli papyon takıp, sarı gömlek üzerine yeşil kadife takım elbise giymiş, sakalları kırlaşmış, büyük konferans salonunu dolduran, saygılı ve kendinden geçmiş dinleyicilerine ellerini kollarını sallayan, parlak gözlüğünün arkasında gözleri yerinden uğramış bir halde hitap eden Orville Globulus ile karşılaştı.

"Bazen bir şizofren, bildiğiniz gibi, ölümün habercisi ve gerçek bir varlık olarak deneyimlediği ikizini, yani kendisini gördüğünden kesinkes emin olabilir..."

Tam o anda, Globulus'un gözleri Nicholas'ın üzerine odaklandı. Ağzı açık kalakaldı. Bunu izleyen sessizlikte, bütün gözler konuşmacıya dikilmişti, dinleyiciler onun tartıştığı konuyu etkileyici bir sonuca bağlamasını bekliyorlardı. Nicholas da kalakalmıştı. Globulus elini kaldırdı ve bir hayaletle karşılaşmışçasına, bir türlü düzgün durmayan işaret parmağını ona doğrulttu.

Nicholas, bir yandan sakalını ve papyonunu çekip çıkarırken, bir yandan da merdivenlerden aşağı hızla iniyordu, koşarak binadan dışarı çıktı, kampusu bir çırpıda geçti ve otobüs durağına geldi. Sekiz numaralı otobüsün gelmesi sinir bozucu bir beş dakika sürdü. Hacılar Evi'ne döndüğünde, Leon'u danışma bankosunda oturur buldu. Nicholas onu başıyla selamladı, bir koşu odasına çıktı ve kılık kıyafetini çıkarıp attı.

·27·

Hizmetli

Yatağında oturan Nicholas, şimdi düşünme zamanının geldiğini düşünüyordu. Psikiyatrist olarak meslek yaşamı son bulmuştu. Kullanılabilir sermayesi neredeyse sıfırı tüketmişti ve beklediği devlet kuşunun ne zaman başına konacağı hakkında hiçbir fikri yoktu. Şimdiden otele üç gecelik borcu vardı ve çok yakında bunu ödemesini isteyeceklerine kuşku yoktu. Özgüristan'da tanıdığı ve yardım isteyebileceği hiç kimse yoktu – Leon hariç. Üstünü başını giydi ve aşağı indi.

"İş bulma konusunda bir gelişme var mı, Profesör?" diye sordu Leon.

"Henüz yok," diye karşılık verdi Nicholas. "Şey, seninle özel olarak biraz konuşabilir miyiz?"

"Tabii," dedi Leon. "Buradaki işim saat sekizde bitiyor. O saatte buraya gel, gidip beraber bir yemek yiyelim." Nicholas, rahatlamış bir biçimde, seks mağazalarının, video kulüplerin, bütün gece açık süpermarketlerin ve kaldırımlara uzanmış yatanların önünden geçerek, otelin etrafındaki sokaklarda yürüyüşe çıktı. Artık muhtemelen onlardan çok daha yoksul olduğu için onların yorgun ve ürkek dilenmeleriyle temiz bir vicdanla yüzleşebilirdi.

Saat sekizde birlikte çıkmaya ve iki sokak ötedeki, Leon'un çok sevdiği küçük lokantaya gitmeye hazırdılar. "Sam'in Yeri" rahat, salaş bir lokantaydı: tavandaki lambalarda ampüller eksikti, koyu yeşil halı aşınmıştı, yeşil-sarı çiçekli duvar kâğıtlarının üzerine, limanlara yanaşmış gemi resimleri gelişigüzel asılmıştı. Ceketsiz ve yüksek sesle konuşan müşterilerin oturduğu üç masa doluydu sadece. Barın arkasında duran Sam'in de ceketi yoktu.

Oturduklarında, Nicholas ekonomik güçlük çektiğini anlattı. Leon, samimi bir ifadeyle, yemeğin parasını ödeme niyetinden bahsetti.

"Büyük ikramiyeyi kazandığında," dedi, "sen de bana yemek ısmarlarsın. Gidip Tipster'ı dinledin mi?"

Nicholas ona Tipster'ın verdiği tavsiye üzerine Ulusal Kütüphane hisselerini nasıl satın aldığını anlattı.

"Vaay!" diye haykırdı Leon. Delikanlı onun cesaretinden etkilenmişe benziyordu – yoksa safdilliğinden mi? Masalarına yerleşip Sam'e sipariş verdikten sonra, Nicholas Askeristan'daki tutuklanışından başlayıp, bir tek psikiyatristlerle yaşadığı son macerayı atlayarak, tüm hikâyesini anlattı: ne de olsa, Leon'un psikiyatri camiasıyla bağlantıları olabilirdi. Başından geçenleri anlatırken, Nicholas bütün olanların ne kadar üzüntü verici olduğunu fark edince şaşırdı; sanki bitmek bilmez bir talihsizlik zinciriymiş gibiydi. Leon'un tepkisi anlayış ve acıma karışımıydı: talihsizlikler kurbanı bir dostunu anlama ve bir yanılsama kurbanına acıma – Leon'un yanılsama dediği, Nicholas'ın buna uyması bir yana, böyle bir görevi ciddiye almasıydı.

"Mesele, olanaklı en iyi dünyayı bulmakla ilgili değil," diye gözlemde bulundu Leon, "en kötüsünden kaçınma – ve en az kötüsüne razı olma. Bana anlattıklarından, bu olsa olsa Özgüristan olabilir."

"Sence, gerçekten bundan daha iyi bir topluma ulaşılamaz mı?" diye sordu Nicholas.

Leon gülümsedi. "Burada insanlar, herkesin eşit muamele gördüğü 'Eşitistan' [Egaliterya] diye bir yerin bulunduğunu hayal ederler. Herkesin eşit haklara sahip olduğu varsayılan bir cennet. Bunlar, güya burada olduğu gibi birer kurgudan ibaret değilmiş –sahte gerçekler, tutulmayan sözler

değilmiş– gerçekten varmış. Herkesin gerçek ve sabit bir geliri, gerçek bir işi, gerçek bir evi varmış, doğru düzgün bir okula giderlermiş, adam gibi sağlık hizmeti alırlarmış. Sıradan insanlar, bir farklılık yaratabileceklerine inandıkları için siyasetle ilgilenirlermiş. Bir düşün! Sokaklarda sefalet ve vahşet yok, sokakta yatıp kalkanlar ve dilenenler yok, sırf kökenlerinden ya da inançlarından ötürü ya da yerleşik değerlere itaat etmedikleri için aşağılanan insanlar yok. Herkesin, sadece piyasa kurallarına göre değil, kendi anlayışına göre, eşit şekilde özgürce yaşadığı bir yer. Kim olduğuna bakılmaksızın herkesin özgürce nefes alabildiği bir yer. Kısacası senin ve benim yaşamaktan hoşlanacağımız türde bir yer."

"Peki neredeymiş bu yer?" diye sordu Nicholas.

"Kuzey sınırımızın ötesinde," dedi Leon. "Sorun şu ki: mevcut değil. Bir ütopya –ki bu da anımsadığım kadarıyla 'hiçbir yer' anlamına geliyor– bir masal, bir hayal, bir peri masalı; zannederim, Justin denilen şu tuhaf tipin hâlâ inandığı ya da inanmak istediği türden."

"Neden insanlar onun varolduğuna inanmaktan vazgeçmişler?"

"Şey, bir sürü insan onu bulmaya gitti, ama orada yoktu. Cesaretleri kırıldı. Hem bu yeni hükümetin başa geçmesiyle, onun hakkında konuşmak bile utanç verici hale geldi. İlk başta –bütün o özelleştirme planlarına ve diğer şeylere– hâlâ biraz olsun karşı çıkanlar vardı. Halk kapanan hastaneleri ve okulları protesto etmek ya da evlerini emlakçılara ve müteahhitlere karşı savunmak ve diğer şeyler için toplu yürüyüş yapıyordu. Hâlâ kafalarında, işlerin kuzeyde daha iyi olduğuna ve burada da iyi olabileceğine dair bir fikirleri vardı. Ama her şey bitti."

"Hiç protestocu kalmadı mı?" diye sordu Nicholas.

"Hayır. Sana dürüstçe burada yapılabilecek en iyi şeyi tavsiye ederim. Ayakta kalmak için her zaman çalabilirsin. Şimdi polis de özelleştirildi ve fazla mesai ödemeleri durdurıldu; bu yüzden polis artık küçük suçlar için insanları tutuklamıyor. Mahkeme için de para biriktirirsin. Eğer yakalanırsan, sadece bir uyarı alırsın. Sık sık yer değiştirdiğin ve fazla şiddet uygulamadığın takdirde gayet iyi idare edebilirsin."

Nicholas kuşkuyla baktı. "Aksi halde," diye sürdürdü Leon, "iş aramaya devam edersin. Eğer bunun üzerine düşersen, günün birinde yine profesör olabilirsin ya da ne bileyim, belki taksi şoförü olabilirsin. Çok daha kötüsünü bile yapabilirsin."

"Peki ya otel?" diye sordu Nicholas.

"Belki bir iki gün daha kalırsın, biz de bu arada bir şey çıkar mı diye bakarız," diye önerdi Leon. Kalktı ve hesabı ödemek üzere arka tarafa geçti. Bir süre sonra geri döndü.

"Sam sana garson olarak iş bulabileceğini ve bir iki gün içinde onu görmeye gidebileceğini söylüyor. Ama bu tür işler için çok az ödendiğini de söyledi. Aslında, neredeyse hiç ödenmiyormuş."

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas, "ve yemek için de teşekkürler."

Ertesi sabah Nicholas erkenden kalktı. Leon'un önerisi olan küçük suçların hareketli yaşamı pek ona göre değildi. Belki de taksicilik yapabilir ya da garson olarak iş bulabilirdi? Otelin lobisindeki danışma bankosunda, ilk geldiğinde gördüğü huysuz ihtiyar vardı.

"Daha ne kadar kalıyorsunuz?" diye sordu.

"Bir hafta daha," diye belirtti Nicholas. Öneri kabul edilmiş gibiydi.

"İşte!" dedi ihtiyar, "bunlar sizin için." Ona, resmî görünümlü, kahverengi iki zarf uzattı. İkisi de Hacılar Evi'nde

kalan Dr. Pangloss adına gelmişti. Nicholas onları heyesle açtı.

İlki Üniversite Personel Dairesi'nden gönderilen bir iş ilanıydı. Aydınlatma üzerine uzman bir elektrikçi arandığını bildiriyordu. Nicholas şaşırdı. Daha sonra bunun kendi nitelikleri arasında yazdığı 'Aydınlanma' bilgisine karşılık olarak gönderildiğini düşündü. Bu olasılığı değerlendirdi, ama geri çevirdi. Bir süre psikiyatrist olabilirdi: fark edilmeden daha ne kadar devam edebileceğini kim bilebilirdi? Ama elektrikli aydınlatma gereçleri hiç kuşkusuz onun yapabileceklerinin ötesindeydi. İkinci zarfı açtı. Bu da Personel Dairesi'ndendi ve içinde hastane hizmetlisi arandığını bildiren bir iş ilanı vardı. Bu açıkça daha umut verici görünüyordu. İlanda muhtemel adayların, zaman kaybetmeksizin kendilerini hastanedeki Başhizmetli'ye tanıtmaları gerektiği belirtiliyordu. Sabah kahvesinin ardından sekiz numaralı otobüs durağına koşturdu.

Orta yaşlı adam, evrak çantası ayağının dibinde, sırtını duvara vermiş, gevşekçe yere oturmuştu. Saçı başı darmadağınıktı, yıkanmamış, tıraş olmamıştı. Nicholas'ın gözleri onun üzerindeyken, adam oturduğu yerde doğruldu, hiç olmazsa biraz saygın bir görünüm elde etme çabasıyla kravatını şöyle bir düzeltti. Nicholas üniversiteye gidecek olan otobüse bindi.

Hastaneye yaklaşırken, Nicholas buradan giden akıl hastalarının kederli manzarasını ve Mia'nın tencereleri ve tavalarıyla yolun sonunda gözden kayboluşunu anımsadı. Bugün ne kadar farklı görünüyordu. Belli bir amacı olan insanlar girip çıkıyorlardı; bir otopark görevlisi, ziyaretçilerin, çok sayıdaki boş yere park etmelerini engellemekle meşguldü. Nicholas binadan içeri girdi, ve belirtildiği gibi, kendisini Başhizmetli'ye tanıttı.

"Şöyle arkaya gel de," dedi boğuk bir sesle, "sana bir bakalım." Nicholas kel devi, küçük odasına kadar takip etti. Başhizmetli masanın arkasına geçip askerî bir komutan edasıyla, sertçe oturdu ve Nicholas'a, önündeki sandalyeye oturmasını işaret etti.

"Demek hizmetli olmak isteyen bir profesörsün," diye başladı. "Bu biraz tuhaf değil mi?"

Nicholas öyle olduğunu kabul etti. "Ama bildiğiniz gibi," diyerek karşılık verdi, biraz da alttan alarak, karşısındakini ikna edebilecek bir açıklama sunarak, "soyut fikirlerle uğraşarak yeterince zaman harcadım. Gerçek insanların yaşam kalitelerini iyileştirmeye yardım edecek, elle tutulur bir şeyler yapmak istiyorum."

Başhizmetli pek etkilenmemişti. "Ücret cetvelini gördün mü?" diye sordu, ona bir kâğıt parçası uzatarak. "Daha önce bu işi hiç yapmadığın için en altta olacaksın. Aynı zamanda, yabancı bir vatandaşsın –değil mi?– ve bu nedenle konuk işçisin. Tam en altta. Hâlâ ilgileniyor musun?"

"Evet," dedi Nicholas kararlılıkla.

Başhizmetli şimdi ondan hoşlanmış gibi görünüyordu, belki de ona çok ucuza geldiği içindi.

"Tamam işe alındın. Bu sabah başlayabilirsin." Nicholas'a damgalanmış ve imzalanmış bir belge verdi. "Personel Dairesi'nde evrak işlerini hallet. Sonra öğlen buraya gel, sana giysilerini vereceğim."

"Teşekkür ederim," diye karşılık verdi Nicholas, "ama sizden tek bir şey isteyebilir miyim? Lütfen hiç kimseye profesör olduğumu söylemeyin. Tuhaf kaçabilir."

"Merak etme, Profesör," dedi Başhizmetli yüksek sesle, suç ortaklığıyla göz kırparak. "Suç unsuru oluşturan sırrını tutacağım."

Nicholas Personel Dairesi'nde, kendisini, bir kez daha kemik çerçeveli gözlük takmış suratsız kadının karşısında buldu. Başhizmetli'den aldığı belgeleri iletirken, kadın Nicholas'ı tanıdığına dair bir belirti göstermedi. Hizmetli olarak işe alınmakla, hastanenin taşımacılık işini sözleşmeli olarak üstlenen "Nakliye İşlerinize Yardım Ederiz"in (kısaca NİYE'nin) bir çalışanı olmuştu. Daha sonra keşfedeceği gibi –hemşirelik, yemek, temizlik ve yazı işleri türünden– hastanenin bütün hizmetleri aynı şekilde, sözleşmeyle kâr amaçlı şirketlere verilmişti; bu arada doktorlar da faturayı hastalara ya da onların sigorta şirketlerine keserek kendi adlarına çalışıyorlardı. Ayrıca NİYE, çalışanlarının ücretinden yüzde on kesinti yapıyordu. Konuk işçi olarak Nicholas, emeklilik hakkının (ve tabii ki oy verme hakkının da) olmadığını, ama ağır bir vergi yükümlülüğü bulunduğunu öğrendi. Üç aylığına geçici olarak işe alınacaktı ve eğer görevlerinde 'yetersiz hizmet' gösterirse NİYE tarafından anında işten atılması büyük bir olasılıktı.

Başhizmetli'nin yanına geri döndüğünde görevlerinin neler olduğunu öğrendi. Dispanserden ilaç almakla ve ilgisiz insanların koğuşlara girmemelerine göz kulak olmakla yükümlüydü; insanlar genellikle hasta olarak kabul edilmeden tedavi görmeye çalışıyorlardı. Hasta olarak kabul edilmek için, kişinin hastane ve doktor masraflarını önceden ödemesi gerekiyordu. Başhizmetli, çok sayıda fakir fukara ve beş para etmez insanın türlü dalavereler çevirerek, gerçek hastaymış gibi yapmaya çalıştıklarını açıkladı.

"Onlardan giriş belgelerini istemen yeter," diye öğütledi. "Eğer belge gösteremiyorlarsa, enselerinden tuttuğun gibi dışarı atabilirsin. Makul ölçülerde zor kullanabilirsin."

"Ne kadar zor kullanmanın makul olduğuna kim karar veriyor?" diye sordu Nicholas.

"Ben," dedi Başhizmetli. "Burası, özgür bir hastane: burada tedavi olmanın bedelini ödeyenler için özgür, ödeyemeyenlerden de tümden bağımsız. Bunu unutma, Profesör. Hepsi bu kadar."

Göreve alınma faslı bitmiş, mesaisi başlamıştı. Nicholas Başhizmetli'nin eski mesleğine karşı alaycı tavrından hoşlanmamıştı, ama çok yakında bunun olağandışı bir tepki olmadığını anlayacaktı. Personel Kantini'nde diğer hizmetlilerle birlikte öğle yemeği yedikten sonra, emrinde çalışanlar tarafından patrona 'Napolyon' adı verildiğini öğrendi. Ortak görüş, bu adamın iriyarı olmasına karşın çıkar amaçlı küçük hırsları olan ufak tefek bir imparator olduğu yönündeydi. Jugula Hildebrand'ın özelleştirme şok terapisinin gerçek inananlarından biriydi ve hastanenin düzgün işletilmesine karşı bir tehdit oluşturmaları temelinde, akıl hastalarının salıverilmelerinde onun oldukça etkili bir rol oynadığına inanılıyordu.

Nicholas'ın meslektaşı hizmetliler iki gruba ayrılmışlardı. Bir tarafta, çoğunluğunun geçindirmekle yükümlü olduğu aileleri de bulunan genç işçilerden oluşan, kendisi gibi konuk işçiler vardı. İş buldukları için minnettardılar, ama kendilerini Özgüristan'da yabancı hissediyor ve pek de inandırıcı olmayan bir biçimde, eninde sonunda 'eve' dönmekten bahsediyorlardı. Öte yanda daha yaşlı hizmetliler vardı; bunlar özelleştirilmeden önce de hastanede çalışmış, ama özelleştirilmeyle birlikte emeklilik haklarını ve ücretli izinlerini büyük ölçüde yitirmiş, ücretlerinde bir hayli düşüş olmuş, gerçekten de hayatta kalmayı zar zor başarmış olanlardı. Zorla boyun eğme duygusunun yaratmış olduğu küskünlük içerisinde, kötüleştirilmiş durumlarına ve hastanenin 'maneviyatı' dedikleri şeyin tamamen çökmesine karşı için için kin

besliyorlardı. Hizmetliler, hemşireler, temizlikçiler ve yemekçiler hâlâ bir şekilde görevlerini yerine getiriyorlardı, ama bu yaşlı hizmetliler, Nicholas'a, biraz da yakınarak, artık takımlar halinde birlikte çalışmadıklarını söylediler. Şimdi artık herkes birbirini zar zor tanıyor, hastalarıysa hiç tanımıyordu.

Bununla birlikte, bütün hizmetliler Napolyon'un uğursuz olduğunda fikir birliği etmişlerdi. Yine de harfi harfine ona itaat etmek kişinin işini elinde tutabilmesinin bedeliydi ve Nicholas, her birinin, Napolyon'un para ödeyemeyecek durumdaki sözde hastaları dışarı atmakta makul ölçüde zor kullanma politikasına uyuyor gibi göründüğünü fark etti. Hiç kimse, kendisinden biraz daha kötü durumda, yani ihtiyaç içinde, dahası muhtaç ve sigortasız olanlara karşı hiçbir duygudaşlık beslemiyordu.

Nicholas'a küçük bir giysi dolabı ve açık mavi bir üniforma verildi. Öğle yemeğinden sonra üniformasını giyindi ve ilaçları Dispanser'den koğuşlara götürerek çalışmaya başladı. Sayısız koridor boyunca ve asansörlerden bir içeri bir dışarı tekerlekli bir tezgâhı itmek yorucu bir işti. Koridorların ve koğuşların, her birine alışmanın zaman aldığı kendilerine özgü farklı tempoları vardı. Acil ve Kaza Koğuşları'nın etrafında olaylar hızla ve tek tük ani atılımlar şeklinde cereyan ediyordu. Ayakta Tedavi Koğuşu gibi diğer bölgelerde, ortalık tamamen durgundu: hastalar, değişen sabır derecelerinde, sıranın kendilerine gelmesi için uzun ahşap sıralarda upuzun saatler boyunca bekliyorlardı. İşi onu parlak, steril binada nereye götürürse götürsün, Nicholas bakılmayı bekleyen hastaların, meşgul uzman doktorların, aceleci hemşirelerin, bitmiş tükenmiş temizlikçilerin ve yitik bakışlı ziyaretçilerin yanından geçiyordu. Nicholas bir gruptaki insan-

lardan herhangi birinin, başka bir gruptaki herhangi birini fark etmediğini fark etti.

Kısa sürede, olan bitenden üç ilgi çekici ders çıkardı. İlki, bir hizmetlinin üniformasını giyerek, eğer sana acil bir ihtiyacı yoksa, senden üst düzeydeki bütün çalışanlar için anında görünmez oluyordun. İkincisi, hastane, kuşkusuz gelir düzeyi yüksek müşterilerini bekleyen, şaşırtıcı derecede çok sayıda boş yatağa sahipmiş gibi görünüyordu. Ve Nicholas, üçüncü olarak, iyileşmiş birkaç hastanın, ilgi, bakım ve muhtemelen hastanenin sunduğu refakat hizmeti için para ödemeyi sürdürmeye istekli olduklarını görmüştü. Hatta bu son grubun üyelerine, götürdüğü ilaçları, sağlıklarına zarar verir endişesiyle almamaları gerektiğini açıkça tavsiye etmek bile istemişti.

Vardiyası biten Nicholas kendi giysilerini kuşandı ve resepsiyonda bu kez Leon'u bulduğu oteline döndü. Ona yeni işiyle ilgili havadisleri verdi. Leon etkilenmişti. "Bol şanslar!" dedi. "Kim bilir? Belki seni terfi ettirirler ve sonunda sen de bir uzman doktor olursun!" Leon'un, Nicholas'ın daha dün onlardan biri olduğu hakkında hiçbir fikri yoktu.

Nicholas ertesi sabah bir kez daha otobüs durağındaki alçak duvara yaslanmış evrak çantalı adamın yanından geçti. Adam, bir kez daha Nicholas'ın varlığına, biraz daha az istekle de olsa, tepki verdi. Kirli sakalı biraz daha uzamıştı; pis ve morali bozuk görünüyordu. Yine de hızla yiten saygınlığının görünüşünü kurtarmak istermiş gibiydi.

Nicholas ilk vardiyasını işi ve hastanenin düzenini tanıyarak geçirmişti. İkinci iş gününde hastane yaşamının diğer özelliklerini fark etmeye başladı. Yaşlı hizmetliler haklıydı. Tamamen bir kayıtsızlık havası hâkimdi. Çalışanların çok azı kişisel olarak tanışıyor gibiydi ve herkes hastaları görmezden geliyordu. Özel bir acentanın çalışanları olan hemşi-

reler, düzensiz vardiyalar halinde çalışıyor, zamanlarının geri kalanını başka yerlerde, daha kârlı işlerde geçiriyorlardı. Yemek servisindekiler önceden paketlenmiş yiyecekleri hastalara veriyorlardı. Bir zamanlar hastane mutfağı varmış ama kapatılmış; şimdilerde bütün yemekler donmuş olarak hastaneye geliyor ve mikrodalga fırınlarda ısıtılıyordu.

Nicholas ayrıca, olası hastaların tek başlarına ya da küçük gruplar halinde takıldıklarını da fark etti. Başları sıkıştığı zaman hemencecik şu ya da bu koğuşta ziyarete geldiklerini iddia ettikleri kayınbiraderler ya da yaşlı halalar uyduruyorlardı. Onları dışarı atmak için hiçbir zaman zor kullanmaları gerekmeyen hizmetli arkadaşlarının gözlerine yalvarırcasına bakıyorlardı. Kimi zaman, müsait yatak olduğunu belirterek ya da hiç sorun çıkarmayacaklarında direterek, tedavilerinin dikkate alınması için yalvaracak kadar cesaret gösteriyorlardı. Nicholas onlar için üzülüyor ve yalvaran gözlerinden sakınmak için büyük çaba harcıyordu.

Üçüncü gün, evrak çantalı adam hâlâ otobüs durağındaki duvarda oturuyordu. Nicholas, ilk kez olarak, onu başıyla selamladı. O bunun farkında bile olmadı, Nicholas yürüyüp hastaneye giden otobüse bindi. Küçük giysi dolabına gittiğinde, 'Profesör Pangloss' adına gelmiş bir zarfın dolabına iliştirilmiş olduğunu gördü. Zarfın içinde Profesör Syndrome'un Psikiyatri Bölümü'nden Kıdemli Pratisyen Hekim Julius Stuffington tarafından kaleme alınmış bir mektup vardı. Napolyon, belli ki, gizlilik sözünü tutmamıştı. Mektupta şöyle yazıyordu:

Sevgili Profesör Pangloss,

Bu hastanede bir hizmetli olarak çalışıyor olmanız dikkatimizi çekti. Yurtdışından gelmiş, dikkate değer bir filo-

zof olduğumuzu biliyoruz ve dikkate alacağımızı umduğumuz bir öneride bulunmak istiyoruz.

Özgüristan'a gelen göçmenlerin geçirdiği kültürel şokun etkileri ve özellikle, onların serbest piyasanın gerçeklerine karşı değişen (ve öyle görünüyor ki, her zaman istenir olmayan) tepkileri üzerine bir araştırma yürütüyoruz. Profesör Syndrome, beni, bu araştırmada bizimle birlikte çalışmak isterseniz çok memnun olacağımızı bildirmekle görevlendirdi; bu olasılığı tartışmak üzere beni ziyaret edebilirseniz size minnettar kalırım.

Ancak şimdiden, bu işbirliğinize karşılık, düşünsel tatmin dışında, size mali bakımdan herhangi bir ödeme yapmayı taahhüt edemeyeceğimizi açıklığa kavuşturmak isterim. Sizin de bildiğiniz gibi, hastanedeki Psikiyatri Koğuşu yakınlarda kapatıldı ve araştırma fonlarımız kesildi. Ancak biz araştırmamızı sürdürme niyetindeyiz ve umuyoruz ki, bizimle birlikte çalışma olanağı bulabilirsiniz.

Saygılarımla,
Julius Stuffington.

Stuffington! Psikiyatrislerin resepsiyonunda, omzuna inen ilk el Stuffington'un eli olmuştu. Şimdi onu Globulus yerine Pangloss olarak ziyaret etmek tehlikeli olabilirdi. Stuffington ya da Syndrome onu tanıyabilirdi. Öte yandan, teklif (ya da daha doğrusu, tam olarak teklif olmadığından istek) kulağa ilgi çekici geliyordu. Nicholas gitmeye ve o günkü vardiyanın sonunda Stuffington'u bulmaya karar verdi.

İlaçları dağıtma işine geri döndü. Sabahın ilerleyen saatlerinde, Ziyaretçi Kafeteryası'nda çarpıcı bir manzarayla karşılaştı. Bir masanın etrafına oturmuş üç tanıdık sima, perişan bir halde çay içiyordu: kanca burnu ve yamalı gözüyle Aristoteles, yüzündeki yara iziyle Seneca ve korkmuş, kısık

gözleriyle Mia. Birini ya da bir şeyi arıyorlarmış gibi etrafa kaçamak bakışlar atıyorlardı. Nicholas içeri girdi, bir fincan çay aldı ve onların yanındaki masaya oturdu. Aristoteles onun dikkatini çekmeyi başardı ve bir iki dakika sonra ona seslendi.

"İyi günler!" dedi.

Nicholas başını hafifçe eğerek karşılık verdi.

"Yanılmıyorsam, siz yeni hizmetlisiniz," diye sürdürdü Aristoteles.

Nicholas konuşmaksızın onayladı.

Aristoteles sandalyesini Nicholas'a yaklaştırdı ve daha gizli bir tonda konuştu. "Acaba sizinle bir sorunu masaya yatırmak mümkün olur muydu diyorum? Görüyorsunuz, zor bir durumdayız. Burada yaşıyorduk. Burası, nasıl desem, bizim yuvamızdı. Ben uzun süredir uğraştığım problemi çözmek üzereydim, dostlarım da burada gayet iyi idare ediyorlardı. Ancak daha sonra birden, herhangi bir uyarı olmaksızın, o korkunç kadın gelip hepimizi dışarı attı."

"O zamandan beri nerede yaşıyorsunuz?" diye sordu Nicholas.

"Özgürlük'te," diye karşılık verdi Aristoteles. "Ancak buraya geri dönmek istiyoruz, bir iki geceliğine de olsa. Bu çok iyi gelecek."

Üçü birden yalvaran gözlerle ona baktı.

"Elimden geleni yapacağım, ama herhangi bir söz veremem," dedi. "Neden yarın sabah bu saatte buraya yeniden gelmiyorsunuz?"

Bu sözler üzerine, Seneca heyecanla titremeye başladı ve diğer ikisi onu aceleyle Kafeterya'dan dışarı sürükledi. Nicholas, onlar giderken, eski püskü siyah mantosunun altında beş altı plastik torba taşıyan Mia'nın arkasından baktı.

O öğleden sonra, bir kuşkucuyu bile mucizelere inanmaya ikna edecek bir tesadüf meydana geldi. Öğle yemeğinden sonra Dispanser'e vardığında Nicholas'a, hastaların kayıt yaptırmak zorunda oldukları Muhasebe Bölümü için hastanenin deposuna gitmesi ve oradan bazı şeyler alması gerektiğini söylediler. Depoda, ona, hastaneye hasta olarak kabul edilmek isteyenlerce imzalanacak formların bulunduğu bir paket verdiler. Muhasebe Bölümü'nün kapısına geldiğinde, Nicholas formların üçünü, gizlice, üniformasının iç cebine koydu. Büroya girdi. Sekreter cam bölmenin ardında, bir hasta adayıyla uğraşmakla meşguldü ve ortalıkta başka kimse yoktu. Nicholas, sekreterin tam arkasındaki masanın üstünde duran hastane damgasını fark etti. Tam sekreter hastayla işini bitirip, alt düzeydeki üniformalı çalışanlara karşı her zamanki kayıtsızlığıyla formları almak üzere döndüğünde, Nicholas damgayı beceriyle cebine attı.

Nicholas'ın teslimatı tamamdı. Biraz zaman geçince, eski Psikiyatri Koğuşu olduğunu anladığı, şimdi Plastik Cerrahi'ye ayrılmış ve hiçbir zaman dolu olmayan bölümü geçerek Dispanser'e geri döndü ve öğleden sonraki mesaisini tamamladı. En azından on yatak hâlâ müsaitti: talep, besbelli, arzı karşılamıyordu.

Günün sonunda, Dr. Stuffington'u bulmaya gitti. Tanınma olasılığını en aza indirmek için üniformasını çıkarmamıştı. Stuffington'un bürosu hâlâ hastanedeydi; muhtemelen yakında buradan taşınacaktı, çünkü artık psikiyatristler uygulama yapamayıp sadece kuramsal ders verebiliyorlardı. Psikiyatristin kapısını tıklattı ve neşeli bir ses içeri girmesini söyledi.

Stuffington iki eliyle, içten bir şekilde onunla tokalaştı.

"Burada çalışıyor olmanız ne harika!" diye haykırdı. "Bi-

zim için inanılmaz bir fırsat! Gerçek bir dava adamımız besbelli!"

Bu, insanı yüreklendirmek için söylenebilecek sözlerden kurulu kullanışlı bir düşünce zinciri gibi görünüyordu. "Kişi, bu dünyada, yapabileceği en küçük iyiyi de denemeli," diyerek alttan aldı Nicholas.

Stuffington hafifçe yüzünü buruşturur gibi oldu. "Şey, Profesör Pangloss, izninizle konuya doğrudan girmek istiyorum. Anladığımız üzere, insanların 'kültür şoku' dedikleri şey üzerine bir araştırma yürütüyoruz – biz bu terimi, aslında, Özgüristan yaşam biçiminin talepleriyle başa çıkamayan, buraya yurtdışından gelmiş insanların, göçmenlerin ve diğerlerinin gösterdikleri çeşitli semptomları tanımlamakta kullanıyoruz. Besbelli ilerici bir aydın olan, üstelik hastane çalışanları arasında bu tip göçmenlerle de iç içe olan, sizin gibi bir göçmenin, araştırmamız boyunca katılımcı gözlemcilik yapmayı ilgi çekici bulacağını düşündük."

"Bu kültür şoku diye adlandırdığımız şeyin gerçek mahiyeti nedir?" diye sordu Nicholas.

"Ah! Tam da beklediğim gibi – çok derin bir soru!" Stuffington, Nicholas'ın bu soruyu sormuş olmasından hoşnut görünüyordu. "Hiçbir fikrimiz yok. Bütün bunlar Profesör Syndrome'un düşünceleri. O hep sendromları araştırır. Pratikte, kültür şoku tanısının, genel kabul görmüş ölçütlerdense, bireysel yapıp etmelerle ilgili kişisel görüşlere dayanır gibi göründüğünü bulduk. Sırf etikete bakarak, sıkıntı çekenlerin nelerden şikayetçi oldukları, hangi işaretleri ve belirtileri sergiledikleri anlaşılmıyor. Tanı için biz psikiyatristlerin tek keşfedebildiği, tek ortak kanı hastaların hasta gibi göründükleri."

"Belki de hasta değillerdir," diye önerdi Nicholas.

"Ama Özgüristan'a yeni gelen göçmenlerin yaşadıkları bir rahatsızlık var gibi görünüyor," diye üsteledi Stuffington.

"Belki de," diye önerdi Nicholas, "rahatsızlık verici olan sürdürmek zorunda oldukları yaşantıdır?"

Stuffington'un gözleri kısıldı. "Anladığım kadarıyla, Profesör Pangloss, siz bir tür sosyal eleştiricisiniz."

Belli ki Nicholas yanlış bir adım atmıştı. Dr. Stuffington birden görüşmeyi sonlandırmak istemiş gibi göründü.

"Ne dersiniz, Profesör Pangloss," dedi. "En iyisi meseleyi biraz daha düşünüp taşınalım. Siz bizim teklifimizi düşünürsünüz, biz de sizin buna uygun olup olmadığınızı. Sizi tanıdığıma çok memnun oldum!"

Nicholas onunla tokalaştı ve arkasına bakmadan çıktı. Dışarıda, koridorda iki kişi ona doğru geliyordu. İkisi de tanıdıktı. Yaklaştıklarında, korku içinde Profesör Syndrome ile Orville Globulus'un kendisine doğru geldiklerini gördü. Derin bir sohbete dalmışlardı ve görünüşe göre, Syndrome için Askeristan'da bir iş önerisini tartışıyorlardı. Yanından geçerlerken, Globulus'un bakışları Nicholas'ın üzerine düştü ve bir iki saniye yüzünde dolaştı. Nicholas kararlı adımlarla yürüdü ve arkasına dönüp bakmadı. Ne garip, diye düşündü, Askeristan'daki hapishanede karşılaşmalarından bu yana Globulus onu her gittiği yerde takip etmişti. Kendisini hangi ülkede bulursa bulsun, tehditkâr ve kötücül ikizi de hüküm süren tutuculuğa kendi hizmetlerini sunmak için oradaydı. Globulus onu neden sürekli izliyordu? Onun hiçbir etkisinin olmadığı bir dünya bulabilecek miydi?

Otele dönüş yolunda, Aristoteles, Seneca ve Mia'ya nasıl yardım edebileceğini planladı. Gece, başvuru formlarını elinden geldiğince güzel bir biçimde dolduracak ve hastane damgasını basarak resmî kılacaktı. Ne ki en gerekli unsurdan yoksundu: mürekkep. Otelde Leon'u görünce rahatladı.

"Hizmetlilik nasıl gidiyor, Profesör?" diye sordu Leon.

"Çok ağır bir iş," diye yanıtladı samimiyetle. "Koridorlarda ağır servis arabalarını itmeye alışkın değilim, bu arada," diye sordu alçak bir sesle gizlice, "senden küçük bir yardım isteyebilir miyim? On dakikalığına ıstampanı ödünç alabilir miyim?"

"Tabii, bunu hesabına yazmam," dedi Leon şaka yollu.

Nicholas ıstampayı odasına çıkardı ve kişisel bilgileri 'hastaların' tamamlaması için boş bırakarak formları elinden geldiğince doldurdu. Her üçünün de Plastik Cerrahi Koğuşuna kabul edileceğini belirtti. "GEREKLİ TEDAVİ" bölümünün altına Aristoteles için 'burun ameliyatı', Seneca için 'yara izinin silinmesi' ve Mia için de 'yüzün gerdirilmesi' yazdı. Her ameliyat için uygun bir yüksek maliyet icat etti ve her birinin altına sekreterlik için okunaksız bir imza ekleyerek, hastane damgasıyla damgaladı. İş tamamlanmıştı, Nicholas ıstampayı Leon'a geri verdi ve yatmaya gitti.

Nicholas ertesi sabah, işe giderken yolunun üstünde, evrak çantalı adamın yanından geçti. Daha önceleri şık olan takım elbisesi düpedüz eskimişti. Adam besbelli ne yıkanmış, ne de tıraş olmuştu, hatta görünüşe göre, artık ne Nicholas'a ne de başkalarına nasıl göründüğüyle ilgiliydi. Evi yaptığı caddenin koşuşturmacasından sersemlemiş bir halde, artık etrafında olup bitenlerin farkında değil gibi görünüyordu. Nicholas onun dikkatini çekmeye çalıştıysa da, bunda başarılı olamadı.

Nicholas işe gittiğinde, bir gözünü Ziyaretçi Kafeteryası'ndan ayırmadı. En sonunda, üçlünün içecek çay alıp etrafa umut dolu gözlerle baktıklarını gördü. Yan masaya oturdu ve Aristoteles'e doğru eğilerek masanın altından formları uzattı.

"Bunları doldurun," dedi, "ve eski koğuşunuza götürüp verin. Bu arada koğuşun adı değişti, işlevi de."

Aristoteles başını salladı ve üçü birden hızla çıktılar, Mia plastik torbalarını arkasından sürüklüyordu.

Nicholas öğleden sonra, geç saatlerde Plastik Cerrahi Koğuşu'na bazı ilaçlar götürmek üzere çağrıldı. Eski sahipleri yine eski yataklarına dönmüşlerdi. Mia eskisi gibi tencere, tava ve diğer ıvır zıvırlarını etrafa yaymıştı ve yine her yanda yaklaşanlar için uyarılar vardı. Yatağında hareketsiz oturuyordu ve Nicholas yanından geçerken belli etmeksizin onu selamladı. Seneca dimdik oturmuş, özellikle onu süzüyordu. Nicholas'ın getirdiği ilaçlardan biri yatıştırıcıydı ve görünüşe göre onun için istenmişti. Koğuşun sonunda bulunan Aristoteles ise kocaman bir kâğıdın üzerine rakamlar yazmakla meşguldü. Nicholas onun yatağına doğru gidince başını kaldırıp baktı. Rahatsız etmek ya da göze batmak istemeyen Nicholas onunla kısa bir sohbete girişti.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu.

"Çok iyi, teşekkür ederim," dedi Aristoteles. "Bize 'ön-operasyon' dedikleri bir test uyguluyorlar. Bu akşam Seneca'yı ameliyat etmekten söz ediyorlar. Buraya geri döndüğümüz için sana minnettarız. Umarım en kısa zamanda yardımseverliğine karşılık verebiliriz. Seni yatımda bir geziye davet edeceğim."

Nicholas başını salladı. Seneca'nın ve Mia'nın gözleri koğuştan çıkana kadar onu izledi.

Nicholas ertesi sabah küçük personel dolabının kapağında, iş arkadaşı olan hizmetlilerin birinden bir not buldu. Notta şöyle diyordu: "NAPOLYON ÖFKEDEN KUDURDU. SENİ GÖRMEK İSTİYOR." Nicholas üniformasını giydi ve doğruca hastanenin girişindeki Başhizmetlinin Bürosu'na gitti. Kapıyı çalıp içeri girdi. O içeri girerken Napolyon da dimdik ayağa kalktı. Nicholas'a masaya oturmasını emretti ve onun başında dikilmeye devam etti.

"Buraya gelmeniz ne incelik, Profesör," diye başladı, açıkça alay eder bir tonlamayla. "Sana sadece dört şey söyleyeceğim.

"Birincisi, hastane malını çaldığından şüpheleniliyor: yani, üç başvuru formu artı bir hastane damgası. Söyleyecek bir şeyin var mı?"

Kaçamak yanıt vermenin bir gereği yoktu. "Formlar," dedi Nicholas, "bildiğim kadarıyla, geri getirildi. Damgaya gelince (cebinden çıkarıp masaya koydu) işte geri veriyorum. Çalınmış değil, sadece ödünç alınmıştı."

Napolyon hiç etkilenmeden devam etti. "İkincisi, emirlerime karşı gelerek, yasadışı yollardan üç yetkisiz kişinin bu hastaneye hasta olarak kabul edilmesine yataklık ettin."

Nicholas hiçbir şey söylemedi.

"Üçüncüsü, vahim çirkinliklerine bir çözüm bulmaya çalıştın – aralarından birinin acıklı hikâyenin tamamını cerrah ameliyata başlamadan hemen önce anlatmasıyla kaçınılan bir sonuç."

Ne tuhaf, diye düşündü Nicholas, eğer parasını ödediysen cerrahi bir iyileştirme, yok eğer ödemediysen vahim bir çirkinlik.

"Ve dördüncüsü," diye tamamladı Napolyon, "şu andan itibaren kovuldun."

Nicholas'a imzalanıp damgalanmış bir belge uzattı. "Çok fazla olmasa da, tazminatını almak için bunu Personel Bürosu'na götür."

Tazminatın, vergi kesintisinden ve itham edildiği üç suçun cezasından sonra, gerçekten de çok az olduğu ortaya çıktı. Kemik çerçeveli gözlük takan suratsız kadın ona ücretini verdi ve apaçık bir rahatlamayla bankoyu kapattı.

Nicholas kendi elbiselerini giymek için kişisel dolabına

gitti. Genç hizmetlilerin bazıları oraya toplanmıştı, yaptıklarına değilse de, ona biraz anlayış gösterdiler. Nicholas'a olanları anlattılar. Görünüşe göre, Seneca bütün uyuşturucuları reddetmiş ve ameliyathaneye, olan biteni izleyebilmesi için aynaların yerleştirilmesinde ısrar etmiş. Cerrah neşteri yüzüne yaklaştırırken, Seneca bülbül gibi ötmüş ve iki arkadaşıyla birlikte numaradan orada bulunduklarını açıklamış. Sorgulamanın ardından bütün hikâyeyi açığa vurmuş. Gecenin geç bir vakti olmasına karşın, üçü birden apar topar hastane arazisinden çıkarılmış, bir daha da onları gören olmamış.

Nicholas hastaneden çıkıp doğruca sekiz numaralı otobüse bindi. Suçlanmıştı. Belki hastane onun tutuklanmasını da isterdi. Kaldığı otelin adresini biliyorlardı. Belki de en iyisi başka bir yere gitmekti? Otobüse bindi ve düşünmeye devam etti. Şimdi, yaşamak için başka bir kaynak bulmak zorundaydı. Belki lokantayı denerdi. Elbette, bir köşede, başına Ulusal Kütüphane Hisseleri'nden konması umulan devlet kuşu vardı, ama onların da ne zaman ödeme yapacaklarına dair hiçbir fikri yoktu. Derin düşüncelere dalmış bir halde, durağı kaçırdı ve kendini, diğer otobüs yolcularıyla birlikte Ana Otobüs Terminali'nde otobüsten inerken buldu.

Terminal sevimsiz, gürültülü bir yerdi; benzin kokuyor, egzoz dumanından geçilmiyordu; otobüs beklerken oradan oraya dolaşan yığınla insanla doluydu. Dışarıda, kaldırımlar özel girişimcilerin istilasına uğramıştı: incik boncuk satıcıları, çorapçılar, hevesli hamallar, izinsiz taksi sürücüleri, sokak kadınları ve hırsızlar. Herkes para kazanma peşindeydi – duvarların dibinde ve kapı aralarında, yaygılara uzanmış ya da oturanlar hariç. Bu hareketsiz ve olan bitene kayıtsız kişiler fark edilmemek için uğraş veriyorlardı.

Birden Nicholas'ın gözüne Aristoteles, Seneca ve Mia çarptı. İlk önce, bazı bürolara giden merdivenlerin en alt basamaklarına, etrafı plastik torbalarla sarılmış bir halde oturan Mia'yı fark etti. Onun yanında, çantalarla sırtlarını duvara vermiş iki dostunu ve ayaklarının dibinde duran yuvarlanmış ince şilteleri fark etti. Yanlarına gitti.

"Merhaba," dedi.

Üçü birden, apaçık bir endişeyle ona baktı, ama Nicholas bunun korkudan mı yoksa suçluluk duygusundan mı kaynaklandığını bilemedi.

"İsteyerek yapmadım," dedi Seneca.

"Zaten her halükârda geçici bir ziyaretti," dedi Aristoteles filozofça.

Nicholas onlara geceyi nerede geçirmeyi planladıklarını sordu.

"Ah!" diye karşılık verdi Aristoteles, "biz de taşınmayı düşünüyorduk."

"Nereye?" diye sordu Nicholas.

Aristoteles, sokağın ilerisinde, altından yolun devam ettiği demiryolu köprüsünü gösterdi. "Süpermarkette üç tane muhteşem kutu bulduk. Onları alacağız ve muhtemelen bu akşam taşınacağız."

"Bir dördüncüyü kabul eder misiniz?" diye sordu Nicholas.

Aristoteles donuk bir ifadeyle başını salladı. "Tamam," dedi. "Sen bize yardım ettin. Biz de sana yardım edeceğiz."

Nicholas hâlâ derin düşünceler içinde yürüyerek otele döndü. Eğer otele borcunu öderse, hiç parası kalmayacaktı. Acaba, Kant'ın diyebileceği gibi, koşulsuz olarak borcunu ödemek zorunda mıydı? Yoksa, varoluşsal açmazı bunun mutlak gücünü en azından sınırlandırır mıydı?

Resepsiyon bankosunda yaşlı adam vardı. Nicholas anahtarını alıp odasına çıktı. Kürk biyeli cübbesi ve yatağın üzerindeki yün battaniye de dahil, bir iki ufak tefek eşyasını dikkatle valizine yerleştirdi. Yavaşça kendi kendine ıslık çalarak küçük pencereyi açtı ve valizi aşağıya, bahçeye attı. Sonra odasından çıktı, kapıyı kilitledi, merdivenlerden aşağı indi ve otelden dışarı çıktı. Dışarı çıkar çıkmaz arkaya koştu, bahçeye girip valizini aldı ve sessizce bahçe kapısını arkasından kapattı; ıslık çalmaya devam ederek Ana Otobüs Terminali'ne doğru yürümeye başladı.

·28·
Sokakta

Aristoteles, Seneca ve Mia hâlâ onları bıraktığı yerde bekliyorlardı. Nicholas valizini kaldırıma bıraktı.

"Size katılabilir miyim?" diye sordu.

"Kendini evinde gibi hisset," dedi Aristoteles, ona duvarın yanında yer açarak. Biraz ileride, gitar çalan genç bir grup vardı, görünüşlerinden ve seslerinden, uyuşturucu bağımlısı oldukları düşünülebilirdi.

Aristoteles ona, Jugula Hildebrand'ın koğuştan attırdıkları ötekilerle karşılaştırıldıklarında kendilerini şanslı saydıklarını söyledi. Götürülmek istedikleri adresleri verenlerin çoğu, isimlerini verdikleri insanlar tarafından sokağa atılmışlardı. Görünüşe göre, toplum onları hiç de hoş karşılamamıştı. Biri intihar etmişti, kimileri şiddet içeren çeşitli suçlardan tutuklanmışlardı.

"En azından bizim evimiz var," dedi Aristoteles. "Ama neredeyse öğlen olmuş. En iyisi yemeğimizi ve kutuları alalım. Ben Mia ile birlikte süpermarkete gideceğim. Mia bir zamanlar orada çalışıyordu." Nicholas'a yaklaşıp gizlice şöyle söyledi: "Seneca'yı süpermarketlerden uzak tutmamız gerek. Sen onunla birlikte kal, eşyalarımıza göz kulak ol ve yerimizi tut." Nicholas kabul etti ve Seneca'nın yanına oturdu.

Nicholas, şiddetli öfkesini dizginleyemeyen Seneca'nın nasıl bir Stoacı olduğunu merak etti. Seneca besbelli hâlâ neşteri görünce dilinin çözülmesinden dolayı utanıyordu. Nicholas onun yaşamı hakkında bir şeyler sorarak, onu rahatlatmaya çalıştı.

Seneca'nın bir zamanlar bir reklam firmasında, şampuandan köpek bisküvisine kadar her türden ürünün satışını

artırmak için kısa şarkılar yazıp reklam müziği bestecisi olarak çalıştığını öğrendi. İşini çok seviyormuş. Son derece yaratıcıymış. Kafası sürekli fikirlerle doluymuş, uygun bir reklam müziği bulmakta hiç sıkıntı çekmiyormuş. Ancak bu güzel şeyler yaratma isteği ve kendini adama uzun sürmemiş. Bu müzikler, diye anlattı Nicholas'a, onu deli etmeye başlamış. Reklamcıların deli olduklarını düşünmeye başlamış. "Onlar," dedi ateşli bir tutkuyla, "insanların özgürlüklerini yok ediyorlar."

"Ancak kuşkusuz," diye karşı çıktı Nicholas, "özgürlük, istediğin gibi yaşamayı seçmektir. Reklamcılar bunu nasıl yok ediyorlar?"

Seneca hemen yapıştırdı: "İnsanların istemek istediklerini istemeye başladıklarını hayal edebiliyor musun? İsteklerinin nereden geldiklerini zannediyorsun? Ben sana söyleyeyim! Reklam müziklerinden!"

"Peki," diye sordu Nicholas Seneca'ya, "*sen* ne istiyorsun?"

Seneca ona derin bir yoğunlukta baktı. "Ben," dedi, "ben insanların istekten bağımsız olmalarını ve ne istemek istiyorlarsa sadece onu istemelerini istiyorum. Ve bunun için kendilerini denetlemeleri ve istediklerini istemekten vazgeçmeleri gerekiyor. İşte o zaman özgür olabilirler." Gözleri bir an için etraflarındaki sokakların manzarasına döndü. "Biliyorum, hiç kolay değil bu," diye kabul etti.

Nicholas, Seneca'nın yüzündeki yara izinin nasıl olduğunu merak etti. Görünüşe göre, bir kez işinden ayrılınca, 'İsteklere Karşı Savaş' dediği tek kişilik bir kampanya başlatmış ve bir süpermarketin önünde sorun çıkarmaya hazır dazlaklar tarafından dövülmüştü.

Aristoteles ve Mia kollarının altında, katlanmış, dört kocaman karton kutuyla ve alışveriş torbalarıyla geri geldiler.

Torbaların içinden, son kullanma tarihi geçmiş yoğurtlar, salamlar ve sosisler çıktı. "Bunların hepsini şimdi yememiz gerekiyor, gördüğünüz gibi henüz bir buzdolabımız yok," diye açıkladı Aristoteles. Hemen hepsini bitirdiklerinde, taşınmayı önerdi. "Günün erken saatinde," dedi, "yer bulmak daha kolay."

Dördü birden demiryolu köprüsünün altına doğru kutuları ve diğer eşyalarını taşıyarak giderlerken Nicholas, Aristoteles'e, Mia'nın nasıl olup da onların yiyecek içeceğini ve barınacağı malzemeyi temin ettiğini sordu. Aristoteles, onun bir zamanlar süpermarkette kasiyer olarak çalıştığını anlattı. Ne yazık ki, bekâr anneler, kayıp çocuklar ve evsiz barksızlar gibi fakir fukara arkadaşlarına karşı hem acıma duyuyormuş hem de onlara yardım etmek istiyormuş. Bu arkadaşlarından biri, Mia'yı, süpermarkete geldiklerinde aldıkları her dört üründen sadece bir tanesini yazmaya ikna etmiş, ama suç üstü yakalanmışlar. Olay mahkemeye yansıdığında, arkadaşları Mia'ya karşı söz birliği etmişler ve bunun Mia'nın fikri olduğunu söylemişler. Bu arada, tam o sıralarda Mia'nın kendisi de evlenmemiş bir anne adayı olarak yerini almış. Mahkemede huzuruna çıktıkları yargıç, Mia'nın hamileliğini, açıkça hak ettiği hapishaneye atılmaktan kurtulmak için planladığına karar vermiş ve onu diğerlerine ders olsun diye altı ay hapse mahkûm etmiş. Bebeği doğduğunda, Mia'nın anne olmaya uygun olmadığı söylenerek ondan alınmış ve bir bakımevine verilmiş. Mia peş peşe başına gelen bu olaylardan sonra, bütün dünyanın ufak tefek hırsızlıklar yaptığına ve insanların özellikle de onun için en değerli olanı –kendine saygısını, hayatını kazanma yolunu ve çocuğunu– çalmaya niyetli olduğuna kesinkes inanmış. Gene de süpermarketteki bazı çalışma arkadaşları onun dostu olarak kalmışlar ve hapishaneden çıktıktan sonra iş bulamadığında,

satılma tarihi geçmiş yiyecekleri ve karton kutuları düzenli olarak ona vermişler. İşte böylece yiyecek ve barınak işini o üstlenmiş.

Demiryolu köprüsünün altına ulaştılar, rüzgârdan ve yağmurdan korunaklı sağ tarafın ortasına doğru henüz işgal edilmemiş bir yere sahip çıktılar. Başlarının üzerinden saat başı geçen trenler inanılmaz bir gürültü çıkarıyordu. Dördü de, kutularını yere serdiler. Orada ayaklarının ucunda diğer eşyalarıyla birlikte akşama kadar oturdular. Nicholas Aristoteles'in yanında oturuyordu.

Aristoteles'in hayat hikâyesi en ulaşılmaz olanıydı. Belki de diye düşündü Nicholas, Aristoteles'in, şifresini anımsayamadığı için bankadaki servetini yitirmiş olan, bir zamanların çok zengin bir yat sahibi olduğu doğru bile olabilirdi. Kuşkusuz diğer ikisi bu mesele hakkında herhangi bir fikir öne sürmeye istekli değildi. Bütün öğleden sonra, Aristoteles numaralar yazıp durmuş, bu sayıların akla yatkın olup olmadıklarını Nicholas'a danışmıştı. Bu iş onu bütünüyle meşgul etmişti. Nicholas'ın, Aristoteles'in sonsuzca uzanan, sürekli yenilenebilen umut verici sayı dizileriyle dolu zihinsel dünyasına girmesinin mümkün olmadığını anlaması uzun sürmemişti.

Nicholas sokaktaki yaşama hiç hazırlıklı olmadığını anlamaya başladı. Otel battaniyesinden başka onu fiziksel koşullardan koruyacak hiçbir şeyi yoktu. Ne hiç de konuksever olmayan insanlardan kendisini koruyabilecek herhangi bir silahı vardı, ne de içsel kaynakları çok iyi durumdaydı. Geçmiş günlerin onsekizinci yüzyıl konuşmacılarını çağırmaya çalıştı, ama onlar ısrarla görünmeyi reddettiler. Okuyacak bir şey de yoktu, ama belki de böylesi daha iyiydi. Okumak, muhtemelen, yeni gelenleri merak etmeye başlamış olan bu-

rahların hoşgörüsüz dikkatini daha fazla çekerdi. Komşuları çok renkliydi: saf alkol içtikleri belli olan bir çift ihtiyar berduş; kaldırıma uzun ve tutarsız bir acıklı öykü döşenmekte olan soluk yüzlü, kederli bir genç; görünüşe göre falçatalarıyla oynayan, deri ceketli, siyah gözlüklü, hayli kötücül, yirmilerinde gençler; Nicholas'ın anlayamadığı bir nedenle, öfkeyle kendi kendisine kızan orta yaşlı bir kadın.

Karanlık çökerken, Mia biraz salam ve biraz daha yoğurt dağıttı. Ötekiler ellerindekini yiyip boş gözlerle sokağa bakarak sessizce oturdular. Nicholas biraz üşümeye başladı ve valizinden kürk biyeli cübbesini çıkardı. Cübbeyi sırtına geçirip kendisini daha sıcak tutması için kürk yakasını kaldırdı, bacaklarını açmak için kaldırım boyunca, köprü altının öteki ucundan dışarı çıkana kadar bir yürüyüş yaptı. Köprü altının ilerisindeki sokak ıssız ve karanlıktı. Birden biri Nicholas'ın arkasından yakaladı. Bir el gözlerinin üstüne kapandı ve Nicholas cübbenin üzerinden çekilip alındığını hissetti.

Kendini kurtarmak için mücadele etti ve kendisini orta yaşlı, gayet iyi giyimli, saygıdeğer görünümlü, kol bantları takmış bir kadın ve bir erkeğin karşısında buldu.

"Sen," dedi adam itham ederek, "bir suçlusun."

"Biz SOS'un Özgürlük kanadını temsil ediyoruz," diye açıkladı kadın.

Kol bandını Nicholas'a gösterdi. Bir dairenin içinde üzgün bakışlı bir inek ve dana resmi vardı ve etrafında şöyle yazıyordu: "SAKIN OLA SÖMÜRME!"

"Ve sen," diye sürdürdü kadın, "soykırımı temsil ediyorsun."

Adam Nicholas'ın cübbesini havaya kaldırdı ve sanki bir kalabalığa sesleniyormuş gibi nutuk çekti: "Bu hayvan de-

risi insanların sahipliğinden kurtarılmıştır ve artık hiç kimsenin malı değildir."

"İşte bu iyi haber!" diye haykırdı arkalarından bir ses, birden bir hengâme koptu. "Bu demektir ki, onu çalmıyoruz." Nicholas'ı köprü altından çıkana kadar takip ettiği belli olan, falçatalarıyla oynayan üçlüden biriydi bu sesin sahibi. Üçü birden Nicholas'ı yere itip, adamın elindeki cübbeyi kaptılar. Kadın çığlık çığlığa bağırmaya başladı.

"Kes sesini, seni yaşlı aptal inek!" diye haykırdı aralarından biri. Niyetlenilen hakaret yanlış yöneltilmiş gibiydi. Üçü birden cübbeyle birlikte bir yan sokaktan aşağı koştular.

"Özür dilerim," dedi adam Nicholas'a utanmış bir halde. Kadın hıçkırıyordu. Nicholas, hiç olmazsa canlarını –kendi derilerini– kurtardıklarını düşündü.

Onları orada bırakıp yoldaşlarının arasına geri döndü. Onlar gece için kutularını hazırlamaya çoktan başlamışlardı ve Nicholas da onlara ayak uydurdu. Onunki, kutunun içinde dizlerini göğsünün altında birleştirecek biçimde uzanırsa sığabileceği büyüklükteydi. Battaniyesine sarınmış ve valizini önünde, dış dünya ile kendisi arasında bir sınır olarak sımsıkı tutmuş bir halde uyumaya hazırlandı.

Nicholas çok az uyudu. Saat başı bir tren düdüğünü öttürüyor, köprünün üstünde takırdıyordu. Ne anlama geldiğini kestiremediği, ona yabancı sokak sesleri, gecenin tedirgin sessizliğini kırıveriyordu. Bütün yolculukları boyunca ilk kez içine bir korku düştü ve umudunu yitirmeye başladı. Ne kadar uğraştıysa da, karamsarlığından kurtulamadı.

Şafak sökerken, derin bir uykuya daldı ve kendisini, ucunda bir ışık görünen karanlık bir tünelin içinde gördüğü bir rüya gördü. Işık durdurulamaz bir biçimde ona doğru ge-

liyordu. Rayların üzerine uzandığında bile, tren düdük çalarak üzerine doğru gelmeye devam etti. Bütün bunların devamında, Nicholas'ın üzerine gelen lokomotifi durdurmak için tek yaptığı, ellerini zayıfça kaldırarak rayların üzerinde yatmaktan ibaretti. Tren onu ezmek üzereyken korkunç bir baş ağrısıyla birden uyandı.

Mia, Seneca ve Aristoteles katlanmış kutularının üzerine oturmuş kâğıt oynuyorlardı. Nicholas kutusunun içinden çıktı, onlara günaydın diledi ve biraz yürüyüşe çıkacağını söyledi. Başlarını sallayıp, Nicholas'ın öteberisine göz kulak olacaklarını söylediler. Nicholas Ana Otobüs Terminali'nin umumi tuvaletlerine gidip elini yüzünü yıkadı ve tıraş oldu. Daha sonra kir pas içindeki bir selfservis kafeteryada kahvaltı etti. Sabahın ortası olmuştu.

Belki de Sam, hâlâ ona garson olarak iş verebilirdi? Hacılar Evi Oteli'nin önünden geçmemeye özen göstererek lokantaya doğru yürüdü. Güneşli bir gündü ve iş umudu sayesinde morali biraz düzeldi.

Sam masaları yerleştirmekle meşguldü. Dostça ama dikkatlice konuşmaya başladı.

"Tavsiye üzerine geldin," dedi, "ama iş deneyimin yok."

Nicholas ona hak verdi.

"Ancak," diye sürdürdü Sam, "burada biraz yardıma ihtiyacım var, gerçi sana çok fazla ödeme yapamam." Sam, ekonomik düzenlemelerin 'teklifsiz' ya da gününe göre olması gerektiğini ve Nicholas'ın kazancının esas olarak bahşişlere dayanmak zorunda olduğunu açıkladı.

"Ne zaman başlayabilirim?" diye sordu Nicholas şansını değerlendirerek.

"Hemen başlamaya ne dersin?" diye önerdi Sam. "Bu masaların yerleştirilmesini bitirebilirsin."

Lokanta bir saat içinde öğle yemeği için açıldı. Sam'in diğer tek elemanı, ahçı olarak arka taraftaki buharlar tüten mutfakta çalışan ve hayli öfkeli olan karısıydı. Mönü basitti, ama Nicholas'ın anımsadığı kadarıyla yemekler lezzetliydi. Sonraki üç saat içinde, birkaç müşteri geldi ve Nicholas onların siparişlerini arka tarafta, barın yanındaki bir delikten Sam'in karısına ilettiği küçük bir deftere not aldı. Yiyecekleri ve içecekleri döküp saçmadan servis etmeyi becerdi. Lokantanın müdavimleri olan müşteriler Sam'e onun kim olduğunu sordular.

"Leon'un dostu," dedi Sam. "İyi adam!"

Ne ki hiçbiri bahşiş bırakmadı.

Nicholas işini üç buçukta bitirdi ve köprünün altına döndü. Aristoteles hâlâ sayılarıyla meşguldü. Seneca uyuyakalmıştı ve Mia her zaman olduğu gibi, sessizce etrafındakileri seyrediyordu. Nicholas Aristoteles'e işinden bahsetti.

"Yatımda hepsi de altın sırmalı beyaz üniforma içinde altı garsonum vardı," dedi Aristoteles. "On üç bine ne dersin?"

Nicholas sonraki bir iki saat boyunca Aristoteles'e rakamlarında yardım etti ve akşam için çalışmak üzere Sam'in Yeri'ne döndü. İş yavaştı ve Sam'in canı gevezelik etmek istiyordu. Görünüşe göre, Leon, Nicholas'ın bir zamanlar felsefe profesörü olduğundan Sam'e bahsetmişti.

"Eğer en nihayetinde benim için çalışıyorsan," dedi, "demek ki yapılacak daha iyi bir iş olmasa gerek!"

Nicholas lokanta sahibine, kendisi için çalışan birinin hizmetlerini küçümsememesi gerektiğini ifade etti. Ne var ki, Sam'in Nicholas'ın maaşını artırmak gibi bir kaygısı yoktu.

"Her şeyin değeri, insanların onun için ödemeye hazır oldukları miktar kadardır," dedi Sam. "İşte okulda ben bunu öğrendim. Bu yüzden senin felsefenin borusu burada ötmez."

Tam o anda Leon lokantadan içeri girdi. Sam'i dostça selamladı, sonra Nicholas'ı gördü.

"Tanrı aşkına!" diye haykırdı, Sam uzaklaştıktan sonra bir masaya otururken, "Hâlâ buralarda olduğunu gördüğüme sevindim."

Nicholas ona hastanede neler olduğunu, neden ve nasıl otelden ayrılmak zorunda kaldığını kısaca anlattı. Nicholas kendisini saklandığı yerde bulunmuş yaramaz bir çocuk gibi hissetti.

"Merak etme, Profesör," diyerek Leon, Nicholas'ın içini rahatlattı. "Böyle bir şeyin olabileceğini tahmin ettim ve otel idaresine, senin otelin arkasındaki karanlık sokaklardan birinde ölesiye dövülmüş olduğunu ve cesedini teşhis etmek üzere morga gittiğimi anlattım."

"Teşekkür ederim," dedi Nicholas içtenlikle.

"Ancak tek bir nokta var: otel civarında dolaşma," diye uyardı Leon. "Ah! Bir şey daha var." İç cebinden bir zarf çıkardı. Bu, otele, senin için geldi. Öylesine saklıyordum." Zarfı, onu bir an önce açmaya hazırlanan Nicholas'a verdi. Zarfta binlik Ulusal Kütüphane hisseleri vardı.

"Çok şanslısın," dedi Leon. "Bu hisseler çok kazandırdı. Senin yerinde olsam, hemen satardım. Bir kez özelleştirildikten sonra bütün kitapların satılabileceği kimsenin aklına gelmez. En değerli kitaplar için astronomik rakamlar öneren bir sürü yabancı simsar var. Tipster haklı çıktı." Nicholas ona candan teşekkür ederek zarfı cebine koydu.

"Sam'in sana iş vermesine memnun oldum," dedi Leon. "Ben bir bira, az pişmiş biftek ve patates kızartması istiyorum." Kendisini hafiflemiş hisseden Nicholas, Leon'un siparişini aldı ve delikten Sam'in karısına yüksek sesle söyledi. Leon yemeğini bitirip hesabı ödedi ve Nicholas'a yüklü bir bahşiş bıraktı. Bu, akşamın tek bahşişiydi.

Nicholas gece yarısı köprü altına geri döndü ve arkadaşlarını kutularında uyur buldu. Kendi kutusunu hazırladı ve içine kıvrıldı. Hisselerinin bulunduğu zarfı gömleğinin altına yerleştirdi, battaniyesine sarındı, dizlerini göğsüne kadar çekti ve rahatsız bir uykuya daldı.

Ertesi sabah erkenden uyandı, otobüs terminaline temiz bir gömlek götürdü, kalan son bozukluklarını da harcayarak yıkandı, tıraş oldu, kahvaltı yaptı ve geri dönüp üç arkadaşına iş için çıktığını söyledi. Nicholas cüzdanında, Profesör Tipster'ın kendisine vermiş olduğu borsa simsarı Osgood Micklethrust'ın kartvizitini buldu. Şimdi tek kuruşsuz, dosdoğru simsarın bürosunun yolunu tuttu.

Micklethrust kocaman, gösterişli bıyığı ve yanaklarından kan fışkıran ışıltılı yüzüyle, çevresine güven yayıyordu. Saçları parlaktı ve mükemmelen taranmıştı; fosforlu pembe bir kravatı, parlak gri takım elbisesi ve büyük boy altın kol düğmeleri vardı. Besbelli başkalarına ayıracak çok az vakti vardı.

Nicholas, Profesör Tipster'ın tavsiyesi üzerine satın aldığı binlik hissesini satmaktan ibaret olan basit isteğini dile getirdi. Micklethrust'ın yüzüne geniş bir gülümseme yayıldı. "Tipster sana oldukça *iyi* bir tavsiye vermiş, dostum," dedi. "Söyle bakalım, bizim ihtiyar tilki ne alemde? Epeydir onu görmedim."

Neyse ki Micklethrust bir yanıt beklemeyecek kadar meşguldü. "Bak şimdi," dedi, "benim gitmem lazım, tam da şimdi bazı komisyon işleri var. Tipster'ın bir dostuna her zaman yardımcı olurum. İstersen, sen de benimle gel, hisselerini orada satarız. Bende de satmam gereken bir sürü hisse var. Şansımız yaver gidiyor!"

Nicholas kabul etti ve Micklethrust'la birlikte özel şoförlü Mercedes'in arka koltuğuna geçti.

"İhtiyar Tipster için söylenebilecek bir şey varsa," dedi Micklethrust, "o da onun bir profesörden beklenmeyecek ölçüde kurnaz olduğudur." Nicholas hevesle onayladı.

"Peki, sevgili dostum, sen ne işle meşgulsün?" diye sordu Micklethrust.

"Ah, ben onun yurtdışından bir meslektaşıyım," dedi Nicholas geçiştirerek.

"Akademik dünya hakkındaki fikirlerimden alınma ama," dedi Micklethrust, "siz profesörlerin anlayamadığı şey bilginin *değeri*. İşte Tipster bunu anladı. Eğer üzerinden kâr edilemeyecekse, bilginin ne gereği var, değil mi?"

"Bütün bilgiler," diye karşı çıktı Nicholas zararsızca, "doğrudan kullanışlı değildir."

"Kesinlikle!" diye haykırdı Micklethrust. "Tastamam öyle! Bütün o eski kitapların içindeki bütün o bilgilerin satıldığını bir düşün. Kitapları yazanlar ya da okuyanlar değil de, senin, benim ve Tipster gibi adamlar bundan kâr edecekler."

Yolculuk çok kısa sürdü. Borsanın bulunduğu gökdelene gelmişlerdi. Micklethrust devasa cam kapılardan geçip kalabalık giriş salonundaki kabul masasında kimliğini gösterip Nicholas'ın da o gün için serbestçe geçmesini sağladı, sonra da Nicholas'ı onuncu kattaki Gayrimenkul Borsası'na götürdü.

"Özgüristan yaşamının kalbini ziyaretçiler locasının karanlık camından izlemenin bir gereği yok," dedi Micklethrust, "sevgili dostum, bunu ilk elden tecrübe etmen gerek!"

Kapıya doğru yaklaşırlarken, Nicholas sert ve yüksek erkek sesleriyle keskin ve delici kadın seslerinin uyumsuz ve vahşi korosunu duyabiliyordu. Denetimden çıkmış bir zırdeli koğuşundan geliyora benzeyen bu ses çok rahatsız ediciydi.

Ancak Nicholas'ın gözleri kulaklarının beklediğini boşa çıkardı. Yerler her bir mülk –taşınmaz mal– için düzgün bir biçimde farklı bölümlere ayrılmıştı; her birinin başında birbirlerine deli gibi bağırıp elleriyle işaretler yapan, arada bir geri çekilip telefonda birilerine haykıran ya da yakındaki bir bilgisayar terminalinden bir şeyleri kontrol eden, çılgın gibi enerji dolu, genç erkekler ve kadınlar vardı. Bölümlerin pek çoğu tam gaz bastırıyordu, ama bazıları, bir sonraki haykırış atağına hazırlanıyormuş gibi daha durgundu.

Haykıranları da sessiz kalanları da rahatsız etmemeye çalışarak, telefon ve bilgisayar kablolarının ağına takılmamaya dikkat ederek kendi yollarını buldular. Micklethrust, Nicholas'ı "KÜTÜPHANELER" bölümüne götürdü. Burası geçici olarak durmuştu ve Micklethrust bunu, ortalıkta dolaşan meslektaşlarına acil bir iki şey danışmak için fırsat bildi. Nicholas'ı onlara tanıştırdı.

"Tipster'ın bir dostu," diye belirtti, "Profesör ... şey ..."

"Pangloss," dedi Nicholas.

Borsa simsarları başlarıyla onu selamlayıp acele bilgi akışına daldılar.

"Ne profesörüyüm demiştin?" diye sordu Micklethrust.

"Aslında, felsefe," dedi Nicholas.

Micklethrust ilgilenmiş göründü. "Benim felsefemin ne olduğunu bilmek ister misin? Ben bir idealistim. Dünya, sevgili dostum, ideallerin etrafında döner; fikirler tarafından yönetilir. Etrafına bir bak! Burası Gayrimenkul Borsası, ama insanlar gerçekte ne alıp satıyorlar? Beklentileri! Gelecekleri! Çıkarsamaları – bu dünyada ne anlama geliyorlarsa! (Nicholas'a göz kırptı.) Herkes ne yapıyor? *Kestirimde bulunuyor*!"

Nicholas kendisini ağırlayan ve borsa simsarı olan biriyle felsefe yapma isteğinin üstesinden geldi. Pratik bir soru aklını kurcalıyordu. "Bu gerçekten çok ilgi çekici," dedi, "ha,

bu arada benim hisseler ne durumda?"

"Voliyi vurdun, sevgili dostum," dedi Micklethrust, başlarının üzerindeki, hızla geçen rakamlarla dolu panoyu göstererek. "Kütüphane hisseleri değerini beşe katladı. Biraz daha beklemek istemediğinden emin misin?"

"Kesinlikle eminim," dedi Nicholas.

Durgunluk sona erdi ve bağrış çağrış başladı. Micklethrust'ın da becerikli bir yaygaracı olduğunu görebiliyordu. Bütün o ışıltılı azametiyle, bir futbol antrenörü ya da bir astsubay başçavuş olabilirdi. İşin tuhafı, her şeyi bastıran şamataya karşın, bütün o bağırıp haykıranlar birbirlerini işitip birbirlerine karşılık veriyor gibiydiler. Micklethrust aceleyle bir not defterine bir şeyler karaladı ve ondan sonra bağırmayı bıraktı.

En sonunda, ortalık bir ara durulduğunda, Nicholas'a döndü ve sırtına bir şaplak indirdi.

"Eveet, artık zengin bir adam olma yolundasın, sevgili dostum. Şimdi binlercesini sattım – biraz önce gerçekten de binlercesini elden çıkardım. Seninkiler de dahil. Ödemenin ne zaman ve nasıl yapılmasını istersin?"

"Nakit olarak ve bugün olur mu?" diye sordu Nicholas açıkça.

"Neden olmasın?" diye haykırdı Micklethrust, bürosuna iletmesi için ona bir not yazdı.

Nicholas ona teşekkürler yağdırdı. "İhtiyar Tipster'ın bir dostuna her zaman yardımcı olurum," dedi Micklethrust ayrılırlarken. "Onun komisyonunu ödemeyi unutma."

Nicholas bu öneriyi borsa simsarının bürosuna doğru yürürken kafasında tarttı, ama onun dediği gibi yapmamaya karar verdi. Tipster'ın tavsiyesinin, bundan tek yararlananın kendisi olmadığı bir yardımseverlik edimi olduğuna karar verdi.

Büroya vardığında, Micklethrust'ın notunu, hemen şimdi nakit olarak ödemelerini isteyerek veznedara uzattı. Veznedar, elbette, yüklü bir komisyon kesileceğini belirtti. Nicholas paranın eşit olarak dört küçük pakete bölüştürülmesini istedi.

Yeni evine doğru döndüğünde, Mia ile Aristoteles'in biraz daha yiyecek almak için süpermarkete gittiklerini öğrendi. Nicholas, Seneca'nın yanına oturdu ve onunla dikkatlice ağır ağır konuştu.

"Bak şimdi, senin maddiyatçılığa ve tüketimciliğe karşı olduğunu biliyorum," dedi, "ama sana küçümseyeceğin bir armağan vermek istiyorum. Bir yerlerden para buldum (Seneca sinip büzüldü) ve bunun dördümüzün arasında eşit olarak bölüştürülmesini teklif ediyorum. Ne de olsa," diye ekledi, "para her zaman işe yarar ve siz benim için çok şey yaptınız."

Sırtını sokağa dönerek Seneca'ya iyice yaklaştı ve ona zarflardan birini verdi. Seneca zarfı hemen aldı ve ortadan kaldırdı. Tam o anda Mia ve Aristoteles erzakları yüklenmiş bir halde çıkageldiler.

"İkiniz için de verecek bir şeyim var," dedi Nicholas onlara zarflarını uzatarak. "Seneca size açıklayacak." Bunu söyledikten sonra cübbesinin çalınmasından sonra daha da hafiflemiş olan valizini aldı ve köprü altından otobüs terminaline doğru yürüdü.

Bir telefon kulübesi bulup Sam'e telefon etti.

"Ben Profesör Pangloss," dedi, "Üzgünüm ama bugün işe gelemeyeceğim, ne de başka bir zaman," Sam'e yardımından dolayı teşekkür etti ve Leon'a bir mesaj iletmesini istedi. "Ona de ki," dedi, "özel görevimde bana büyük bir esin verdi. O anlayacaktır." Telefonu kapattı.

Nicholas ondan sonra Otobüs Terminali'ndeki danışma bürosuna gitti ve sıra kendisine geldiğinde, Özgüristan'ın kuzey sınırına giden otobüsü sordu.

"Minerva'ya giden üç yüz altmış nolu otobüse binmen gerekiyor," dedi danışmadaki memur. "Bu gece yarısı kalkıyor. Uzun mesafe."

Nicholas bilet gişesine gidip Minerva'ya bir bilet aldı. Sonra uzun bir seyahat olacağını düşünüp bir iki sandviç satın aldı. 360 nolu otobüsün kalkacağı peron diğerlerinden ayrı bir yerde, terminalin uzak bir ucundaydı. Neredeyse gece yarısı olmuştu. Turuncu renkli, tek katlı bir otobüs orada bekliyordu; hemen hemen boştu. Nicholas otobüse bindi, biletini damgalatıp koltuğuna oturdu ve otobüs hareket etti.

Kuzeye doğru yol aldıkça, manzara giderek ıssızlaştı. Nicholas, uzaklarda, açık ocak şeklinde işletilmiş kömür madenlerinin yıkıp harap ettiği kararmış tepeleri, terk edilmiş madenci köylerini, artık kullanılmayan çelik fabrikalarını görebiliyordu. Bir zamanlar büyük üretim merkezleri ve yerel halkın gururu olan ama artık yıkılıp dökülmüş, düzensiz yayılan banliyö evleriyle sarılmış kasabalardan geçtiler. Nicholas perişan görünümlü toplu konutlar, besbelli işsiz gençlerin aylak aylak dolaştıkları dar sokaklar boyunca dizilmiş, pencereleri kepenkli, gri renkli apartmanlar gördü. Ana yol boyunca parlak reklam panoları vardı, ama bunların hiçbiri, bir zamanlar sanayileşmiş olan bu bölgenin sakinlerine sesleniyormuş gibi değildi.

·29·

Yolda

Minerva'ya geldiklerinde akşam olmak üzereydi. Otobüs kentin ana meydanında durdu – meydan, etrafı karanlık dükkân vitrinleriyle, bir otel, bir kilise, belediye binası ve "HEGEL KAFE" adını taşıyan bir kafe ile sarılmış, ıssız ve geniş bir yerdi. Güneş bir türlü batmak bilmedi. Besbelli sıcak ve güneşli bir gün geride bırakılmıştı; hava boğucu ve ağırdı. Meydanın ortasında, üstüne miğferli bir tanrıçaya benzer bir heykelin oturtulmuş olduğu büyük bir fıskiyeli çeşme vardı ama çeşmenin suyu yoktu. Heykelin kaidesi ve çeşmenin geniş, alçak ve yuvarlak çanağı uzun zamandır yosun ve likenlerin grileri, yeşilleri ve sarılarıyla taçlanmıştı. Nereye gittiğini bilirmişçesine yavaş yavaş alanı geçen başıboş siyah bir kedi dışında meydan bomboştu. Dükkânlar kapalıydı ve ortalıkta kimsecikler yoktu. Nicholas kafeye gitti ve valizini yanındaki boş yere koyup bir masaya oturdu. Pencerenin kenarındaki masaya oturmuş sohbet edip içki içen ve Nicholas'ı kibar bir ilgiyle izleyen iki ihtiyar adamın dışında, kafe boştu.

Kenarları fırfırlı bir önlük takmış, platin sarısı saçlı, etine dolgun garson yaklaştı.

"Yiyecek neyiniz var?" diye sordu Nicholas.

"Omlet ister misiniz?" diye önerdi garson.

Omlet ha! Zavallı, tükenmiş Condorcet, Jakoben Erdem Diktatörlüğü tarafından ölüme mahkûm edilip, kendi başlarına geleceklerden korkan eski dostları Suardlar tarafından da kapı dışarı edildiğinde, kaçtığı sırada Clamart'da bir hana girmiş ve omlet istemişti. "Kaç yumurta?" diye sormuştu hanın sahibi. Condorcet bir süre kararsız kaldıktan sonra, han sahibinin bu serserinin –tuhaf eprimiş giysilerine, uza-

mış kır sakalına ve sarıp sarmalanmış bacaklarına rağmen– bir aristokrat olduğu kuşkusunu doğrulayarak, "Bir düzine," diye yanıtlamıştı. Handa öğle yemeği yiyen iki kişi hemen, Condorcet'yi yerel kilisede sorgulayacak olan yerel soruşturma komitesine ihbar etmişti. İki gün içinde ölmüştü; Paris'e giyotine bile gönderilemeden, hırsızlara ve dilencilere ayrılmış küçük ve kasvetli bir belde hapishanesinde, yerde kolları iki yana düşmüş yatıyordu. Saklandığı sırada, Aydınlanma'nın en iyimser yapıtı *İnsan Usunun Gelişiminin Tarihsel Görüntüsünün Bir Taslağı*'nı daha yeni tamamlamıştı. Nicholas çalışmanın son cümlesini anımsadı. Condorcet, geleceği düşündüğünde, filozofun da içine su serperek şöyle yazmıştı:

> Bu derin düşünce onun [filozof] için, peşine düşenlerin belleklerinin kendisini takip edemeyecekleri bir sığınaktı: orada insanlığa kendi haklarının ve doğalarının gereği olan saygınlığın geri verildiğini düşünerek yaşıyor, insanlığın her zaman olduğu gibi, açgözlülük, korku ve kıskançlıkla kokuşmuş ve eziyet görmüş olduğunu unutuyordu; aklının yaratabildiği ve insanlığa duyduğu sevginin en saf coşkuyla güzelleşebildiği, kendi dostlarıyla birlikte gerçekten var olabildiği tek yer orasıydı: âdeta bir Cennet.

"Peki," dedi, "omlet alayım."

Valizini açtı ve bir mektup kâğıdı çıkarıp yazmaya koyuldu:

Kent Meydanı, Minerva, Özgüristan

Sevgili Justin,

Sana bunları, yine bilinmeyene yaptığım bir yolculuğun arifesinde, Özgüristan'ın kuzey sınırından yazıyorum. Özgür-

lük'teki yaşamım pek mutlu bir deneyim değildi; bu ülkenin vatanım olmasını kesinlikle istemem, ne de Eliza'yı ve Marcus'u buraya gelip yaşamaları için ikna etmek isterim.

Seni yanıltmak istemiyorum. Özgürlük'teki yaşam, önemli pek çok bakımdan, kuşku götürmezcesine özgürdü. Burada ne tutuklandım ne ihbar edildim, ne de polisler ya da askerler tarafından taciz edildim; hapse de atılmadım. Yardımsever uzmanların ve planlamacıların hesaplamalarının sonuçlarından da, diğer insanların kişinin nasıl yaşaması gerektiğine dair düşüncelerinin baskısından da özgürdüm. Açıkça söylemek gerekirse, yapayalnız bırakıldım. Özgürlük'te rastladığım herkesten farksız gibiydim.

Peki ama, gerçekten özgür müydük? Nicholas kendi kendine sordu. Karl ve Fred bu iddiaya katıla katıla gülerlerdi herhalde, ama Nicholas, rüyaları ya da Karl ve Fred hakkında hiçbir şey duymak istemeyeceğinden emin olduğu Justin'e bundan bahsetmemeye karar verdi. Köprü altındayken bile, diye düşündü, *özgürlükten yoksun* değildik: hiç kimseye orada yaşamaları emredilmedi, hiç kimse oraya gidip yaşamaya zorlanmadı, buna mecbur bırakılmadı. Ama özgür müydük?

Gelgelelim, (Justin'e yazdığı mektuba profesör kimliğine bürünerek devam etti) özgür olmak nedir aslında? Tek başına bırakılmak mıdır? Emir almamak, zorlanmamak, mecbur bırakılmamak, gözdağı verilmemek, taciz edilmemek, kaale alınmamak, ilgilenilmemek midir? Yoksa çok daha temel bir şeyden ötürü bunların hepsi birden midir? Kişinin seçtiği ve yaşamaya değer bulduğu hayatı yaşamasına izin verilmesi temel bir şey değil midir? Ancak, eğer bu özgürlüğün temeliyse, o zaman tek başına bırakılmanın bunların hiçbiriyle ilgisi olamaz. Hiç olmazsa, seçenekler *olmalı* – seçmeye değer seçenekler.

Garson omletini getirirken, Nicholas hizmetli arkadaşlarını, köprü altı sakinlerini, Leon'u ve otobüs durağındaki evrak çantalı adamı düşündü. Leon'un kendisine söylemiş olduğu şeylerden yola çıkarak, o adamın en düşük ücret karşılığında en vasıfsız işten başka bir şey bulma ihtimali çok düşüktü. O adam, elbette, hangi duvarın üzerinde oturmak istediğini seçmekte özgürdü ya da duvarın üzerinde ister oturabilir, ister uzanabilir, isterse ayakta durabilirdi, dahası gönlüne göre dilenebilir ya da dilenmeyebilirdi. Bir Özgüristanlı, onun Osgood Micklethrust kadar özgür olduğunu söyleyebilirdi.

Toplumsal düzenin neresinde ortaya çıkacağını bilmeyen (ya da hangi cinsiyette, renkte ve ırkta doğacağına karar veremeyen), akıllı ve ince ayrımları gözetebilen ama bilgi yoksunu olan bir embriyona aklı başında bir tavsiyede bulunmaya çalıştığımı anımsıyorsundur. O, yaşamaya değer en iyi hayatı seçebilmek için fırsatlarının nerede olduğunu bilmek isteyecektir. İçinde doğmaya karar verdiği toplumun ona birkaç bakımdan güvence vermesi gerekir. İlkin, düzenin, toplumsal barışın, karşılıklı tanınmanın ve yasanın koyduğu kuralların toplumsal bir çatısı olmalıdır. İkinci olarak, toplumsal anlaşmanın önkoşulları sağlanmalıdır: en azından, güvenebileceği temel kaynakların asgari ölçeğinin güvence altına alınması gerekmekte ve en nihayetinde, durumu iyi olmayanların durumunun mümkün olduğunca iyi olabilmesine olanak tanıyan adil bir ödüllendirme sistemi olmalıdır. Üçüncü olarak da, sadece para kazanmanın ve harcamanın değişik yollarını bulmak açısından değil, doyuma ulaşmanın farklı yollarını sağlamak açısından da kendi iyilikleri için çeşitli uygulamaların ve geleneksel değerlerin toplumsal bağlamının zengin ve çeşitli olması gerekecektir. Korkarım Özgüristan'ın bu üç bakımdan da bir felaket olduğunu embriyona söylemek zorundayım.

Bu nedenle yine yollara düşme vakti geldi. Ama nereye? Biz –embriyon ve ben– en yüksek başarı şansını nerede yakalayabiliriz? Aslına bakılırsa, bana, bizim –embriyonun ve benim– bakış açılarımız iç içe geçiyor gibi geliyor ve en sonunda ne olacağını ya da nereye varacağını kim bilebilir? Aradığım yerin, bu yakınlarda bir yerlerde olduğunu işitmiştim, ama kimse bundan emin değil. Umarım, çok geçmeden sana daha fazla söyleyecek bir şeyler bulabilirim.

Her zamanki gibi, sık sık düşündüğüm sevgili evlatlarıma sevgiler.

Sadık Dostun,
Pangloss

Nicholas mektubu katladı ve ileride postaya vermek üzere bir zarfa koydu. Omletini bitirdi, garsonu çağırarak hesabı ödedi. Ondan sonra valizini aldı ve camın yanında oturan iki adamın yanına gitti. Adamlardan biri gazete okuyordu. Nicholas'ın gözüne manşet ilişti: "DOĞAL YAŞAMIMIZ ÖZGÜRLEŞİYOR! ÖZGÜRİSTAN'IN ORMANLARI ÖZELLEŞTİRİLİYOR." Altında, deliler gibi sevinçli Jugula Hildebrand'ın bir resmi vardı.

"Özür dilerim, sizi rahatsız ediyorum," dedi, "ama sınıra ulaşmak için hangi yoldan gitmem gerekiyor söyleyebilir misiniz?"

Adamlardan biri, meydanın karşı ucunda bulunan sağ taraftaki köşeyi gösterdi.

"Şu yoldan gidebilirsiniz," dedi. "Yayan mı gideceksiniz?"

Nicholas başını salladı. Adam şaşırmış görünüyordu.

"Eğer oraya kadar *yürümek* istiyorsanız, bir hayli yolunuz var. Benden söylemesi! Oraya vardığınızda ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Bir yürüyüş gezisine çıktım," diye karşılık verdi Nicholas.

"Eşitistan'a doğru, öyle mi?" dedi öteki adam, dalga geçer gibi bir vurguyla.

Nicholas onlara teşekkür edip restorandan ayrıldı.

"İyi yolculuklar!" diye seslendi ikinci adam arkasından. Nicholas, onların kendisine güldüklerini sandı.

Meydanı boydan boya katetti, kara kedinin yanından geçti, mektubu posta kutusuna attı ve yol boyunca yürümeye başladı. Nicholas kasabanın sınırlarına ulaşmış gibiydi ve kısa sürede eteklerinde ağaçların uzandığı bir tepeden aşağıya inerek açık araziye çıktı. İki tarafında da kırlar ve ağaçlar vardı, uzaklarda mavi-gri renkli tepeler görülüyordu. Valizi hafif olmasına karşın, gittikçe ağırlaşarak ona bir yük gibi gelmeye başlamıştı. Valizin askıları vardı ve Nicholas valizi sırtına aldı.

Tepenin eteklerine yaklaştıkça, aniden başının üstünde, yakınlarda bir yerlerde gürültülü bir kanat çırpma sesi duydu. Başını kaldırıp yukarıya ve etrafına baktı ama hiçbir şey göremedi. Daha sonra yere baktı ve güzel, kar beyazı ve iri bir baykuşun yolda yanı başında yürüdüğünü gördü. Ne ki, garip olan şey, başını tamı tamına arkaya çevirmiş bir halde, Nicholas'ın geldiği yöne doğru parlak, yuvarlak ve koskocaman gözleriyle omuzlarının üzerinden bakarak ileri doğru yürümesiydi.

Güneş batmaya başlamıştı. Uzaklardaki mavili grili tepelere altın rengi bir parlaklık yayılmıştı.

Sonra sessizliğin içinden, ince ve törpülü bir ses şöyle dedi: "Uzun bir yol geldiniz, Profesör Caritat."

Nicholas durdu ve etrafına bakındı. Baykuş da durdu. Etrafta kimsecikler yoktu. Aman Tanrım, sesler duymaya başladım galiba, diye düşündü.

Sonra o sesi bir kez daha duydu: "Size bir şey söylendiğinde karşılık vermek nezaket icabıdır."

Nicholas bir kez daha etrafına baktı. Basbayağı yalnızdı. Sonra baykuşun, başını bir tarafa eğip, bir şey söylemesini istermiş gibi kendisine baktığını fark etti.

"Özür dilerim," dedi.

Baykuş, gözleri Nicholas'a dikilmiş bir halde geri geri bakarak yürümeye devam etti. Nicholas da onu takip etti. Tam karşılarındaki ağaçlık bölgeye doğru ilerliyorlardı. Koruluğa girerlerken altın gün ışığı kayboldu ve yolun ıssız sessizliği, etraflarındaki kuşlar korosunun anlam dolu şamatasıyla; dur durak bilmez ve duymamazlıktan gelinemez cıvıldamaların, patırdamaların, tıkırdamaların, cik ciklemelerin, kuğurdamaların, gaklamaların, şakımaların, baykuş ötüşlerinin çoksesli velvelesiyle parçalandı. Koruluk karanlıktı ve izini sürdükleri patika kaybolmuştu. Nicholas korkmaya başladı. Koruluk korkutucu ve bunaltıcıydı; vahşi, derin ve sıktı. Ama Nicholas gözünü, önünde, yüksek ağaçların arasından kendinden emin bir biçimde yolunu bulan baykuş adımlarından ayırmadı.

Nicholas birden başka bir şey fark etti: yakınlarda bir yerde, kimi şarkı söyleyen, kimi birbirine seslenen, kimi de haykıran insanlar; insan konuşmalarının yanılgıya yer bırakmayan sesleri vardı. Karanlığın içinde kimseyi görmek mümkün değildi. Daha sonra yukarı baktı ve çok şaşırtıcı bir manzarayla karşılaştı. Ağaçların üzerinde, çok yukarılarda, çok sayıda genç insan vardı. Kimi ağaçların dallarında oturuyordu, kimi dalların arasına gerilmiş hamaklara uzanmıştı, kimi de çok yukarılara kurulmuş iğreti ağaç evlerden başını uzatmış bakıyordu. Bazıları, ağaç evleri birbirine bağlayan çok sayıdaki kalın dalın üzerinde sallantılı bir biçimde yürüyordu; sanki havadaki kentlerini savunan yüksek kuleli ev-

lerin ortaçağ sakinleri gibiydiler. Üzerlerine bol bir şeyler ve süveterler giymiş genç erkekler ve kadınlar, mutlu mesut görünüyorlardı, ama sanki heyecanlanmış, hatta bir şeye kızmış gibiydiler.

"Onların ne yaptıklarını bana söyleyebilir misin?" diye sordu baykuşa.

"Bizim dallarımızı işgal ediyorlar," dedi baykuş kızgın bir tavırla. "Ama öte yandan, ağaçlarımızı kurtarmaya çalışıyorlar."

"Kimden?" diye sordu Nicholas.

"Dinle!" dedi baykuş.

Nicholas kulak verdi ve uzaklarda hafif bir uğultu işitti.

"Buldozerler," dedi baykuş. "Mülkiyet ediniciler. Evlerimiz 'edinilecek', yani elden gidecek."

"Kurtarabilirler mi?" diye sordu Nicholas, ama baykuş sessiz kaldı. O halde Leon haksızlık etmişti: direniş Özgüristan'da hâlâ yaşıyordu. Yürürlerken, ağaçların arasından sarı baret takmış iki adamın kullandığı turuncu renkli, kocaman bir buldozeri görebiliyordu. Buldozer yavaş yavaş ağaçlara yaklaşıyordu. Nicholas'ın başının üzerindeki gençler, bir ağızdan bir şarkı söylemeye başladılar. Aralarından biri Nicholas'ı da kendi aralarına katılmaya yukarı çağırdı. Nicholas bu fikri kafasında tarttı, ama bir ağaca tırmanabileceğinden kuşkuluydu, elini sallayıp onları desteklediğini haykırdı ve ışık kaynağına doğru ilerleyen baykuşu takip etmeyi sürdürdü. Birazdan, ağaçların arasından çıkacakları sınıra gelmiş olacaklardı.

Şimdi batan güneşin içinden batıya doğru ilerliyorlardı.

"Şu önümüzdeki mavimsi tepeler, gökyüzünün altın kızıllığı içinde ne kadar da güzel görünüyor!" diye belirtti Nicholas.

Baykuş ileri doğru yürüyüp geriye doğru bakmaya devam etti. "Bir şey söyleyemem," dedi. O konuşurken, kıvrık gagası, parlak pembe dilinin dar ve ters üçgenini görünür kılarak açılıp kapandı. "Görüşüm sınırlı. Tek bir yönü görmekle kalsam gene iyi, ama aynı zamanda renk körüyüm. Sadece siyah beyaz üzerine gri tonları görebiliyorum."

"Böyle çok zor olmuyor mu?" diye sordu Nicholas.

"Hiç de değil," dedi baykuş. "Zihni, gerçekten önemli olan şeyler üzerine odaklamaya yardımcı oluyor."

"Nasıl yani?" diye sordu Nicholas.

"Geçen şeylerin anlamını kavramaya," diye karşılık verdi baykuş.

Nicholas baykuşa yakın geçmişin anlamını sormak istedi, ama daha bir şey diyemeden baykuş tekrar konuştu.

"Aslına bakılırsa, asıl sınırlı görüşü olanlar insanlardır," diye belirtti.

"O nasıl oluyor?" diye sordu Nicholas.

"Siz bir seferde sadece tek bir şey görebiliyorsunuz ve şeyler arasındaki bağlantıları görmekte büyük güçlük çekiyorsunuz. Doğanın insan ideallerini çözülemez bir zincirle bağladığını göremiyorsunuz."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Nicholas baykuşa.

"Hepsini arkanda bıraktığın, gittiğin ülkeleri bir düşün. Her biri kendini değerli bir amaca ulaşmaya adamıştı: biri düzeni ve güvenliği sağlamaya; diğeri zenginliği ve mutluluğu en üst düzeye çıkarmaya; bir diğeri insanların kendilerini, kendi türünden kişilerle birlikte evlerinde hissedecekleri değişmez kimlikler oluşturmaya; bir başkası bütün ötekilerle uyum içinde olan gerçek bir bireysel özgürlüğün olanaklı olduğuna dair çılgınca bir görüye inanmaya; bir diğeri ise bireyleri ve mülklerini, kendi tercihleri doğrultusunda

yaşamalarını engelleyerek korumaya. Yine de her biri diğerlerini dışlayarak, soyut idealinin sunağında sayısız bireyi kurban vererek kendi belledigi amacın peşinden gitmişti. Bu idealler uğruna kim bilir kaç insanın yaşamı mahvolmuş, yok olup gitmiştir? Nedir bu insanoğlunun sonu gelmez aptallığı!"

"Peki başka ne yapılabilir?" diye sordu Nicholas.

"Sadece birleştirmek!" diye karşılık verdi baykuş. "Yapılması gereken, bu ideallerin hiçbirinin ötekiler olmadan hiçbir anlamının olmayacağını görmek. Ancak ondan sonra insanlar için uygun bir dünya yaratabilirsin, ve pek tabii," diye ekledi sanki sonradan aklına gelmiş gibi, "baykuşlar için de."

Yürümeye devam ettiler. Nicholas baykuşun söylediklerini düşünüyordu. Baykuş kuşkusuz fena halde yanılıyordu! Bütün bu idealler aynı toplumda nasıl bir araya getirilebilirdi? Birine katılmak bütün ötekileri dışlamak demekti. Her şey bir şeydi, ve diğerleri değildi. Bütün iyi şeyler bir arada olmuyordu. Tam da bunun böyle olacağını düşünmek en büyük insan aptallığı değil miydi? Mükemmelliğe ulaşmaya çalışmaktan ya da bütün insan amaçlarının hep birlikte gerçekleşeceği uyumlu bir dünyayı yoktan var etmeye çalışmaktan daha aptalca ne olabilirdi? Gerçekten de çağımızın en tehlikeli yanılsaması bu umudu taşımak değil miydi?

Nicholas bunları baykuş ile tartışmak istedi, ama baykuşun acelesi var gibi görünüyordu ve bir tartışmaya girmeye niyetli değildi.

"Asıl bilmek istediğim," diye sordu Nicholas baykuşa, "senin bahsettiğin dünyanın insanlara –ve baykuşlara– uygun olup olmadığı; sözünü ettiğin bu dünyanın olanaklı olup olmadığı? Eşitistan mı deniyordu? Önümüzde mi uzanıyor?"

Gün batıyordu. Nicholas'ın sözleri üzerine baykuş hareketlendi, bir gözünü kırptı, kanatlarını açtı, kulak tırmalayıcı bir çığlık attı ve kararan gökyüzüne doğru havalandı.

Nicholas yürümeye devam etti. Gece çöküyordu ve sırtındaki yükü giderek ağırlaşıyordu. Bir süre sonra, uzaklarda tek başına duran bir bina gördü. Yakınlaştıkça onun bir gümrük noktası olduğunu fark etti. Ne var ki ortalıkta görünen kimse yoktu. Gerçi bir ışık yanıyordu ama bina terkedilmiş gibiydi. Yaklaştığında, ışığın altındaki duvarda, birinin şöyle bir şeyler karalamış olduğunu gördü: "BURADAN ÇIKIP GİDENLER UMUDU ELDEN BIRAKMAYIN."

Nicholas duvarın yanında yere çöktü, valizini açıp kalan kâğıtlarını çıkardı ve bir mektup daha yazdı:

Özgüristan, Kuzey Sınırı

Sevgili Justin, Marcus ve Eliza,

Kısa bir süre önce, hayli tuhaf iki olay meydana geldi. İlki, sohbet etme fırsatı bulduğum bir kuşla karşılaştım. İkincisi ise ağaçlarda yaşayan insanlara rastladım. Bunu okuduğunuz zaman, muhtemelen aklımı kaçırdığım sonucuna varacaksınız, ama lütfen okumaya devam edin, çünkü bu olayların her biri, sizi de ilgilendirebilecek bir şey öğretti bana.

İlk önce kuş. Bu bir baykuştu, "Minerva'nın Baykuşu"ydu ve kuşkusuz, genellikle bütün baykuşlara atfedildiği üzere, bilgeydi. Benim bütün seyahatlerimden haberdardı ve bana, Condorcet'nin insan ideallerinin çözülmez bir zincirle birbirlerine bağlı olduğu gözleminden bahsederek, şu ana kadarki yolculuklarımın ne anlama geldiğini anlattı. Ancak, bu gözleme, benim daha önce hiç düşünme-

diğim bir anlam kattı. Ben her zaman bunun, Aydınlanma'nın iyimserciliğinin aşırı, neredeyse tehlikeli olduğunu ifade ettiğini düşünmüştüm: hakikat, mutluluk ve erdemin hep birlikte iç içe geçtiği ve değerler arasında herhangi bir çatışmanın olmadığı, ahlaki ikilemlerin yaşanmadığı, hak ile hukuk arasında herhangi bir çarpışmanın olmadığı, trajedinin bulunmadığı bir kusursuzluk düşü. Siyasal eşitliğin, ekonomik büyümenin, verimli örgütlenmenin ve toplumsal adaletin her birinin birbiriyle ve evrensel bireysel özgürlükle uyumlu olduğu; evrenselciliğin tikellikle, dayanışmanın bireysellikle ya da toplumsal bağlılığın bireysel bağlılıkla çatışmadığı bir dünya hayali. Değerli bir insan idealinin peşinden gitmenin diğerlerini dışlamak anlamına gelmediği bir dünya. Bu dünyadaki bütün her şeyi kapsayan, bağdaştıran mükemmellik arayışı, Condorcet'nin kendini öldürmesine yol açan Erdem Diktatörlüğü'nü yaratmamış mıydı? Bu arayış, o zamandan bu yana, hepsinden önemlisi de bu yüzyılda, kaç ölüm ve yıkımdan sorumluydu? Rüya kabûsa dönüşmemiş miydi?

Yine de, insan bu umut gerçekten bu denli güçlü mü diye sormalı – karşı çıktığı ötedünyasal ve atalardan kalma inançlardan daha mı kuvvetli? Kurbanlarını yakalamak için hangi düşünceye olursa olsun tutunan bağnazlık, insana özgü ayırt edici bir özellik değil mi?

Ancak, baykuşun bu ayrılmaz zincire verdiği anlam bütünüyle farklıydı; bu çok yalın düşünce şuydu: ne zaman bir idealin peşinden koşsak, bütün ötekileri fena halde gözden kaçırıyorduk. Asıl bağnazlık *işte* buydu. Şimdiye kadar gittiğim bütün ülkeler, at gözlüğü takmış, yaşamı değerli kılan tek bir üstün düşünceye, her şeyi kuşatan bir kavrama tutunmuş bağnazlar tarafından yönetiliyordu. Hepsi de, neden olanaklı en iyi dünyanın kendilerininki olması gerektiğini *biliyordu*. Onlar da sadık yurttaşları da, aynı yanılsamanın kurbanlarıydı. Hatta nadiren karşılaştığım bir

iki muhalif bile kendileri için düşünmekte ya da olan biteni bu gözle görmekte zorluk çekiyor gibiydiler.

Bu da beni ağaçların üzerindeki insanlara getiriyor. Onlara, baykuş ile birlikte karanlık bir ormanda yürürken rastladım; hamaklarda ve ağaç evlerde yaşıyor, şarkı söylüyorlardı. Bağnazlığa sadece kendileri için düşünerek değil, eylemde bulunarak da direniyorlardı. Buldozerlere karşı ağaçları savunuyorlardı. Ama onlar aynı zamanda, kişisel mülkiyet bağnazlarına ve böylece özgürlüğün ne olduğuna dair Özgüristancı görüşe karşı çıkarak bir özgürlük alanını savunuyorlardı. Onlar kendilerini, gelecekleri, baykuşu ve onun geleceğini savunuyorlardı. Aynı zamanda, ortaklaşa eylemi engellemeye çalışan her türden güce karşı birlikte hareket ediyor, birlikte direniyorlardı. Benden aralarına katılmamı istediler ve aklımın çelindiğini söylemek zorundayım, ama bir ağaca tırmanmak beni gerçekten aşıyor.

Seyahatlerim sırasında, üçünüzü de sık sık düşündüm. Ormanda yürürken de sizi düşünüyordum. Özgüristan'da yaşıyor olsaydınız, sizin de o ağaçların üzerinde olacağınıza hiç kuşkum yok. Sizin kuşağınızdan, insanların yaşamlarının bağnazlar tarafından nasıl sınırlandığını ve çarpıtıldığını anlamış olan pek çok kişinin yapacağı gibi. BİZİM TEK UMUDUMUZ SİZLERSİNİZ!

Birbirimizi bir daha ne zaman göreceğiz? Bilmiyorum. Justin'in hemen anımsatacağı gibi yerine getirmem gereken bir görev üstlendim. Ancak bu görevin üstesinden geldiğimi nasıl anlayacağım? Sanırım artık bu konuda kafam biraz daha net. Öğrenmiş olduğum bir şey var ki, o da şu: insanlar ne zaman benim görevimin sona erdiğini söyleseler, işte o zaman yolculuğumun devam etmesi gerektiğini biliyorum. Dikkat ettiğim bir şey daha var, neredeyse herkes öğrenmeyi bırakmış durumda. Kendi dillerine ve dünyalarına sıkışmış, birbirlerininkine kapalıymış gibiler. İstemeden de olsa, bana, açık toplumun düşmanlarını iyice tanımak için bir kere daha düşünmem gerektiğini öğrettiler.

Ölüm döşeğindeyken, oğullarına bahçesinde gömülü bir hazine olduğunu söyleyen çiftçi ile ilgili masalı anımsadığınızdan eminim. İhtiyar adam ölünce, oğulları her yeri kazarlar ama hazineyi bulamazlar. Hazine yoktur, ama onların çalışması toprağı iyileştirir ve onları zenginleştirir. Bahçelerini ekip biçmeleri varolan kökleri besler ve zengin bitki örtüsünü daha da verimli kılar. Ancak bunlar eşit bir biçimde serpilebilir mi? Ayrık otu olmayan bahçe tohum verir; yine de Aydınlanma'dan beri biliyoruz ki, ne düşüncede ne de doğada, bazı bitkileri ayrık otu olarak görmenin hiçbir temeli yoktur.

Sevgilerim ve en iyi dileklerimle,
Nicholas

Nicholas, tepelerin gecenin karanlığına karıştığı uzaklara baktı. Yürüyerek buralara kadar geldiği yolun ilerisinde birkaç yol çakışıyordu – ama Nicholas yolların nereye gittiğini göremiyordu. Bazıları kaybolup gidiyor gibiydi, bazıları kıvrılıp bükülerek belirsiz bir biçimde ilerliyor ama daha sonra kayboluyordu, bazıları da gerisin geri dönüyordu. Hangi yolu tutacağını kestiremiyordu. Işık çabucak soluyordu. Gözlerini iyice kıstığında, orta uzaklıkta bir yerde yanıp sönen ışıklar gördüğünü sandı. Bu belki de, yoluna devam etmeden önce yükünü bırakıp geceyi geçirebileceği han gibi bir yerdi.

Aydınlanma'nın savunduğu değerlere sıkı sıkıya bağlı bir felsefe profesörü olan Nicholas Caritat, yaşamını sürdürdüğü Askeristan'da askerî cunta tarafından tutuklanmasının ardından direnişçilerin örgütü El tarafından kaçırılıp "olanaklı dünyaların en iyisini" bulmakla görevlendirilir. Voltaire'in *Kandid*'inin, saflığıyla dilediğimiş iyimser kahramanı "Dr. Pangloss" adı altında yollara düşen profesörümüzün ilk durağı, yararcılığın hüküm sürdüğü Yararistan'dır. Bu ülkeyle ilgili gözlemlerini sürdürürken, ayrılıkçı bir azınlık olan Bağnazistanlılar tarafından kaçırılan Profesör Caritat'ın imdadına bu kez Ortakistanlı bir arabulucu, Bay Tanrıelçisi yetişir. Bir "cemaatler cemaati" olan Ortakistan'daki macerası da fazla uzun sürmez. Burada da önce Kibiristanlılar ile Sarkıtçılar'ın, ardından da Toplumsal Cinsiyet Organı'nın gazabına uğrayan kahramanımız, Özgürlük'e bir tren bileti alıp kendini Özgüristan'a güçlükle atar. Tren yolculuğu sırasında hoş bir sürprizle karşılaşır: Bir istasyonda trenden iner, güzel bir yürüyüşün ardından iki ahbap çavuşla tanışır. Günlerini avlanmakla, balık tutmakla, çiftlik işleriyle ve akşam yemeğinden sonra "eleştiri" yapmakla geçiren bu beylerden burasının "sınıfsız toplum" düşünü hayata geçiren Emekistan olduğunu öğrenir. Uyandığında kendini Özgüristan'ın başkenti Özgürlük'te bulur. Özgüristan'daki "sınırsız özgürlük"ün yol açtığı "yersizyurtsuzluk"tan da yılan profesörümüz Minerva'ya bir bilet alıp kendini yeniden yollara, olup olmadığı bile belli olmayan bir "düşülke"nin, Eşitistan'ın yollarına vurur. Bu yolculuğunda, ona bir ara, "hakikatin sesi"ni duyuracak olan Minerva'nın Baykuşu da eşlik eder. Profesör Caritat'ın türlü maceralarla sürüp giden umuda doğru bu bitimsiz yolculuğu, yeni kılavuzunun yol göstericiliğinde bambaşka bir boyuta taşınır.

Steven Lukes, göndermelerle örülmüş çağdaş bir siyasal yergi olan bu kurmaca yapıtında, bir yandan felsefece düşünmenin tarihinde iyimsercilik ile kötümsercilik arasında alttan alta hep sürüp giden o ince çatışmanın izlerini sürerken, öte yandan ideoloji ile ütopya arasındaki ilişkiye odaklanarak ütopya(cılık) ile karşıütopya(cılık) arasındaki sınır çizgilerinin iyiden iyiye bulanıklaştığını ve bundan böyle, pek öyle sanıldığı gibi, koyultarak çizilemeyeceğini vurguluyor. Lukes, siyaset felsefesi alanında iyi bir toplumun nasıl olması gerektiğine dair söyleyecek sözü olan tüm düşünürleri konuşturuyor. Denilebilir ki, *Profesör Caritat'ın Şaşırtıcı Aydınlanması*, *Sofi'nin Dünyası*'nın felsefe için yaptığını, çok daha yetkin ve eğlenceli bir biçimde siyaset felsefesi için yapıyor.

ISBN 975-7298-36-0